

**Обласна універсальна наукова бібліотека
ім.Д.І.Чижевського**

**БІБЛІОТЕЧНА
ОРБІТА
КІРОВОГРАДЩИНИ**

Випуск 3

Кіровоград 2010

УДК 023(477.65)(058)
ББК 78.34(4УКР–4КІР)я54
Б 59

Бібліотечна орбіта Кіровоградщини: Зб.ст. / Обласна універсальна наукова бібліотека ім.Д.І.Чижевського; упоряд. Козлова В.А. – Кіровоград, 2010. - 282 с.

Збірник включає статті провідних спеціалістів Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського та її зарубіжних партнерів, а також бібліотек області.

У збірнику висвітлені знакові події та заходи, проведені ОУНБ ім.Д.І.Чижевського у 110-річному ювілейному для бібліотеки році, розкритий інноваційний досвід роботи. Значною мірою представлена діяльність бібліотеки як головного методичного центру, розкриті пріоритетні напрямки роботи бібліотек області.

Сподіваємося, що представлені у збірнику матеріали, будуть корисними як для бібліотекарів-практиків, так і для тих, хто навчається цій професії.

Упорядкувала та підготувала до випуску:

Козлова В.А. – заступник директора з наукової роботи ОУНБ ім.Д.І.Чижевського

Редактор: **Приймак С.В.** – завідуюча сектором маркетингу

Відповідальна за випуск:

Гаращенко О.М. – директор ОУНБ ім.Д.І.Чижевського

ISBN 978-966-1588-39-3

© Бібліотечна орбіта Кіровоградщини:
Збірник статей, 2010

Зміст

Міжнародна науково-практична конференція, присвячена

110-річчю Кіровоградської ОУНБ ім.Д.І.Чижевського

**„Бібліотека ХХІ століття: історія, трансформація,
подолання стереотипів”**

Гаращенко О.М.

„Від громадської до наукової...” 7

Ткаченко О.В.

Бібліотека как информационно - культурный центр региона: работа
библиотечных информационных центров..... 14

Тивз Анжей

Від бібліотек у регіоні до регіональної інформаційно-бібліотечної системи..24

Волохін О.М.

Інноваційна діяльність Кіровоградської ОУНБ в галузі комп'ютерних та
веб-технологій.....31

Макарова Т.П.

Бібліотечне краєзнавство: традиції, сучасність, перспективи.....34

Ушакова С.А.

Вміння дивитись і бачити. Екранні мистецтва в сучасній бібліотеці.....38

Воронкова Н.Р.

Діяльність центру вивчення німецької мови Гете-інституту.....43

Городецька Ж.Ф.

Публічна бібліотека в оновленому суспільстві.....46

Літвінова Є.Г.

Грані віртуальності: інструмент задоволення запитів віддалених користувачів
(з досвіду роботи Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки
ім. Д.Чижевського)52

Ткаченко О.В.

Розвиток краєзнавчих ресурсів у бібліотечній справі Кіровоградщини.....58

Зеленська Н.М.

Бібліотека імені Дмитра Чижевського в роки окупації (1941-1943 pp.)65

<i>Зуділова О.Я.</i>	
Сучасні аспекти краєзнавчої роботи бібліотек Новгородківської централізованої бібліотечної системи.....	72
<i>Приймак С.В.</i>	
Імідж та PR – комунікативний аспект діяльності обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського.....	79
<i>Коваленко І.А.</i>	
Роль і місце бібліотеки у вирішенні екологічних проблем регіону.....	87
<i>Кучеренко І.І.</i>	
“Інтернет – центри публічних бібліотек як засіб інформаційного сервісу для людей з обмеженими функціональними можливостями”.....	95
<i>Стрілець О.М.</i>	
Комплектування ОУНБ ім. Д.І. Чижевського як інформаційно-технологічні комунікації.....	98
<i>Давиденко Н.Г.</i>	
Постать Миколи Вороного в історії Новоукраїнської бібліотеки.....	103
<i>Коваленко Л.В.</i>	
Відділ зберігання основного фонду : екскурс в історію та сьогодення.....	107
<i>Білаш Н.М.</i>	
У пошуку свого обличчя (з досвіду роботи відділу міського абонемента Кіровоградської ОУНБ ім. Д.І.Чижевського)	113
<i>Чуянова Н.М.</i>	
Олександрійщина і Д. І. Чижевський. Фактори духовного і культурного спадкоємства.....	120
<i>Піскун Н.О.</i>	
Підготовка бібліотекарів-бібліографів: Традиційні та інноваційні аспекти (З досвіду роботи КВНЗ „Олександрійське училище культури”).....	123
<i>Ткаченко О.В.</i>	
Соціальне партнерство бібліотек і громадських організацій - реальний шлях до відкритого суспільства	131
<i>Підсумки ювілейного 2009 року</i>	
<i>Ткаченко О.В.</i>	
Звіт про роботу Кіровоградської обласної універсальної бібліотеки ім.Д.І.Чижевського у 2009 році.....	135

<i>Козлова В.А.</i>	
Організація науково-методичної роботи: вплив на діяльність бібліотек області.....	158
<i>Білаш Н.М.</i>	
Не хочеш читати - слухай, або дещо про фонд відділу міського абонемента.....	171
<i>Кучеренко І.І.</i>	
Інтернет- центр: портрет у бібліотечному інтер'єрі.....	173
<i>Сергєєва О.П.</i>	
I вічний бій...	176
<i>Ушакова С.А.</i>	
Про деякі заходи з популяризації мистецтва у бібліотеці	179
<i>Літвінова Є.Г.</i>	
Інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів.....	181
<i>Коваленко Л.В.</i>	
Плани профкому на 2010 рік.....	183
Підводимо підсумки: бібліотеки області у 2009 році.....	185
Соціологічні дослідження	
<i>Демещенко Л.І.</i>	
Бібліотеци - 110 років.	
Соціологічне дослідження до ювілею бібліотеки.....	194
<i>Демещенко Л.І.</i>	
Вивчення інформаційних потреб представників місцевих органів влади.....	200
<i>Демещенко Л.І.</i>	
Популярний твір 2008 року.....	207
Аналітичні довідки за матеріалами звітів бібліотек області 2009 року	
<i>Дубина Л.О.</i>	
Вивчення стану документних фондів бібліотек області	
на початок 2010 року.....	214
<i>Міщенко М.І.</i>	
Краєзнавча діяльність бібліотек Кіровоградської області.....	223

<i>Федорова Т.Ю.</i>	
Аналіз діяльності бібліотек області з питань правової освіти населення.....	242
<i>Недашковська Т.О.</i>	
Аналіз інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотек області.....	257
<i>Ракуленко Н.В.</i>	
Аналіз діяльності бібліотек області з питань екологічної просвіти населення	263
Всеукраїнський конкурс „ Бібліотека року” 2009	
<i>Волохін О.М.</i>	
Інноваційна діяльність Кіровоградської ОУНБ в галузі комп'ютерних та веб-технологій.....	270
<i>Макарова Т.П.</i>	
Кіровоградський Регіональний Кооперативний Каталог.....	271
<i>Ушакова С.А.</i>	
Пілотний проект „Літературні читання „ в ОУНБ ім. Д.І.Чижевського.....	274
<i>Циганкова Л.О.</i>	
Проект „Мережа громадянської освіти: правова освіта сільської молоді”.....	275
<i>Козлова В.А.</i>	
Бібліотека – свідок і творець історії краю.....	277
<i>Ушакова С.А.</i>	
Фільм „, Бібліотека: 110 - річчу ОУНБ ім.Д.І.Чижевського присвячується”.....	280

Додаток: фото

ВІД ГРОМАДСЬКОЇ ДО НАУКОВОЇ

*Олена Гаращенко,
Директор ОУНБ ім.Д.І.Чижевського
Заслужений працівник культури України*

Сьогодні неможливо уявити культуру, мистецтво, освіту, науку обласного центру і регіону без обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського. Від громадської – до державної, від міської – до обласної, від масової – до наукової – такими були основні віхи історії головного джерела знань, книги, інформації Кіровоградського регіону.

Перший голова бібліотечної дирекції М.Н.Малаєв у своїй промові, під час відкриття бібліотеки у 1899 році, сказав про бібліотеку такі слова „...сьогодні ми вітаємо народження живої душі громади...” Саме такою вона була у всі часи свого понад столітнього існування, такою залишається і зараз. Підтверджують це наступні факти: щороку мешканці регіону відвідують бібліотеку близько 175 тисяч разів, їм видається понад 700 тисяч різноманітних документів від стародруків до електронних видань.

Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім.Д.І.Чижевського веде свою історію від першої Єлисаветградської громадської бібліотеки, заснованої 2 лютого (15 лютого за новим стилем) 1899 року, яка відчинила для громади двері читальні на Двірцевій вулиці на другому поверсі у будинку Бардаха. Фонд бібліотеки починався з двох з половиною тисяч книг. Перший кошторис, який був затверджений міською Думою на утримання бібліотеки, складав 1000 крб.

Визначна роль у становленні бібліотеки належить її засновникам: Павлу Олександровичу Зеленому – земському гласному, Павлу Захаровичу Рябкову – земському землеміру, Антону Федоровичу Якубовському – нотаріусу, Олександру Миколайовичу Пащутіну - міському голові та багатьом іншим єлисаветградцям. Сторінки історії свідчать про величезну просвітницьку роль бібліотеки у справі розповсюдження культури, освіти, підтримці прагнення народу до знань, до книги з самого початку її існування. На початку буревного ХХ століття, в період I Світової війни та подій 1917-1918 рр. роль бібліотеки у

житті міста утвердилася, зростав інтерес до періодичних видань, які відображали тогочасні події.

У 20-ті роки громадська бібліотека була перетворена на Єлисаветградську центральну міську бібліотеку, якій у 1926 році присвоїли ім'я Н.К.Крупської.

У 1939 р. була утворена Кіровоградська область, бібліотека почала функціонувати як обласний заклад. Тому 2009 рік для нас подвійно ювілейний! Бібліотека проводила активну роботу з комплектування фондів кращими творами класиків української, російської та світової літератури, організовувала масову агітаційну роботу: доповіді, лекції, літературні вечори, диспути, складала рекомендаційні списки літератури.

В роки Великої Вітчизняної війни бібліотека особливо постраждала. Фашисти пограбували, спалили та відправили на паперову фабрику у село Комишувате близько третини фонду, загинули каталоги і бібліотечне обладнання. Матеріальні збитки склали 792 750 крб.

8 січня 1944 року наше місто було звільнене від окупантів, а вже 15 січня першим наказом у “Книзі наказів ...” на посаду директора призначено Інну Косовську – бібліотека відновила свою роботу. В рекордно короткий термін фонд було інвентаризовано, розставлено на полицях і з травня 1944р. бібліотека гостинно відкрила свої двері для читачів.

Післявоєнні роки позначилися відродженням бібліотеки, відновленням її кращих традицій. У 50-ті роки бібліотека виконувала функцію культурно – ідеологічного закладу, отримувала Всеесоюзний обов’язковий примірник документів. Постійно надавалась методична та бібліографічна допомога районним, міським, сільським та колгоспним бібліотекам області. Розвивалась структура Бібліотеки. З 1957 року почав працювати патентний відділ.

Актуальними залишались проблеми бібліотечних площ для організації книgosховища та збільшення штату бібліотечних працівників, яких на той час було 17 осіб.

Ознакою 60-х років було послаблення цензури в кіно, мистецтві, літературі, можливість більш відкрито описувати тогочасні події. До фондів бібліотеки надходили відомі літературні журнали “Новый мир”, «Иностранная литература», які друкували твори письменників-шестидесятників: прозаїків – Володимира Дудинцева, Олександра Солженицина, Віктора Астаф’єва; поетів – Белли Ахмадуліної, Роберта Рождественського, Андрія Вознесенського, Євгена Євтушенка.

Подих змін відчувався і в роботі бібліотек.

В 60-ті роки під керівництвом директора Єфросинії Іванівни Наливайко колектив намагався змінювати роботу книгозбірні відповідно до статусу і нової структури обласних бібліотек. Працівники науково - методичного відділу та керівники підрозділів постійно виїжджали до районних та сільських бібліотек у тижневі відрядження.

Одним з найважливіших напрямків діяльності бібліотеки 70-х років була централізація мережі бібліотек області. Це була прогресивна, можна сказати, революційна перебудова бібліотечної справи країни. Цю складну роботу доводилося втілювати колективу бібліотеки під керівництвом Півняка Петра Мефодійовича. Саме ці роки позначились розвитком краєзнавчого напрямку, видавались краєзнавчі бібліографічні покажчики.

Проводились зустрічі з письменниками-земляками Володимиром Бровченком, Євменом Доломаном, Василем Козаченком, Валерієм Гончаренком, Юрієм Камінським, літературознавцем Адельгеймом, а також з письменниками, що воювали на території краю в роки Великої Вітчизняної війни – Євгеном Долматовським, Анатолієм Хорунжим.

В ці роки бібліотека розпочала на телебаченні показ мистецького журналу „Джерела”, у передачах якого пропагувалась література з мистецтва, творчість видатних діячів краю, мистецькі колективи області.

70-ті роки були “плідним, хоч і суперечливим, періодом поглиблення гуманістичних основ”. Читачів бібліотеки цікавила творчість Олеся Гончара, Павла Загребельного, Юрія Збанацького, Василя Козаченка. На повний голос заявили про себе Іван Драч, Ліна Костенко, Василь Симоненко, Микола Вінграновський. Бібліотека знаходилася в центрі цих процесів, відкривала читачам нові імена, знайомила їх з творчістю кращих письменників, поетів, літературознавців.

Проводилася подальша реструктуризація бібліотеки, відкривались нові відділи. У 1973 році був відкритий відділ іноземної літератури, а у 1978 році – відділ мистецтв та сектор інформації з питань культури.

Вагомою подією для бібліотеки початку 80-х років стало будівництво та переїзд в нове приміщення бібліотеки на вулиці К.Маркса, 24. Це відбулося в 1982 році. Весь колектив працював над підготовкою книжкового фонду та бібліотечного обладнання до переїзду. Ця тяжка праця лягла, в основному, на плечі директора Бабенко Марії Федорівни, яка героїчно витримала багаторічне спорудження бібліотеки.

Але в 1980 році сталися нові випробування для колективу. В степовий Кіровоград прийшла повінь – тоді вона затопила понад тисячу будинків. В зоні затоплення знаходився і склад, в якому зберігалися

меблі та обладнання для нового приміщення бібліотеки. Повінь завдала великої шкоди. Але директор бібліотеки в будь-якій скрутній ситуації покладалась на свій колектив, який виконував всю необхідну роботу: вантажили, фарбували, ремонтували. Любов до своєї професії, неймовірна відповідальність за доручену справу здолали всі труднощі. Здійснилася мрія всього колективу – працювати в новому, світловому, просторому приміщенні, де добре і книгам, і читачам, і бібліотекарям.

У 1983 році бібліотеку очолила Лідія Іванівна Демещенко, під її керівництвом бібліотека працювала п'ятнадцять років. Початок її роботи співпав з улаштуванням бібліотеки у спеціальному новозбудованому приміщенні, розрахованому на 1 млн. 200 тис. томів, у якому знаходиться наша бібліотека і донині.

У 80-ті роки обласна універсальна наукова бібліотека почала розвивати міжнародні зв'язки із соціалістичними країнами, в бібліотеці відкрито кімнату болгарсько – радянської дружби. В ці роки у нас відкривались нові літературні клуби, організовувались літературні вечори, продовжував успішно працювати кіноклуб “Екран”, літературний клуб “Жменя”.

Вагомою подією для бібліотеки у 1987 році став республіканський семінар-нарада директорів обласних бібліотек та інспекторів обласних управлінь культури. Його учасники обговорювали питання координації роботи бібліотек з різними організаціями, знайомились з роботою централізованих бібліотечних систем міст Кіровограда та Олександрії.

.....

У долі кожного народу є події, які не тільки яскраво віддзеркалюють пройдений історичний шлях, а й визначають його сьогодення та майбутнє, наповнюють особливим змістом людське життя і діяльність суспільства, стосунки держави та особистості. Для українського народу такою подією стало проголошення 24 серпня 1991 року Акта про незалежність України.

Переломні 90-ті роки були складними і в житті держави, і в житті бібліотеки.

Бібліотека працювала в тяжких умовах кризового стану економіки, не отримувала коштів на комплектування та підтримку інфраструктури. Але ми гідно вийшли з тогочасних складних умов. Вивчаючи історію бібліотеки за 90-ті роки, ми побачили, що саме тоді найчастіше застосовувалось визначення “ВПЕРШЕ”: вперше був написаний бібліотечний проект “Мова - спілкування без кордонів”, який підтриманий МФ “Відродження”; вперше перекладено фахову комп’ютерну бібліотечну програму ІРБІС українською мовою; вперше

були введені автоматизовані технології з обробки та опису документів; вперше розпочато створення електронного каталогу бібліотеки; створено бібліотечний веб-сайт; бібліотека стала учасником Міжнародного проекту “Пушкінська бібліотека”, що дало можливість збагатити фонди в умовах повної відсутності фінансування на їх поповнення; вперше в Україні відкрито безкоштовний відеоабонемент у відділі мистецтв. У червні 1996 року працівники бібліотеки вперше взяли участь у Міжнародній конференції “Крим-96: Бібліотеки у світі, що змінюються”.

В ці роки на батьківщину почали повернатися імена її славних синів. Нові події, нові імена, історичне минуле обговорювались на засіданнях літературно-дискусійних клубів „Співрозмовник”, „Глобус”, „Перевесло”, які збиралі інтелігенцію, що прагнула до прогресивних змін.

У 1993 р. бібліотека отримала нове ім’я. З ініціативи доктора філологічних наук, професора Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Леоніда Васильовича Куценка, яку на загальних зборах підтримав колектив, бібліотеці було присвоєно ім’я видатного земляка, відомого у світі славіста, філософа, вченого-енциклопедиста, академіка Дмитра Івановича Чижевського.

У 1999 році ми відзначили 100-річчя заснування бібліотеки та на високому рівні провели Міжнародну наукову конференцію “Консолідація. Ініціатива. Творчість.”

Дев’ять років нового тисячоліття наша бібліотека позначила дуже активною діяльністю, вона стала справжньою бібліотекою ХХІ століття, відкривши громадянам безмежний простір світових інформаційних джерел. До бібліотеки все частіше звертаються громадяни віртуально, у них виникає велика потреба у віддаленому отриманні інформації. Ці показники просто вражаючі, вони зростають з кожним роком в геометричній прогресії. У минулому році кількість звернень громадян до нашого веб-сайту становила майже 594 тисячі разів, перевігленуто понад 1,5 млн. сторінок.

Проектна діяльність бібліотеки є одним з найважливіших напрямків роботи, який залучає позабюджетні джерела фінансування, надає додаткові можливості для збільшення інформаційних і матеріальних ресурсів не тільки нашої бібліотеки, але й бібліотек області. Яскравим прикладом є проект „Мережа громадянської освіти”, який реалізується бібліотекою спільно з обласною інформаційною службою з актуальних питань жіноцтва. Впевнено можна сказати, що завдяки проекту були автоматизовані та забезпечені доступом до мережі Інтернет майже всі районні бібліотеки, навчені працювати з комп’ютерною

технікою бібліотечні працівники районних бібліотек, створені автоматизовані бібліотечні бази даних, власні веб-сайти бібліотек області.

Загалом за останні десять років було реалізовано близько 30 бібліотечних та громадських проектів. Результатом їх реалізації стало значне інвестування у розвиток бібліотечної галузі: до бібліотек області було інвестовано 1,5 млн. грн., а в нашу бібліотеку – близько 2,5 млн. грн. Ці кошти були спрямовані, насамперед, на забезпечення бібліотек комп’ютерною технікою, на підтримку Інтернет-зв’язку та надання нашим користувачам можливості вільного доступу до світових інформаційних джерел. Завдяки проектній діяльності ми отримали можливість розвитку міжнародного професійного обміну, участі в Міжнародних наукових конференціях. Наша бібліотека має заслужений авторитет серед української бібліотечної спільноти завдяки успішному розвитку інноваційних процесів. Свідченням тому було проведення саме в нашій бібліотеці Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек “Електронні ресурси бібліотек” в жовтні 2003 року. Не можна не згадати сьогодні, що ОУНБ працює вже понад 10 років як бібліотечний колектор для бібліотек області. Кращі українські і регіональні видання через обмінні фонди розповсюджуються в бібліотечній мережі області. За останні п’ять років до бібліотек області було передано 179760 примірників книг.

Розвиток краєзнавства є пріоритетним в роботі бібліотеки. На прикінці 90-х років ми почали активно працювати над створенням краєзнавчих ресурсів, зокрема електронних, дослідженням літературного надбання письменників — земляків, наших краєзнавців. Але головним своїм досягненням ми вважаємо завершення грунтовного наукового дослідження з історії бібліотеки, яке було здійснено нашими працівниками в архівах не тільки Кіровоградської області, а й Херсонської, Миколаївської. Зараз ми працюємо над книгою, в яку увійдуть результати цього дослідження, а також спогади наших працівників — ветеранів, багато документно - ілюстративного матеріалу, який є унікальним.

Сьогодні Бібліотека – найбільша в області книгозбірня з універсальним фондом на традиційних та новітніх носіях, який налічує понад 763 тис. одиниць зберігання. Вона є депозитарієм краєзнавчих видань, хранителем цінних і рідкісних видань та унікальних колекцій, центром культурного і духовного спілкування. Єдина в регіоні, вона одержує обов’язковий примірник усіх місцевих видань. Але головним пріоритетом сьогодення залишається служіння громадянам міста і області.

Всі напрямки бібліотечної роботи колектив бібліотеки успішно реалізовує, відчуваючи постійну підтримку обласної державної адміністрації і обласної ради, які повсякчас опікуються нашими справами. Відгукується на всі наші проблеми і постійно допомагає в їх вирішенні управління культури і туризму. Сьогодні у нас з'явилася можливість висловити вам свою щиру вдячність. Ми високо цінуємо вашу допомогу та розуміння.

110 років життя бібліотеки вмістили дуже багато подій: дві війни, зміни державного устрою, повоєнні відбудови. Протягом всього періоду бібліотека існувала складно, різноманітно і динамічно, втілювала нові ідеї, розвивала нові технології, реалізовувала нові плани.

Вірно обраний стратегічний напрямок роботи, підпорядкований служінню потребам наших громадян, дає можливість нашій бібліотеці бути успішною протягом всієї історії її існування, залишатися у всі часи сучасною, прогресивною, креативною, оптимістичною, а головне, потрібною людям.

Библиотека как информационно-культурный центр региона: работа библиотечных информационных центров

*Оксана Ткаченко,
заместитель директора
по основной работе
ОУНБ им.Д.И.Чижевского*

Развитие библиотечного дела неразрывно связано с исторической эпохой и её требованиями. Своим возникновением библиотеки обязаны развитию человеческой мысли и необходимостью сохранить лучшее её наследие, накопленное в книгах (материальных носителях информации).

Все достижения человечества, без преувеличения, обязаны библиотекам. Академик Дмитрий Лихачёв, говоря о роли библиотек, обозначил суть их существования: "Даже если погибнут университеты, институты, культура может восстановиться, если есть хорошо организованные библиотеки". В библиотеке он видел средоточие всего, что накопила мировая культура, литература, наука за свою историю.

Библиотека - один из древнейших культурных институтов. За долгий период человеческой истории ее социальные функции претерпели существенные изменения: от первых глиняных табличек вавилонских и ассирийских библиотек до крупнейшего центра античной книжности - Александрийской библиотеки; от монастырских библиотек со скрипториями до библиотек Нового времени, которые изменили своё общественное назначение в эпоху возникновения и расцвета книгопечатания; наконец, от традиционной библиотеки – собрания печатных источников до цифровой и электронной библиотеки нашего времени.

Сегодня библиотека превратилась в социальный институт, включающий информационные и культурные компоненты и обеспечивающий устойчивость общественных связей и отношений. Традиционной для библиотечной сферы структурой является система документальной коммуникации, включающая такие компоненты "автор - типография - распространитель документов - библиотека или информационный центр - пользователь/читатель". Эта традиционная система коммуникации постепенно трансформируется сегодня с интенсивным развитием новых видов носителей, когда идет переход от бумажных документов к электронным. Получают всё более широкое распространение персональные компьютерные устройства, которые обеспечива-

ют удалённый доступ к информации, в связи с этим развиваются новые библиотечные сервисы, такие, например, как "виртуальная справка". Таким образом, изменяется и расширяется функция документообмена, трансформируется деятельность МБА, постепенно расширяется спектр услуг по предоставлению электронных копий документов.

С развитием информационных технологий библиотеки вынуждены трансформировать свою деятельность, предоставляя доступ не только к собственным ресурсам, но и к мировым ресурсам с помощью Интернета. Таким образом, сегодняшняя библиотека - это библиотека информационного общества, которая несёт в себе генерирующую и просветительскую миссию. Но, несмотря на интенсивное развитие электронных ресурсов, увеличение спроса на электронные виды услуг, основу фондов продолжают составлять издания, физически находящиеся в библиотеке, а главные функции библиотеки продолжают выполняться в традиционном режиме. Последние два десятилетия работники библиотек находятся в постоянном поиске такой модели своей деятельности, которая органично сочетает традиционные формы работы и инновационные, но при этом еще библиотека является центром культурной и духовной жизни в регионе, оставаясь, по сути, самым демократичным социальным институтом.

Современная библиотека имеет несколько социальных функций – мемориальную, коммуникационную, информационную, образовательную, социализирующую и культурную. С точки зрения библиотечного специалиста – это неоспоримо нужная институция. Однако объективную оценку необходимости библиотеки может дать только общественная потребность в ней, которая выражается в сухих цифрах статистических данных, а именно, количество реально посетивших библиотеку людей. Как уже было обозначено, развитие новых электронных технологий, возможность удаленного доступа к библиотечным ресурсам определяет отток посетителей от библиотек, немаловажным является демографический фактор, реальное уменьшение численности населения.

Объективные социально-экономические проблемы обусловили необходимость трансформации библиотечной деятельности, поиск новых форм работы, внедрение новых библиотечных услуг и сервисов, необходимых нашим гражданам. Для этого в ОУНБ им.Д.И.Чижевского проводились социологические исследования, изучались потребности читателей/пользователей, изучался опыт зарубежных библиотек для улучшения качества работы. Таким образом, было установлено, что нашим читателям и пользователям необходима адресная целевая информация, которую они могут получить в отдельных новых

подразделениях. Назрела необходимость в реструктуризации библиотеки, формировании новых структур, которые называются теперь Центрами.

Необходимость изменений в работе библиотеки остро назрела в 90-е годы прошлого столетия, когда библиотеки вынуждены были работать в условиях отсутствия финансирования, невозможности полноценного пополнения фондов. Именно в эти годы состоялись первые пробы написания проектов, которые охватывали основные направления библиотечной работы - пополнение фондов библиотеки, развитие альтернативных информационных ресурсов (Интернет), развитие электронной каталогизации, профессиональную подготовку специалистов.

В числе одного из первых был проект "Создание Веб - сервера библиотеки", написанный О.Волохиным, главным инженером по автоматизации, и Д.Ященко, заведующим сектором автоматизации, в 1998 году, который был профинансирован Институтом открытого общества в Будапеште. Логичным продолжением этого проекта стал проект "Публичный доступ к Интернет", получивший поддержку в 1998 году.

Реализация этого проекта дала возможность открыть первое "Интернет – место читателя публичной библиотеки". Продолжением и развитием этого проекта стал проект Е.Гаращенко, поддержаный Глобальным женским Фондом (США), который дал возможность организовать в 1998 году первый в Кировограде Интернет-класс, где доступ к мировым сетям осуществляли 6 компьютеров. В Интернет-классе прошли обучение по программе IATP "Программа расширения доступа и обучения в Интернет" работники библиотеки. Это обучение проводили специалисты IREX "Совета Международных научных исследований и обменов". Библиотекари обучились работе с компьютером, поиску ресурсов в Интернет, созданию электронной базы веб-ресурсов.

В 2003 году в Кировоградской областной научной библиотеке им.Д.И.Чижевского открылся современный Интернет-центр благодаря проекту "Интернет для читателей публичных библиотек" (LEAP), в партнёрстве с IREX/IATP и ОЖИС (Областной информационной службой по актуальным вопросам женщин) при финансовой поддержке Бюро по вопросам образования и культуры Госдепартамента США. Реализация этого проекта обеспечила возможность бесплатного тренингового обучения работе с компьютером, поиску ресурсов в Интернет пользователей библиотеки. В Интернет-центре функционируют 13 современных рабочих станций и сверхскоростной Интернет.

Актуальность и необходимость Интернет-центра очевидны. Это очень наглядно видно по динамике записи и посещения: в первые 5 лет его деятельности и до сегодняшнего дня эта цифра остается стабильно высокой.

(Диаграмма записи и посещения)

<i>Год</i>	<i>Количество пользователей</i>	<i>Количество посещений</i>
2003	1021	5358
2004	1509	13363
2005	1525	12914
2006	2590	10618
2007	3628	23251
2008	2502	22630

С июля 2008 года в библиотеке открыта зона беспроводного доступа к сети Интернет Wi-Fi.

Следующим центром, открытым в библиотеке, стал Центр региональной информации, который функционирует в отделе краеведения. Он был создан в 2002 году. Центр обеспечивает физический и виртуальный доступ широкого круга пользователей библиотеки к региональным ресурсам. Начиналась работа регионального центра также с проектной работы – создания веб-ресурса, регионального информационного портала "Кировоградщина" и информационного центра на базе областной библиотеки. Этот проект был поддержан Международным Фондом "Возрождение".

Инициатива создания такого информационного центра была поддержана местными органами власти. Вышло Распоряжение главы областной государственной администрации «О создании на базе Кировоградской областной универсальной научной библиотеки им. Д.И.Чижевского центра региональной информации и регионального информационного портала». Данным распоряжением было дано поручение главным управлениям облгосадминистрации ежемесячно предоставлять информацию библиотеке о профильной деятельности в печатной и электронной форме.

Рабочая группа, состоящая из шести работников библиотеки: А. Абгарян, В. Козловой, Т. Макаровой, О. Ткаченко, С. Ушаковой, И. Штоды под руководством главного инженера по автоматизации О. Волохина создали электронный информационный продукт, вклю-

чавший максимально полную информацию о регионе: историю, природные и экономические ресурсы, науку, образование, культуру, транспорт, туризм, сервисные услуги и т.д. К сожалению, программное обеспечение, которое было предоставлено киевскими разработчиками проекта, не смогло функционировать до сегодняшнего дня, но вся накопленная информация осталась и сегодня предоставляется пользователям библиотеки.

Региональный информационный центр предоставляет целый спектр услуг: доступ к полнотекстовым документам местной власти и местного самоуправления, использование СД-дисков краеведческого содержания, доступ к полнотекстовым краеведческим базам данных. Ежедневно работники регионального информационного центра выполняют адресные, тематические, уточняющие справки, а также осуществляют информационно-библиографическое обслуживание краеведческого характера при помощи Интернет-ресурсов.

Работая над созданием регионального информационного центра, администрация библиотеки подписала соглашения со всеми областными государственными управлениями на получение от них необходимой официальной информации. Такой опыт сотрудничества очень пригодился впоследствии и его результатом стало открытие в библиотеке центра бесплатной правовой и юридической помощи гражданам - "Юридической клиники". Этот центр или общественная приёмная была открыта в 2002 году при содействии Кировоградского городского управления юстиции и успешно работает до сегодняшнего дня. Специалисты Кировоградского городского управления юстиции, Кировоградского юридического института Харьковского национального университета внутренних дел, Кировоградского института регионального управления и экономики предоставляют всем нуждающимся в правовой информации гражданам, в основном социально незащищённым, юридические консультации, советы, оказывают помощь в составлении юридических документов – исковых заявлений и других гражданско-процессуальных документов. Все услуги бесплатные. За период работы центра его услугами воспользовались около 3 тысяч граждан.

Следующим этапом сотрудничества с местными органами власти стало открытие в библиотеке Областного информационно-консультативного гендерного центра. Как самостоятельная структура библиотеки он начал свою работу 6 января 2008 года, когда был официально открыт нашей библиотекой в партнёрстве с Областной информационной службой по актуальным вопросам женщин, областным управлением по делам семьи, молодёжи и спорта и управлением культуры и туризма облгосадминистрации.

Основными направлениями работы гендерного центра является популяризация политики равных возможностей женщин и мужчин во всех жизненных сферах, проведение информационно-просветительской работы по вопросам всех форм дискриминации, проведение профилактических мероприятий по предотвращению работорговли и насилия в семье, содействие научным исследованиям в гендерной сфере. Работники центра ведут проектную, тренинговую и издательскую деятельность. Вся эта деятельность актуальна и очень востребована. Различные информационные услуги в гендерном центре за период его работы получили более 600 человек. Работник гендерного центра А. Абгарян, которая проводит большую тренинговую работу и имеет сертификат, выданный Международной организацией Британский совет и «Ла Страда» (Польша), подтверждающий квалификацию тренера по вопросам противодействия торговли людьми. В партнёрстве с правоохранительными органами она принимала участие в Международном научном семинаре «Польско-украинское сотрудничество в противодействии торговли людьми. Обмен опытом в предотвращении торговли людьми и охране прав жертв». Она имела возможность осенью прошлого года посетить центры реинтеграции в Польше и ознакомиться с работой таких же служб в городах Гданське и Щитно.

Европейская интеграция, провозглашенная как официальный стратегический курс нашей страны, обусловила потребность наших граждан в информации о Европейском Союзе, его институциях, условиях обучения и трудоустройства в странах ЕС и множестве другой информации. Для открытия в библиотеке Центра европейской информации был подготовлен проект в Международный Фонд "Возрождение", который был поддержан МФВ финансово. Открытие ЦЕИ в библиотеке состоялось 9 октября 2006 года в рамках совместной с областной информационной службой по вопросам женщин реализации проекта "Создание Центра европейской информации на базе Кировоградской ОУНБ им Д.И. Чижевского".

Центр был оборудован современной офисной мебелью и компьютерной техникой, обеспечен Интернет-связью, укомплектован необходимыми документами, что дало возможность его посетителям комфортно и оперативно получать всю необходимую информацию о ЕС. Кроме того, при финансовом и информационном обеспечении польского фонда им. Стефана Батория в сентябре 2006 года была организована стажировка руководителей проекта и консультантов центров в Польше, в трех городах: Варшаве, Белостоке и Плоцке. Оксана Ткаченко и Татьяна Макарова проходили обучение и стажировку в польских Центрах европейской информации, изучали Законодательную

базу и деятельность институций ЕС. Знания, полученные во время стажировок в польских центрах, были необходимыми для улучшения качества предоставления информации нашим гражданам. За период функционирования ЦЕИ состоялось множество акций, посвященных различным значительным событиям в жизни Европы. Стало регулярным проведение конкурса детских рисунков «Моё европейское будущее», посвященных Дню Европы, проведение круглых столов на актуальную тематику политической, общественной и культурной жизни в странах ЕС.

В рамках празднования Дня Европы в 2007 году 30 мая состоялась встреча с генеральным секретарём Ассамблеи Европейских регионов Клаусом Клиппом, во время которой работниками Центра была подготовлена книжная экспозиция «Украина – ЕС: европейская перспектива». Участники встречи были информированы о деятельности Центра и получили высокую оценку.

Одним из масштабных событий стала презентация книги «Поляки на Кировоградщине», в котором приняли участие Генеральный консул Республики Польша в Киеве Гжегож Опалинский, Глава Общества поляков в Украине Станислав Костецкий, Глава Объединения поляков на Кировоградщине «Полония» им. Кароля Шимановского А. Полячок. На встречу были приглашены работники учреждений культуры областного центра – музеев, библиотек, ВУЗов, средств массовой информации. Эта презентация стала еще одним шагом в изучении истории и культуры народов нашего многонационального и славного своими культурными традициями, степного края.

В постоянном режиме обеспечивается консультирование всех пользователей, обращающихся за информацией.

Развитие культурных и профессиональных связей с латвийскими и польскими коллегами стало во многом возможным благодаря деятельности этого центра. Благодаря нашему сотрудничеству мы можем реализовывать идею единого европейского культурного пространства. Консультант ЦЕИ Федорова Татьяна имела возможность посетить библиотеки г. Познани в Польше и изучить работу как Познанского Центра ЕИ, так и библиотеки. В рамках работы Центра и Договора о партнерстве и сотрудничестве с Центральной городской библиотекой г. Риги (Латвия) состоялась презентация и экспозиция выставки лучшей литературы о Латвии «Жемчужины Латвии», посвященная «Дню Независимости Латвийской Республики».

Эту выставку нам привезли наши латвийские коллеги Ириса Арайя и Гунта Озола в ноябре 2007 года. Помогала в организации этого мероприятия дипломатическая служба Посольства Латвии в Украи-

не. Выставка имела очень большой резонанс и успех, её презентация и экспозиция стали одними из знаменательных культурных событий в области.

Новым интересным этапом развития нашего международного профессионального общения стало подписание Договора о сотрудничестве с главной библиотекой Нижней Силезии, Публичной библиотекой им. Тадеуша Микульского во Вроцлаве. Сегодня мы рады приветствовать гостей из этой библиотеки у себя на конференции. В мае прошлого года сотрудники нашей библиотеки были любезно приглашены на празднование Дня польских библиотек и библиотекарей во Вроцлаве, а в сентябре директор библиотеки Елена Гаращенко и заместитель директора Оксана Ткаченко принимали участие в Международной научной конференции «Библиотека в службе региона», которая проводилась во Вроцлаве. Такой взаимный обмен опытом очень важен для специалистов библиотечного дела. Он дает новые идеи, помогает улучшить качество нашей работы и вдохновляет на творчество, создание новых проектов.

Проект создания и функционирования ЦЕИ получился довольно успешным в реализации, кроме создания Центра в нашей библиотеке создана сеть таких же мини-центров в 25 районных библиотеках, которые обеспечены необходимой литературой, подготовлены консультанты для этих пунктов. За период функционирования Центра, его услугами воспользовались более 1,5 тысячи человек, в мероприятиях, организованных в рамках деятельности принял участие около 2 тысяч человек, основная часть – около 70% – это молодёжь, студенчество и представители науки и образования.

После провозглашения независимости Украины, одной из задач библиотек стало возрождение духовной и национальной самоидентификации, возвращение на Родину незаслуженно забытых имён украинских писателей. Большую помощь в этом украинским библиотекам оказывают представители украинских диаспор за рубежом, украиноведческих центров, а именно Канадский Институт Украинских студий, украиноведческие кафедры университетов США и Канады, которые активизировали свою деятельность. Одним из примеров является деятельность комитета «Канадско – Украинские библиотечные центры», который на протяжении 15 лет открывает и пополняет фонды библиотек по всей Украине. Комитет КУБЦ действует при Канадском обществе друзей Украины с центром в Торонто. 1 октября 2008 года такой Канадско – Украинский библиотечный центр открылся в нашей библиотеке в зале гуманитарных наук.

Открытие такого центра стало возможным благодаря реализации Проекта по открытию библиотек диаспоры в Украине и согласно двустороннему соглашению между Кировоградской ОУНБ им. Д.И.Чижевского и Канадским обществом Друзей Украины (Центр Торонто). Главной целью этого проекта является укрепление связей между Украиной и Канадой, украинцами, проживающими в Канаде.

На торжественном открытии присутствовали с канадской стороны Чрезвычайный и полномочный посол Канады в Украине Даниель Карон и руководитель проекта Канадско – Украинского библиотечного центра, глава Канадского общества Друзей Украины в Торонто Иван Кузик. С украинской стороны – представители Кировоградской областной государственной администрации, представители областной организации Национального Союза писателей Украины, областной организации Всеукраинского общества «Просвіта» имени Тараса Шевченко, писатели, литературные критики, публицисты, краеведы, научные работники ВУЗов, представители средств массовой информации, религиозных конфессий, а также исполнительный директор Международного благотворительного фонда «Лига украинских меценатов» Михаил Слабошицкий.

За счет подарка Канадской диаспоры фонды нашей библиотеки пополнились на 18тыс. экземпляров документов, а всего нам было подарено около 22тыс. изданий, часть из которых пойдёт в фонды библиотеки Кировоградского педагогического университета им.В.Винниченко и библиотек районных центров. Это издания по украинской истории, культуре, литературоведению и искусству, а также общественным и правовым дисциплинам на украинском и английском языках.

Коллекция документов Канадско – Украинского библиотечного центра в нашей библиотеке содержит довольно ценные издания на английском языке – большой энциклопедический фонд, который включает «Британику» и энциклопедии по самым разным отраслям знаний. Хронологический диапазон книг также достаточно широкий: от начала XX до начала XXI века. Большой интерес с точки зрения литературоведения и истории представляют книги на украинском языке, изданные в Канаде, Германии, Франции и других странах, которые освещают жизнь украинской диаспоры. Многие издания содержат автографы, посвящения, экслибрисы. В коллекции представлены произведения писателей – выходцев из Кировоградщины. Среди книг есть уникальные издания, которые больше не встречаются нигде – это исторические монографии, лингвистические исследования, литературоведческие работы, культурологические обзоры, фольклорное разнообразие украинской нации, интересная мемуарная и художественная литература. На

Родину вернулись произведения Евгения Маланюка, Владимира Винниченко, Ивана Огиенко, Г. Ващенко, П. Филипповича, Ивана Франко, Б.Лепкого, Ю.Бойко и других писателей. Очень много аутентичных источников самого разного направления. Всё это собрание имеет большое значение для наших научных работников, краеведов, историков, исследователей. Сейчас книги и периодические издания проходят необходимую библиотечную обработку, заносятся в электронный онлайн – каталог и постепенно занимают свое достойное место на полках Центра.

Библиотека сегодня немыслима без тесного сотрудничества с учреждениями образования. Результатом такого сотрудничества стало открытие в нашей библиотеке Центра изучения немецкого языка «Гете – института», его региональный руководитель – старший преподаватель кафедры немецкой филологии Кировоградского государственного педагогического университета им.В.Винниченко Нина Воронкова.

В отделе иностранной литературы работает мобильный «Библиотечный центр Гете-института», который обновляется каждые полгода новой современной литературой о Германии и художественными произведениями немецких писателей. Руководитель Гете-института в Киеве фрау Регина Агнут - Фрам считает деятельность нашего библиотечного центра одним из лучших в Украине.

Все наши библиотечные центры были открыты благодаря работе наших новаторов – библиотекарей. Они искали и находили новое, интересное направление в работе, которое необходимо и также интересно нашим читателям и посетителям, которое делает библиотеку неповторимой и привлекательной для общества.

Изменение форм библиотечной работы происходит на всех этапах истории и развития библиотечного дела. Но на опыте работы нашей библиотеки мы пришли к выводу, что трансформация отдельных функций библиотечной деятельности в условиях глобально-сетевого взаимодействия с абонентами или другими организациями не должна стать угрозой для осуществления социально-культурной функции библиотеки в регионе. Библиотека в регионе, по нашему глубокому убеждению, должна оставаться источником духовности, центром распространения региональной, национальной и мировой культуры, частью общественного достояния государства. Такой и является сегодня Кировоградская областная научная универсальная библиотека им.Д.И.Чижевского, отметившая свое 110-летие, – центром социально – культурной и общественной жизни нашего региона.

ВІД БІБЛІОТЕК У РЕГІОНІ ДО РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНОЇ СИСТЕМИ

*Анжей Тивз,
директор Дольношльонської публічної
бібліотеки ім. Т.Микульського
(м.Вроцлав, Польща)*

Характеристика Дольношльонського регіону

Дольношльонське воєводство знаходиться у південно-західній частині Польщі. Його площа становить 10.947 кв.м (6,4 % території Польщі). Кількість мешканців – 1.880 тис. (7,6 % населення країни). Воно належить до найбільш урбанізованих регіонів Польщі (91 місто, 70 % населення). Для воєводства характерні великі географічні контрасти (гори Судети - на північ, терени Шльонської височини, поріччя Одри). Клімат м'який, теплий, велика привабливість природного середовища (2 національні парки, інші мальовничі парки та природні заповідники).

Дольний Шльонськ виділяється також своїм специфічним розташуванням на польсько-чесько-німецькому пограниччі, з відносно невеликою відстанню від Берліна, Праги, Дрездена, Відня, Братислави, у місці перетинання традиційних торговельних шляхів.

Вигідне розташування, багатство покладів корисних копалин, родючі ґрунти – все це спричинило, що Дольний Шльонськ досить давно став важливим промисловим регіоном з домінуванням видобувних галузей (кам'яне вугілля, мідь, срібло, будівельне каміння, зокрема, граніт та мармур), а також ткацтва та машинобудування. Сьогодні, під впливом економічної трансформації, найбільше розвивається виробництво машин, господарчих товарів, електротехніки, а також проектні, аналітичні, фінансові центри, що обслуговують великі міжнародні корпорації: Google, HP, Opera, Volvo. У воєводстві створені три економічні зони, технологічні парки.

Особливе розташування регіону на перехресті багатьох культур, а також високий рівень його розвитку створили надзвичайно багату матеріальну культуру регіону, наочним свідченням чого є чисельні палаці, замки, костели, монастири, міські старовинні архітектурні ансамблі, підземні та фортифікаційні споруди, рухомі пам'ятники та музеїні колекції, частина з яких (костели Миру в Яворі та Швідніці, а також Зала Століття у Вроцлаві) внесені до списку світової культурної спадщини ЮНЕСКО.

Варто згадати також, що Дольний Шльонськ має найбільшу в Польщі кількість місць оздоровлення, розвинуту базу санаторіїв та пансіонатів.

Характеристика мережі публічних бібліотек у Дельношльонському регіоні

Мережа публічних бібліотек у Польщі впорядкована відповідно до адміністративного поділу держави. У Законах про бібліотеки, про організацію та ведення культурної діяльності та у законодавчій базі місцевого самоврядування визначено, що кожна адміністративна одиниця (відповідно гміна, повіт, воєводство) утримує як мінімум одну публічну бібліотеку в якості самостійної, юридично відокремленої установи культури разом із філіями, що забезпечують обслуговування читачів місцевої громади. Загалом на території Дельношльонського воєводства нині функціонують 652 бібліотеки та бібліотечні філії, у т.ч.:

- 1 воєводська бібліотека (Дельношльонська Публічна Бібліотека ім. Т.Мікульського у Вроцлаві),
- 19 повітових бібліотек,
- 151 гмінних бібліотек, які мають 481 бібліотечну філію.

Від 1999 р., тобто від часу повного впровадження адміністративної реформи у державі, бібліотеки функціонують у децентралізованому порядку управління, вони підпорядковані безпосередньо своїм місцевим органам самоврядування. Ці органи засновують бібліотеки, забезпечують їхню матеріальну базу, фінансують їх діяльність, призна чають керівників, наглядають і контролюють їх діяльність. Децентралізація наблизила бібліотеки до місцевих спільнот, підвищила ефективність і раціональність використання їх потенціалу, збільшила зацікавленість бібліотек у задоволенні реальних потреб читачів, позитивно вплинула на привабливість зібрань та культурну діяльність бібліотек. Однак з іншого боку велика залежність долі і стану бібліотек від розстановки сил та визначення цінностей на місцях та від різного рівня заможності місцевих громад спричинила поглиблення відмінностей і диспропорції у технічному оснащенні, кадровій та фінансовій ситуації, обмеженні культурної діяльності, ліквідації окремих установ, послабленні міжбібліотечних зв'язків.

На жаль, польське бібліотечне законодавство, прийняте ще до проведення державної адміністративної реформи, не містить сучасних юридичних положень, які були б підставою для створення ієрархії та міжбібліотечних зв'язків, впровадження сучасних стандартів, нових

технологій та форм кооперації. Спроби перетворення публічних бібліотек, які функціонують в умовах децентралізації, у логічну, раціональну і ефективну бібліотечну систему виникають, таким чином, у межах окремих регіонів Польщі. Воєводство Дольношльонське належить до числа найбільш активних у цьому напрямку.

Основи створення регіональної інформаційно-бібліотечної системи у Дольному Шльонську

Побудова впорядкованої сучасної інформаційно-бібліотечної системи у Дольношльонському воєводстві спирається на декілька фундаментальних моментів:

- система буде згідно з основними зasadами адміністративної реформи, відповідає триступеневій моделі адміністративного поділу країни;
- система гарантує повну юридичну незалежність публічних бібліотек як закладів культури;
- система поважає права, компетенцію та повноваження органів місцевого самоврядування як засновників бібліотек;
- система побудована на основі порозуміння, волі до співпраці та участі у проектах, що передбачають вихід за межі місцевих програм, вона спирається на принципи вигідності, допомоги, програмної підтримки або розподілу обов'язків.

Головні проблемні сфери кооперації у регіональній інформаційно-бібліотечній системі є такими:

1. Участь публічних бібліотек у проектах загальнопольського і регіонального рівня.
2. Використання нових технологій як бази для бібліотечної інтеграції.
3. Створення медійних платформ міжбібліотичної кооперації.
4. Організація у воєводстві заходів за участю одиниць мережі. Мистецький менеджмент.
5. Розвиток і вдосконалення воєводської та повітових бібліотек у здійсненні функцій, що виходять за межі місцевого масштабу.

1. Проекти, а також кошти ззовні, що призначаються на їх реалізацію, є сьогодні дуже ефективним засобом системної інтеграції бібліотек, оскільки вони:

- вимагають прийняття зasad і норм, окреслених у проекті,
- організаційної, фінансової і програмної кооперації згідно з прийнятыми зразками і правилами,
- розвивають активність та уміння бібліотекарів,

- збільшують матеріальний, фінансовий та програмний потенціал бібліотек.

Наразі, зараз публічні бібліотеки беруть участь у наступних, ініційованих ними на загальнопольському та регіональному рівні, проектах, що координуються Дольношльонською Публічною Бібліотекою у Вроцлаві (ДПБ):

- «Іконка», «Іконка 2» - проект оснащення малих публічних бібліотек комп'ютерами для читачів з доступом до Інтернету (мінімум три комплекти для бібліотеки),

- «Пропаганда читання – закупівля видавницьких новинок для бібліотек». Цей проект ініційований Міністерством культури і національної спадщини з метою поліпшення комплектування бібліотек, передусім сільських та містечкових, новою літературою. Виділення коштів на закупівлю літератури для бібліотек на теренах воєводства здійснюється згідно з пропозиціями, опрацьованими ДПБ на підставі об'ективних критеріїв (ці закупівлі складають 40% від усіх закупівель літератури, річна вартість проекту – 500.000 тис. євро).

Нині впроваджуються два великі проекти, адресовані бібліотекам у гмінах та містах з населенням до 20 тисяч мешканців, які мають комплексно, тобто в інфраструктурному та програмному підході модернізувати та осучаснити публічну бібліотеку:

«Програма розвитку бібліотек», що реалізується Фондом розвитку інформаційного суспільства та Польсько-Американським фондом свободи на кошти зі спеціального фонду Б. та М. Гейтесів. Його головною метою є:

- повне оснащення бібліотек комп'ютерною та супроводжуючою її технікою,

- забезпечення доступу до широкоформатного Інтернету,

- комплексне навчання бібліотекарів у сфері використання нових технологій у роботі бібліотек,

- надання допомоги (малі гранти) на фінансування цінних програмних ініціатив.

«Бібліотека» - другий проект, що реалізується Міністерством культури і національної спадщини, яке представляє Інститут книги. Програма охоплює:

- співфінансування інфраструктурних проектів (будівництво, перебудова, добудова бібліотек),

- фінансування розвитку та розповсюдження автоматизованої бібліотечної системи «Мак»,

- організація системи курсів на тему перетворення бібліотек на осередки, що об'єднують навколо себе місцеву громаду (бібліотека + клуб + інформаційний осередок з доступом до нових технологій),

- розпорядження фондом малих грантів на фінансування дрібних праць по ремонту, поліпшенню вигляду та оснащенню бібліотечних приміщень).

2. Нові технології належать до найбільш ефективних засобів бібліотечної інтеграції. Їх застосування вимагає дотримання окреслених стандартів і норм, опанування новими знаннями та навичками, набуття вмінь у роботі в широкій мережі. Вони є для бібліотек та бібліотекарів викликом технологічного та інтелектуального характеру. У нашому воєводстві в 2004-2008 рр. був реалізований проект «Дольно-Шльонська Бібліотечна Система ALEPH». Згідно з ним було закуплено та встановлено у 30 найбільших бібліотеках воєводства професійну бібліотечну систему ALEPH. Як ініціатор та виконавець проекту ДПБ, завдяки коштам, отриманим від Міністерства культури і національної спадщини та воєводської влади, закупила та встановила оснащення та ліцензію програми, перевела до неї дані каталогів, запровадила і оновлює головний каталог, головні тематичні бази та головну базу читачів, провадить моніторинг правильності функціонування системи ALEPH у мережі, організовує навчання і спільні зустрічі. Бібліотеки та їхні власники зобов'язані вдосконалювати та консервувати оснащення, оплачувати річні ліцензії за користування системою ALEPH, дотримуватись правил, норм і стандартів, встановлених у проекті «Дольно-Шльонська Бібліотечна Система». Загальна вартість проекту у 2004-2008 рр. склала 1 млн. євро.

3. Засоби масової інформації є для бібліотек необхідним «вікном у світ», але, водночас, при вмілому використанні, вони є і «вікном у бібліотеку» для світу. Сьогодні без присутності у ЗМІ та створення власних способів ефективної комунікації з оточенням важко уявити собі сучасну і успішну бібліотеку. У нашему регіоні серед періодичних видань найбільше значення для інтеграції та популяризації досягнень бібліотечного середовища має щоквартальник «Книжка та Читач. Часопис бібліотекарів з Дольного Шльонська». Він містить статті науково-популярного характеру, методичні матеріали, перегляди регіональної літератури, поради юристів, калейдоскоп подій з життя бібліотек регіону. Цінним аспектом видання є також наявність у ньому інформаторів про бібліотеки, рекомендацій та інструкцій. Бібліотеки мають спільний сайт www.dzb.pl, з якого є доступ он-лайн до каталогу кожної з окремих бібліотек, до центрального каталогу всіх бібліотек, а

також до тематичних баз даних, бази «Регіон» і бази періодичних видань. Зараз готується новий сайт ДПБ з повною інформацією і сервісом публічних бібліотек Дольного Шльонська.

4. Сильний акцент на розвиток дозвіллевих (середовищних) функцій бібліотек викликає потребу збагачувати культурно-освітню діяльність бібліотек на місцях пропозиціями та ініціативами, що надходять ззовні, а також такими, що ініціюються та координуються бібліотеками немісцевого рівня. Серед багатьох форм міжбібліотичної кооперації, що впроваджені в рамках регіональної інформаційно-бібліотечної системи у цій сфері, найбільш успішними виявилися:

- організація великих театралізованих заходів за участю місцевих бібліотек («З книгою у валізах. Дольношльонські зустрічі письменників з молодими читачами». Щорічний масовий захід (5-13 письменників, ілюстраторів, видавців, у середньому 3000 дітей щорічно), відбувається у 60 бібліотеках Дольного Шльонська),

- організація показових заходів з презентацією досвіду, методики роботи, дискусій з організаторами і т.п. («Старі і нові казкові зустрічі» - періодичні заходи, що використовують відомі казкові мотиви для відтворення відносин між дітьми, їх батьками та опікунами),

- впровадження нових цінних заходів, що відповідають потребам середовища (Інтернет-клуб сеньйора, Дискусійний клуб книжки для дорослих, Клуб любителів музики та кіно – нові показові програмні пропозиції, що адресовані особам старшого віку з метою впровадження їх у світ нових технологій, або розвитку культурної та інтелектуальної активності, зокрема у сфері літератури, музики, кіно).

5. Впровадження сучасних засобів міжбібліотичної кооперації реалізується одночасно із підсиленням та вдосконаленням традиційних координуючих функцій воєводської та повітових бібліотек, зокрема у сфері навчання та підвищення кваліфікації бібліотекарів, бібліотечної статистики та аналізу, консультацій та досліджень щодо бібліотечної мережі. Істотне поум полягає, однак, у більш детальному окресленні пакету завдань, які мають виконувати бібліотеки з регіональним статусом згідно із зasadами комплементарності (кожен виконує і відповідає за окремий пакет завдань, з якого користається решта бібліотек) або співпраці (кожен відповідає за якісну реалізацію частини ширшого завдання, встановленого для мережі). Для бібліотеки з воєводським статусом це означає концентрацію на наступних завданнях:

- комплектування спеціалізованих зібрань (регіональні, іншомовні, популярно-наукові, аудіовізуальні, призначені для спеціальних категорій користувачів) та забезпечення успішних форм їх представ-

лення в мережі (депозитні прилади, електронні версії публікацій, міжбібліотечний обмін),

- провадження для учасників мережі проблемних відділів:
- відділу консультацій та юридичної допомоги,
- відділу комп'ютеризації та впровадження нових технологій,
- відділу регіональної документації та інформації.

Підсумок

Ескізно змальований проект регіональної інформаційно-бібліотечної системи у Дольному Шльонську є спробою впровадження окресленого порядку та зasad міжбібліотечної співпраці в умовах максимально децентралізованої мережі. Він спирається на засади добровільної участі та поваги до повної формально-юридичної самостійності бібліотек. Він виходить з того, що різка зміна цивілізаційного оточення бібліотек, а також потреб і зацікавлень користувачів змушує бібліотеки до збагачення власного потенціалу, збільшення кількості культурних, освітніх та інших послуг шляхом використання додаткових можливостей, які дає система. Він вимагає прийняття визначених правил гри, завдань і обов'язків, але, водночас, виводить бібліотеки із самітності та в багато разів збільшує їхні інформаційні можливості та привабливість програми діяльності. Отже, сьогодні про рівень і можливості бібліотеки свідчать не стільки власні засоби, скільки вміння користуватись із загального фонду, потенціалу та можливостей розгалужених бібліотечних мереж, частиною яких вона є.

Інноваційна діяльність Кіровоградської ОУНБ в галузі комп'ютерних та веб-технологій

**Олег Волохін,
головний інженер
відділу автоматизації
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського**

Концепція сучасного суспільства характеризується збільшенням ролі інформації і знань в житті суспільства, зростанням частини інфокомунікацій, інформаційних продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті (ВВП), створенням глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових та регіональних інформаційних ресурсів і задоволення їхніх соціальних і особистісних потреб в інформаційних продуктах і послугах.

Інноваційні процеси автоматизації у бібліотеках повинні розвиватися більш динамічно, щоб подолати відставання українських бібліотек від бібліотек розвинутого демократичного світу. На сьогодні вже багато зроблено провідними українськими бібліотеками, серед яких знаходиться і наша Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського.

Автоматизація бібліотечних процесів, створення власних електронних ресурсів, надання оперативного доступу до інформаційних світових джерел з метою розширення спектру послуг для користувачів та підвищення якості обслуговування залишаються пріоритетними напрямами у діяльності бібліотеки в умовах сьогодення.

У січні 2008 року Кіровоградська ОУНБ розширила застосування новітніх веб-технологій на власному сайті, а саме: започаткувала корпоративний БЛОГ бібліотеки. Фактично з'явився окремий підсайт бібліотеки, який розташовано в середовищі пошукового гіганта Google — службі Blogger, спеціально призначений для створення блогів.

Введення блогу є однією із технологій застосування Веб 2.0. Особливістю явища Веб 2.0 є принцип залучення користувачів до наповнення контенту і подальше підсилення веб-технологій за рахунок колективного розуму.

Основними цілями блогу бібліотеки є інформування користувачів бібліотеки про власну діяльність, отримання зворотнього зв'язку від потенційних користувачів сайту, формування позитивного іміджу установи, популяризації бібліотечної справи. В якості

корпоративних блогерів залучались співробітники бібліотеки — переважно завідуючі відділами, головні спеціалісти та керівники бібліотеки.

Основною мотивацією для співробітників бібліотеки щодо ведення блогу є як посадові обов'язки в галузі популяризації діяльності, так і особиста ініціатива, переважає можливість публічної діяльності, особиста ініціатива, підтримка іміджу бібліотеки.

У травні 2009 року на веб-сайті бібліотеки запроваджено нову послугу — канал новин у форматі RSS (**Really Simple Syndication 2.0**). RSS — це XML-формат, призначений для доставки новин, анонсів статей, змін на сайті. Користувач отримує таку інформацію після підписки на RSS-канал і може читати його за допомогою спеціальної програми-агрегатора або модуля, вбудованого у окремі браузери. Таким чином користувач отримує анонси та новини з сайту без його реального відвідування. І тільки коли певна анотація на реальну публікацію на сайті зацікавить користувача - він може перейти безпосередньо на публікацію одним кліком миші для ознайомлення з повним текстом публікації. За допомогою подібного сервісу користувач має можливість отримувати інформацію з сайту фактично без фізичного, постійного відвідування останнього.

У липні 2008 року Кіровоградська ОУНБ здійснила черговий крок у розширенні Інтернет-сервісів для своїх користувачів — у межах будівлі бібліотеки, на всіх поверхах запроваджено бездротовий доступ до мережі Інтернет за технологією Wi-Fi. Послуга набула широкого резонансу та технологічного використання у 2009 році і надається безкоштовно для всіх користувачів бібліотеки. Доступ до Інтернету в бібліотеці надає потужний Інтернет-центр, користуватися яким може кожний зареєстрований відвідувач бібліотеки за попереднім записом із розрахунку 1 година на добу. Але якщо користувач має власний ноутбук або кишенев'кий комп'ютер чи смартфон, який має адаптер Wi-Fi (модуль бездротового доступу) до мережі Інтернет, він має можливість скористатися швидкісним Інтернетом безкоштовно у будь-якому приміщенні бібліотеки без обмеження часу. Система радіодоступу Wi-Fi налаштована таким чином, щоб користувач застосовував мінімальні налаштування в своєму комп'ютері — тобто не потрібні ніякі логіни та паролі для з'єднання, потрібно тільки фізично знаходитись у межах радіодоступу — холах чи відділах бібліотеки. Усі кафедри бібліотеки мають інформаційні таблиці “Тут зона безкоштовного доступу до Інтернет Wi-Fi для користувачів бібліотеки”.

У липні 2009 року Кіровоградська ОУНБ приєдналася до проектів, пов'язаних з відкритим доступом, і як перший крок —

започаткувала новий вид діяльності в галузі веб-технологій – відкриття власного серверу відкритого доступу. Ідеологія “Відкритого доступу” (Open Access) виникла серед науковців і має на меті надання можливостей науковцям зробити результати їхніх досліджень, а також інших різновидів наукових публікацій – доповідей на конференціях, дисертацій, звітів про дослідження доступними всім, всюди та повсякчас. Таку можливість називають відкритим доступом (Open Access).

Архіви чи репозитарії відкритого доступу – це цифрові колекції наукових статей, які поповнюють самі автори. Якщо йдеться про журнальні статті, то їх архівують або перед публікацією (препринт), або вже після публікації (постпринт). Такий спосіб архівування називають «самоархівуванням». Репозитарії також містять метадані кожної статті (назву, автора та інші біографічні деталі) у форматі Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAIPMH, Протокол для Збору Метаданих Ініціативи Відкритих Архівів).

Щоб дістатися до цих архівів, можна скористатися Google або іншими спеціалізованими пошуковими системами для сфокусованого й ефективнішого пошуку. Ці пошукові системи постійно збирають дані архівів з усього світу та утворюють світову базу даних поточних наукових досліджень. Репозитарії відкритого доступу можуть бути мультидисциплінарними та міститися в університетах чи інших науково-дослідницьких організаціях. Або можуть бути централізованими і тематичними, як, наприклад, з фізики, математики, історії, юриспруденції та інших суміжних наук. Саме такий ТЕМАТИЧНИЙ (РЕГІОНАЛЬНИЙ) депозитарій разгортається на сервері Кіровоградської ОУНБ. Такий сервер самоархівування стане регіональним сервером для накопичення наукових статей, дипломних робіт, рефератів, монографій, досліджень науковців та студентів провідних місцевих ВНЗ – Кіровоградського державного педагогічного та Кіровоградського національного технічного університетів, Державної льотної академії, Кіровоградського юридичного інституту, Кіровоградського інституту регіонального управління та економіки, Кіровоградської філії Відкритого Міжнародного університету розвитку людини „Україна” тощо.

Отже, наступним нашим кроком у реалізації цього проекту буде укладання угод з науковцями про надання ними документів та згоди на їх опублікування на сервері відкритого доступу.

Бібліотечне краєзнавство: традиції, сучасність, перспективи

**Тетяна Макарова,
завідуюча відділом краєзнавства
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського**

Краєзнавство – це безцінна скарбниця історичного досвіду багатьох поколінь, всього, що у сфері матеріальної і духовної культури витримало випробування часом. Мета бібліотечного краєзнавства – зібрати, зберегти і надати користувачам документальні джерела та інформацію з історії, культури й сучасного життя краю.

Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського (далі ОУНБ) є депозитарієм бібліотечного краєзнавства в регіоні. Робота з розповсюдження краєзнавчих знань, стимуляція інтересу читачів до краєзнавчої інформації, популяризація краєзнавчих документів у бібліотеці відбувається за допомогою різних засобів бібліотечної роботи. Щоб відповісти сучасним реаліям, бібліотека використовує як традиційні, так і нові форми і методи популяризації видань краєзнавчої тематики.

Кіровоградська ОУНБ ім. Д.І. Чижевського, яка є універсальним науковим закладом, має великий досвід краєзнавчої роботи. Краєзнавство завжди було одним із провідних напрямків діяльності бібліотеки, його реалізує відділ краєзнавства, який був створений у 2001 році як окрема структурна одиниця.

Пріоритетами краєзнавчої діяльності ОУНБ ім. Д.І. Чижевського є:

- систематичне формування ядра краєзнавчих документів із різних джерел, співпраця з видавництвами області (Центрально-Українське видавництво, „Мавік”, „Код”, Поліграф-сервіс, Полімедсервіс та інш);

- створення краєзнавчих матеріалів і краєзнавчої бібліографії, у т.ч. і в електронному вигляді („Голод у хлібному краї”, „Дзвони голодної смерті”, „Його думки не перекреслити час” (до 90-річчя з дня народження Василя Сухомлинського”), „Нащадки корифеїв - Івану Франку”, „Дмитро Іванович Чижевський: особистість і творчість”);

- популяризація краєзнавчих інформаційних ресурсів (практичні заняття для вчителів курсів підвищення кваліфікації, бібліотекарів, тренінги для користувачів ЕБД та Публічного центру регіональної інформації).

Основною вимогою бібліотеки як центру регіональної інформації є повнота та якість краєзнавчих фондів. Фонд краєзнавчої літератури формується за допомогою надходження обов’язкового безоплатного примірника від видавництв області та подарункових видань. На сього-

дні фонд краєзнавчої літератури складає 4556 примірників книг та 84 назви періодичних видань.

Сьогодні ОУНБ ім. Д.І. Чижевського, яка має найбільш повну інформаційну сукупність документів, що включає як традиційні джерела первинної та вторинної інформації про Кіровоградщину, так і новітні електронні джерела, задоволяючи запити у сфері краєзнавства усіх категорій користувачів краю.

Практика показує, що сьогоднішній користувач прагне отримувати оперативну інформацію. Тому з 1999 року у відділі краєзнавства створені та постійно поповнюються електронні бази даних:

БД „Краєзнавство”. Тематика БД – краєзнавство Кіровоградської області. Здійснюється аналітичний опис всіх періодичних видань, які надходять до бібліотеки на предмет краєзнавства. Розпочата в 1999 році. Кількість документів - 35200 (станом на 1.05.2009). Пошук потрібного матеріалу можна здійснити за автором, назвою матеріалу, предметною рубрикою, ключовим словом.

БД „Документи місцевої влади”. Тематика: розпорядження обласної державної адміністрації. Розпочата у 2002 році. Кількість документів 1290 (станом на 1.05.2009). БД повнотекстова (розпорядження чи інший документ можна переглянути в повному обсязі) . Пошук здійснюється за назвою розпорядження, ключовим словом, предметною рубрикою.

БД „Персоналії Кіровоградської області” - вміщує біографічні дані про видатних земляків та осіб, які пов’язані з Кіровоградчиною. Нині БД налічує 300 персоналій.

Один з останніх проектів відділу – створення КРКК - Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу, який об’єднав зусилля бібліотек області для створення якісного каталогу регіональної періодики.

БД „Кіровоградський регіональний кооперативний каталог”. Тематика: краєзнавство. Здійснюється аналітичний опис газетних статей Кіровоградської області.

Розпочата в 2007 році. Кількість документів - 17200 (станом на 1.05.2009). Пошук потрібного матеріалу можна здійснити за автором, назвою матеріалу, предметною рубрикою, ключовим словом. На 1.05.2009 у проекті беруть участь 10 бібліотек (ОУНБ ім. Д.І.Чижевського, обласна бібліотека для дітей ім. А.Гайдара, обласна бібліотека для юнацтва ім. О.Бойченка, Кіровоградська центральна міська бібліотека, Олександрійська міська бібліотека, Новоукраїнська РЦБ, Світловодська міська бібліотека, Петрівська ЦРБ).

У 1-му кварталі 2009 року до проекту долучилися ще 2 районні бібліотеки: Новомиргородська та Олександрійська. До бази КРКК вводяться відомості про публікації у 14 періодичних виданнях області.

Для виконання краєзнавчих запитів користувачів відділ краєзнавства широко використовує інформаційні ресурси Інтернету.

Починаючи з липня 2002 року, постійно діє Публічний центр регіональної інформації, де представлені документи місцевої влади, які бібліотека отримує у паперовому вигляді: розпорядження ОДА, рішення обласної ради та Вісники обласної ради з матеріалами сесій, а також рішення місцевих органів самоврядування. Надання таких документів у користування населенню дозволяє забезпечити прозорість діяльності органів влади, що є вагомим елементом процесу демократизації суспільства.

З листопада 2007 року відділ краєзнавства почав працювати у новому форматі – відкритий доступ для користувачів бібліотеки.

У регіоні діє обласна програма розвитку краєзнавства на 2002-2010 роки. Керуючись цією програмою, ОУНБ Д.І.Чижевського поставила перед собою завдання якнайповнішої акумуляції інформаційних ресурсів, створення банку даних щодо історії та сучасного стану регіону. Наша робота не була б такою ефективною, якби не плідна співпраця з такими партнерами: місцевими видавництвами (круглий стіл „Видавництва та бібліотеки Кіровоградщини: розвиток взаємодії” (2006 р.), музеями регіону (спільні виставки „Автограф війни”, „Пам’ять загиблим – шана живим”; „Подорож вулицями втраченого міста”); Державним архівом Кіровоградської області, Кіровоградською обласною спілкою краєзнавців, творчими осередками („Євшан”, „Парус”), громадськими організаціями („Полонія”, „Русская община”), обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти ім. В.О.Сухомлинського, гімназіями, школами.

Разом з цими установами у бібліотеці проводяться різноманітні масові заходи:

- зустрічі з письменниками та краєзнавцями: презентація книг В.В. Бондаря „У пошуках слова значущого”, В. Білошапки та І.Петренка „Голодомор 1932-1933. Олександровський вимір”; зустріч з протоієреєм Спасо - Преображенського собору Євгенієм Назаренком (бесіда присвячена духовному життю людини та розповідь про обряди, звичаї напередодні Великодня);
- виставки (виставка барельєфів „Рельєфи Віктора Френчка”, Персональна виставка робіт художника Ростислава Климишина ”Мальовнича Україна”);
- презентації компакт-дисків – презентація мультимедійного диску „Юлій Мейтус: Повернення на батьківщину” (викладач дитячої музичної школи № 2 Марина Долгіх). Диск одержав третю премію ім. Володимира Ястrebова.
- екскурсії;

- конференції (науково-практична конференція „Розсекречена пам`ять”. Голодомор 1932 – 1933 років в Україні в документах ГПУ – НКВД” (2008);

- Краєзнавчі читання „Історія бібліотеки регіонів у контексті краєзнавства” (2006 р.)

- перегляди та огляди книжкових виставок („Співає колос” (90 років від дня народження Яра Славутича), „Шевченкіана степова”, „Заповідники нашої духовності”, „Крицеве слово”: Літературний портрет Євгена Маланюка; „Знайомий і незнайомий: Дмитро Чижевський”, „Шлях до джерела” (до 65-річчя Валерія Гончаренка); „Актуальні проблеми краєзнавства” – спільно з КОППО ім. В. Сухомлинського.; „Скорбота і пам`ять” (до 75-х роковин вшанування пам`яті жертв Голодомору 1932-1933 років); „До Франкової криниці” (До 150 – річчя з дня народження Івана Франка); „Розкуте слово” (до 75-річчя В. Бровченка); „Козацька свіча” (до 50-річчя від дня народження Петра Селезньового), „Храм української культури серед степу” (виставка присвячена „Хутору „Надія”);

- експозиції творів декоративно-ужиткового мистецтва: клубу народних ремесел „Ниточка”: персональна виставка присвячена Дню Незалежності України „Фарби літа” майстрині Раїси Корсун; „Рушникові доріжки” - експозиція вишитих рушників середини ХХ ст.; виставка Світлани Пасашкової „Світ моого захоплення”, „Орнамент – кардіограма цілого народу” /керівник Н.К.Ніжнікова/, творчого гурту аматорів декоративно-ужиткового мистецтва „Єлисаветградський узвіз” /керівник Поляруш І.Є./).

Краєзнавча сфера – це багатоаспектна діяльність, і бібліотекарям доводиться виходити за межі суто бібліотечної роботи, вивчаючи та акумулюючи нові знання, які добуваються за допомогою вивчення, виявлення та систематизації нових тем в історії краю. Великою популярністю користуються теми, пов’язані з історією церков і храмів області, окремих сіл, міст, вулиць та будинків, історією родоводу сімей, тема Великої Вітчизняної війни, Голодомор 1932-1933 рр. та інші.

Немає сумніву, що саме у бібліотеках необхідно акумулювати і зберігати у фондах джерела краєзнавчої інформації різних типів і видів, активно популяризувати їх серед користувачів.

Своєю стратегічною місією ОУНБ Д.І.Чижевського вважає створення наукового підґрунтя для подальшого розвитку бібліотечного краєзнавства. Працівники відділу краєзнавства мають на меті й надалі вести постійний пошук нових ефективних форм роботи. Для цього передбачається систематичне вивчення та поповнення краєзнавчого фонду, ведення довідково-бібліографічного апарату, удосконалення форм і методів популяризації літератури про Кіровоградщину, постійне надання практичної допомоги бібліотекам області з питань краєзнавчої діяльності.

Вміння дивитись і бачити. Екранні мистецтва в сучасній бібліотеці

*Світлана Ушакова,
завідуюча відділом мистецтв
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

“Брати Люм’єри привідкрили сучасну казкову скриньку Пандори, і звідти поступово стало з’являтися нове видовище, новий вимір, нова мова, нове мистецтво, нова індустрія, новий спосіб сприйняття світу, новий неосяжний простір для людської уяви – мистецтво кіно”.

Технічна революція, що переживається людством з кінця ХХ століття, торкнулася не тільки природничих і точних наук. Вона змінила гуманістичну сферу, вплинула на формування нових поколінь, зродила нову Особистість. Книжкова культура, яка формувала людство упродовж багатьох століть, поступилася екранній культурі. Очевидним є те, що молоде покоління зараз формується не книгою, а візуальною картинкою. На телебаченні, на комп’ютерах виросло вже інше покоління (і не одне), яке ідеологію, мораль і все інше сприймає здебільшого через візію (очима).

Безперечно, естетичне виховання і становлення особистості відбувається під впливом різноманітних чинників: сім’ї, школи, соціального оточення, спілкування і, звичайно ж, засобів масової комунікації (медіа).

Часто медіа називають „паралельною школою”, оскільки вплив ЗМІ на молодь є досить сильним. Формуюча роль візуальної інформації на свідомість, почуття і поведінку людини – реальність сучасного етапу культурного розвитку. Аудіовізуальне сприйняття світу стало домінуючим.

Екранні (аудіовізуальні) – мистецтва, засновані на екранній формі відтворення дійсності (кіно, телебачення, відео, комп’ютерна графіка і т.д.), мають значний простір.

Кіно, як ми знаємо, є надзвичайно дієвим засобом впливу на людей всіх вікових категорій, особливо на молодь. Не вдаючись до коментарів з цього приводу, можна сказати, що треба свідомо сприйняти це як факт сьогодення.

Вже більше десяти років відділ мистецтв буде свою роботу, спираючись на цей факт і працюючи саме з *глядацькими аудиторіями. Нас цікавить користувач-глядач.*

Кіномистецтво та відеопродукція дали можливість сформувати

нові взаємовідносини з новим користувачем. Протягом останнього десятиліття відділ зібрав великий фонд кіно-, відеоматеріалів. Відеоколекція відділу нараховує:

1. Відеокасети – 3000 одиниць
2. CD, DVD – 200 одиниць

Треба сказати, що в основу формування колекції було покладено досвід роботи кіноклубу “Екран”.

Кіноклуб – явище без перебільшень унікальне.

По-перше – довготривалістю проекту (1980-2009) – спочатку в міському кінотеатрі, згодом – в кінозалі бібліотеки, пізніше – у відеозалі бібліотеки;

По-друге – зміною кількох поколінь глядачів (студенти- кіно-клубівці 1-го покоління стали викладачами і приводять на кінопокази своїх студентів);

По-третє – декількаразовою зміною носіїв кіно-відеопродукції (від срібних плівок до відеокасет і цифрових носіїв DVD).

Життєздатність кіноклубу в сучасній бібліотеці дивує.

В часи домашніх кінотеатрів та безцензурного, вільного доступу до різноманітних відеоматеріалів, наявності громадських каналів, багатоканального кабельного телебачення – певна кількість користувачів вибирала фільми з афіші кіноклубу “Екран”. Певна кількість користувачів приходить до бібліотеки, де отримує якісне кіно, груповий перегляд та спілкування. І це в наш час, коли суспільство подрібнене на автономні угрупування, коли всі існують окремо, дивляться окремо, читають окремо, спілкуються окремо – кожен у своєму вузькому колі. Ця “певна кількість користувачів” приходить до бібліотеки дивитися оригінальні твори кіномистецтва; кіно, над яким треба думати, яке треба вміти сприймати. Воно розширює горизонти мислення, розвиває почуття, поглибує сприйняття світу, сприяє формуванню толерантності та моралі.

Сеансам кіноклубу передує значна підготовча робота відділу : відбір фільмів, визначення циклів, складання щомісячних репертуарних планів, бібліографічних списків до кожного фільму (або до теми циклу), проведення самого сеансу з обов’язковою передмовою та обговоренням фільму з глядачами.

Основний склад глядачів – студентська молодь, інтелігенція, молоді спеціалісти, пенсіонери – так би мовити “Клуб поодиноких диваків”. Демонстрації з аншлагами залишилися в минулому.

Сьогоднішня активність відвідування кіноклубу залежить від багатьох факторів – екзаменаційних сесій, погодних умов, сезонно-польових робіт, свяtkових днів, – але головним залишається те, що люди

приходять до бібліотеки, до кіноклубу, де вчаться “дивитись і бачити”.

З 2003 року робота кіноклубу відображається на веб-сторінці сайту ОУНБ ім.Д.І.Чижевського <http://library.kr.ua/ekran/>

Репертуар та бібліографія з кіномистецтва складають об’ємний бібліографічний кіноархів. Okрема веб-сторінка розкриває фонди відділу мистецтв та сприяє популяризації літератури з питань кіномистецтва.

Найвищою цінністю в сучасній культурі стає оперативна інформація. Традиційна книжкова продукція нерідко затримується з виданнями найновішої інформації, а мас-медіа обрушили на сучасного глядача величезну кількість культурних текстів. Тут постає небхідність вирішення бібліотекарем навігаційних завдань. Від поінформованості самого працівника залежить майже все.

Відділу поступово вдалося зреалізувати ідею учебного, пізнавального, науково-популярного кіно в бібліотеці. Як підтверджив досвід роботи , “групове інформаційне обслуговування” – це одна з найбільш активно запитуваних послуг відділу мистецтв. Специфіка бібліотечної роботи дає змогу поєднати:

- перегляди літератури з переглядами фільмів;
- передмови до фільмів з бібліографічними оглядами;
- виставки художників у відділі з науково-популярними фільмами про мистецтво;
- екскурсії по бібліотеці з переглядами фільмів про бібліотеки світу.

Викладачі середньої та вищої школи замовляють перегляди екранізації класиків світової літератури, документальних фільмів з питань історії світової культури, всесвітньої історії та теорії образотворчого мистецтва, історії українського мистецтва. Серед популярних замовлень – фільми дискусійного характеру, з можливістю подальших роздумів, спілкування і обговорення у своїх учебових аудиторіях („Політ над гніздом зозулі”, „Сходження”, „Товариство мертвих поетів”, „Розсікаючи хвилі”).

Мистецтво екрану – „машина часу”, якій доступні будь-які переміщення - десятиліття, століття, стилі та епохи мистецтв, подорожі в просторі. Цей величезний потенціал екранних мистецтв використовується в сучасному комплексі освіти – під назвою – медіаосвіта. Передмови до фільмів готують аудиторію до уважного сприйняття екранної інформації, до необхідності читувати візуальну картинку, необхідності, умовно кажучи, „працювати” на перегляді.

I, при якісно підібраному матеріалі (фільмі), глядач іде не лише

вражений, а й змінений мистецтвом кіно.

Однією з багатьох цілей медіаосвіти є формування здатності аудиторії розуміти місце медіакультури, медіамистецтв в суспільстві, розвивати естетичну свідомість, творчу індивідуальність користувачів. Це дуже важливо, оскільки потік екранної інформації, що обрушується на сучасного глядача, немислимий поза естетичними, художньо-образними аспектами. Сприйняття інформації формується екранними мистецтвами.

Завдяки співпраці з обласним телебаченням відділ мистецтв працює з фільмами мистецько-краєзнавчого спрямування. Відеоматеріали з цієї тематики дають можливість познайомити користувачів з видатними постатями літератури, мистецства та культури Кіровоградщини, культури України (фільми про В.Винниченка, А.Тарковського, родину Тобілевичів, О. Жовну, Є.Чикаленка). Ми займаємося пошуком матеріалів (фільмів), а також шляхів отримання їх для бібліотеки.

Тим самим групове інформаційне обслуговування є комплексною, рухливою та ефективно діючою бібліотечною формою обслуговування, що кожного разу підлаштовується під індивідуальні потреби користувача (групи користувачів)

За час, що пройшов між епохою Леонардо і ерою комп'ютерів, характер образності зазнав глибоких змін. Книжкова культура, заснована на спогляданні, на жаль, майже зникає. Пропонуючи фільми, ми обов'язково адресуємо користувача до Книги, фанатично розповідаємо про неможливість порівнянь між читанням та переглядом, і все ж, нерідко, екран привертає увагу до книги. Прикладом можуть бути недавні телекранізації „Майстер і Маргарита”, „Ідіот”, фільми „Птиця Гоголь” та „Тарас Бульба”. І саме бібліотека та бібліотекарі можуть підтвердити цю тезу.

Екранні мистецтва мають всі можливості передати наші почуття, враження, найтонші прояви душі і серця, все розмаїття поступового руху людини від пізнання світу до пізнання себе в ньому, кожного разу подавати мистецтво заново, зберігаючи для нас свіжість відкриття.

Процес формування екранної культури читачів потребує диференційованого підходу, підбору методик з урахуванням вікової категорії користувачів, рівня їх розвитку, потреб та інформаційної підготовки.

Діалогова форма спілкування є найбільш ефективною формою взаємодії бібліотекаря і користувача.

Книга і екран, мистецтво і медіа повинні живити одне одного.

І саме в бібліотеці, на перехресті книжкової та візуальної культури можна здійснити і в повній мірі це відчути.

Працюючи з екранним мистецтвом, бібліотека може сформувати у користувачів свідоме та вимогливе ставлення до медіа матеріалу, культуру сприйняття відео- продукції, здатність чинити спротив піар- технологіям, не бути об'єктом інформаційних маніпуляцій та споживачем екранних сурогатів.

Бібліотека – як правічний центр, зберігач і хранитель духовних і художніх цінностей, виступає сьогодні чи не єдиним вчителем, радником і вихователем, поєднуючи мудрість традиційних форм - **бібліотека-книга-читач** – з дієвістю нових, викликаних і затверджених часом – **бібліотека-книга-комп’ютер-екран-користувач**.

Саме бібліотека може сьогодні навчити мистецтву дивитись і бачити, читати і розуміти мову екранних мистецтв.

Діяльність центру вивчення німецької мови Гете-інституту

*Ніна Воронкова,
старший викладач кафедри
германської філології
Кіровоградського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка,
керівник центру вивчення
німецької мови Гете-інституту*

Гете-інститут, організація, яка за дорученням уряду Німеччини сприяє популяризації німецької мови за кордоном та розширенню міжнародної співпраці в галузі культури. Мережа Гете-інститутів, культурних товариств, центрів вивчення німецької мови виконує центральні завдання культурної і освітньої політики за кордоном. Матеріали для своєї роботи Гете-Інститут черпає з розмаїтого відкритого суспільства Німеччини і живої німецької культури, поєднуючи досвід та уявлення партнерів у Німеччині й за кордоном зі своєю фаховою компетентністю і працюючи в партнерському діалозі. Гете-Інститут є партнером для всіх, чия діяльність пов'язана з Німеччиною, німецькою мовою і культурою, працює на власну відповідальність і є політично незалежний.

Ця організація має багаторічний досвід і міжнародне визнання у викладанні німецької мови як іноземної. Головна резиденція цієї організації знаходиться у Мюнхені. 17 офіційних філій діють безпосередньо у Німеччині, 134 – у 82 країнах світу. В Україні Гете-Інститут почав працювати у 1993 році.

Гете-Інститут в Києві поставив перед собою такі завдання:

- виступати посередником та співучасником у німецько-українському діалозі в культурній та освітніх сферах;
- сприяти зростанню й підтриманню симпатії та інтересу до Німеччини;
- сприяти вивчення німецької мови в Україні;
- підтримувати діалог між Європою та східно-європейськими культурами.

У рамках популяризації німецької мови в Україні діють 15 центрів німецької мови, розподілених рівномірно по всій території країни. Один з них – в нашому місті і розташований він у науковій бібліотеці імені Дмитра Чижевського. Наш центр є єдиним офіційним

партнером, оферентом мовних курсів для широкої громадськості, викладання на яких відбувається згідно зі стандартами Гете-Інституту. Ми пропонуємо диференційовану програму мовних курсів. Починаючи з курсів для початківців аж до найвищого рівня слухачі займаються за комунікативними методиками, готуючись до центральних іспитів Гете-Інституту. Центр вивчення німецької мови тісно співпрацює з відділом іноземної літератури. Саме там діє ще один проект від Гете-Інституту: заочний абонемент. Тут можна отримати інформацію з актуальних аспектів культурного, суспільного і політичного життя Німеччини. Користувачам пропонуються художня, навчальна література та різні інформаційні матеріали, а також інформаційні послуги для всіх, хто цікавиться німецькою, вивчає чи викладає німецьку мову.

Центр вивчення німецької мови надасть вам також інформаційні послуги з питань можливості навчання в Німеччині, проходження мовних курсів в цій країні, складання іспитів на міжнародний сертифікат з метою чи то виїзду на постійне місце проживання чи на навчання.

Заняття формуються відповідно до мовного рівня. Тестування, що проводиться у центрі, визначає рівень знань слухачів і відповідну групу навчання. Мовні курси нашого центру розраховані на дорослих, які досягли 16-річного віку. Слухачі мовних курсів мають можливість займатися в вечірніх групах. Під час інтенсивного курсу, який пропонується влітку, заняття проводяться як вранці, так і ввечері. Навчання ведеться за програмами і методикою Гете-Інституту, включає нові навчальні матеріали з мовознавства, які орієнтовані на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти. Ми пропонуємо різнопланове навчання із застосуванням сучасних підручників та мультимедійних технологій. Курси з німецької мови відкриті для всіх, кому це цікаво.

Після підготовки в нашему центрі слухачі мають можливість виявити рівень владіння мовою, складаючи наступні іспити в Гете-Інституті в Києві:

- „Start Deutsch 1“ – рівень A1
- „Start Deutsch 2“ - рівень 2
- „ZD“ - іспит для молоді B1
- „ZMP“ Центральний іспит середнього рівня C1
- „ZOP“ Центральний іспит вищого рівня C2

Успішно складені іспити відкривають нові можливості і шанси для навчання і професійної діяльності за кордоном, а також співпраці з німецькими партнерами в Україні.

Отже, ми пропонуємо вам здобути практичні знання сучасної німецької мови, познайомитися з культурою і дозвіллям, країною і людьми, підготуватися до мовних іспитів Гете-Інституту, насолодитися

дружньою навчальною атмосферою та покращити ваші кар'єрні шанси. Викладачі центру мають педагогічний досвід викладання німецької мови і підвищують постійно свій професійний рівень з допомогою Гете-Інституту. Ми беремо участь в методичних та мовних семінарах в Гете-Інституті в Києві та в Німеччині.

Як ми, так і німецькі колеги сподіваються на подальшу співпрацю та проведення сумісних заходів, участь в проектах. Співпраця з Гете-Інститутом за проектами Мовні Центри та Заочний бібліотечний абонемент надає не тільки престижу обом сторонам, а найголовнішим є те, що вона несе позитивний інформаційний заряд, сприяє зближенню двох ментальностей та культур.

Гете-Інститут у Києві належить до життєво важливих складових культурного обміну між Німеччиною й Україною. Для всіх, хто цікавиться Німеччиною, Гете - Інститут у Києві, а в Кіровограді його партнер Центр вивчення німецької мови, є незамінним помічником.

Публічна бібліотека в оновленому суспільстві

*Городецька Ж.Ф.,
директор Олександрійської МЦБС*

Вітчизняні публічні бібліотеки за останні роки пережили важкі часи падіння, кризи та поступового підйому й оновлення. Кардинальні зрушення, зокрема ідеологічні, економічні, демографічні та технологічні, що відбувалися в усіх сферах життя суспільства, безпосередньо та системно вплинули на публічні бібліотеки і суттєво осучаснили їхню діяльність.

Опора на соціальні засади діяльності, відкритість, загальна доступність, безкоштовність – це ключові поняття для всіх публічних бібліотек. А бібліотекаря все частіше називають не хранителем і популяризатором книги, а інформаційним фахівцем.

В основному весь інформаційний потенціал зібраний в бібліотеках і лише тут користувач може скористатися інформацією як зібраною в бібліотеці, так і віддаленою. Розвиток інформаційних та інтернет-технологій дали можливість бібліотекам систематизувати свої ресурси, створювати електронні бази даних, кооперувати інформаційні ресурси, надавати до них вільний доступ.

У зв'язку з цим цілком можна погодитися з думкою відомого бібліотекознавця Наталії Євгенівни Добриніної: „...сьогодні соціальне призначення публічних бібліотек – перетворення їх в центри інформатизації суспільства...”

Публічна бібліотека існує для користувачів, а не навпаки. І з цього випливає вся філософія її функціонування. Якщо книгозбирня веде цілеспрямовану роботу з формування сприятливого соціально-комунікативного клімату навколо своєї діяльності, це обов'язково дає значні результати:

- бібліотека на видноті, про неї знають не тільки користувачі, але й жителі регіону;
- розширюється коло її друзів і партнерів, міцніють відносини з владою та громадськими структурами;
- засоби масової інформації дають позитивні відгуки про роботу бібліотеки. Так, за 2008 рік було надруковано 44 інформації на сторінках місцевих часописів;
- бібліотеци довіряють різні групи користувачів як за соціальним статусом, так і за віком – батьки, діти, молодь, люди літнього віку.

На початку 90-х років здавалось, що кардинальні макро-зрушення в суспільстві, які призвели до зникнення цілих соціальних інститутів, можуть знести й публічні бібліотеки. Саме тоді фактично припинила існування потужна мережа профспілкових бібліотек. Так, в нашому місті налічувалось 24 профспілкові бібліотеки, на сьогодні – 1. Позитивне те, що центральна профспілкова бібліотека з книжковим фондом та обладнанням була передана на баланс міста.

Певний час катастрофічні тенденції в бібліотечній галузі ставили під загрозу існування й публічних бібліотек. Але вже наприкінці 90-х років ситуація змінилася на краще. Починають зростати показники, ускладнюється і модернізується організаційна структура, з'являються нетрадиційні форми роботи. Так, протягом певного часу такі зміни відбувались і в діяльності міської ЦБС. Колись в структурі ЦБС були відділи естетичного виховання, сектор масової роботи. Зараз функціонує відділ краєзнавчої літератури, відділ електронної інформації та комп'ютеризації бібліотечних процесів.

Сьогодні вітчизняні бібліотекознавці відмовляються від поняття „масова бібліотека”, яке мало певний ідеологічний відтінок, перейшовши до світового терміну „**публічна бібліотека**”, тобто „відкрита”, „видима”.

Завдяки відмові від однолінійної ідеологічної спрямованості у діяльності, публічні бібліотеки отримують певну свободу маневру в усіх складових своєї роботи.

Суттєво вплинули на публічну бібліотеку і економічні зміни, зокрема формування ринкових відносин у суспільстві. Різке скорочення державного фінансування, відсутність можливості поповнювати фонди поставило бібліотеку перед необхідністю шукати позабюджетні кошти, впроваджувати додаткові платні види діяльності. І згодом читачі поставилися з розумінням до цього кроку заради покращення доступу до необхідної інформації.

Таким чином, створилася нова економічна система співпраці читачів і бібліотеки, яка певною мірою віддаляє публічну бібліотеку від заявленого ідеалу безплатності.

На кінець 2005 року загальний обсяг позабюджетних коштів публічних бібліотек України становив 4,8 %, у 2009 році в Олександрійській міській ЦБС - 10 %.

Зрозуміло, що платні послуги виникли як реакція на різке недофінансування бібліотек, а не як можливість розширювати асортимент послуг. Вирішити свої фінансові проблеми самостійно, без втручання держави, бібліотека неспроможна, але в той же час це допомагає їй отримати більшу незалежність від мізерного бюджетного фінансування.

Постійне недостатнє фінансування протягом багатьох років призвело до втрати належного рівня інформативності фондів публічних бібліотек.

Згідно з рекомендаціями ІФЛА актуалізація бібліотечних фондів відбувається за умов, якщо нові надходження щорічно становлять 5 % загального фонду. На сьогодні надходження до публічних бібліотек України в середньому становлять 1,5 %, в Олександрійській ЦБС - 2,6 %.

Публічна бібліотека дуже чутлива і до демографічних змін. Статистика свідчить про збільшення вікової відстані між користувачами, зростає кількість молоді та людей старшого покоління. Щоправда, ця тенденція не є чисто демографічною: з одного боку, діє природний фактор старіння населення, з другого – прилив у бібліотеку молоді обумовлений освітнім бумом. Молодь у публічних бібліотеках становить 60-70 %, серед них 45 % – студенти (в Олександрійській ЦБС учнівська молодь складає 66 %). Публічній бібліотеці довелося реагувати на цю ситуацію корекцією політики комплектування, зміною форм доступу до інформації.

Соціально-економічні зміни, що відбулися протягом останніх років, співпали з інформатизацією суспільства. Віра в те, що використання комп'ютерних технологій забезпечить більш повний, зручний та швидкий доступ до інформації була сприйнята як нова ідеологія і модель розвитку публічної бібліотеки.

Запровадження комп'ютерних технологій передбачало вкладання певних коштів у цей напрямок роботи. Однак, в умовах недостатнього бюджетного фінансування розраховувати на державу бібліотеки не могли. Тому звернули увагу на благодійницьку діяльність міжнародних фондів, участь в якій дала можливість публічним бібліотекам отримувати певні кошти під конкретні ідеї. Таким чином нами були отримані значні кошти для реалізації проекту „**Інтернет для читачів публічних бібліотек**”. Завдяки участі у проектах в Олександрійській ЦБС були відкриті 3 інтернет-центри, які мають 26 комп'ютерів з доступом до мережі Інтернет (2001, 2003, 2005 роки).

Звичайно ж, інформатизація не обмежується придбанням бібліотеками комп'ютерів. Технологічна модернізація бібліотек призводить до глибоких суттєвих змін, а саме: бібліотеки завжди надавали документи у тимчасове користування, тепер же завдяки новим технологіям користувачі отримують документи у постійне користування. Тобто документ можна вивести на персональний комп'ютер, роздрукувати на принтері, відсканувати і стати власником його копії.

Це вже принципово інший характер зв'язків у системі „користувач-документ”. За цими проблемами стоять інші, які раніше обходили бібліотеку, зокрема проблема авторського права.

Інформатизація суспільства спричинила посилення інформаційної функції публічної бібліотеки. Активне використання сайтів сприяє покращенню інформаційної діяльності бібліотек. Олександрійська МЦБС має 3 веб-сайти:

- централізованої бібліотечної системи,
- дитячої бібліотеки ім. Ю. Гагаріна,
- інформаційно-ресурсного центру при центральній бібліотеці ім. О.С. Пушкіна.

Значне місце на сайтах займає краєзнавча та довідкова інформація, анонсування масових заходів, популяризація нових надходжень до фондів бібліотек.

У 90-ті роки сформувались професійні міфи про те, що публічна бібліотека як частина єдиного інформаційного простору країни повинна обслуговувати всіх її жителів. Тим самим ця ідея перетворилася на недосяжну мету екстенсивного бібліотечного розвитку „**все для всіх**”, на спробу покласти на себе виконання таких обов'язків, які не можуть бути виконаними. В місті Олександрія з населенням 95 тисяч жителів охоплено читанням 26% населення (за обліком єдиного читача).

Доводячи свою причетність до всіх соціально-культурних процесів, що відбуваються в містах і селах, публічні бібліотеки демонструють необхідність співпраці з органами влади. Цьому сприяють і демократичні процеси, які відбуваються в суспільстві.

Сьогодні публічні бібліотеки виконують роль посередника між населенням і владними структурами.

З одного боку, бібліотека формує громадську думку і доводить її до влади, з іншого – інформує населення про діяльність місцевої влади, створюючи центри правової інформації, де зосереджені правові документи, у тому числі документи органів місцевої влади. Ефективність такої роботи вбачаємо і ми.

Забезпеченню прозорості рішень, прийнятих місцевими органами влади, сприяють оформлені в бібліотеках інформаційні стенди, виставки, тематичні полиці, оглядово-аналітичні інформації, папки-досьє, тематичні папки-досьє, встановлені адресні поштові скриньки для кореспонденції міському голові.

Стимулювати творчу самореалізацію особистості допомагає така актуальна форма діяльності бібліотек, як **читацькі об'єднання**. Найпоширенішою їх формою є **клуби за інтересами**. Напрямки роботи цих клубів різні, але **мета у них одна – знайти шляхи до душ та**

сердечъ читачів, стати для них другом і порадником. Всього по системі діє 16 читацьких об'єднань.

Починають впроваджуватися, розвиватися не тільки бібліотечні форми, а і такі як **Інтернет-класи, літературно-музичні кафе, кіно-клуби**. Цікаві заходи готовути бібліотечні працівники системи (до новорічних, Різдвяних свят, на замовлення).

В сучасній бібліотеці, насиченій традиційними і сучасними ресурсами, комп'ютерними і інформаційними технологіями, **головна роль, як і раніше, належить бібліотекареві** – людині, зайнятій у сфері комунікації. Саме він, бібліотекар, яскрава і талановита особа, а не комп'ютер або Інтернет, визначає успіх розвитку і якість бібліотечного обслуговування населення нашої країни.

Ми розуміємо, що сьогодні Україні потрібні **бібліотечні фахівці** з самостійним мисленням, творчі, успішні, професійно компетентні, готові до ефективної роботи. Вони повинні володіти новими знаннями і уміти адаптуватися до нових швидкозмінних вимог суспільства, що ускладнюються. Скажу відверто, моя багаторічна бібліотечна практика переконує, що ставлення людей до бібліотеки завжди визначалась **постаттю фахівця і тим книжковим багатством, яке він має у розпорядженні**.

Саме тому протягом останніх 5-ти років ми працювали над комплексною системою заходів по роботі з кадрами. Як результат –

- **65 % бібліотечних працівників мають вищу спеціальну освіту,**
- **35 % - середньо-спеціальну.**
- **молоді в системі – 33 %.**

У перспективі наші зусилля будуть спрямовані на:

- створення локальної мережі ЦБС,
- об'єднання музеїв, архівів і бібліотечних ресурсів на рівні регіону,

- посилення соціальної ролі бібліотек, зокрема, програм підтримки читання, програм забезпечення доступу до соціально-значущої інформації, забезпечення прав дітей, молоді, інвалідів, соціально незахищених верств населення на бібліотечно-інформаційне обслуговування.

Ми зберігаємо, досліджуємо і аналізуємо історію розвитку бібліотечного обслуговування в Україні і в місті.

Наші пошуки сягнули аж до Санкт-Петербурга. І не випадково, наш працівник була учасником **міжнародної наукової конференції «Історія бібліотек: через віки»**. Конференція була організована відділом історії бібліотечної справи Російської Національної бібліотеки

(РНБ, м. Санкт-Петербург), секцію історії бібліотек Російської бібліотечної асоціації (РБА) та секцію історії бібліотек ІФЛА. Доповідь-презентація нашої колеги була присвячена **історії відкриття в нашому місті Олександрійської громадської бібліотеки.**

Ми розвиваємо сьогодення, зберігаючи кращий досвід минулого, але також враховуємо і те, що життя постійно змінюється і йде вперед. Ми впевнені, що саме **синтез кращого у минулому і сьогодені** стане основою нової якості розвитку бібліотечного обслуговування в майбутньому.

Впевнена, що **сучасні бібліотеки – це бібліотеки оснащені комп’ютерами та Інтернет, з актуальними друкованими і електронними фондами, з професійно підготовленим і доброзичливим персоналом, що надають якісні бібліотечні послуги.** Ось такі бібліотеки потрібні вже сьогодні.

Творча ініціатива колег-бібліотекарів реалізується у методичних розробках, сценаріях тощо. Я – за творчу ініціативу! Але погодьтесь, якщо б бібліотекар спочатку переглянув певну кількість вже готових сценаріїв (матеріалів) з тематики, що його цікавить, то це б наштовхнуло його на багато нових творчих ідей, примусило б замовити відсутні у власних фондах книги по МБА, спонукало б до налагодження партнерських стосунків з іншими бібліотеками, громадськими організаціями та закладами, звільнило б час для іншої важливої роботи. Це спонукало нас до створення банку творчих проектів (сценаріїв), де концентрується весь доробок наших колег.

І як би ми не назвали **бібліотеку сьогоднішнього дня або бібліотеку майбутнього** – вона повинна і зобов’язана забезпечити вільний доступ до інформації, освіти, культури, здійснювати обслуговування з урахуванням інтересів, потреб громадян, місцевих традицій.

В останні роки своєї діяльності ми приділяємо значну увагу **зв'язкам з громадськістю**, що сприяє суспільному визнанню бібліотеки і забезпечує **підтримку громади.**

Не випадково у 2007 році Олександрійська міська ЦБС визнана переможцем міського щорічного конкурсу "Олександрієць року" у номінації "Заклад року".

Таким чином, ми підтверджуємо свою **необхідність суспільству і на практиці доводимо, що бібліотеки – це життєздатний, унікальний, мобільний соціальний інститут.**

**Грані віртуальності: інструмент задоволення
запитів віддалених користувачів
(з досвіду роботи Кіровоградської обласної
універсальної наукової бібліотеки ім. Д.Чижевського)**

*Елізавета Літвінова,
завідуюча інформаційно-
бібліографічним відділом
ОУНБ ім. Д.Чижевського*

В час бурхливого розвитку науково-технічного прогресу важко переоцінити роль інформації, адже ще на початку минулого століття англійський письменник Гілберт Кій Честертон сказав: “Кожен хотів би, щоб його інформували чесно, об’єктивно, правдиво — і в повній відповідності з його переконаннями”.

Сучасною тенденцією в роботі бібліотек є впровадження нових інформаційних технологій та використання Інтернет. Інтернет інтенсивно впливає на довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування користувачів бібліотек, викликаючи необхідність реорганізації довідково-бібліографічних служб, зміни у традиційних функціях бібліографів.

Одним із напрямків в роботі ОУНБ ім. Д. Чижевського є інформаційне обслуговування користувачів. Інформаційний сервіс бібліотеки передбачає надання користувачам допомоги у користуванні бібліотечними фондами:

- відповідаючи на конкретні запити;
- допомагаючи у пошуках матеріалів по бібліотечних каталогах;
- надаючи поради щодо інформаційних ресурсів.

Починаючи з вересня 2005 року, наша бібліотека запровадила для користувачів таку послугу як „віртуальна бібліографічна довідка”.

Що це за послуга?

Слово „віртуальний” в нашему повсякденному лексиконі з’явилося не так давно. Але сьогодні, коли мова йде про інформацію, комп’ютеризацію, Інтернет, без нього не обйтись. „Віртуальний” - значить відмінний від реального життя.

„Віртуальна бібліографічна довідка” – це бібліотечна служба, черговий бібліограф якої допомагає знайти інформацію про книги, статті, електронні ресурси, а також підбрати список літератури за конкретною темою віддаленим користувачам в електронному середовищі шляхом її пошуку у фондах бібліотек та Інтернет в режимі on-line (реального часу).

Довідки виконують бібліографи бібліотек України через Довідкову об'єднану службу бібліотек України, яка виникла з ініціативи Національної бібліотеки України для дітей. Від початку на запити відповідали бібліографи Національної бібліотеки України для дітей. З березня 2005 року „Довідка” стала корпоративним проектом – до неї приєдналися бібліографи Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського, Донецької обласної наукової бібліотеки ім. Н.К.Крупської, дитячі бібліотеки Херсона та Львова, Центральна бібліотека для дітей і дорослих м. Миколаєва - всього 8 бібліотек. Станом на травень 2009 р. у цьому проекті беруть участь 14 бібліотек – учасниць:

- Національна бібліотека для дітей (Київ),
- Державна науково-педагогічна бібліотека ім.В.Сухомлинського (Київ),
- Науково-технічна бібліотека Національного авіаційного університету (Київ);
- Кіровоградська ОУНБ ім. Д.І. Чижевського;
- Сумська ОУНБ ім. Н.Крупської;
- Донецька ОУНБ ім. Н. Крупської;
- Херсонська обласна бібліотека для дітей,
- Львівська міська бібліотека для дітей;
- Севастопольська центральна дитяча бібліотека ім.А.Гайдара (Крим);
- Дніпропетровська централізована система бібліотек для дітей;
- Миколаївська центральна бібліотека для дітей ім. Ш. Кобера і В. Хоменка;
- Миколаївська центральна бібліотека ім.М.Кропивницького для дорослих;
- Севастопольська центральна бібліотека ім.Л.Толстого (Крим);
- Краматорська центральна публічна бібліотека ім. М.Горького (Донецька область).

Деякі бібліотеки створили самостійні довідкові служби. Через сайт „Об'єднаної довідкової служби” можна самостійно вийти на віртуально-довідково-інформаційну службу публічних бібліотек Росії, Рівненську державну обласну наукову бібліотеку, Харківську державну наукову бібліотеку ім. В.Г.Короленка, Публічну бібліотеку ім. Лесі Українки, Російську національну бібліотеку тощо.

Взагалі, на сьогодні бібліотеками світу створена досить могутня віртуальна бібліографічна служба. Щоб у цьому впевнитись, досить звернутись на інформаційно-бібліографічний портал www.library.ru/. На ньому представлені віртуальні служби бібліотек Росії (44 бібліоте-

ки), бібліотеки України (21), Білорусії, Австралії, Німеччини, США, Великобританії, Канади та інші. Цікаво, що на сайтах деяких віртуальних служб розміщені не лише електронні каталоги, а й повнотекстові досить цінні енциклопедичні та довідкові видання.

Отже, Кіровоградська ОУНБ ім. Д.Чижевського не залишилась осторонь цього важливого напрямку роботи і приєдналася до участі в „Об‘єднаній довідковій віртуальній службі” (<http://www.chl.kiev.ua/cgi-bin/sp/>). Заздалегідь до виконання цієї роботи працівники інформаційно-бібліографічного відділу ознайомилися з практичним досвідом інших обласних бібліотек на електронних та паперових носіях інформації. Доступ до „віртуальної довідки” відкрито на сайті нашої бібліотеки <http://www.library.kr.ua/> у розділі „Віртуальна бібліографічна довідка”.

Користувачам ми пропонуємо ознайомитися з Правилами роботи віртуальної довідки. Перш ніж поставити питання, треба поцікавитись, чи не знаходиться вже готова відповідь у "Архіві виконаних довідок". На сьогодні він налічує майже 16 тисяч довідок. Там користувач може здійснити пошук за текстом питання, текстом відповіді, а також темою запиту. Крім того, можна самостійно пошукати інформацію, що цікавить, у бібліотечних каталогах, на пошукових серверах або звернутися до довідкових служб інших бібліотек. Архів формується для того, щоб звернутися до вже знайденої інформації, скоротити час пошуку інформації, проаналізувати якість виконання довідки. Користувачам досить часто він стає у нагоді, виходячи з того, що сформувалася вже потужна база виконаних запитів з деяких галузей знань. Наприклад, в розділах: „Література”, „Економіка. Фінанси” налічується вже понад 2 тисячі відповідей в кожному, розділи „Держава і право” та „Мовознавство” налічують понад 1 тисячу відповідей. Найменше відповідей мають розділи „Авіація. Повітроплавання” – 22 та „Астрономія. Космонавтика” – 36 виконаних довідок відповідно.

Для того, щоб задати запитання, ми акцентуємо увагу користувачів на тому, що потрібно обов'язково заповнити поля: Ім'я, місто, вибрати зі списку тему запиту, а також сформулювати запит. Формулювати свій запит треба якомога конкретніше - це допоможе оператору служби дати правильну відповідь. Питання на зразок "Комп'ютерна техніка" або "Біохімія" не приймаються. Також ми звертаємося до користувачів з проханням не надсилати той самий запит декілька разів. Запит з'явиться на наших сторінках лише разом із відповіддю. Підтверждженням прийняття запиту є повідомлення: "Ваш запит прийнято!"

Тематичний пошук здійснюється лише за ресурсами, опублікованими українською або російською мовами. За правилами роботи ми

не даємо відповіді електронною поштою. На запити, в яких містяться прохання про пошук готових творів, рефератів, курсових і т. ін., чергові бібліографи не відповідають - такі запити вилучаються.

Кількість запитів, що приймаються, варіюються залежно від кількості бібліографів у бібліотеках-учасниках. В нашій бібліотеці віртуальне бібліографічне обслуговування здійснюють всі працівники інформаційно-бібліографічного відділу (6 осіб), а якщо запит стосується питань краєзнавчого характеру – до підготовки відповіді підключаються працівники відділу краєзнавства. Крім того, від одного користувача приймається не більше одного запиту в день, але оператор залишає за собою право стосовно окремих користувачів змінювати кількість запитів як у бік зменшення, так і у бік збільшення. Кожний запит може містити лише одне запитання (всі інші ігноруються).

Пошук інформації здійснюється бібліографами відділу у власному фонді, фонді бібліотек-партнерів, фондах інших бібліотек та електронних ресурсах Інтернет. У деяких випадках, при виконанні фактографічних довідок може подаватися відповідь у вигляді тексту з обов'язковим посиланням на електронний ресурс.

Таким чином, запит київському студентові може виконати бібліограф Кіровоградської бібліотеки, а кіровоградському допоможе бібліограф з Києва чи з Херсона. Місце проживання користувача не має ніякого значення. До його послуг інформаційні ресурси всіх бібліотек. Бібліограф, як маяк, в інформаційному просторі вказує шлях викладачу із Києва, спеціалісту із Мінська, студентам із різних міст України.

При необхідності пошук інформації здійснюється в розширеному форматі: за темою, номером запитання, текстом запитання, текстом відповіді, ім'ям, містом. Так, за темами найбільше звертаються з питань: літератури, історії, мовознавства, педагогіки, психології, фінансів, а найменше – астрономії, космонавтики, образотворчого мистецтва, ботаніки, зоології. Виявилося, що користувачам потрібно все: математика, фізика, філософія, психологія, інтегральні схеми і філософські трактати.

Треба зазначити, що поряд з простими дуже часто трапляються надзвичайно складні запити. Це можна пояснити тим, що, як правило, користувачі звертаються до цієї служби після того, як самі невдало спробували самостійно знайти потрібну інформацію. І тут постає питання удосконалення бібліографами свого фахового рівня шляхом пошуку інформації з використанням нових світових електронних ресурсів. При роботі з запитами вражає різноманітність тем та географічний ареал. Показовим є те, що запити надходять з усіх точок регіонів світу:

України, країн СНД, країн Європи, США, Канади. Нижче наведені приклади тем та географія запитів з близького та далекого зарубіжжя:

“Купальський обряд України: етнографічний та етномузикознавчий характер” (Санкт-Петербург);

“Методика і комплекси вправ по хворобі “Нейроциркулярна дистонія” (Сочі);

“Музичні файли з військовими маршами та духової музики” (Волгоград);

„Вплив світових потоків капіталу на економічний розвиток світового господарства: теоретичне обґрунтування” (Київ);

„Про життя і діяльність Мілени Рудницької” (Вроцлав);

“Роль реклами в масовій культурі” (Мінськ);

“Герой оповідання Шолом-Алейхема “Годинник”(Вільнюс);

“Інтернет-ресурси творів М.Хвильового”(Рига);

“Взаємозв'язок емоцій та когнітивної діяльності” (Москва);

Запити зі США та Канади надходять, в основному, від представників діаспори та емігрантів:

“Як описати образ народу за “Чорною Радою” Куліша (Клівленд, США);

“Про учня художника І.Рєпіна Струнікова М.І” (Хартфорд, США);

“Методика викладання у школі теми Голодомору” (Едмонтон, Канада);

“Де шукати тексти сучасних драматичних творів” (Торонто, Канада).

Аналіз виконаних бібліографічних довідок показує, що запити надсилають користувачі різних категорій: від школярів до спеціалістів різних галузей знань. Спостерігається така тенденція: якщо в 2005 році зверталося більше школярів і студентів (73%), а спеціалістів всього 27%, то вже в 2008 році збільшилася кількість звернень спеціалістів, особливо педагогів, програмістів, математиків (36%). Можна констатувати, що ця послуга користується все більшою довірою у користувачів. Оскільки всі працівники інформаційно-бібліографічного відділу працюють у „Віртуальній довідці”, за винятком чергового бібліографа, щотижнево виконується 11 довідок. На травень 2009 року бібліографами інформаційно-бібліографічного відділу було виконано 1800 віртуальних довідок, працівниками відділу краєзнавства – 8 довідок з краєзнавства Кіровоградщини.

Які ж переваги з’являються у бібліотеки у зв’язку з участю в роботі з віртуальними довідками? По-перше, це відкриття своїх ресурсів, своїх знань користувачам, які знаходяться, нерідко, за тисячі кілометрів від бібліотеки.

рів. По-друге, це можливість виступати у Всесвітній Мережі дійсно на одному рівні зі світовими грандами рівня Бібліотеки Конгресу США, Російською державною бібліотекою, „Салтиковкою”. По-третє, це дієвий засіб заличення користувачів до власних сайтів бібліотек-учасників проектів.

Якщо розглядати перспективи розвитку цієї послуги в бібліотеках України та нашій бібліотеці зокрема, то вони вбачаються в наступному:

- поряд з асинхронним обслуговуванням надалі можливе впровадження і синхронного (інтерактивного консультування в режимі чат-сесій), яке забезпечує живе спілкування з користувачами. В ході чат-сесій, які реалізуються за допомогою спеціального програмного забезпечення, бібліографи можуть надавати фактографічні, адресні та уточнювальні довідки, тобто ті, де не потрібно введення великого текстового матеріалу. При цьому бібліограф і користувач можуть не тільки обмінюватися текстовими повідомленнями, але й спільно звертатися до різних інтернет-ресурсів (пошукових систем, баз даних, цифрових бібліотек тощо), ніби вони знаходяться за одним комп'ютером;
- при виконанні віртуальних довідок краєзнавчого характеру практикувати використання електронної доставки документів, оскільки більшість цих матеріалів відсутні в інших бібліотеках.

Таким чином, використання цього інформаційного сервісу не тільки сприяє удосконаленню фахового рівня бібліотечних працівників з одного боку та максимальному задоволенню потреб користувачів з іншого, але й, врешті-решт, допомагає реалізації громадян свого права на доступ до різноманітних джерел інформації.

Розвиток краєзнавчих ресурсів у бібліотечній справі Кіровоградщини

*Оксана Ткаченко,
заступник директора
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Кіровоградщина – серце України, край багатий своїми традиціями, які поєднують у собі полікультурну спадщину багатьох народностей, що історично населяють цю територію.

Перші, найбільш повні, документальні відомості про заснування міста Кіровограда припадають на 1752 рік, коли іменним Указом імператриці Єлизавети Петрівни було оголошено будівництво фортеці Святої Єлисавети. У 1754 році було розпочато будівництво фортеці в дикому степу, поблизу запорізьких зимівників на правому березі річки Інгул. Вона призначалася для захисту краю від набігів татар і запорожців, який під назвою Нової Сербії заселявся сербами. У фортеці оселялися греки, молдавани, серби, росіяни, євреї і старообрядці з Польщі та Чернігівської губернії. З початку XVIII століття Єлисаветград стає центром військових поселень на Півдні України. У 80-х роках XVIII століття фортеця разом з передмістями отримує статус і права міста та іменується містом Єлисаветградом.

Історія міста сплетена з пам'ятних подій і біографій знаменитих людей. Тут заклав основи військово-польової хірургії відомий вчений Микола Пирогов, розробляв плани військових і дипломатичних відносин Михайло Кутузов.

Такі великі особистості, як Генріх Нейгауз, Марко Кропивницький, Іван Карпенко-Карий, Кароль Шимановський створювали шедеври світової культури, що прославили наш край. Дмитро Чижевський, Георгій Лангенак, Григорій Костюк, Василь Сухомлинський, Віктор Григорович розвивали світову науку. Літературну спадщину, що стала світовою класикою, створювали Адам Міцкевич, Євген Маланюк, Арсеній Тарковський, Юрій Яновський, Юрій Олеша.

Відомі політичні діячі – Володимир Винниченко, Лев Бронштейн (Троцький), Григорій Радомильський (Зінов 'єв), Володимир Шульгин, Євген Марчук – сини Кіровоградської землі. На Кіровоградщині знаходиться усипальниця родини князів Раєвських на території колишнього маєтку в Олександрівському районі. Через наше місто проходили шляхи великих українських поетів Тараса Шевченка і Лесі Українки, великого російського поета Олександра Пушкіна.

Кіровоград має велику театральну славу, як колиску і школу професійного театрального мистецтва. Біля витоків заснування українського театру стояли корифеї національної сцени Марко Кропивницький, Іван Карпенко-Карий. Над театральним Єлисаветградом сяяли яскраві зірки Марії Заньковецької та Миколи Садовського.

Основним змістом нашого часу є духовне і національне відродження суспільства. Розвиток краєзнавчого напряму в роботі бібліотек в останні роки одержав новий імпульс. Трансформація суспільної свідомості відбувається через відродження історичної самосвідомості. Найбільш повно воно розкривається через вивчення історії рідного краю, етнографічної самобутності, вивчення життя і діяльності, творчої спадщини великих людей - земляків, історії своєї родини, свого коріння.

Бібліотеки як частина культурної інфраструктури сьогодні продовжують залишатися джерелом духовності і центрами акумулювання та розповсюдження регіональної, національної та світової культури. На відміну від архівів і краєзнавчих музеїв інформаційні ресурси бібліотек найбільш доступні. З розвитком інформаційних технологій електронні краєзнавчі ресурси стають доступними для всього світового спітвовариства. В останні роки інтерес до вивчення історії та культурної спадщини рідного краю неухильно зростає. Краєзнавча бібліотечна діяльність відрізняє місцеві публічні бібліотеки від інших, додає їх роботі самобутній колорит, регіональну специфіку, оригінальність змісту роботи.

Бібліотеки нашої області ведуть значну краєзнавчу роботу, яка стала пріоритетною в останні роки. Накопичено цікавий досвід роботи. Значна увага в цьому напрямку приділяється формуванню фондів краєзнавчих документів, створенню баз даних краєзнавчого характеру.

Основним координатором краєзнавчої роботи в регіоні є Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека, яка веде свою історію від першої Єлисаветградської громадської бібліотеки, заснованої в лютому 1899 року. З 1993 наша бібліотека носить ім'я знаменитого земляка, відомого у світі славіста, філософа, вченого - енциклопедиста, академіка Дмитра Чижевського.

Кіровоградська ОУНБ ім. Д.І.Чижевського – одна з найстаріших в Україні. Сьогодні – це найбільший інформаційно-культурний і просвітницький центр в області, з універсальним фондом документів, що нараховує близько 800 тисяч одиниць зберігання на 43 мовах світу. Документами бібліотечних фондів є і манускрипти XV століття, і медіаресурси. Бібліотека є депозитарієм краєзнавчих документів і електронних ресурсів краєзнавчого характеру, зберігачем рідкісних і цінних видань і колекцій. У фондах бібліотеки знаходиться колекція книг

польською мовою, що належали родині князів Шимановських, сімейний архів Флоровських, знаменита колекція Олександра Ільїна, в якій зібрані унікальні рукописи старослов'янською мовою теологічного та світського характеру, стародруки Івана Федорова, Петра Мстиславця, видання Києво-Печерської друкарні з безліччю рукописних маргіналій, цінні історичні видання.

Велика частина фонду рідкісних видань – книги іноземними мовами, серед яких зібрання творів Вольтера, Байрона, Шиллера, Скотта та інших. Суттєву частину фонду складають видання, подаровані українською діаспорою. Значна частина книг, що знаходяться у фонах бібліотеки, мають велике значення для світової культури. В даний час Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека є регіональним центром культурного і духовного спілкування.

Бібліотека приділяє велику увагу проблемі розвитку українського сегменту в Інтернет, створенню та подальшому розвитку єдиного інформаційного простору регіонального і всеукраїнського значення шляхом створення баз даних краєзнавчого характеру.

Успішним і показовим є досвід співпраці обласної бібліотеки з місцевими органами управління. Спільно з управлінням культури і туризму обласної державної адміністрації працівники бібліотеки брали участь у забезпеченні тиражування книг місцевих авторів для бібліотек області. Ця діяльність здійснюється в рамках виконання Розпорядження голови обласної адміністрації "Про затвердження програми розвитку краєзнавства у Кіровоградській області на період до 2010 р.". При управлінні культури і туризму облдержадміністрації під головуванням начальника створена постійна комісія, що складається з директорів обласних бібліотек, голови Кіровоградського відділення Національної Спілки письменників України, начальника відділу стратегічного планування і прогнозування управління культури і туризму. Комісія визначає кращі книги кіровоградських авторів, гідні того, щоб ними поповнилися фонди всіх бібліотек області та закуповує необхідний тираж, який передається в бібліотеки через сектор обмінно - резервних фондів обласної бібліотеки.

Поряд з поповненням фондів бібліотек області проводиться соціологічне дослідження – моніторинг читання краєзнавчої літератури. У дослідженні 2007 року, метою якого було визначення значення краєзнавчої літератури серед запитів користувачів, взяли участь 500 бібліотечних працівників і 3000 читачів. Підсумки проведеного дослідження показали, що книги про край та видані в краї викликають великий читацький інтерес, широко використовуються в роботі при оформленні книжкових виставок, проведенні різних заходів серед місцевого насе-

лення в навчальних закладах. На запитання "Чи задовольняє ваші потреби в краєзнавчій літературі фонд бібліотеки? " – Так – відповіли 61%, Ні – 39% читачів. Аналіз показав, що існує гостра потреба в краєзнавчій літературі різних жанрів і напрямків, особливо про історію краю, край у Великій Вітчизняній війні, мало книг про видатних діячів-земляків, не вистачає видань про архітектурні пам'ятники, про екологічні аспекти та туристичні можливості кожного куточка регіону.

Фахівцями бібліотеки проводиться велика пошукова робота з відновлення краєзнавчих фондів у співпраці з працівниками архівів, музеїв. Сприяють поповненню фонду документи, які передаються мешканцями області.

Закон України „Про обов'язковий примірник документів” надає бібліотекам можливість взаємодії з місцевими видавничими центрами та авторами з метою отримання та збереження примірників місцевої видавничої продукції. Але сьогодні існує велика проблема поповнення фондів бібліотек обов'язковим примірником, тому що в більшості випадків видавництва є недержавними установами і не завжди охоче йдуть на укладання договорів на постачання своєї продукції обласній бібліотеці і не в повному обсязі надають репертуар виданої продукції. Щоб оптимізувати поповнення фонду обов'язковим примірником, фахівці бібліотеки шукають різноманітні форми співпраці з місцевими видавництвами, проводять презентації книг, відкриті перегляди краєзнавчих видань. Однією з дієвих форм співпраці є проведення круглих столів "Видавництва та бібліотеки Кіровоградщини: розвиток співпраці", на які запрошується керівники видавничих центрів та обговорюються шляхи взаємодії бібліотек і місцевих видавництв, виробляються конструктивні методи вирішення проблем.

Районні бібліотеки також розвивають канали для поповнення своїх краєзнавчих фондів через отримання дарів від авторів видань та меценатів під час презентацій, використання коштів, зароблених від платних послуг, на придбання краєзнавчої літератури та періодичних видань.

Використання електронних технологій у бібліотечних процесах не є на сьогодні нововведенням, вони вже давно і міцно увійшли в бібліотечну практику роботи. Нові механізми дають можливість створювати, розвивати і використовувати широкий спектр баз даних краєзнавчої тематики. Поряд із традиційними краєзнавчими картотеками в бібліотеці активно розвиваються електронні краєзнавчі бази даних – як бібліографічні, фактографічні, так і повнотекстові. Це бази даних "Документи місцевої влади", "Персоналії Кіровоградської області", "Культурні події регіону", "Культура Кіровоградщини на сторінках преси".

Електронні бази даних з краєзнавства почали створюватися в нашій бібліотеці з кінця 2000 року. За період їх існування вони поповнилися на 150000 записів.

Автоматизовані бази даних дуже допомагають в обслуговуванні запитів користувачів бібліотек, насамперед у отриманні соціально - спрямованої інформації, поліпшення інформування та доступу до документів місцевих органів влади. Починаючи з 2002 року, документи органів місцевої влади надходять у відділ краєзнавства бібліотеки в електронному та друкованому вигляді, реєструються і постійно зберігаються. На сьогодні зареєстровано близько 700 документів.

Створюють свої електронні інформаційні ресурси також районні бібліотеки, на базі яких працюють Центри регіональної інформації. Поряд з традиційними формами краєзнавчої роботи: пошукової, архівної, дослідницької, які виконують невеликі бібліотеки, активно розвивається створення електронних баз даних, конверсія карткових каталогів краєзнавчих документів в електронну базу. Створюються веб-сайти районних бібліотек, що містять інформацію про історію та життя регіону, бібліотеки. Куратором у процесі створення електронних баз даних і створення сайтів є обласна бібліотека. У рамках проекту "Мережа громадянської освіти" в районних бібліотеках було створено 25 центрів, що мають доступ до Інтернет. Важливим етапом цього проекту було навчання персоналу районних бібліотек нових інформаційних технологій, правилам опису документів у програмі "Ірбіс". Наступним кроком стало створення веб-сайтів. Такі сайти створені в 17 бібліотеках. Таким чином, реалізується ще один корпоративний проект зі створення регіональних електронних ресурсів.

При цьому вирішення багатьох проблем, пов'язаних із забезпеченням технічної підтримки серверів, каналів Інтернет - зв'язку, забезпеченням хостингу на власному сайті взяла на себе обласна бібліотека, таким чином, забезпечивши доступ до створених сайтів бібліотек віддаленим користувачам. Був проведений конкурс Сайтів районних бібліотек. Сьогодні цей ресурс став невід'ємною частиною краєзнавчого напряму в роботі бібліотек, що задовольняє зростаючі потреби користувачів у регіональній інформації.

У розвитку корпоративної роботи бібліотек області є багато планів, які відкривають перед нами нові горизонти. Пріоритетним у своїй діяльності обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського визначила координацію дій провідних бібліотек міста Кіровограда та інформаційно - ресурсних центрів області з метою створення єдиної інформаційної мережі регіональних ресурсів. У листопаді 2006 року за результатами проведення обласних краєзнавчих читань

під назвою "Історія бібліотек регіону в контексті краєзнавства" був виданий Наказ Управління культури і туризму Кіровоградської обласної державної адміністрації, який зобов'язав начальників районних та міських управлінь культури передбачити фінансування в бюджетах на придбання бібліотечного програмного забезпечення і комп'ютерної техніки з метою створення бібліотеками електронних бібліографічних баз даних, регіональних краєзнавчих каталогів. Кіровоградська обласна наукова бібліотека, виконуючи роль методичного та координаційного центру, розробила програму заходів з цього напрямку.

З 2007 року фахівцями нашої бібліотеки створюється електронний краєзнавчий бібліографічний ресурс – Кіровоградський регіональний кооперативний каталог (далі в тексті КРКК) періодичних видань. Він містить анововані бібліографічні описи статей обласних, міських та районних газет. Розпочала створення цього ресурсу ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, але з часом до його створення приєднуються районні бібліотеки, які розписують власні районні газети.

На першому етапі створення ресурсу було задіяно 7 бібліотек області під керівництвом і координацією спеціалістів нашої бібліотеки. На підготовчому етапі нами була проведена велика організаційна та навчально-практична робота. Були організовані навчальні семінари-практикуми для учасників реалізації проекту, розроблені і видані науково-методичні посібники з опису документів для практичного користування.

На сьогодні КРКК налічує 14 учасників, які описують 25 краєзнавчих газет. Каталог доступний в Інтернет на сайті бібліотеки. Щороку цей ресурс поповнюється на 10000 карток.

Створення регіонального центру кооперативної каталогізації на базі обласних та районних бібліотек та єдиного ановованого он-лайн каталогу газетних статей дозволяє забезпечувати структурований доступ до регіональної інформації через мережу Інтернет. Це забезпечує рівні можливості для місцевих органів самоврядування, недержавних організацій, закладів освіти і культури, бізнес-структур в отриманні інформації з будь-яких аспектів суспільного і культурного життя Кіровоградського регіону.

Поряд з активізацією краєзнавчої роботи в сфері електронних технологій, бібліотеки продовжують і традиційні форми роботи, які залишаються в бібліотечній практиці. Триває робота з накопичення та поширення краєзнавчих знань при проведенні Днів і годин краєзнавства, конкурсів знавців рідного краю, краєзнавчих вікторин, літературно-краєзнавчих "подорожей" під назвами "Край, мій рідний край", "Пі-

знай свій край, а в ньому себе", "Кіровоградщина моя, мій рідний край "...

Бібліотеки області проводять науково-пошукову та дослідницьку роботу, присвячену ювілейним датам міст і районів, знаходять цікаві документи і факти, які обробляють і видають у вигляді буклетів та збірників. Такі публікації були підготовлені до 250-річчя Кіровограда, 50-річчя Світловодська, 265-річчя Новомиргорода. До 50-річчя Світловодська відбулася презентація книги "Світловодськ", яка вийшла в світ до Дня міста, були видані буклети "Моє місто – моя краса і гордість", "Наш край – частка країни", "Місто давнє – місто юне". Бібліотекарі не залишили без уваги і трагічні сторінки історії: голод, політичні репресії, війни ...

Бібліотеки області з великим натхненням проводять пошуково - дослідницьку роботу з вивчення історії власних бібліотек. У минулому році на Кіровоградщині було багато бібліотек-ювілярів, які відзначили 60-річний, 70-річний, 80-річний ювілеї. Працівниками бібліотек-ювілярів були зібрані цікаві матеріали з історії становлення бібліотечної справи в регіонах: історії створення фондів бібліотек, історії життя своїх колег, читачів. Все це допомагає вивчати і відкривати для себе по - новому історію рідного краю, поповнювати краєзнавчі ресурси новими унікальними документами.

Вдосконалення довідкового краєзнавчого апарату, поповнення регіональних веб-ресурсів новою інформацією, вивчення та видання нових матеріалів з історії бібліотек регіону, проведення презентацій краєзнавчих видань, здійснення організаційно-методичного керівництва – залишається перспективним напрямком роботи нашої бібліотеки в цьому році.

Таким чином, краєзнавча робота бібліотек у співпраці з музеями, архівами, громадськими організаціями зміцнює імідж бібліотечної установи і піднімає її престиж. Краєзнавча діяльність на сучасному етапі посилює роль бібліотек як соціальних інститутів. Бібліотеки за-безпечують краєзнавчою інформацією благодійні фонди, жіночі, екологічні, спортивні організації, товариства інвалідів та соціально незахищених жителів регіону. Бібліотеки на місцях стають центрами народної пам'яті, народної культури, зберігаючи спадкоємність поколінь.

Бібліотека імені Дмитра Чижевського в роки окупації (1941-1943 рр.)

*Наталія Зеленська,
завідуюча відділом
рідкісних і цінних документів
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

У 2009 році головній книгозбірні Кіровоградської області, одній з провідних культурних установ України виповнюється 110 років. Бібліотека відкрила свої двері для читачів 2 лютого (за старим, а 15 лютого за новим стилем) 1899 року.

Друга половина XIX сторіччя – зоряний час для повітового міста Єлисаветграда. Зручне географічне розташування міста – тут перетиналися поштові та великі торгові шляхи з Києва і Кременчука до Одеси, Кишинева, Балти, Миколаєва, Херсона та Криму – немало сприяло його швидкому зростанню та розвитку. Залізниці Балта-Єлисаветград та Єлисаветград-Кременчук з'єднали місто з водним шляхом по Дніпру, Донбасом, а також дали вихід до моря та за кордон. Все це дало потужний поштовх розвитку ремесел, торгівлі, а пізніше - промисловості.

На кінець 19 ст. в місті є: до 10 православних храмів, дві єдиновірські церкви, римсько-католицька, лютеранська церкви, єрейська синагога та більше десятка молитвенных будинків; міська (у фортеці) і земська лікарні; близько 40 навчальних закладів, у тому числі дві гімназії (чоловіча й жіноча), земське реальне училище, духовне, юнкерське кавалерійське, талмуд-тора та ін.; близько десятка книжкових лавок (окрім земського книжкового складу), кілька друкарень і шість бібліотек.

У місті виразило культурне життя. Тут постійно відбувалися концерти, виставки, спектаклі мандрівних труп, які не оминали Єлисаветград. Наше місто відвідували з концертами такі видатні діячі музичної культури як Антон Рубінштейн, Генріх Венявський, Модест Мусоргський, Ференц Ліст, Олександр Скрябін, Микола Лисенко, Федір Стравінський, Дмитро Усатов, Дмитро Ратгауз¹ та ін.

¹ Ратгауз (Данило Максимович) - поет-лірик, народився в 1868 г. Твори його вийшли окремими виданнями під назвою „Вірші”(1893), "Пісні серця" і "Зібрання віршів" (1899). Багато з них перекладені на музику. Останні 6 романів Чайковського написані на слова Ратгауза.

В Єлисаветграді експонувались художні виставки, зокрема художників-передвижників. Так з 1873 по 1913 р. у місті відбулася 41 пересувна художня виставка, що свідчить про велику зацікавленість мистецтвом місцевого населення. А ще – вистави численних театральних труп, які формували смаки єлисаветградської публіки. Недаремно саме Єлисаветград став колискою українського професійного театру.

Освітні заклади міста відзначалися високим рівнем художньо-естетичного виховання. Чимало посприяли розвитку культури в Єлисаветграді знамениті вечірні рисувальні класи при Єлисаветградському земському реальному училищі, а також товариство розповсюдження грамотності та ремесел. На базі товариства було відкрито безкоштовне ремісничо-грамотне училище. Силами викладачів та учнів закладу проводилися благодійні мистецькі акції: концерти, вистави, які відзначалися високим художнім рівнем.

Бурхливий розвиток промисловості, повітових, культурних, земських, громадських установ та організацій потребував усе більше освічених і кваліфікованих працівників. Зростав інтерес до навчання, книги, читання. Існуючі в місті бібліотеки не задовольняли жителів міста.

У надрах єлисаветградської громади визрівала думка про необхідність створення в місті публічної бібліотеки. Ідея створення в нашому місті громадської бібліотеки-читальні змусила місцевих освічених громадян ще у 1889 році розпочати роботу по створенню бібліотеки.

Результатом цієї титанічної праці стало відкриття 2 лютого (за старим стилем) 1899 року єлисаветградської публічної бібліотеки.

За перший рік роботи кількість читачів бібліотеки складала 516 осіб, відвідування – 12361; книговидача – 14108.

На початок бурхливих революційних подій у країні бібліотека мала понад 1,5 тис. постійних читачів, майже 72 тис. книговидачі.

За роки встановлення радянської влади в країні бібліотека була реорганізована в міську центральну, а з утворенням у 1939 році Кіровоградської області центральна міська бібліотека починає виконувати функції обласної та одержує назву Кіровоградська обласна бібліотека ім. Н. К. Крупської.

Перед Великою Вітчизняною війною в області налічувалось 1157 шкіл, 369 бібліотек, 416 клубів, 1246 пересувних пунктів. Створена стала бібліотечна система, з книжковим фондом понад 70 млн. примірників.

Німецькі війська ввійшли до Кіровограда 5 серпня 1941 року.

За час свого хазяйнування фашисти зруйнували завод сільсько-господарського машинобудування, на якому в довоєнний період працювало понад 12 тисяч робітників; авторемонтний завод, завод “Більшовик”, три цегельні заводи, фабрики. Було повністю знищено трамвайне господарство міста. (Перший трамвай рушив елісаветградськими вулицями ще в 1897 році, а електромережу загального використання розробив інженер Євген Тамм – батько Нобелівського лауреата, фізика Ігоря Тамма). Окупанти розібрали рейки по всьому маршруту, обладнання відправили до Німеччини. Електростанції, 595 будинків було висаджено в повітря. Місто залишилося без світла, транспорту, хліба (два хлібозаводи зруйновано).

Насамперед були ліквідовані всі радянські державні та громадські установи, відмінена радянська законність.

На площі біля автобусної станції, яка розташовувалася навпроти грецької церкви, було встановлено три шибениці. Першим наказом, текст якого був розклеснений по всіх усюдах, гітлерівці вимагали терміново здати всі до одного приймачі. Порушників оголошували грабіжниками, партизанами і розстрілювали на місці.

Всім організаціям наказано надіслати списки працюючих, та заповнити детальні анкети на кожного працівника.

Найкращі приміщення були “конфісковані” під комендатури, поліцейські дільниці, нічні бари, офіцерські клуби, військові казарми. Поспішно споруджувалися шибениці, заповнювалися в'язниці, створювалися табори для військовополонених.

Особливості культурних процесів воєнних років повністю диктувалися екстремальними умовами часу. Майже все майно і цінності установ культури було знищено. До третього Рейху окупанти вивезли цінності з розграбованого краєзнавчого музею.

Педінститут і чотири технікуми гітлерівці перетворили на тюрму СД, а 33 середні та неповно-середні школи - на казарми й склади.

Бібліотека особливо постраждала в роки окупації.

В перші дні війни в приміщенні бібліотеки розмістили солдатів румунської та німецької армії.

Із акта обстеження приміщення бібліотеки пожежним інспектором:

Половина приміщення зайнята румунськими та німецькими солдатами. На долівці складена солома, на якій сплять вояки.

Приміщення опалюються тимчасовими пічками, які пожежонебезпечні;

в коридорах і під сходовими клітками повно соломи; на горищі багато книг та іншого матлоху.

За наказом гебітскомісара на паперову фабрику в с. Комишувате було відправлено майже 30% усього фонду обласної бібліотеки. Це видання класиків марксизму-ленінізму, твори українських, російських, німецьких та єврейських авторів, так званої небажаної літератури, списки якої надсилалися до всіх міських управ.

З дозволу завідуючого відділом освіти книги передавались іншим установам, школам, лікарні, для користування гебітскомісару та ін.

В бібліотеці за наказом начальника відділу освіти знищено барельєфи класиків марксизму-ленінізму та бюст Хрущова.

Чималої шкоди бібліотечний фонд зазнав і від місцевого населення. Ось невелика цитата із книги письменника, уродженця нашого міста Павла Негретова „Всі дороги ведуть на Воркуту” про цей період:

„В Кіровограді я дізнався, що наші залишили місто 4 серпня, а німці ввійшли 5-го, протягом доби було безвладдя. Російський народ завжди хто-небудь пригноблював, спочатку це були цар, поміщики і капіталісти, потім – більшовики. Тому цікаво спостерігати, що робить наш народ, коли його ніхто не пригноблює. В листопаді-грудні 1917 року, коли буржуазний уряд впав, а радянський ще не встановився, народ розбивав винні склади і магазини і напивався до смерті. В 1941 році там, де радянська влада відходила, а німецька ще не приходила, народ грабував. Приватні будинки, правда, не чіпали, зате все державне, тобто нічиє, розтягували – хто що міг. В Кіровограді з олійного заводу відрами тягали соняшниковою олією, в театрі зірвали оксамитову завісу, на гудзиковій фабриці зрізали кожсані ремені з трансмісії. Як тільки прийшли німці, навколо були вивішені плакати: “Хто грабує, буде розстріляний”. Грабежі припинилися. Я дізнався, що одна баба вкрала з бібліотеки енциклопедичний словник Брокгауза і топить ним пічку. Один мій товариш поступив у поліцію. Форму тоді ще не носили, тільки нарукавну „жовто-блакитну” пов’язку. Був він в поліції всього декілька днів, і це якось залишилось для нього без неприємних наслідків, коли наші повернулись. (Нешодавно помер). Так ось тоді, в перші дні окупації, цей мій товариш допоміг мені врятувати Брокгауза. Декілька томів баба вже встигла спалити, а решту я у неї забрав, відсутні томи виміняв у товариша за самоцвіти, і, таким чином, зібрав всю енциклопедію” (Негретов П. Все дороги ведуть на Воркуту. - Вермонт, 1985.-236 с.)

На початок війни штат бібліотеки становив 10 осіб, із них -7 бібліотекарів. Обов’язки завідуючої в перші дні війни виконувала Інна Косовська (1887 р.н.)

З 1 січня 1942 року завідувачем бібліотеки було призначено Євгена Білінського. В архіві збереглося посвідчення його особи часів окупації. Ніяких відомостей про його особу і подальшу долю немає.

Працівники бібліотеки активно використовувались владою для різних робіт: сільськогосподарських, для подвірного перепису тварин та ін.

Вражає документ, що зберігається в фондах архіву:

„Міська бібліотека.

Вул. Двірцева/Інгульська, 6/19.

За наказом Фюрера необхідно терміново провести вивіз робочої сили на благо військових заводів в посиленій масі. Для того, щоб Кіровоградська область могла надати без втрати робочу силу, я повинен зробити це в більш жорсткому масштабі.

За наданими документами у вас на даний момент працює 9 осіб, із яких ви повинні до 20 листопада 1942 року представити одну особу (у віці від 17 до 40 років) для робіт на благо рейху. Я вказую на те, що робоча сила повинна бути здорововою. В подальшому необхідно відзначити, що жіноча робоча сила повинна бути незаміжня. Чоловіча робоча сила із дорослими дітьми повинна залишитися. Якщо мені буде надана робоча сила, яка не підходить для використання рейхом, я залишаю за собою право замінити її на належну з вашої установи.

Розпорядження гебітскомісара.”

На жаль, документів про те, чи були віддані співробітники бібліотеки на примусові роботи до Німеччини і їх подальшу долю, не виявлено.

Бібліотека постійно знаходилась під пильним наглядом окупантів. До річниці вступу окупантів до міста дирекції бібліотеки надіслали „План відзначення річниці вступу Німецької Армії до м.Кіровограда.”

Цей документ зобов'язував бібліотеку широко відзначити цю подію.

Серед обов'язкових вимог - прикрасити фасади та балкони будинків прапорами та портретами Фюрера, влаштувати концерт. Перед концертом зробити доповідь, присвячену річниці вступу німецьких військ до Кіровограда. На площі був відслужений благодарственный молебень про дарування німецькій армії остаточної перемоги над ворогами та виголошена промова міського Комісара.

Від міської управи вимагалося надіслати привітальну телеграму від населення, Управління та духовенства Фюреру та Рейхскомісару п. Коху з подякою про визволення. Також зробити офіційний візит членів Міської Управи до Міськомісара з хлібом та сіллю, з подякою

за визволення від більшовизму. Редакції підібрати належний матеріал з освітленням у пресі подій міста за декілька днів до вступу Німецької Армії, сам вступ та організацію цивільної влади у місті під керуванням та інструктажем Фельдкомендатури та Міського Комісаріату.

Надрукувати спогади робітників та населення про епізоди зустрічі з передовими частинами вступаючої Німецької Армії.

Весь матеріал пропустити через радіо.

Міський голова

/ Медведков/

Міською управою були затверджені правила користування книгами міської бібліотеки, встановлена плата за користування фондом.

Кожен читач платить заставу в сумі 15 крб. за користування книгою. Застава при виключенні читача із бібліотеки повертається, якщо читачем не порушуються правила користування.

За користування книгами сплачується 3 крб. на місяць і кожного разу видається одна книга.

Читачів, які не повернули книгу в зазначений термін, штрафують на 10 коп. за кожен пропущений день, а після п'яти днів в подвійному розмірі.

Якщо читач не повернув книгу або пошкодив її, він зобов'язаний замінити на таку ж, або відшкодувати її вартість. За особливо цінні або рідкісні книги відшкодовується в десятикратному розмірі. Питання відшкодування в три -, чи п'ятикратному розмірі вирішує бібліотекар.

Ti, хто не повертає книги в означений термін, або пошкоджені, і не бажають платити за це, в примусовому порядку підлягають адміністративним мірам.

На початок 1942 року штат бібліотеки скорочено до чотирьох осіб.

За час окупації бібліотечне обладнання загинуло, каталоги були знищені. Матеріальні збитки складали 792 750 крб.

Шкода, заподіяна фашистами народному господарству області, за попередніми підрахунками становила 212 млн. 793 тисячі крб.

Місто очищено від ворогів 8 січня 1944 року.

Відразу після визволення міста почалася інтенсивна робота по відродженню культури. Відновлювалась регулярна робота бібліотек, приводились в порядок приміщення, книжковий фонд, розгорталась масова робота серед населення.

Відкрились 1063 школи, відновили свою роботу педагогічний та вчительський інститути, 28 технікумів. Вже в жовтні 1944 року прой-

шли огляди художньої самодіяльності області. Гостинно відчинили двері відбудовані 267 районних і сільських клубів, 30 бібліотек, 762 хати-читальні, обласна бібліотека. Вже 21 червня до Кіровограда з Туркменії повернувся театр ім. Кропивницького. В цей же час відновила роботу філармонія.

У момент вигнання загарбників бібліотека знаходилась у приміщенні архіву, куди була перевезена фашистами в 1943 році. Наступним завданням було повернення бібліотеки у своє приміщення.

Першим наказом у „Книзі наказів та розпоряджень директора обласної бібліотеки ім. Н.К. Крупської” від 15 січня 1944 року був наказ про призначення на посаду директора Інни Косовської з правом розпорядження по кредитах і з усіх господарських питань бібліотеки.

В травні 1944 року відбулася нарада з питань політичної роботи. Одним із рішень цієї наради було в найкоротший час поновити роботу клубів, бібліотек, хат-читалень та ін.

До кінця квітня 1944 р. закінчилось транспортування бібліотеки, після чого в рекордно короткий термін фонд було розставлено на полицях і з 1 травня 1944 р. бібліотека відкрила свої двері для читачів.

Сучасні аспекти краєзнавчої роботи бібліотек Новгородківської централізованої бібліотечної системи

*O. Зуділова,
директор Новгородківської ЦБС*

Вивчення історії рідного краю, популяризація його традицій, культурних цінностей, надбаних народом протягом століть, у наш час є одним з найголовніших завдань, що стоять перед бібліотеками Новгородківщини.

Краєзнавство – безцінна скарбниця історичного досвіду багатьох поколінь, всього найкращого, що в сфері матеріальної і духовної культури витримало випробування часом. Воно є своєрідним містком, який поєднує покоління минулі з поколіннями сьогоднішніми і прийдешніми.

Мета бібліотечного краєзнавства – зібрати, зберегти, та надати користувачам документальні джерела та інформацію з історії, культури та сучасного життя краю.

Працюючи в рамках „Програми розвитку краєзнавства в Кіровоградській області на період до 2010 року”, бібліотеки популяризують знання про рідний край, залучають користувачів до вивчення та збереження його історико-культурної спадщини.

В бібліотеках сформовано краєзнавчий фонд, що комплектується документами з усіх галузей знань. Тут переважають видання суспільно-політичного та гуманітарного змісту, природнича, сільськогосподарська, технічна література. Краєзнавча література включає офіційні документи, науково-популярні, виробничі, навчальні, художні, довідкові видання.

У зв’язку з посиленням суспільного інтересу до історії рідного краю збільшились потреби наочного розкриття видань на краєзнавчих виставках. Їх структура різноманітна.

Привертають увагу користувачів у бібліотеках району книжково-ілюстративні виставки про історію та сьогодення рідного краю, зокрема:

- „З криниці пам’яті черпаємо любов до краю”,
- „Краю мій рідний, гордість моя”,
- „Новгородківщина – землі квітучої краса”,
- „Літопис рідної землі”,
- „Мій рідний край, моя земля”,
- „Це все Кіровоградщина”.

На краєзнавчих виставках поряд із книгами розміщені статті із періодики, портрети, фотографії, матеріали декоративно-вжиткового мистецтва. Виставки дають можливість представити наявну у бібліотеках краєзнавчу літературу, систематично знайомити користувачів з новими друкованими матеріалами з краєзнавства, творами місцевих письменників і поетів.

Бібліотечні працівники збирають краєзнавчі матеріали, працюють над створенням історій бібліотек, літописів сіл, добірок матеріалів про місцевих поетів, майстрів, видатних людей краю, організовують краєзнавчі куточки.

Спільними зусиллями було створено „Літопис бібліотек Новгородківщини”, до якого ввійшли історії бібліотек Новгородківського району. І нині ця робота продовжується.

Проводяться презентації історій бібліотек.

На районному семінарі „Краєзнавство – пріоритетний напрямок в роботі бібліотек”, який був проведений у центральній районній бібліотеці, завідуюча Велико-Чечелівською сільською бібліотекою Овденко О. І. провела презентацію своєї бібліотеки. Історія цієї бібліотеки викликає захоплення, а цікаві моменти діяльності бібліотеки висвітлювалися протягом чверті століття в обласній та районній пресі, узагальненні досвіду роботи бібліотеки, відзначалися грамотами та подяками.

Закріпити знання про рідний край допомагають масові заходи, які проводяться бібліотеками системи спільно із школами та краєзнавчими музеями.

Як правило цікавими та насиченими є дні краєзнавства. Змістовний День краєзнавства „Земля рідна моя, краю зоряний” провели Верблюзькі с/ф №1 та №2. До комплексу заходів увійшли:

1.Перегляд книжкової виставки:

„Кіровоградщина – землі квітучої краса”

2. Інформіна „Мій любий край, що знаю я про нього”

3. Година поезії „Юні таланти степового краю”

Свої знання та ерудицію з історії краю, його тваринного і рослинного світу, мистецького життя користувачі ЦРБ проявили у конкурсі на кращого знатця краю „О рідний краю, я навік з тобою!” Із заповітними куточками Кіровоградщини користувачів знайомила географічна виставка-лабірінт „Заповітні куточки Кіровоградської землі”.

Конкурсно-розважальна програма „Рід. Родина. Україна” надала можливість юним користувачам Білозернівської с/ф згадати свій ро-довід, намалювати своє родинне дерево, взяти участь в літературних та інтелектуальних конкурсах.

Тарасівська сільська бібліотека для своїх користувачів підготувала уроки краєзнавства „Краю мій, тобі моя любов” та „Народні умільці Тарасівки”, які були покликані формувати у користувачів любов та бережливе ставлення до рідної землі, довкілля, навчати їх охороняти природні пам’ятки землі та найталановитішого митця – Природи.

Гарне враження залишилося у користувачів центральної районної бібліотеки від краєзнавчої подорожі „Мій рідний край, історії краєплинка”. Присутніх ознайомили з історією Новгородківщини, її символікою, розповіли про видатних людей та багатства рідного краю.

Цікавими для користувачів ЦРБ, Новоандріївської, Спасівської, Митрофанівської с/ф були літературна подорож: „Цікава Кіровоградщина”, заочна експедиція „Легенди нашого села”, краєзнавча вікторіна „О рідний краю, я навік з тобою”.

Важливе місце у краєзнавчій роботі бібліотек займають клуби за інтересами, яких у районі 16. Вони допомагають користувачам знайомитися з історією краю, традиціями та звичаями, побутом українців, вивчити українську народну пісню та рідну мову.

Заслуговує на увагу робота клубу за інтересами «Рушничок», який діє при Велико-Чечелівській сільській бібліотеці.

Одне із засідань клубу мало назву «Рушник і пісня». На нього запросили вишивальницю Галину Федорівну Андрійчук. Майстриня показала свої роботи і поділилася секретами майстерності, розповіла про перший вишитий нею рушник.

На завершення присутні разом із Галиною Федорівною заспівали „Пісню про рушник” (А.Малишка та П.Майбороди).

Народознавчий конкурс „Джерела народної творчості” дозволив дізнатись:

Що таке «обряд», його походження, яке значення в обрядах мають стихії природи: (вода, земля, вогонь);

Що таке «оберіг», які вірування предків з ним пов’язані;

Що таке «прядиво», що воно символізує тощо.

На вечорі народних традицій „Про українське житло, його красу і затишок” бібліотекар розповіла про облаштування української хати з давньоруських часів до сьогодення.

Звичаї, традиції, обряди. Як їх багато у нашого народу! І кожен чимось особливий, неповторний, має свій колорит, національне забарвлення, але кожному із них притаманний веселий настрій, народний гумор, вигадка, дотеп.

Цікаво був проведений народознавчий вечір „Давні звичаї та обряди моєго села” у Ново-Миколаївській сільській бібліотеці. На вечір запросили старожилів села, які поділилися спогадами про обряди та

звичаї, які вже в народі призабулися. До сценарію вечора були включені стародавні ігри, в які грали наші дідусі та бабусі – це „Зайчик”, „Гарбуз”, „Квач” і т. д. Вони дуже сподобалися молоді. Користувач бібліотеки Захарко Т.М. показала старовинні танці „Баламут”, „Парапет”, „Падеспанець” та ін. Завершився вечір виконанням обрядових пісень та пригощанням гостей варениками.

Цікаво в цій же бібліотеці пройшов інтелект-турнір „Є щось святе в словах „мій рідний край”. В турнірі змагалися дві команди старшокласників: „Ерудит” та „Краєзнавець”. Завдання були різноманітні. Це і вікторина краєзнавчого характеру, і за фотознімками відгадували історичні пам’ятки історії та культури, і розповідали про заповітні куточки рідного краю.

Запам’ятається користувачам урок народознавства „Все про рушник”. Бібліотекар розповіла присутнім про рушник, як оберіг українського народу. На захід було запрошено вишивальницю Кошеву М. М., яка розповіла, як народжуються рушники, що означають вишиті на них символи.

В бібліотеці також створений народознавчий куточок „Обереги нашого життя”, який постійно поповнюється новими експонатами. Тут є скриня, прядка, мотовило, гребінь, рубель. Рушники подарували бібліотеці користувачі Тітченко Т. І. та Жовкла Л. Є. Серед експонатів є глечики, макітри, гляняні миски.

Краще пізнавати історію свого народу і роду, звичаї, традиції та обряди українців, свій край, зустрітися з талановитими земляками, допомагає користувачам ЦРБ засідання клубу за інтересами „Берегиня”. Вже стало доброю традицією на засіданнях клубу за інтересами проводити зустрічі з цікавими та неординарними людьми краю. Так була проведена мистецька зустріч „Світ фантазії Галини Гопак”, яка проходила біля садиби майстрині. Завітавши до Галини Іванівни, всі зачаровано завмерли, тому що враження було таке, ніби потрапили у казку . З корчів, коріння, кори, природних матеріалів створює Галина Іванівна справжні дива. Не кожному дано розгледіти у переплетінні коренів чи наростах на дереві Бабу Ягу, Дракона, Дюймовочку, казкового Змія. А ще скільки ж ентузіазму потрібно, щоб зібрати всі ці дива, попрацювати над ними і виставити біля садиби на здивування перехожим! На закінчення зустрічі майстриня поділилася з юними шанувальниками таланту секретами своєї майстерності і дала декілька порад, як прикрасити свій будинок оригінальними роботами.

Цікавою була зустріч з художницею-вишивальницею Ларисою Зоріною.

В читальному залі центральної районної бібліотеки користувачі мали змогу познайомитися з оригінальними вишиваними картинами майстрині на теми народного побуту, досить цікавих у етнографічному плані, насичених соковитим українським гумором. Роботи Лариси Зоріної неодноразово експонувалися в м. Кіровограді – обласних краснавчому та художньому музеях. Деякі роботи експонувалися в м. Києві у складі експозицій з нагоди офіційного звіту мистецьких колективів області. Та ще у музеї в Пироговому, де влаштовуються виставки-продажі.

Надовго запам'яталася користувачам також зустріч – вернісаж з художником – земляком І. Вишніченком на тему: „Усе це рідна Україна, країна на весь світ одна”. На зустрічі з учнями 9 – го класу Ігор Борисович розповів про свій творчий доробок – картини, які експонувалися в читальному залі бібліотеки. Користувачі бібліотеки Шелест Ірина та Сокол Оксана присвятили свої літературні твори художнику під назвою „Світ очима художника”. За мотивами картини „Осінній пейзаж” Клочан Марина написала вірша „Жінка в синьому”. А Іщенко Валентина, Чернов Євгеній та доњка художника Вишніченко Оксана під впливом картин І. Вишніченка намалювали свої власні твори, що знайшли почесне місце на вернісажі. Лунали цього дня слова вдячності талановитому землякові за те, що художник майже на всіх картинах зображує красу рідної Новгородківської землі. Своїми творами він довів, що в нашому селищі є безліч гарних місць, які заслуговують на увагу.

Для розкриття творчого потенціалу молоді, щодо знань про історичне минуле, традиції, звичаї нашого народу в центральній районній бібліотеці проведено очно-заочний конкурс „Легенди рідного краю”. Переможці районного конкурсу Шелест Ірина та Дудчик Яна взяли участь в обласному конкурсі.

Поетичні зустрічі „Перші спроби пера” можна назвати в числі заходів, які стали для бібліотек району традиційними. На зустрічі за прошуються користувачі бібліотек, які прагнуть знайти себе в слові. На останній зустрічі в ЦРБ звучали прекрасні вірші Анастасії Баланенко, Наталії Кравченко, Марини Клочан. Учасники зустрічі подарували районній бібліотеці рукописи своїх віршів. Вони поповнили тематичну папку „Поетична стежина Новгородківщини”. Такі зустрічі дають зможу прищеплювати нашій молоді любов і гордість до свого краю, розвивати естетичні смаки, творчі нахили та уподобання, бажання проявити свої здібності та вміння. Свою творчу майстерність наші користувачі показали на виставці-конкурсі „Обрії рідного краю”, виставці - вернісажі „Юні пробують творити” та інші.

До 70-річчя утворення Кіровоградської області в бібліотеках організовані книжково-ілюстративні виставки, тематичні полиці, викладки літератури. Проведено цікаві масові заходи.

Для користувачів юнацького віку в ЦРБ проведено краєзнавчу годину „За легендами та переказами рідного краю” та історичну мандрівку „Кіровоградщина – козацький край”, на яких відвідувачі ознайомились з легендами та переказами Кіровоградщини, з її козацьким минулім та легендами, пов’язаними з ним.

В Петрокорбівській с/б проведено конкурс малюнка: „Краю мій, гордість моя”. Таразівська с/б провела краєзнавчу годину: „Кіровоградщина – перлина степу”.

Проявити свою любов до рідного села, познайомитися з його історією, славними земляками – така мета дня краєзнавства „У степах – мое рідне село”, який провела Верблюзька с/б №1. Присутні на заході познайомилися з легендами та переказами про село та його мешканців, взяли участь у вікторині, читали власні вірші, в яких виражали безмежну любов до землі, на якій народилися, а фотолюбителі взяли участь у конкурсі „Фотоміті рідного краю”, переможцем якого став Гострик Олександр, його роботи визнані найкращими.

Зібранням і розповсюдженням краєзнавчої інформації займаються і центри регіональної інформації, створені при ЦРБ та сільських бібліотеках.

До них надходить вся важлива для населення інформація про роботу органів місцевого самоврядування. Ці документи є частиною краєзнавчого фонду.

В центральній районній бібліотеці відкрито постійно діючу виставку „Бібліотека і влада”, оформлено папки-досьє за темами: „Рішення районної ради”, „Розпорядження райдержадміністрації”, „Освіта краю”, „Медицина краю”, „Куди піти вчитися” та інші. Центри мають своїх відвідувачів, які постійно звертаються за необхідними довідками чи темами. Найчастіше запитуються теми з історії села, про видатних земляків, соціальний захист населення тощо.

Для задоволення культурних, освітніх, соціально-побутових потреб користувачів використовуються банки фактографічних даних, тематичні картотеки, архів довідок, інформаційні ресурси ІНТЕРНЕТ.

Поштовхом до нових творчих ідей є робота організаційно - методичного відділу ЦРБ. Усі заходи спрямовані на активізацію роботи бібліотек всіх систем і відомств з питань краєзнавства. Проведено семінар – практикум „Краєзнавство - шлях до формування позитивного іміджу публічних бібліотек”. Підготовлено методичні рекомендації: „Бібліотечне краєзнавство – нові тенденції і традиційні цінності” та

узагальнено досвіди роботи: „Мій рідний край, життя моє перлина” (досвід Верблюзьких сільських бібліотек №1 та №2), „Погляд у минуле, день сьогоднішній” (досвід Велико-Чечеліївської с/б), „Юні пробують творити” (досвід Спасівської с/б). А також видані буклети: „Скарбниця талантів землі Новгородківської!” Митрофанівською с/б та „Без сім’ї, свого роду, немає нації, народу” В-Чечеліївською с/б.

Бібліотекарі Новгородківщини наповнюють краєзнавчу діяльність новим змістом, намагаються постійно розкривати нове, до цього невідоме про свою малу Батьківщину. Допомагають їм у цьому сільські ради, музеї, школи, клуби, спільними зусиллями вони роблять велику справу – відроджують краєзнавчі сторінки свого краю, виховують молодих громадян у дусі гордості за свій край, розкривають його красу і багатство.

Все це викликає у місцевої громади неабиякий інтерес до історії та сучасності рідного краю, спонукає до вивчення своєї історії, народних традицій та звичаїв.

Як вважав видатний філософ Г. Сковорода „Пізнати свій край, себе, свій рід, свій народ, свою землю” - означає „побачити свій шлях у життя”.

Імідж та PR – комунікативний аспект діяльності обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського

*Світлана Приймак,
завідуюча сектором маркетингу
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Людство вступає в епоху, коли новітні комунікаційні технології створюють принципово інший, невідомий раніше «глобальний простір». Бібліотека як один з найдемократичніших соціальних інститутів стає провідником на цьому шляху, надаючи доступ до глобального інформаційного простору. Однак це накладає і певні зобов'язання. Нинішні соціально-економічні умови ставлять перед бібліотекою нові завдання - зміни характеру взаємовідносин з користувачами, зміцнення зв"язків з населенням, забезпечення підвищення якості своєї діяльності і загалом підвищення іміджу бібліотеки, як важливого елементу існування закладу в системі розвиненого громадянського суспільства.

Поняття PR-комунікації, імідж ще порівняно мало зустрічаються в новітніх наукових та методичних бібліотечних публікаціях. Однак це зовсім не означає, що з цими поняттями бібліотекарі почали працювати в новому тисячолітті. Наша бібліотека має міцні зв'язки з громадськістю, які формувалися, підтримувалися протягом всієї 110-літньої історії. Між тим, Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека була заснована 1899 року як Єлисаветградська публічна бібліотека, тобто з ініціативи та підтримки прогресивної громадськості міста. І за всі ці роки цілеспрямовано створювався образ голovної книгозбірні міста, області, наділений певними соціальними і політичними цінностями, що сприяло більш емоційному його сприйняттю. Правду кажучи, в період радянської влади багато уваги приділялося потужній системі пропаганди комуністичного будівництва, поширенню політичних ідей та лозунгів, як даніна пануючій ідеології. Однак і в ті складні часи наша бібліотека працювала для читача, намагаючись задовольняти різноманітні інформаційні потреби. Потрібно сказати про те, що з роками постійно збільшувалося інформування про бібліотеку, спочатку в газетах, а потім і по радіо та телебаченню.

Сьогодні особливо актуальною метою діяльності бібліотечної спільноти є формування позитивного ставлення суспільства до бібліотеки, доброзичливого ставлення до неї з боку керівних структур, привертання уваги до фінансового її становища. Дуже важливо працювати в напрямку, щоб Кіровоградська ОУНБ сприймалася людьми у соціальному сенсі в якості впливового суб'єкта суспільства, а не просто

скарбниці з багатствами відстроченого використання, яка модернізується для надання сучасних послуг.

Розкриваючи поняття іміджу бібліотеки як соціального інституту, оберемо управлінський, теоретичний підхід, який запропонований П. Стоуксом, президентом фірми з питань управління “Стоукс, Вуд анд Асошіейтс”. Підтримуючи його думку про те, що імідж корпорації має будуватися на трьох основних засадах, спробуємо трансформувати їх на управління бібліотекою. На перше місце він виносить необхідність подання корпорації як певної “особистості”, а ще краще - демонстрація свого бізнесу суспільству, підкреслюючи важливість зовнішніх ознак: приміщені, обладнання, стилю спілкування усередині корпорації тощо. Для бібліотечної установи є найкращою реклама, яка допоможе сформувати позитивний образ установи – це її приміщення. Приміщення Кіровоградської бібліотеки побудоване за індивідуальним проектом, має сучасні та зручні інтер’єри, справляє враження ділового і, водночас, дозвіллевого центру, розташоване у діловій частині міста, має кілька під’їздів для транспорту і зручний пандус. Вже після першого відвідування цієї установи формується враження про неї як про респектабельну і надійну організацію.

Бібліотечна установа не досягне створення бажаного іміджу надійної, солідної, ділової і професійної установи, якщо не буде піклуватися про створення фіrmового стилю. До цієї проблеми Кіровоградська ОУНБ підійшла не так давно, і лише почала створювати власний фіrmовий стиль. Фіrmовий знак (ФЗ) або емблема бібліотеки розробляється для того, щоб завдяки йому бібліотеку можна було відріznити від інших установ. В Кіровоградській ОУНБ використовуються такі види ФЗ:

ФЗ – у вигляді графічних образів. В переважній більшості використовується зображення будинку бібліотеки або його фото (на друкованій власній продукції, буклетах, запрошеннях, закладках тощо). Велику роль має і колір. Уявлення про бібліотеку можна зв'язати з кольором. В нашій бібліотеці можна звернути увагу, це кольори – оливковий і золотистий, білий і синій.

Слоган – постійний рекламний лозунг, який вимагає винахідливості. Аби не повторювати загальновідомі, банальні істини, наприклад, можна запропонувати фразу "Розумні книги – східці до освіченості і близькую кар’єри". Але взагалі слоган можна розробити колективно, оголосивши конкурс в колективі, серед користувачів, друзів бібліотеки. Він повинен враховувати психологічні особливості користувачів: бути коротким, динамічним, якого можна легко запам'ятати.

Логотип – фірмовий шрифтовий надпис. Всі елементи фірмового стилю можуть ввійти у фірмовий блок, який включає фірмовий знак, повну назву, поштові, банківські реквізити бібліотеки. Його використовують на офіційній документації.

Візитні картки, бейджі, як атрибут іміджевої реклами, введені в Кіровоградській ОУНБ.

Поряд із цим найважливішого значення набуває демонстрація інформаційних можливостей ресурсної бази бібліотеки. Вміло і тонко рекламуючи ретроспективні документи фонду, ми показуємо читачеві нові можливості для отримання інформації посередництвом автоматизованих технологій. Реклама електронного каталогу, банків даних повнотекстової інформації, можливостей використання INTERNET у бібліотеці, сервісних послуг, зокрема копіювання документів тощо підвищує рейтинг бібліотеки порівняно з іншими інформаційними установами. Але, говорячи про створення глобального простору і активного впровадження в бібліотечні процеси новітніх технологій, насамперед треба говорити про популяризацію книги і читання загалом, як культури високорозвиненого суспільства. Для того, щоб користувач знайшов і прочитав книгу, потрібно її рекламиувати. Популяризація книги і читання є основним напрямком діяльності бібліотеки.

В нашій бібліотеці, яка є однією з найбільших в регіоні та містить близько 800 тисяч документів, існує ціла система популяризації книги, використовуються усі методи піару.

Насамперед бібліотечні працівники самі відслідковують новинки сучасних художніх видань, знайомляться з рекламними проспектами видавництв, які спеціалізуються на виданні сучасної літератури, працюють з електронними ресурсами. Активно працює електронна розсилка інформації про нові надходження.

У 2007 році протягом року проходив конкурс на кращу книжкову виставку серед відділів обслуговування. Отже, постійно проводиться робота з рекламиування ресурсів і можливостей головної книгозбірні області.

В практику роботи бібліотеки вже давно і міцно увійшли проведення Днів інформації, Днів відкритих дверей до Всеукраїнського Дня бібліотек. Велику зацікавленість користувачів викликають інформаційні години, літературні вечори, години спілкування, бібліографічні огляди, зустрічі з цікавими людьми, обговорення нових видань тощо. Під час проведення цих заходів вони мають можливість замовити собі ту чи іншу літературу.

Для популяризації книги використовується і сайт бібліотеки, на якому представлені нові надходження.

Рекламуючи інформаційні послуги, ми постійно підкреслюємо, що бібліотека намагається задовольнити запити різних категорій читачів. І не тільки контингенту нинішніх, а й також імовірних чи бажаних користувачів.

Особливо складною є проблема залучення інвесторів до фінансування того чи іншого проекту бібліотеки. Візуальна реклама тут не приносить бажаних результатів. Принципово важливим, обов'язковим моментом є усвідомлення, що щоденна індивідуальна робота має стратегічний, не наближений, а віддалений ефект, а також те, що кожний працівник бібліотеки пов'язаний з відвідувачами так само, як і керівництво установи. “Міфічний” користувач з різноманітними потребами стає постійним відвідувачем, думка якого враховується.

Привабливих рис іміджу додає реклама діяльності бібліотеки по сприянню економічно і соціально слабко захищеним категоріям населення (надання допомоги безробітним для професійної перепідготовки, організація дозвілля для людей, які не можуть оплачувати дорогі види відпочинку).

Масова робота сучасної бібліотеки також набуває певного забарвлення у ракурсі підвищення іміджу і ролі в суспільстві. Ніхто не може проводити масовий захід заради самого заходу. Це надзвичайно дорогое задоволення. Будь-який масовий захід, на кого б він не був розрахований, повинен принести бібліотеці дивіденди у вигляді піднесення престижу у місцевому суспільстві, створення необхідного іміджу. Масова робота повинна мати суспільний резонанс, бути широко відомою та викликати схвалення спільноти.

Важливим аспектом у вивченні та формуванні іміджу бібліотеки як установи є роль внутрішньої громадськості, тобто колективу працівників бібліотеки, і визначення її впливу на сприйняття іміджу організації зовнішньою громадськістю. Немає жодного колективу, де б працювали 100 відсотків однодумців, не виняток і наш колектив. Але, на думку спеціалістів, психологів, таке й непотрібно, адже без критики неможлива істина, рух вперед. Тож в нашему бібліотечному колективі відмічаються розбіжність у думках і поглядах, що існує серед бібліотекарів – адміністраторів, бібліотекарів – технічних виконавців, бібліотекарів – творчих працівників. Потрібно, звісно, зважати на стаж роботи, рівень освіти, навики ділового спілкування, способи взаємодії керівників та підлеглих. Оскільки всі ці риси формують культурну атмосферу, що впливає на поведінку працівників і їх взаємовідносини з користувачами, то все це разом впливає на сприйняття бібліотеки. Треба враховувати, що кожний бібліотекар або працівник бібліотеки перебуває у постійному контакті з громадськістю. Такі працівники

повинні мати тверді почуття причетності до реалізації завдань бібліотеки і бути відповідно підготовленими. Коли вони включаються у ситуацію, повинні бути заохочені поширювати всебічну інформацію про бібліотеку: її діяльність, ресурси, сервісні послуги і т.д. Все це сприяє закріпленню позитивного іміджу установи.

Повертаючись до управлінського аспекту формування позитивного іміджу установи, відповідно до другої засади теорії П. Стоукса, необхідно відмітити, що вона базується на використанні вже існуючої репутації бібліотеки і необхідності поширення нової інформації про неї. На жаль, репутація є недостатньо вагомою. Престиж державних установ, які недостатньо фінансуються, а отже, не модернізують матеріальну базу, не забезпечуються новими документами, не мають доступу до світової інформаційної мережі тощо не може бути високим, відповідним сучасному рівню інформаційного і культурного центру. Але це загальноукраїнська тенденція. І все ж таки, створюючи високу репутацію, ми намагаємося вибирати яскраві сторінки, що вписуються у контекст сучасності: просвітницька, дозвіллева діяльність, забезпечення виробничого процесу, робота із спеціалістами та на допомогу учебовому процесу, передусім, популяризація цінних та рідкісних видань, що зберігаються в книгозбірні, подарованих видань та колекцій, що довірені для зберігання і використання визначними людьми. Реалізуючи це, Кіровоградська ОУНБ піднімає репутацію шляхом проведення міжнародних, всеукраїнських, обласних конференцій, створення документів про свою діяльність і підвідомчих бібліотек регіону, тим самим нагадуючи суспільству про багаторічну історію книгозбірень, їх роль в житті країни.

Необхідність поширення нової інформації про бібліотеку для привернення уваги до величезного потенціалу книгозбірні ставить вимогу оволодіння інструментарієм паблік рілейшнз. За допомогою ПР, що виконує сухо комунікативну функцію, необхідно регулярно і цілеспрямовано у новинах про бібліотеки доповнювати “образ” живого і сучасного інституту, який увесь час поруч із користувачем і може залучитись до вирішення його проблем.

До третьої засади створення іміджу Стоукс відносить проблему показу сутності бізнесу корпорації насправді, але попереджає, що рекламу своєї сутності корпорація має здійснювати не сама, а за допомогою сторонньої, третьої особи. Тому, дотримуючись цього погляду, Кіровоградська ОУНБ тісно співпрацює із громадськими організаціями, державними установами і органами влади та управління, засобами масової інформації. Співпраця і співучасть у різного роду спільніх програмах, які реалізуються у формі зустрічей, дискусій, книжкових ярмарків, презентацій, лекцій, концертів, засідань

клубів за інтересами, а також наданні приміщення для діяльності, яка не має прямого відношення до бібліотечного, але пов'язана із суспільним життям міста чи регіону. Все це призводить до збільшення кількості відвідувачів, а сама бібліотека розглядається як складова частина інфраструктури громадського життя району чи міста, це має підвищити її статус-кво у суспільстві, сприяти покращенню фінансування. Однак, співпрацюючи з партнерами, бібліотека зберігає свою індивідуальність і намагається не виконувати неприманні їй функції.

Викладаючи программу створення позитивного іміджу бібліотеки, необхідно звернути увагу на такі дві обставини: по-перше, рекламиування у всіх вищевикладених напрямках повинно здійснюватись одночасно, тому що нарізно взяті ці зусилля не створять єдиного повноцінного образу, в якому окремі фрагменти розчиняються, утворюючи узагальнення. І, по-друге, конкретний імідж організації ніколи не залишається постійним. Зі зміною соціальних, демографічних, економічних, технологічних процесів він змінюється і уточнюється. І бібліотека повинна переглядати свій імідж і корегувати його. Американський фахівець з паблік рілейшнз С. Доуні робить висновок, що ті компанії, які систематично поширяють новий імідж, мають більше шансів на процвітання у конкурентній боротьбі. Він наголошує на безперервності реклами іміджу, застерігаючи, що скорочення популяризації може привести до втрати і падіння доброзичливого ставлення з боку громадськості.

З метою привернення уваги громадськості до бібліотеки в Криворігській ОУНБ проводяться Дні відкритих дверей, свята книги. Книжкові виставки та різні масові заходи проводилися не лише в приміщенні бібліотеки, а й поза її межами: в навчальних закладах, установах тощо. Проведені заходи впливають на ставлення громадськості і влади до бібліотеки, їх різноманітність постійно допомагає бібліотеці у формуванні власного іміджу.

З метою сприяння популяризації Бібліотека створила *звукові рекламні записи* та *відеоролики* про себе, які можуть використовуватись для переконання майбутніх донорів в її цінності та важливості для громадян. Понад 10 років успішно працює *web-сторінка* в Інтернет.

Інформаційні матеріали про бібліотеку сприяють створенню позитивного іміджу, розкривають історію, сучасний стан бібліотеки та популяризують її послуги – буклети, проспекти, листівки, путівники.

Бібліотека повинна впливати і на своїх користувачів, і тих, хто в майбутньому ними стане. Вона інформує населення про себе і використовує не тільки рекламні інформаційні матеріали, а й звіти для населення. Такі звіти дають змогу сформувати загальну

поінформованість про бібліотеку, її послуги, а користувачам – відчувати себе рівноправними членами у вирішенні питань щодо поліпшення бібліотечного обслуговування. Крім того бібліотека вивчає думку користувачів і враховує її при проведенні перетворень в бібліотеці.

Робота по зв'язках з громадськістю щодо створення позитивного іміджу і визнання бібліотеки розраховується на різні групи. Велику роль тут має встановлення контактів з місцевою владою з метою пошуку взаємодії. Представники влади запрошується на заходи бібліотеки, пропонують свої інформаційні послуги. З одного боку, бібліотека формує громадську думку і доводить її до влади, з другого – інформує населення про діяльність місцевої влади, створюючи центри регіональної інформації, де зосереджені правові документи. Так забезпеченням дотриманню прав людини та захисту її законних інтересів сприяють створений Центр безкоштовної консультативної юридичної допомоги соціально-незахищеним верствам населення „Юридична клініка”, де за певним графіком жителі населених пунктів області отримують важливі поради юристів щодо вирішення різних соціальних, правових та юридичних проблем.

Співробітництво публічної бібліотеки з громадськими організаціями значно підвищує імідж бібліотеки, сприяє формуванню демократичного суспільства. Так з 1996 року спільно з ОУНБ ім. Д. Чижевського працює громадська організація "Обласна інформаційна служба з актуальних питань жіноцтва". Головними завданнями служби є, зокрема, забезпечення права громадян на вільний доступ до інформації, створення баз даних, підтримка і розвиток прямих міжнародних контактів і зв'язків тощо.

Формуванню громадської думки сприяють і *зв'язки бібліотеки із засобами масової інформації*. Вони є своєрідним рупором бібліотеки. Стосунки з *пресою* мають бути двосторонніми. У журналістів вже створено образ бібліотеки як надійного джерела інформації. При підготовці різних статей бібліотека стає їм помічником, і вони готові до співпраці. Допомога бібліотеки журналістам окупляється шляхом безкоштовних інформаційних матеріалів.

Бібліотека подає як загальні статті про свою роботу, так і використовує різні ситуації чи події, на які запрошує журналістів. Це, зазвичай, будь-яка подія в бібліотеці: надходження нових документів, відкриття виставки, проведення вечора і т.п.

Кіровоградська ОУНБ щорічно подає понад 100 повідомлень в газети, на радіо, телебачення, а це означає, що майже кожного третього дня мешканцям Кіровоградщини нагадують про її існування. Це створює відповідний позитивний образ бібліотеки.

Залежно від значущості подій в бібліотеці вибирається метод подачі матеріалу: невеличка інформація, окрема стаття, окрема сторінка (наприклад, до ювілею бібліотеки).

Радіо і *телебачення* відрізняються найбільшою аудиторією груп, на які необхідно впливати бібліотеці. Існує практика співпраці в створенні літературних та інших передач, подання інформації про бібліотеку в новинах.

В Кіровоградській ОУНБ будь-яка більш-менш значна подія обов'язково проходить із запрошенням журналістів, які висвітлюють її в окремих тематичних передачах чи загальних інформаційних випусках новин.

Вплив на загальний імідж також мають *експурсії*, обов'язкове внесення бібліотеки до телефонних довідників. Привернення уваги до бібліотеки активно демонструється і шляхом проведення спеціальних подій, зустрічей з відомими людьми, презентацій, конференцій, днів відкритих дверей.

На етапі загального створення іміджу бібліотеки немає дрібниць, від нього залежить, зможе бібліотека існувати і забезпечувати високу якість та сучасний рівень інформаційного обслуговування, виконувати функції збору і накопичення та сприяння вільному поширенню інформації з різної тематики; створення баз даних; організації і стимулювання наукових досліджень, поширення і впровадження світового досвіду тощо.

Треба ретельно все проаналізувати і розпочинати з малого, поступово відпрацьовуючи всі деталі, які створюють загальне уявлення та враження про бібліотеку. Адже за термінами "імідж", "паблік рілейшнз", „реклама” стоїть копітка робота по вивченю потреб, інтересів, запитів користувачів.

Узагальнюючи вищевикладене, можна зазначити, що актуальним завданням сьогодні є підвищення престижу бібліотек у суспільстві. І варто сказати, що самотужки бібліотекарям робити це складно. Потрібно залучати до вирішення бібліотечних проблем активну громадськість, депутатів, домагатися створення регіональних програм, які сприятимуть розвитку бібліотечної справи області. Необхідно робити все для утвердження позитивного ставлення людей до бібліотек, як установ, гідних розвиненого громадянського суспільства, діяльність яких стане вагомим чинником подальшого розвитку області.

Роль і місце бібліотеки у вирішенні екологічних проблем регіону

*I.A.Коваленко,
завідуюча відділом документів
з питань економіки, виробництва і
природничих наук*

1.Загальні відомості про Кіровоградську область

Нашу область засновано 10 січня 1939 року, дніми їй виповнилося 70 років. Кіровоградська область разом із Дніпропетровською та Запорізькою входять до Придніпровського економічного району і за структурою економіки є індустріально-аграрною.

Територія області – 24,6 тис.кв.км., що становить 4,1% загальної території України, населення – 1053,1 тис.осіб (2,4% населення країни), середня щільність його 0,043 тис.осіб на 1 км.².

Область налічує 21 адміністративний район, 12 міст, з яких 4 – обласного підпорядкування, 26 селищ міського типу, 1021 сільські населені пункти. Міське населення складає 61,2%, проти 68,0% по Україні.

Особливістю національного складу населення області є його багато національність. За даними Всеукраїнського перепису населення на території Кіровоградської області проживають представники 98 національностей і народностей. У національному складі населення області переважна більшість українців – 85%, росіян - 11,7%, решта - 14,7% – представники майже 30 національностей.

Адміністративний центр області - м. Кіровоград з населенням 251.7 тис.осіб. Відстань до столиці України - Києва – 320 кілометрів.

2.Екологічний стан регіону

Що ж являє собою навколошнє середовище? Це сукупність його складових: атмосферне повітря, водні, земельні та лісові ресурси, надра, тваринний та рослинний світ.

Звісно, що існує чимало факторів, які активно впливають на стан довкілля.

Факторами, часто небезпечними, можуть бути особливості географічного положення, існуючий виробничий комплекс та наявність в ньому екологічно небезпечних об'єктів, використання шкідливих технологій тощо.

То яка ж екологічна ситуація в нашему регіоні? Вона хоч і вважається стабільною, але все ж існує багато проблем, що потребують першочергового вирішення.

Найважливішими екологічними проблемами області є:

- забруднення шкідливими речовинами повітряного басейну з причини морального застаріння і фізичного зношення технологічного обладнання, устаткування та очисних споруд на підприємствах;

- відчутну шкоду повітряному басейну завдає експлуатація автомобільного транспорту, в повітря надійшло 38931тонна шкідливих речовин, що на 2055 тонн більше, ніж у попередньому році, і цей показник має тенденцію щорічно збільшуватись;

- недостатній рівень роботи очисних споруд господарсько-побутової каналізації, викликаний значною диспропорцією між потужностями водозабірних і каналізаційних споруд, надмірною зношеністю очисних споруд;

- скид забруднених, недостатньо очищених зворотних вод у поверхневі води, зокрема, підприємствами паливно-енергетичної промисловості;

- розташування на території області шлаконакопичувачів, золовідвалів, скотомогильників, частина з них розташована в зонах зсуvin, підтоплення, проходження повенів та паводків;

- залишається проблемою утилізація відходів підприємств Міністерства палива та енергетики, на деяких з них накопичено дуже велику кількість таких відходів;

- основні проблеми радіоекології: ескаляція радону з поверхні хвостосховища урановидобувних шахт; перенесення з частками пилу радіонуклідів на значні відстані (до 650 м) від основного джерела забруднення; скиди забруднених вод та злив радіоактивних речовин у природні води; великі за об'ємом відвали гірських порід та забалансової руди, які розташовані в межах населених пунктів;

- не вирішена проблема знешкодження непридатних і заборонених пестицидів та агрохімікатів, яких на території області зберігається понад 1200 тонн;

- проблемою, яка потребує першочергового вирішення, є приведення стану полігонів твердих побутових відходів, а також сільських сміттєзвалищ у відповідність до вимог чинного законодавства;

- одним з важливих питань в галузі використання земельних ресурсів є рекультивація порушених земель.

У зв'язку з вищезгаданим перед нашим регіоном постають важливі завдання щодо вирішення цих ключових проблем.

А саме:

- удосконалення системи управління та державного контролю за станом навколошнього середовища;
- екологічна реабілітація територій у зоні діяльності гірничодобувних підприємств;
- вирішення питання утилізації та захоронення промислових і побутових відходів;
- збереження біологічного та ландшафтного розмаїття, оптимізація і розвиток природно-заповідної мережі, охорона та використання лісів;
- організація системи екологічного моніторингу та інформаційного забезпечення природоохоронної діяльності, підвищення рівня екологічної свідомості та освіченості населення;
- об'єднання зусиль державних та громадських організацій в напрямку захисту навколошнього природного середовища, популяризації екологічних знань.

3. Завдання і зміст роботи бібліотеки

У відповідності із завданнями, що стоять перед регіоном в напрямку покращення екологічної ситуації, організовує і спрямовує свою роботу відділ документів з питань економіки, виробництва та природничих наук обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І.Чижевського, який намагається максимально розкрити свій екологічний потенціал, базуючись на своїй небайдужій позиції, професійних знаннях та інформаційному ресурсі бібліотеки.

Слід зазначити, що наша бібліотека має значний потенціал для підвищення рівня інформованості різних верств населення, залучення їх до активної діяльності щодо збереження та покращення довкілля.

Основною метою всієї роботи у даному напрямку є інформаційна підтримка вирішення екологічних проблем області, популяризація екологічних знань, сприяння становленню екологічної культури особистості і суспільства.

Успішній роботі сприяли попередні дії:

- формування бібліотечного фонду з питань екології та суміжних наук;
- впровадження в практику роботи сучасних інформаційних технологій;
- визначення місця бібліотеки в міжвідомчій взаємодії;
- підвищення професійного рівня працівників відділу.

Фонд відділу екологічної спрямованості складається з книжкових видань (монографій, матеріалів місцевих досліджень, довідкових

книг, посібників для спеціальних навчальних закладів, науково-популярної літератури) та профільних періодичних видань.

У 2008 році бібліотека здійснила передплату, і відділ одержує нові періодичні видання, дуже цінні як за змістом, так і за вартістю.

Це журнали:

- «Экология: ХХI век: наука и политика»;
- «Экологические системы и приборы»

А також реферативні журнали:

- РЖ „Экология человека” (вид. ВІНІТІ);
- РЖ „Экологическая безопасность в АПК”
- РЖ укр. „Екологія”, що видається Всеукраїнською екологічною лігою.

Невід'ємною частиною інформаційного ресурсу є електронна загальнобібліотечна база даних, яка налічує близько 400 тис. документів у т.ч. 20 тис. – з питань екології та суміжних з нею наук. Для одержання користувачами більш повної інформації у відділі є комп'ютер з доступом до глобальної мережі Інтернет.

З метою інформації про нові надходження з питань екології відділ використовує різні форми роботи. Це організація постійно діючих виставок нових видань (як книг, так і періодики), переглядів надходжень за квартал, використання сучасних технологій, а саме щомісячна електронна розсилка інформації 23 абонентам – підприємствам, організаціям, установам.

В читальному залі відділу функціонують тематичні книжкові виставки та перегляди літератури з актуальних екологічних проблем:

- „Забезпечення життедіяльності людини – важливий напрям гармонізації суспільства”;
- „Збереження зонального і планетарного різноманіття”;
- „Екосередовище і сучасність”;
- „Природокористування: еколого-економічний аспект”;
- „Сторінками Червоної Книги” тощо.

Щоб розширити коло користувачів інформації, відділ використовує ЗМІ. Так, на сторінках профільної для нас газети „Кооперація і підприємництво” протягом останніх років розміщувались наші тематичні огляди літератури:

- “Небезпеки в сучасному урбанізованому середовищі”;
- “Чисте довкілля – справа кожного”;
- “Наш дім – Земля “ та інші.

Успіх у вирішенні багатьох існуючих екологічних проблем, безумовно, залежить від злагодженої роботи всіх структур і постійної взаємодії органів державної влади – обласної державної адміністрації та

її управлінь, наукової еліти, навчальних закладів, громадських організацій і, звичайно, центрів інформації, одним з яких є наша бібліотека.

Але, крім інформаційних функцій, бібліотека, як заклад публічний і той, що є головним серед бібліотек регіону, взяла на себе місію координатора у напрямках обговорення нагальних екологічних проблем з представниками тих структур (найчастіше на рівні перших осіб), від рішень та дій яких багато в чому залежить покращення стану нашого навколошнього середовища.

Притаманне нам вміння сконцентрувати увагу на головному та його складових, зібрати зацікавлену аудиторію та організувати дискусію, яка завжди супроводжується предметною кваліфікованою розмовою і завершується виробленням наукового, практичного підходу до вирішення регіональних проблем, в даному випадку, екологічних.

Форми такої роботи ми обираємо різні, сучасні та ефективні. Це, в першу чергу, наші науково-практичні конференції. Щоб проілюструвати вищесказане, детальніше зупинюсь на одній з них, назву її учасників та наведу теми, які обговорювались. Це науково-практична конференція **“Сучасні екологічні проблеми. Шляхи виходу з кризи.”**

Учасники конференції розглянули актуальні та дуже важливі для нашого регіону проблеми:

- Екологічний стан області, вирішення проблем в ході реалізації програм соціально-економічного розвитку регіону

Управління економіки облдержадміністрації

- Масштаби забруднення біосфери, шляхи покращення ситуації
- Управління екології та охорони навколошнього середовища в Кіровоградській області*
- Земельні ресурси Кіровоградщини та їх раціональне використання

Управління агропромислового розвитку облдержадміністрації

Управління земельних ресурсів області

- Екологічні проблеми постачання питною водою м. Кіровограда з місцевих джерел

Підприємство „Кіровоградводоканал”

- Ліс в єдиній екологічній системі області

Обласне виробниче об'єднання “Кіровоградліс”

- Природно-заповідний фонд Кіровоградщини

Обласний краєзнавчий музей

- Поводження з відходами виробництва
Центр поводження з небезпечними відходами
- Навколошне середовище та охорона здоров'я
Обласне управління охорони здоров'я
- Екологічне законодавство, державний контроль за його дотриманням
Державне управління екологічної безпеки в Кіровоградській області
- Екологія в проблемах людини ХХІ сторіччя
Міжнародна академія людини в аерокосмічних системах
Державна льотна академія
- Сучасні екологічні дослідження на території Кіровоградщини
Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В.Винниченка
- Екологічна освіта, формування мислення і культури
Кіровоградський національний технічний університет
Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В.Винниченка
- Роль громадських організацій в поліпшенні екологічної ситуації
Обласна організація Всеукраїнського товариства охорони природи

Такі науково-практичні конференції стали візитною карткою нашого відділу.

Не менш цікавою і, головне, корисною з погляду учасників, була конференція за книгою доктора економічних наук, професора, завідуючого кафедрою міжнародної економіки КНТУ Івана Михайловича Миценка „*Продовольча безпека України*”. За результатами дискусії, на основі матеріалів конференції вироблено координаційний план дій щодо вирішення головних проблем регіону.

Але наш відділ використовує в своїй практиці також інші сучасні ефективні форми роботи. Наприклад, круглий стіл “*Чорнобиль не має минулого*”. Для розмови про наслідки чорнобильської катастрофи та шляхи їх подолання ми запросили представників державних структур, спеціалістів різних галузей, науковців, творчу інтелігенцію, громадськість, телебачення та пресу. Безумовно, цей захід мав широкий резонанс.

Ми розраховуємо свої заходи і на широку масову аудиторію. Назва даного заходу говорить сама за себе, це День довкілля „*Екологі-*

чний резонанс”. Слухацькою аудиторією цього заходу була, переважно, молодь. Їх увазі пропонувались виступи спеціалістів-екологів, представників громадськості, майстрів художнього слова. Учасники Дня довкілля з цікавістю слухали авторів рефератів – членів екологічного дитячо-юнацького центру „Еksamпей”, створеного при Кіровоградському колегіумі. Реферати написані на основі матеріалів натурних досліджень саме членами центру „Еksamпей”. Для повноти враження в читальному залі відділу, де і проводився День довкілля, експонувались образотворчі роботи юних екологів. Головне, учасникам заходу було надано інформацію про бібліотечні ресурси та консультації щодо можливостей їх використання в роботі, навчанні, житті.

Хочу акцентувати увагу на події, яка сталася нещодавно, в 2008 році. За фінансової підтримки обласного фонду охорони навколошнього природного середовища в місцевому видавництві „Код” вийшло понад десять назв книг серії „Екологія” з найактуальніших питань в цій сфері. Авторами книг є авторитетні спеціалісти: працівники державних установ, наукові працівники, доктори і кандидати наук, професори і доценти: Федір Пилипович Топольний, Тетяна Михайлівна Тунік, Тетяна Миколаївна Плисенко, Клара Григорівна Коваленко, Степан Миколайович та Тетяна Омелянівна Слободяни, Ольга Федорівна Гелевера та ін. Понад десять назв робіт цих авторів присвячені найважливішим напрямкам сучасної екологічної науки: основи глобальної екології, екологія використання ґрунтів, водних ресурсів, екологія рослин, вплив випромінювання на живі організми, моніторинг навколошнього середовища, управління природоохоронною діяльністю, природоохоронне інспектування, основи екологічної культури і т.ін.

З даними авторами, а це наша, так би мовити, екологічна еліта, завжди у бібліотеки існував творчий та практичний зв’язок. І цього разу, всі видані в серії „Екологія” книги були подаровані нашій бібліотеці, а кількість примірників такої книги як „Ліс і його ресурси” професора Ф.П.Топольного дала можливість поповнити фонди центральних районних та міських бібліотек області.

Відгуком на цю подію була організована нашим відділом презентація даних книг, яка мала називу „**Екологія в регіональних виданнях**”. Як завжди, розмова між учасниками заходу – спеціалістами-практиками, викладачами навчальних закладів, представниками управлінських та контролюючих установ – була компетентною, зацікавленою, корисною.

Тут доречно буде сказати про загальне визнання та авторитет бібліотеки і зокрема, нашого відділу, які маємо завдяки притаманним

нам професіоналізму, ініціативі, творчому пошуку. Підтвердженням цього можуть бути наступні приклади.

В книзі викладачів кафедри екології Кіровоградського національного технічного університету К.Г.Коваленко, Т.М.Тунік, Р.П.Ткаченко „*Основи екологічної культури*”, затвердженій Міністерством освіти і науки України в якості підручника для вищих навчальних закладів, - Кіровоград, видавництво „Код”, 2007.- 256 с. мова йде і про наш досвід. Цитую: „Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського бере активну участь, практично, в усіх екологічних заходах, але, крім цього, є ще ініціатором і організатором багатьох заходів екологічного спрямування”.

Підтвердженням такого авторитету є запрошення нас до участі в роботі Всеукраїнської науково-практичної конференції науковців-екологів. Тема конференції „Екологічні проблеми сучасності” викликала, безумовно, зацікавлену і предметну розмову, в якій ми взяли активну участь з визначенням теми виступу щодо місця бібліотеки в системі екологічної інформації.

Функції обласної бібліотеки, як методичного центру, дають нам змогу розширювати сферу свого впливу через міські та районні бібліотеки.

З метою виявлення позитивного досвіду та ресурсу для активізації роботи в екологічному напрямку відділом здійснено тематичний аналіз за матеріалами звітів ЦБС за 2008 рік. Результати аналізу спонукали нас допомогти бібліотекам області систематизувати цю роботу, зробити її більш ефективною.

Для здійснення цих намірів у 2009 році запланована участь нашого відділу в районних та міських бібліотечних семінарах з методичними порадами щодо організації роботи з питань формування екологічного світогляду населення.

Практикує відділ і участь в обласних семінарах, знайомлячи учасників з репертуаром друкованих видань відповідної тематики і сучасними формами бібліотечної роботи, бере участь у аналітичній роботі.

Враховуючи інформаційні можливості бібліотеки, професійні здібності та інтелектуальний ресурс працівників на базі відділу, сподіваємося, після врегулювання загальноекономічних проблем, буде створено регіональний Орхуський інформаційний центр, основною метою якого буде максимальне, об'єктивне, оперативне забезпечення екологічною інформацією широких верств населення.

Інтернет-центри публічних бібліотек як засіб інформаційного сервісу для людей з обмеженими функціональними можливостями

**Liberty is for going to the library
Бібліотека – шлях, який веде до обріїв свободи**

*Iрина Кучеренко,
завідуюча відділом Інтернет-центру
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

“Підтримайте мене, щоб я міг у міру власних сил зробити внесок у суспільство” – один із принципів Декларації незалежності інваліда.

Доступність людей з обмеженими функціональними можливостями до нових інформаційно-комунікаційних технологій, включаючи Інтернет, визнається статтею 9 „Конвенції про права інвалідів”.

Ми увійшли в нове тисячоліття, яке може і повинно відрізнятися від попередніх створенням умов для повноцінного життя та розвитку усіх членів суспільства, у тому числі людей з особливими потребами, і сучасна бібліотека повинна взяти участь у процесі реінтеграції їх у суспільстві.

Обслуговування соціально незахищених груп населення, людей з обмеженими фізичними можливостями, допомага їм у соціальному становленні і соціальній адаптації, поглиблення та розширення знань, підвищення культурного рівня, залучення до спілкування, організація їхнього дозвілля –пріоритетні напрямки діяльності нашої бібліотеки.

В бібліотеці постійно організовуються книжкові та мистецькі виставки. Створено громадську Юридичну клініку із залученням провідних юристів міського управління юстиції, де можна отримати безкоштовні консультації. Надається можливість участі в міжнародних он-лайн спілкуваннях, чатах та форумах. Постійно проводиться диференційоване обслуговування користувачів з обмеженими фізичними можливостями.

Головними напрямками діяльності Інтернет-центру є навчання користувачів бібліотеки комп’ютерній грамотності, забезпечення безкоштовного доступу різних категорій користувачів без вікових обмежень до мережі Інтернет, використання Всесвітньої мережі як важливого джерела для задоволення запитів користувачів бібліотеки.

Пріоритетною в діяльності Інтернет-центру є така категорія користувачів як люди з обмеженими функціональними можливостями.

Відвідувачі мають можливість оволодіти безкоштовно комп'ютерною грамотністю, скористатися пошуком необхідної інформації в мережі Інтернет. Користувачі, які мають практичні навички роботи з ПК та Інтернет, можуть вільно відвідувати Інтернет-центр обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І.Чижевського і отримувати безкоштовний доступ до Всесвітньої мережі.

За допомогою консультантів відвідувачі набувають навиків роботи в мережі Інтернет, здійснюють пошук необхідної інформації. Інтернет розширює рамки спілкування для людей з особливими потребами, що має для них велике значення.

Так, деякі користувачі за допомогою мережі Інтернет знайшли інформацію про лікування їхніх захворювань, про харчування; юридичну інформацію, інформацію про навчальні заклади, де вони можуть отримати освіту, знайомляться з людьми. Адміністратори Інтернет-центру проводять огляди веб-сайтів, віртуальні подорожі та екскурсії по країнах світу, знайомлять з цікавими електронними книгами, допомагають пізнати світ. Також отримують інформацію про життєдіяльність інвалідів, державні та громадські організації, які працюють з цією категорією людей.

Інтернет – ще один засіб розвитку різноманітних життєвих, пізнавальних навиків для людей з особливими потребами, підвищення їх самооцінки, можливості самовираження.

Виступаючи навігатором в потоках інформації Всесвітньої мережі Інтернет, наш Інтернет-центр акумулює необхідні матеріали для задоволення запитів користувачів. Адміністратори переглядають спеціальні сайти, українські електронні періодичні видання, готують вебліографії, в яких відкривають панораму соціальних подій України, краю, правові документи стосовно дітей з обмеженими можливостями, відповідні документи органів влади.

Бібліотекою робляться певні кроки на шляху реабілітації людей з обмеженими можливостями за допомогою інформації.

Велику роботу проведено в рамках проекту “Функціональні обмеження не обмежують наші права”, який був реалізований Кіровоградською регіональною бібліотечною асоціацією спільно з обласною універсальною науковою бібліотекою ім.Д.І.Чижевського та програми "Розвиток громадянського суспільства в Україні", яка здійснювалась Координатором проектів ОБСЄ в Україні та Творчого центру “Каунтерпарт” за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Данії. На базі Інтернет-центру відбулися практичні заняття для людей з функціональними обмеженнями “Пошук інформації та сайтів правового характеру в мережі Інтернет”.

Проблеми людей з особливими потребами, зокрема їх право на доступ до інформації, знаходять конкретне розв'язання у бібліотеках. І наступним завданням книгозбірні є створення максимальних умов для користувачів з особливими потребами. Адже бібліотека – це своєрідна бібліотерапія – це лікування людини словом, книгою та створенням комфортних умов для її перебування в цьому закладі.

Комплектування ОУНБ ім. Д.І. Чижевського як інформаційно-технологічні комунікації

*Олена Стрілець,
завідуюча відділом комплектування
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Комплектування бібліотеки, тобто процес придбання інформації було і залишається першочерговою функцією. З появою електронних мереж та Інтернет ця функція трансформується. Зараз в Україні існує 883 книжкові підприємства, що здійснюють книговидання, близько 120 поліграфічних підприємств та майже 500 підприємств, що займаються торгівлею і мають свої веб-сайти. Репертуар виданої продукції дуже великий і різноманітний. Це не тільки книжкова продукція, а й відеопродукція, компакт-диски, на сайтах деяких видавництв представлено десятки тисяч назв. Тому є певні проблеми з відбором. Хоча ми намагаємося слідкувати за виданнями кращих книг, які за моніторингом посідають перші рейтингові місця на книжкових ярмарках та форумах, періодики та Інтернет-книгарень.

Якість комплектування визначається низкою факторів, а саме:

1. Станом фінансування бібліотек;
2. Управлінням комплектування;
3. Станом видавничої продукції та інших інформаційних продуктів;
4. Впровадженням нових технологій.

Які ж нові технології використовуються в бібліотеках?

Особливістю комплектування фонду нашої бібліотеки в сучасних умовах є те, що ми працюємо в онлайновому режимі із видавництвами, маємо наочне охоплення ринку книговидавництва, маємо вибір за каталогами, які отримуємо від цих видавництв як в друкованому, так і в електронному вигляді. Ці каталоги постійно удосконалюються, стають все більш змістовними, анотованими, показують всі важливі характеристики книги. Завдяки цьому ми маємо можливість відбирати кращу змістовну літературу, відстежувати новинки, які потрапляють на книжковий ринок.

Специфіка роботи нашого відділу на сьогодні полягає в тому, щоб вільно орієнтуватися в питаннях книговидавничої та книготорговельної політики. Вмінням аналізувати новинки книжкового ринку з точки зору змісту, цінових параметрів, необхідності їх придбання для бібліотеки. Дуже важливо також правильно розподілити фінансові кошти за джерелами комплектування та грамотно оформити бухгалтерські документи.

Наш відділ докладає чимало зусиль для поповнення фонду новою літературою і задоволення зростаючого читацького попиту. Ми знаходимо для цього різні шляхи вирішення:

- використовуємо міжнародні благодійні фонди, освітні, релігійні, громадські організації;
- співпрацюємо з редакціями газет та журналів;
- співпрацюємо з авторами, об'єднаннями, установами.

Шукаючі нові джерела комплектування, наш відділ домовляється з книготорговельними організаціями та видавництвами про можливість отримання знижок на книги. В останні роки ми працюємо з багатьма видавничими установами, які безпосередньо друкарють і видають книги. У 2008 році ми працювали з такими видавництвами як „Кондор”, „Алерта”, „Центр учебової літератури”, „Книга – ХХІ”, „Ельга”, „Кальварія”, „Фоліо”, „Факт” та інші, які мають свої веб-сайти. Нам зробили знижки такі видавництва, як „ЦУЛ”, „Кальварія”, „Фоліо”, „Книги-ХХІ”. Можна сказати, що дуже вигідно купувати книги саме у видавців за ціною виробника.

Другим важливим аспектом формування фонду є передплата періодичних видань. В сучасних умовах цей процес комплектування також має певні труднощі, пов’язані з браком коштів. Наукові періодичні видання є дуже дорогими – Реферативна інформація та Експрес-інформація для наукових працівників для нас майже недоступна на сьогодні, на превеликий жаль, але ми все ж намагаємося передплатувати наукові галузеві видання. Також отримуємо в дарунок нашій бібліотеці багато журналів від наукових установ завдяки постійному спілкуванню та листуванню з ними.

За останні роки бібліотекою отримано в дарунок періодичні видання від українських редакцій, серед яких – журнали:

- Аспекти самоврядування;
- Биологическая терапия;
- Будівельний журнал;
- Бюрократ. Інформаційний бюллетень Центру сприяння інституційного розвитку державної служби;
- Вибори та демократія;
- Віра;
- Вісник Центру комерційного права;
- Вісник Центральної виборчої комісії;
- Деловая жизнь;
- Деньги.ua;
- Євроатлантикінформ;
- Євробюллетень;
- Журнал фізичних досліджень;
- IT- Менеджер;

- Кино-дайджест;
- Личности;
- Наука та інновації;
- Національна безпека і оборона (укр. та англ. мовами);
- Новая Польша;
- Політичний менеджмент;
- Системні дослідження та інформаційні технології;
- Соціальна психологія;
- Україна;
- Україна-НАТО;
- Українське комерційне право;
- Ятрань.

Ці періодичні видання ми отримуємо регулярно вже декілька років і вони користуються великим попитом у користувачів.

Також ми маємо ще один важливий аспект – це комплектування місцевого обов'язкового примірника. Завдяки Закону України про ОП документів ми отримуємо практично всі видання, які видають наші місцеві видавництва, у т. ч. вищих навчальних закладів (таблиця надходження ОП).

2004 рік – 375 прим.

2005 рік – 367 прим.

2006 рік – 374 прим.

2007 рік – 459 прим.

2008 рік – 517 прим.

Аналіз даних показав, що за останні 5 років кількість постачання ОП документів значно зростає.

На сьогодні ми працюємо з 13 місцевими видавництвами та поліграфічними підприємствами, з якими були підписані договори про постачання обов'язкового примірника документів, що ними видаються.

Більшість цих установ надає бібліотеці власну поліграфічну продукцію систематично, виконуючи Розпорядження голови облдережадміністрації. Це такі видавництва як Поліграфічно-видавничий центр „Мавік”, ТОВ „Полімедсервіс”, ТОВ „Імекс ЛТД”, Центрально-Українське видавництво, видавництва КДПУ ім. В. Винниченка, КНТУ та ДЛАУ, „Поліграф-Сервіс” „Степ” „КОД”.

Незважаючи на всі труднощі, працівники відділу комплектування бібліотеки ведуть наполегливу роботу щодо збирання та збереження документів регіональних видавництв, поповнення фондів бібліотеки краєзнавчими виданнями.

Також бібліотека отримує багато видань від місцевих авторів, які видають власні доробки не тільки на теренах нашого регіону, але і

за його межами. Тому працівники бібліотеки завжди дуже вдячні всім, хто допомагає у поповненні краєзнавчого фонду.

Всі надходження до бібліотеки обробляються в електронних базах даних бібліотеки, заносяться до електронного online-каталогу, найкращі новинки щомісячно відображаються на сайті бібліотеки – www.library.kr.ua

Кожен рік у нас поповнюється список спонсорів, організацій, видавництв та авторів, серед них є ті, які постійно надсилають до нашої бібліотеки свої видання.

Великий дарунок бібліотеці зробили наші колеги із Ризької Центральної бібліотеки – книги з історії Латвії, латвійську поезію та прозу, шедеври митців детективної літератури.

Хочеться відмітити також, що ми отримали безкоштовно книги від Представництва Європейського Союзу в Україні, яке подарувало близько 500 видань для нашого Центру Європейської інформації та обласної мережі міні-центрів ЄІ.

Вже декілька років наша бібліотека працює з Всеукраїнським товариством „Просвіта” імені Тараса Шевченка, яке постійно нам дарує свої нові видання. Метою діяльності Товариства є утвердження української національної ідеї, державної української мови, розвиток національної культури та відродження історичної пам'яті.

Два роки поспіль ми отримуємо подарунки від Росзарубіжцентру в особі Богача В. І. До партій книг, які нам надсилають, входить поезія та проза російських класиків літератури, видання з історії Росії, з мистецтва, економіки підприємств, психології, педагогіки, медицини та ін. Для фонду нашої бібліотеки особливо цінними є і довідкові видання з різних галузей знань. Найбільш значущі, подаровані Росзарубіжцентром, представляємо на сайті бібліотеки.

Безкоштовно надсилали свої видання державні, науково-дослідні та громадські організації, серед яких постійні наші дарувальники:

- Інститут виборчого права, м. Київ;
- Національна академія управління, м. Київ;
- Рахункова палата України, м. Київ;
- Громадська організація „Лабораторія законодавчих ініціатив”, м. Київ;
- Громадська організація „Молодіжна Альтернатива”, м. Київ;
- Філія Грецького фонду культури, м. Одеса;
- Міжнародний благодійний фонд „Смолоскип”, м. Київ;
- Вінницький національний технічний університет;
- Матвієнко В.П., голова правління Промінвестбанку, м. Київ;
- Дніпропетровський державний університет;
- Український центр політичного менеджменту, м. Київ;

- Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ.

За останні два роки наш список доповнився новими авторами та організаціями, а найбільш активні це:

- Академія педагогічних наук України;
- Гулий Андрій, м. Суми;
- Рябий Василь, м. Коломия;
- Тучинська Наталія – відома журналістка з Києва;
- Українське товариство фінансових аналітиків, м. Київ;
- Інститут ядерних досліджень НАН України, м. Київ;
- Інститут геотехнічної механіки ім. Полякова, м. Дніпропетровськ;
- Академія правових наук України, м. Харків;
- Благодійна організація „Інститут стратегічних оцінок”, м. Київ;
- Бердянський державний педагогічний університет;
- Харківське Єпархіальне Управління;
- Благодійна організація „Кожній дитині в Україні”, м. Київ;
- Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, м. Київ;
- Гусейнов Григорій – відомий письменник, наш земляк, м. Кривий Ріг;
- Національний університет „Києво-Могилянська академія”;
- Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, м. Львів;

Хочеться відмітити також наших іноземних дарувальників:

- Анатоль Коломиєць з Чикаго;
- Зофія Лежанська з Польщі;
- Фундація родини Піцюрів при Канадській фундації ім. Т. Шевченка, Вінніпег, Канада;
- Ольга Рудакевич з Лізбурга;
- Кость Оверченко з Латвії;
- Микола Когут з Бельгії;
- Анатолій Отян з Франкфурта-на-Майні.

Кожного року з'являються все нові і нові імена дарувальників.

Серед розмаїття книжкової продукції бібліотеки повинні намагатися відібрati в свої фонди видання актуальні за тематикою, соціально-значимі та ті, що відповідають вимогам сучасного користувача. Саме такі завдання ми ставимо перед собою. Разом з тим намагаємося наблизити той час, коли оновлення бібліотечних фондів буде відповідати стандартам ІФЛА, а бібліотеки будуть повністю відповідати своєму призначенню.

Постать Миколи Вороного в історії Новоукраїнської бібліотеки

***Ніна Давиденко,
директор Новоукраїнської
районної бібліотеки для дорослих***

Микола Кіндратович Вороний – постать в українській культурі значна і неординарна. Щоб переконатись у цьому, досить згадати, що він був поетом, перекладачем, критиком, істориком літератури, публіцистом, актором, режисером, редактором, дослідником національного театру, світової та вітчизняної драматургії, громадським діячем.

Своєю творчістю він обстоював думку про необхідність модернізації української літератури, орієнтації її на Європу.

Його твори, пройняті щирою любов'ю до народу, шаною до його кращих синів. Поет був переконаний, що любити свою землю, свій народ – не означає обов'язково вихваляти, тому в нього є твори, в яких висміюється національна обмеженість, псевдопатріотизм.

Микола Вороний... Про те, що відомий поет, критик та публіцист Микола Вороний останні півроку свого життя провів у маленькому місті Новоукраїнка, відомо небагатьом, навіть місцевим жителям.

Восени 1937 року Микола Кіндратович прибув до Новоукраїнки. Тут він оселився у міщанки Мотрі Голуб. Уже пізніше, у 1957-му, коли поета реабілітували, вона свідчила, що був із нього постоялець сумирний, невибагливий, багато читав і писав, через що не любив, коли до його кімнати заходять і відволікають від роботи, їжу готовував собі сам або харчувався у їdalyni.

Прийшлого поета на роботу ніде не брали (очевидно, діяла відповідна вказівка органів), два тижні він пропрацював коректором у районній газеті, але й звідти його членою просили. Директор місцевої школи Зіновій Гомонюк, з яким Вороний познайомився у місцевій книгозбірні, відмовив йому в роботі на підставі відсутності педагогічної освіти. Отож, жданого спокою не було і тут: поет жив у злиднях, з відчуттям власної відкинутості, нереалізованості, непотрібності, у постійних переживаннях про сина Марка, який був на той час уже в'язнем ГУЛАГу.

Не дивно, що найкращим приятелем Миколи Кіндратовича став завідуючий місцевою бібліотекою Павло Андрієвський. Майже весь час Вороний проводив у бібліотеці, був її найактивнішим читачем, своєму новому приятелеві Павлу Ксенофонтовичу він часто виливав душу у щиріх розмовах.

У 1941 році, після приходу німців, у містечку почала виходити газета „Українець”, яка перші півроку свого існування носила виразний український характер і навколо якої гуртувалися відроджені на той час осередки „Просвіти” та інших українських національно-патріотичних громадських організацій. Саме тоді – 7 грудня 1941 року – в цій газеті і з'явилася стаття-спогад Павла Андрієвського „Микола Вороний” (підписана псевдонімом Степовий).

З нього постають подробиці перебування поета в Новоукраїнці: „Середнього зросту, кремезний дідусь з голеним обличчям, гострим поглядом, ціпком та окулярами. Міський бездоганний одяг, м'який фетровий капелюх – таким зовні я вперше побачив українського письменника Вороного Миколу Кіндратовича одного погожого дня у жовтні 1937 року. З творами його я був знайомий раніш, ще в часи масового вилучення творів українських письменників з бібліотек, десь у 1934-35 роках... Боляче було його слухати, бо фізично міцний, він морально був розбитий, не маючи змоги віддати народові ті знання і енергію, що кипіла у ньому, незважаючи на досить солідний вік. У той час Миколі Кіндратовичу було щось близько 65 років. У розмовах він часто розвивав якийсь проект, думку, але закінчував, тяжко зітхаючи: «Все це марно, адже ж я труп у розумінні радянських сатрапів»”.

Перегортаючи сторінки часописів у читальні, він, гірко зітхаючи, говорив: „Усе суста суєт, хіба ж я, як коректор, зможу шкодити?”. Коли він уже не працював у друкарні, робітники мені говорили: „От би нам такого літредактора - є чому повчитись!”

Якось одного дня Вороний сказав: „Сьогодні ми в мене обідаємо!” Це вперше я був у нього на квартирі. Велика кімната з окремим парадним входом. Мене вразило те, що кімната була вбрана в українському стилі. Я зразу подумав, що це хазяйське, але виявилось – то власність Миколи Кіндратовича. На одній із стін висіли, прикрашені вишитими рушниками, портрети українських письменників, імена яких тоді й вимовляти не можна було – все то засланці або розстріляні.

Багато говорив Микола Вороний в той вечір. Слухаєш – мов живу книгу читаєш. Письменники, музиканти, театральні й громадські діячі, про яких вся країна знала, – ось коло його знайомих і друзів... Найтяжчі хвилини у нього були тоді, коли він згадував свого сина Марка, який встиг надрукувати книжечку своїх віршів. Ті вірші теж були вилучені з бібліотек. Читаючи вголос цю книжечку, Микола Кіндратович завжди плакав. А завтра збирав свіжі газети, особливо „Літературну газету”, купував трохи жирів і все це відсилав Маркові...

Основним майном його були ящики-шрафи з книжками. Це була досить цінна бібліотека – „Історія літератури” С.Єфремова, „Історія

України” М.Грушевського, „Історія літератури” О.Дорошкевича і багато інших книжок з портретами авторів. Цей свій скарб він любив безмежно. Багато книжок було і чужоземними мовами (німецькою, англійською, латинською, французькою).

В літературних енциклопедіях, показуючи дані про себе, він вказував на перекручування та замовчування деяких фактів... Одного разу в „Літературній газеті” було надруковано про „переоцінку цінностей” та про письменників, що давно визнали свої помилки, а такі, мовляв, письменники, як Вороний, ще і до цього часу мовчать, а між тим твір „Євшан-зілля” цілком реакційний... Кілька днів я не бачив Вороного, і лише випадково, в один погожий день ми зустрілися. „Сьогодні у мене обід – одержав з Києва гонорар і... ляпаса”, – щиро сміючись, сказав він. Це був останній вечір нашої розмови...

Заарештували Вороного 13 квітня 1938 року.

Справа 3945, де містяться документи, які стосуються долі Миколи Вороного, колективна: заарештовано тринадцятеро людей, переважно жителів сіл Глиняного, Піщаного Броду та сусідньої Гнатівки. Звинувачення стандартні: участь у контрреволюційній націоналістичній організації з метою створення самостійної Української держави та відриву її від СРСР. З протоколів допиту Миколи Вороного (їх два, практично однаковісінських) видно, що жодного живого слова поета там немає. Стандартні сухі вислови, що формулюють версію слідчого, з якою Вороний, очевидно, згодився, розуміючи – протестувати даремно. Він підтвердив, що має давно, ще з середини 20-х, націоналістичні погляди, а в організацію його завербував той же знайомий Шиманович, за вказівкою якого поет приїхав у Глиняне і завербував, у свою чергу, племінника свого знайомого... Було б смішно, аби не було так сумно. Все. Жодного підтверджено чи доведено звинувачення. Із заарештованих у справі ніхто Вороного навіть не зізнав. Але цього виявилося достатньо, щоб 29 квітня 1938 р. усім їм винести смертний вирок:

„Засуджений до вищої міри соціального захисту...”

Саме так формульовали свої вироки трійки УНКВС, коли йшлося про розстріл.

7 червня 1938 року вирок було виконано.

27 вересня 1956 року правління Спілки письменників України надіслало прокуророві УРСР запит, підписаний Олесем Гончаром та Юрієм Смоличем, з проханням розглянути питання реабілітації репресованого поета. Розслідування, проведене у 1956-57 роках, засвідчило безглуздість звинувачень, що інкримінувалися Вороному. Допитали і

Павла Андрієвського, який, відбувши свої десять років виправно-трудових таборів, проживав у Добровеличківці.

10 листопада 1957 року рішенням президії Кіровоградського обласного суду Миколу Вороного реабілітували.

Кілька років тому з ініціативи літературознавця Леоніда Куценка та місцевих бібліотекарів відбувся вечір, присвячений поету. Підсумком стало рішення про встановлення меморіальної дошки на стіні районної бібліотеки. За сприяння та участі обласної організації Національної спілки письменників України, Дмитра Павличка, Івана Драча, працівників бібліотеки та місцевої влади урочисто та хвилююче встановлено цей пам'ятний знак біля входу до районної бібліотеки.

На цю визначну подію відгукнулися і місцеві поети, які присвятили Миколі Вороному свої вірші.

У бібліотеці було відкрито постійно діючу книжкову виставку „Одвіку чистий і яскравий”, проведено вечір пам'яті „Микола Вороний: остання трагічна сторінка”.

У бібліотеках району також проведені літературні заходи: „Співець правди і свободи”, „Лицар нездоланної духовності”, „Микола Вороний – поет двох епох…”, „...Моя девіза - йти за віком” та ін.

Щороку, 24 листопада, до річниці від дня народження поета, громадськість міста збирається в районній бібліотеці на вечорі пам'яті Миколи Вороного, вшановуючи його життя і творчість.

Сьогодні до визначних дат, пов'язаних з відродженням історичної пам'яті українського народу, таких, як День пам'яті героїв Крут, День Соборності України, День жертв політичних репресій, біля стін бібліотеки проводяться урочисті мітинги та покладання квітів до меморіальної дошки Миколі Вороному.

Наша бібліотека до річниці від дня народження українського поета та вшанування його життя і творчості випустила пам'ятний календар, присвячений історичній постаті Миколи Вороного. Який я з задоволенням дарую учасникам конференції.

Відділ зберігання основного фонду: експурс в історію та сьогодення

*Лариса Коваленко,
заступниця відділу зберігання
основного фонду
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Кіровоградська ОУНБ нарівні з іншими бібліотеками України виконує одну з важливих соціальних функцій - надання користувачам вільного і безкоштовного доступу до інформаційних ресурсів як у друкованому, так і в електронному вигляді. І саме збереження бібліотечного фонду, як матеріальної та духовної спадщини для прийдешніх поколінь, є важливим завданням і обов'язком, пріоритетним напрямком діяльності відділу зберігання основного фонду.

Поняття “зберігання бібліотечного фонду” включає в себе всі процеси, що є у веденні книгозберігання – це розміщення, розстановка, забезпечення збереження, транспортування, перевірка, перерозподіл фонду в межах бібліотеки. Все це разом узяте, визначає місце книгоховища, його значення в структурі сучасної наукової бібліотеки, як такого, що покликане забезпечити доступ користувачів бібліотеки до документів відділу через систему запитів з відділів обслуговування та зберегти духовні багатства, накопичені людством і втілені в друкованому слові.

Фонд відділу зберігання є складовою частиною інформаційної системи бібліотеки, який на сьогоднішній день налічує 610 тис. документів, що становить 80% від загального фонду бібліотеки. У відділі зосереджені документи, призначенні для постійного та тривалого зберігання, зокрема: обов'язковий та єдиний примірник, багатотомні видання, місцеві та краєзнавчі видання і матеріали. Книги і періодичні видання, зібрани у фонді, різноманітні за видовим, типовим, хронологічним, тематичним аспектами і включають законодавчі матеріали, рідкісні видання, аудіовізуальну продукцію та документи на нетрадиційних носіях інформації.

Перше згадування про відділ книгозберігання датується 20-ми роками минулого століття, коли при бібліотеці було створено книгоховище, до якого звозились конфісковані революційною владою книги. І вже в 1927 році було створено книгоховище як окремий структурний підрозділ, поряд з іншими відділами: відділом обслуговування та масової роботи (загальний читальний зал, сектор МБА), абонементом, методичним відділом, сектором комплектування та обробки, бібліографічним відділом, дитячим відділом, палітурнею.

Протягом 60-70 років минулого століття штат відділу складався з 2 працівників, які займалися видачею літератури на замовлення читальних залів, її розстановкою, а також вилученням видань з фонду.

Особливо хочу відзначити вклад як в організацію роботи відділу, так і в розвиток бібліотечної справи взагалі, ветерана нашої бібліотеки - Колісніченко Людмили Терентіївни, яка прийшла працювати у відділ в листопаді 1971 року (в бібліотеку – в 1962 році), а з липня 1974 року була призначена завідуючою відділом і обіймала цю посаду майже 20 років.

Велика за своїм обсягом робота випала працівникам відділу зберігання основного фонду під час переїзду бібліотеки до нового приміщення у 1983 році. До робіт, пов'язаних з переїздом, був залучений весь колектив бібліотеки, адже книжковий фонд потрібно було спакувати, перевезти, розпакувати, розмістити по залах та розставити на полицях. І саме у зв'язку з переїздом та збільшенням кількості надходжень нових видань до бібліотеки та відділу керівництво бібліотеки прийняло рішення збільшити штат відділу книгозберігання до п'яти осіб.

Важливим завданням бібліотек у 70-80-і роки було підвищення ефективності використання книжкових фондів. Потрібна була докорінна перебудова структури бібліотечної мережі на засадах централізації. В обласній бібліотеці значна увага приділялась навчанню працівників районних бібліотек, підвищенню їх кваліфікації у зв'язку з підготовкою та проведенням централізації бібліотечної галузі. Працівники відділу книгозберігання вивчали матеріали всесоюзних та республіканських центрів з підготовки та проведення централізації масових бібліотек, досвід роботи бібліотек Бурятії, здійснювались неодноразові виїзди до районів області для надання методичної допомоги з питань створення в районних бібліотеках відділу організації, використання і збереження єдиного книжкового фонду. Робота цих відділів була спрямована в першу чергу на краще задоволення запитів читачів, використання і збереження книжкового фонду ЦБС.

Іншим, не менш важливим напрямком роботи відділу, була робота зі створення фонду депозитарного зберігання. 25 жовтня 1975 року Рада Міністрів УРСР прийняла розпорядження №830, яким затвердила перелік бібліотек-депозитаріїв республіканського і міжобласного значення та зобов'язала всі бібліотеки, відповідно до планів-графіків, надсилати до депозитаріїв картки-інформації на мало використовувані та непрофільні видання. І працівники відділу розпочали копітку роботу з відбору видань на депозитарне зберігання. В першу чергу вимагалось відбирати видання 19-го, початку 20 ст. і більш давні. Адже державна політика того часу в галузі бібліотечної справи спиралась на ленінський постулат про те, що славу і гордість публічної бібліотеки

треба вбачати не в кількості раритетів 16 століття, які в ній зберігаються, а в тому, як активно бібліотека залучає читачів і скільки книг видається кожному читачеві додому. В ті роки з бібліотеки були вилучені праці відомого історика Ернеста Ренана, економіста Євгена Бем-Бавека, видатного англійського психолога Олександра Бена, комплекти “Ізвестий АН ССР” за 40-50 рр. та інші видання, про що сьогодні доводиться жалкувати. Хоча до деякої міри заспокоює думка про те, що у великих книгозбирнях країни ці раритети все ж таки не втрачені для читачів. Проте значна частина дореволюційних видань залишилась у стінах бібліотеки, хоча вони і були недоступні для широкого загалу читачів до 1990 року. Про існування цих творів друку мало хто знат, вони не були представлені в читацьких каталогах. І саме завдяки існуванню фонду депозитарного зберігання стало можливим відкриття у 1991 році відділу рідкісних і цінних документів. Серед книг, що стали основою фонду цього відділу, видання, які надійшли до Єлисаветградської громадської бібліотеки ще до її відкриття в 1899 році: ”Істория искусств” Миколи Гнєдича 1897 року видання, літературознавчі твори професора Миколи Сумцова, книги, подаровані Харківським університетом ім. Каразіна та багато ін.; цінні періодичні видання XIXст.: ”Киевская старина”, ”Исторический вестник”, ”Русская мысль” ...

Для збереження бібліотечних документів дуже важливим є їх оперативний ремонт та реставрація. В нашій бібліотеці ця робота здійснюється працівниками сектору гігієни та реставрації, який був створений в 1998 році. Очолює сектор кваліфікований палітурник, знавець своєї справи – В. Т. Єфанов. Щорічно вручну здійснюється опра ва та ремонт близько 400 окремих документів та підшивок, у тому числі рідкісних видань та стародруків з колекції О. Ільїна. Однак, темпи палітурних робіт занадто низькі, оскільки через відсутність технічних засобів та недостатнє фінансування бібліотека не має можливості ні укладати договори з палітурними майстернями, ні збільшувати штат працівників сектору гігієни та реставрації, ні закупити необхідне технічне устаткування, через що у ”зонах ризику” залишаються періодичні видання. Тому було б доцільним продовження реалізації ”Програми збереження бібліотечних та архівних фондів...”, яка тривала з 2000 по 2005 рік, але за умов обов'язкової фінансової підтримки держави, оскільки оснащення бібліотек новітніми системами, сучасною апаратурою, організація протипожежних заходів для підтримки задовільного фізичного стану документів потребують значних фінансових витрат.

Сучасний стан розвитку бібліотек, всієї бібліотечної справи, зокрема, фондоутворення, тісно пов'язанні та залежні від тих процесів, що відбуваються в державі та суспільстві. Економічна нестабільність, криза книговидавничої справи в Україні призвели до різкого зменшен-

ня фінансування бібліотек, що негативно позначилося на системі формування, використання та збереження фондів. Сьогодні важливо економно і раціонально витрачати кошти, передбачені на поповнення бібліотечних фондів. Відділ комплектування дуже виважено підходить до придбання кожного документа та його розподілу в стінах установи. І саме тому змінюються і наші основні напрямки роботи.

На сьогодні відділ зберігання основного фонду не є зберігачем єдиного примірника документа, що користується попитом у читачів. Відсутність достатнього фінансування зумовило необхідність зосередити єдиний примірник, що користується підвищеною популярністю, у відділах обслуговування. У відділ зберігання основного фонду з підсобних фондів читальних залів надходять видання, що вже втратили актуальність на даний час, але є цінним джерелом інформації і користуються попитом певної категорії користувачів, а також є цінністю як культурна, наукова і духовна спадщина нації. Наразі єдиним реальним джерелом поповнення фонду відділу новою літературою є обмінно-резервний фонд. Останні роки характеризуються різким зменшенням надходжень нових видань до бібліотеки та відділу. Якщо в 1991 році - році проголошення незалежності нашої держави, надходження до відділу становили 7 тисяч одиниць, то в 2008 році надходження становлять 891 примірник, тобто майже у 8 разів менше. Взагалі надходження до відділу нової літератури за останні 5 років залишається на рівні 500-800 документів протягом року. Дуже цікавий той факт, що за умови зменшення у 8 разів надходжень нової літератури, порівняно з 1991 роком, залишається стабільним попит на документи з книgosховища. Так в 1991 році виконано 36 тис. читацьких запитів, а в 2005-2008 р. – виконано 33 тисячі запитів, всього на 3 тис. менше. Відділом зберігання основного фонду відпрацьований технологічний процес надання в користування документів з книgosховища до спеціалізованих структурних підрозділів бібліотеки за профілем комплектування залежно від змісту конкретного документа.

Аналіз книговидачі з відділу основного зберігання свідчить про те, що протягом п'яти останніх років зберігається стабільний рівень запитів. Основними нашими користувачами є читачі відділу читальних залів – 54%, та відділу документів з питань економіки, виробництва та природничих наук – 33%, всі інші відділи складають 23% разом. Тобто із впевненістю можна сказати, що література 60-90-х років видання користується досить активним попитом. В тематичному плані - це література з природознавства, особливо екологічного спрямування, література з технічних та прикладних дисциплін; суспільно-політична: фундаментальні праці з історії та джерелознавства, політології, економіки; мовознавство – історія мови та писемності, зокрема української і слов'янських мов узагалі; літературознавство як загальне, так і вітчиз-

няне, тоді як попит на художню літературу дуже низький, хоча вона становить майже третину фонду.

Істотним доповненням до книжкових фондів стали періодичні видання, які зберігаються у відділі з 50-х років 20 ст., а є деякі і більш давні, як, наприклад, журнали “Искусство” з 1935 р., “Театр”, “Исторический журнал” з 1937 р., “Вопросы истории” з 1945 р., “Радио” з 1946 р., “Вопросы философии” з 1947 р., “Библиотекарь” (нині “Библиотека”), “Вокруг света” з 1948 р. Періодичні видання за останні 2 роки зберігаються у читальніх залах згідно з профілем їх комплектування. Загалом бібліотека пропонує понад 680 назв газет та 1780 назв журналів. Серед них підвищеним попитом користуються журнали “Актуальні питання економіки”, “Азия и Африка сегодня”, “Бухгалтерський облік”, ”Віче”, “Вісник НБУ”, “Київ”, “Київська старовина” та інші, газети нашого краю – ”Кіровоградська правда”, ”Народне слово”, районні газети тощо. За останні 5 років попит на періодичні видання суттєво зрос і становить 60% від усієї книговидачі.

Проблемою сучасного обслуговування є те, що електронний каталог розкриває тільки певну частину фонду бібліотеки, оскільки містить записи про надходження документів до бібліотеки з 1997 року. Користувачі швидко оцінили перевагу пошуку і отримання інформації за допомогою комп'ютерних БД, порівняно з картковими каталогами, тому на сьогодні поповнення електронного каталогу даними про ретроспективну частину фонду бібліотеки є актуальною проблемою. І саме ретроконверсією карткових каталогів у машиночитані масиви протягом одинадцяти років активно займається відділ обробки документів і організації каталогів. За ці роки з карткового каталогу конвертовано 107450 бібліографічних записів .

Починаючи з IV кварталу 2003 року, наш відділ також долучився до процесу ретроконверсії, а саме: ми відповідаємо за внесення відомостей про місце зберігання документів. За цей період працівниками відділу внесено відомості про місцезнаходження 44353 примірників документів та перевірено наявність в електронному каталогі ще 27 тис. примірників. Звичайно в загальному обсязі фонду бібліотеки це дуже малий відсоток, тому на 2009 рік заплановано внести відомості про місцезнаходження ще 16000 примірників. Завдяки внесенню відомостей про те, в якому структурному підрозділі бібліотеки знаходитьться той чи інший документ, підвищується якість та оперативність обслуговування, скорочується шлях книги до читача.

На сьогодні актуальну стає необхідність якісного і об'єктивного аналізу інформаційних потоків, зокрема потоків читацьких запитів, рівень задоволення яких є важливою характеристикою діяльності бібліотеки. Моніторинг потоку відмовлень книgosховища пояснює з якої причини нездоволено запит читача і що потрібно зробити для її усу-

нення, а саме – організувати ретроспективне комплектування літературою та перерозподіл документів у межах бібліотеки.

Виникнення лакун в бібліотечних фондах зумовлено такими причинами: недоотримання бібліотекою обов'язкового примірника; недостатнє фінансування, що в першу чергу позначається на репертуарі назв і повноті річних комплектів періодичних видань. Більшість документів, що надруковані на кислотному папері з часом руйнуються: документи псуються внаслідок аварій водопровідних і каналізаційних систем, протікання покрівлі, пересушування паперу, губляться і псуються користувачами. Існують традиційні шляхи заповнення прогалин – обмін, купівля, дари. З впровадженням нових технологій з'явилась можливість використовувати для заповнення лакун та комплектування електронні інформаційні ресурси.

Переведення в цифрові копії документів є на сьогодні чи не єдиним реальним способом зберегти від знищення особливо цінні видання минулих епох. У світі вже існують цілі електронні бібліотеки різного тематичного плану і з різними хронологічними рамками включених документів, але в нашій країні ця справа поки що знаходиться в руках любителів та ентузіастів, які займаються цифруванням документів і створенням електронних бібліотек на свій смак і розсуд.

Щоправда в рамках державної програми щодо збереження духовних цінностей створено Державний реєстр національного культурного надбання, але це тільки реєстр. В нашій бібліотеці цифровою копією особливо цінних видань займається відділ рідкісних і цінних документів, а ось краснавчі документи, періодичні видання ХХ століття цим способом зберегти в найближчі часи навряд чи вдасться через слабкість нашої комп'ютерної бази, відсутність коштів і кадрів. Тому в зоні особливої уваги відділу книгозберігання - турбота про повноту зібрання, забезпечення оптимальних умов зберігання, прискорення і покращення якості обслуговування виданнями другої половини 20 ст., на які сьогодні існує постійний активний попит. Безумовно, комп'ютерним технологіям належить майбутнє, але живого спілкування з книгою нічим не замінити. Тому бібліотеки як книгосховища, як осередки збереження історичної пам'яті поколінь, як скарбниці наукових знань ще довго вірою і правою служитимуть людям.

У пошуку свого обличчя
(з досвіду роботи відділу міського абонемента
Кіровоградської ОУНБ ім. Д.І.Чижевського)

*Наталія Білаш,
завідуюча відділом
міського абонемента
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Задовольнити інформаційні потреби користувача, зробити доступною для нього інформацію – саме в цьому полягає одна із найважливіших соціальних функцій бібліотек.

Розвиток процесів інформатизації суспільства, комп'ютеризація діяльності соціальних інститутів (шкіл, ВНЗ, фірм) змінили вимоги людей до бібліотечного обслуговування, привели до змін у читацькому складі, мотивах їх звернення до бібліотек, читацьких пріоритетах. Зміни останніх років потребують від бібліотек по-іншому поглянути на свою роль, руйнують стереотипи, спонукають до пошуку інших, насамперед нових форм роботи.

Відділ міського абонемента користується неабияким попитом серед користувачів бібліотеки. Адже вся література відділу видається додому, до того ж у нас працюють спеціалісти з багаторічним бібліотечним стажем роботи.

Однією з причин такої зацікавленості стали структурні зміни у суспільстві, галузі освіти, сфері зайнятості тощо. Сьогодні затребуваність бібліотек залежить не тільки від покращення їх роботи. Як я вже сказала, одна із головних причин такої затребуваності – реформа освіти, яка націлена на самостійну діяльність учнів та студентів. (Напр.: Болонська система освіти). Тому до бібліотеки найчастіше звертаються люди, які навчаються.

Щодо показника читання для самоосвіти, можна сказати, що він знизився. До того ж погіршилась якість читання через масове захоплення “бульварною літературою”. В такій ситуації зростає роль працівників відділів обслуговування, підвищуються вимоги до їх професійної, соціально-психологічної компетенції.

Безумовно, реалії сьогодення впливають на склад користувачів бібліотек. Число робітників знизилось. З'явилися нові категорії користувачів: підприємці, менеджери, соціально незахищені категорії населення, у т.ч. інваліди, пенсіонери, безробітні. Щодо категорій читачів відділу міського абонемента можна сказати: у нас найбільшу кількість

складають категорії спеціалістів, в цілому – 44,5 %; друге місце посідають майбутні спеціалісти (студенти ВНЗ та технікумів) – 46 %.

Останнім часом завдання гуманізації бібліотечного обслуговування стало надзвичайно важливим. Особливо, коли мова заходить про обслуговування бібліотекою такої категорії читачів, як пенсіонери, у нашому відділі вона складає 6%.

Специфіка обслуговування даної категорії користувачів полягає у тому, що вони більш вразливі, гостріше потребують простого людського спілкування. В обслуговуванні людей похилого віку перевагу надаємо індивідуальному підходу. Ця категорія користувачів вбачає у бібліотекареві і лікаря, і психолога, і людину, до якої можна звернутися з різними проханнями.

Вже традиційним стало проведення Днів людей похилого віку, мета яких – привернення уваги до людей старшого покоління. Напередодні у нашему відділі відбулося бібліотечне свято “Хай Ваша осінь буде золотою”. На свято були запрошені читачі нашого відділу пенсійного віку, працівники Ленінського районного управління праці і соціального захисту, Ленінського районного територіального центру одноких і непрацездатних громадян.

Наши гости з великим задоволенням ознайомилися з книжковою виставкою, на якій була представлена правова література, книги з питань сімейного виховання, здорового способу життя, кулінарії та інші. Зaproшені активно ставили запитання спеціалістам, на які отримали вичерпні відповіді.

Наш відділ є відділом сімейного читання. До нас приходять і дорослі читачі, і малечі. У нас цікаво всім. Дорослі мають змогу підібрати книги, а їхні діти із задоволенням проводять час з іграшками та цікавими книжками у дитячому куточку.

Тут все розташовано так, щоб було зручно малюкам: низькі полички-стелажі, ящик з іграшками, стільчики. Ключовим елементом дизайну є малюнки дітей. Кожна дитина може подарувати нам малюнок, а потім побачити його на виставці в дитячому куточку.

До свята – Дня захисту дітей – у відділі проводяться заходи для наших маленьких відвідувачів. Напередодні цього свята у відділі відбулася зустріч другокласників школи-ліцею № 11 з письменником-земляком Анатолієм Чернишем. Автор презентував свої видання для дітей, а школярі подарували бібліотеці малюнки за його віршами.

До Дня захисту дітей експонувалась ще одна виставка, яка мала назву “Дзеркало дитячої душі”. Її представили вихованці Монтессорі-центру “Майбутнє” Кіровоградської обласної молодіжної громадської організації “Інститут соціальної адаптації”.

Не можна не згадати про захід, який відбувся у відділі до дня Незалежності України. Це вже були не просто дитячі малюнки, а презентація першої персональної виставки робіт студентки факультету дизайну КДПУ ім. В. Винниченка Ольги Родигіної. Презентувалося 67 робіт, серед яких живопис, батик, плетіння бісером, орігамі, витинанки і ще багато чого цікавого.

Ось такий у нас дитячий куточек, тут є все: іграшки, малюнки і звичайно ж книги для дітей. Завдяки ретельному підбору дитячої літератури ми маємо змогу формувати естетичні смаки наймолодших відвідувачів і таким чином виховувати наших потенційних читачів.

Найважливішою функцією будь-якої бібліотеки було, є і буде забезпечення якісного обслуговування користувачам. Основою діяльності кожної бібліотеки є книжковий фонд, який повинен бути добре скомплектованим та стабільно оновлюватися.

Фонд відділу міського абонемента налічує 45776 примірників, серед яких є книги з різних галузей знань, художня література, періодичні видання та видання для дітей. За галузями знань література відділу має такий склад:

Суспільно-політична 23 %

Природничо-наукова 14 %

Технічна 5 %

Мистецтво, спорт 4 %

Сільське господарство 0,73 %

Літературознавство, мовознавство 18 %

Художня література 35,5 %

Найбільшим попитом у наших читачів користується суспільно-політична література (економіка, право, педагогіка, психологія) і художня література (книги, які вивчають за навчальними програмами, сучасна розважальна література). Задоволити потреби користувачів, маючи у фонді обмежену кількість літератури, яка користується найбільшим попитом, складно. Тому у відділі був створений фонд підвищеного попиту (ФПП), основне завдання якого - задовольняти потреби усіх категорій читачів. Цей фонд існує при відділі понад 10 років, і налічує близько 1000 примірників.

У ньому користувачі можуть взяти новинки української та зарубіжної художньої літератури, найновіші підручники з різних галузей знань та інше. Правила користування періодично переглядаються, вдосконалюються. Це робиться для зручності користувачів.

З початку створення ФПП з читачів бралася грошова застава за книги. З часом ми від цього відмовилися і не пожалкували. Кількість користувачів ФПП збільшилась (оскільки не кожен студент або пенсі-

онер мав при собі необхідні кошти під заставу). А боржник, він і є боржник. І не має значення, яку книгу він нам винен, із ФПП чи ні, з ним все одно потрібно працювати.

Працівники відділу постійно оптимізують процес комплектування, з метою поліпшення якості книжкового фонду. Покращенню комплектування сприяє ряд чинників. Ми працюємо у тісному зв'язку з відділом комплектування та сектором ОРФ. До того ж у відділі ведеться Зошит незадоволеного попиту, в котрий записуємо літературу, яку потрібно придбати.

Працівники відділу беруть активну участь у соціологічних дослідженнях щодо вивчення читацьких запитів (це робиться методами анкетування або усного опитування). На мій погляд, метод анкетування простіший, а метод опитування-цікавіший. Аби досягти бажаного результату, під час опитування бібліотекар має можливість вибудувати питання гнучкіше, чого не можна зробити під час анкетування.

Завдяки дослідженням ми часто “відкриваємо” для себе нових авторів (як українських так і зарубіжних). За приклад можна навести такі імена як Олександр Погребінський, Неда Неждана, Олександр Денисенко, Пітер Акройд, Чак Паланік, Чарльз Буковські та інші. Серед наших читачів є люди, які відвідують нас не один десяток років і вже стали друзями відділу. Придбавши та прочитавши нову книгу, вони дарують її бібліотеці і у такий спосіб ми розширюємо репертуар книг.

Стосовно подарунків, ще хочеться сказати про акцію до Всеукраїнського Дня бібліотек. Щороку до професійного свята ми проводимо акцію “Подаруй бібліотеці книгу”. Через оголошення та ЗМІ ми запрошуємо усіх бажаючих подарувати літературу, яка поповнює наш книжковий фонд і робить його більш привабливим для наших читачів.

Названі заходи свідчать про те, що працівники відділу роблять все можливе, аби фонд відділу зробити якомога мобільнішим. Видання, що втратили актуальність, передаються до відділу зберігання основного фонду.

Перебуваючи у пошуках нових форм роботи, ми не забуваємо також, що з кожним роком читач стає все вибагливішим і стосовно якості інформації, і стосовно якості обслуговування. Щодня наш відділ відвідує чимала кількість користувачів: від 150 до 200. Це люди з різним станом психіки, різним інтелектом, настроєм. З усіма намагаємося знайти спільну мову, витримати професійний рівень.

Інколи вже в середині робочого дня працівники відчувають психологічне перевантаження. Що ж робити, аби читач почувався комфо-

ртно, а бібліотекар працював із задоволенням? Виявляється, це зовсім не складно.

У нашому фонді є певна кількість літератури з психології спілкування, серед авторів: Олег Козловський, Іван Цимбалюк, Микола Корольчук, Анатолій Ішмуратов та інші. Періодично знайомлячись з такою літературою, наші працівники знаходять щось цікаве. Потім, обмінявшись думками, ми приходимо до висновків, які втілюємо під час обслуговування користувачів.

Можливо, щось із почутого стане вам у нагоді. Отже, психологи радять: при спілкуванні з читачами потрібно “викинути” з голови думки щодо ефекту проекції (приписування власних думок іншій людині); ефекту стереотипізації (статеві стереотипи; вікові; професійні; психо-фізіологічні). До того ж, потрібно пам'ятати, що при першому сприйнятті людини на перше враження впливає первинна інформація, при постійному спілкуванні – остання.

Також не зайдим буде знати, що коли ми спілкуємося з людиною, яка зайшла до відділу вперше, не можна говорити слова “ні”. Ділове спілкування підпорядковується Кодексу кооперативності:

- правило необхідності та достатності інформації (говорити не більше і не менше, ніж необхідно в даний момент);
 - правило якості інформації (намагайтесь, щоб Ваші висловлювання відповідали дійсності);
 - правило відповідності (не відхиляйтесь від теми);
 - правило стилю (висловлюйтесь ясно).
- Правила світського спілкування керуються Кодексом ввічливості
- правило такту (врахуйте інтереси іншого);
 - правило великородушності (не навантажуйте інших);
 - правило схвалення (не засуджуйте інших);
 - правило скромності (не сприймайте похвалу);
 - правило симпатії (висловлюйте доброзичливість);
 - правила погодження (уникайте заперечень).

Існують Правила самоподачі бібліотекаря. Ці Правила індивідуальні і виробляються особисто: оформлення зовнішності; міміки, рухів, поведінки, мови (стиль, розмова).

Доречно мати у кожному відділі Куточек інформації для користувачів.

Якщо людина має можливість особисто ознайомитись з Правилами користування відділом, режимом роботи бібліотеки, списками періодики, яку отримує бібліотека, то завантаженість бібліотекаря зменшується. А це має велике значення, особливо в ті дні, коли показник з кількості відвідувань значно перевищує норму.

Інформатизація суспільства, розвиток комп'ютерної техніки та проникнення її у всі сфери людської діяльності зумовили появу документів на новітніх носіях інформації. У лютому цього року в нашому відділі відкрився медіафонд, котрий налічує понад 500 примірників CD та DVD-дисків. Тепер користувачі мають можливість взяти додому компакт-диски підручників з історії, психології, релігієзнавства, економіки, а також з питань виховання дитини, кулінарії, моди тощо. Для користувачів, які полюбляють художню літературу, маємо гідний вибір аудіо-книг (серед яких кращі зразки української та зарубіжної літератури).

В умовах становлення та розвитку Української держави не вщає інтерес до нашої національної історії, до уроків та досвіду як минулого, так і сьогодення. Принциповим кроком на цьому шляху стало те, що історія України посіла належне місце в житті громадян нашої країни.

Для відвідувачів, яких цікавить історія та культура України, діє сектор популяризації літератури з питань національного відродження. В рамках роботи сектору проводяться цікаві заходи з новітньої української літератури, проводяться книжкові виставки-презентації про видатних історичних діячів України та до ювілейних дат і подій.

І читачам, і бібліотекарям запам'яталася книжкова виставка “Книги, які змінили український світ” (до Все світнього Дня книги). Із 52-х представлених на виставці назв книг, більшу частину читачі забажали взяти додому для більш детального ознайомлення. І це не дивно. Адже на виставці завідуюча сектором Нестеркова О.М. представила українську класичну літературу; новітню українську літературу; твори письменників української діаспори; російськомовних письменників України, серед яких були і маловідомі автори.

Сектор з питань національного відродження, який входить до структури відділу, також постійно бере участь у тижнях національних меншин.

У своїй роботі відділ застосовує різні форми інформування користувачів: тематичні виставки-презентації літератури, відкриті перегляди новинок, презентації окремих видань з участю авторів. Намагаємося, щоб кожна виставка була неповторною.

Для цього велику увагу приділяємо не тільки літературі, яку представляємо, а й художньому оформленню. Наприклад: якщо це виставка до Дня Святого Валентина поряд з книгами можна буде побачити валентинки, м'які іграшки у вигляді сердечок і т. ін. Якщо ж виставка новорічна, то стенд прикрасять сніжинки, ялинки, листівки – все, що може привернути увагу читачів.

До відділу приходить певна кількість користувачів з дітьми. При оформленні книжкових виставок намагаємось, щоб кожен відвідувач (і дорослий, і маленький) знайшов для себе потрібну книгу. Тому один із розділів виставки заповнюється дитячою літературою, тобто пропонуються книги, в яких “дорослі” питання висвітлюються мовою, зрозумілою для дітей.

І на завершення хочеться сказати, що наш відділ приваблює читачів не лише книжковими фондами, а й персоналом, який тут працює.

У нас обслуговують користувачів спеціалісти своєї справи, які не байдужі до своєї роботи: Білаш Н.М – завідуюча відділом, Александрова І.В.- головний бібліотекар, Бондар Л.С. та Нестеркова О.М. – завідуючі сектором з питань національного відродження, Стрельнікова М.П. та Позняк Л.Л. – бібліотекарі 1-ї категорії, Шпаченко О.С. – бібліотекар 2-ї категорії.

Незважаючи на всі труднощі сьогодення, бібліотечні працівники намагаються задовольнити читацькі потреби, сформувати у користувача позитивне ставлення до бібліотеки як основного джерела інформації, культури та знань.

Олександрійщина і Д. І. Чижевський. Фактори духовного і культурного спадкоємства

Надія Чуянова,

**директор Олександрійської центральної
районної бібліотеки ім. Д. І. Чижевського**

Понад шість десятиліть бібліотека працює в будинку, в якому провів свої дитячі та юнацькі роки видатний славіст, культуролог, історик філософії, вчений зі світовим ім'ям Дмитро Іванович Чижевський.

У 2007 році громадськість міста та району ініціювала присвоєння районній бібліотеці імені великого земляка. На будинку бібліотеки є також меморіальна дошка, встановлена в 1994 році до 100-річчя від дня його народження.

Олександрійщина пишається тим, що є «малою Батьківчиною» всесвітньо відомого вченого.

Пам'ять про найвидатнішого нашого земляка, Дмитра Чижевського, повернулась в Олександрію лише за часів незалежності України. Навіть його прямі родичі, які на той час проживали в Києві, змушені були про нього не згадувати.

В науковому ж середовищі тодішнього Радянського Союзу ім'я Дмитра Чижевського, його праці згадувалися лише в негативному контексті, як зрадника, антирадянщика, буржуазного націоналіста і фальсифікатора.

Але в Олександрії ще довгий час пам'ятали родину Чижевських: батьків Дмитра – Івана Костянтиновича та Марію Дмитрівну.

Їх будинок був своєрідним культурним осередком міста, де часто збиралася інтелігенція.

Свого часу Дмитро Чижевський писав, згадував у розмовах про вплив батьків на формування його світогляду, життєвих принципів.

Батько, Іван Костянтинович Чижевський, будучи успішним молодим офіцером, поручиком Кронштадської фортечної артилерії, слухачем Михайлівської артилерійської академії, в 25 років став державним злочинцем і важливою особою у справі народоволки Софії Гінзбург. Провівши 7 місяців у Петропавлівській фортеці та ще декілька місяців під арештом у Петербурзі, він був звільнений і відданий на поруки дружині для лікування, під заставу в 3000 рублів. Надалі звільнений від служби Чижевський був направлений в Олександрійський повіт Херсонської губернії під нагляд поліції терміном на п'ять років.

Після припинення поліцейського нагляду Іван Костянтинович поступово включається в громадське життя Олександрії, вступає і за-

кінчує Новоросійський університет. На високому професійному рівні займається астрономією, створює домашню обсерваторію для спостереження за планетами, стає членом астрономічних товариств Росії і Франції, публікується в спеціальних виданнях, у тому числі і закордонних. Все це - свідчення не тільки високої ерудиції, але й глибоких наукових знань. Івана Костянтиновича Чижевського декілька разів обирали гласним до земської управи, є свідчення, що 1919 року він короткий час був міським головою Олександрії.

Мати, Марія Дмитрівна Єршова, була талановитою художницею, особисто знайома є Іллею Рєпіним. Вона викладала малювання в жіночій гімназії, збирала талановитих дітей для занять вдома.

В родині панував культ науки, літератури, живопису. Усе місто знало про велику бібліотеку в домі Чижевських, користуватися нею не відмовляли ні кому.

Дітей, Дмитра та Марію, виховували на ідеалах просвітництва, ліберально-демократичних ідей. Дмитро та Марія були дуже розвинені, ерудовані, небайдужі до суспільних процесів.

У 1912 році гімназистами був створений гурток самоосвіти з історії філософії, яким керував Дмитро Чижевський, на той час уже студент Петербурзького університету. З гуртка, яким керував Д. Чижевський, 8 стали професорами, були кандидати наук, лікарі, керівники великих підприємств. Так, Ной Морозовський, який в майбутньому одружився з сестрою Дмитра Марією, став професором, доктором медичних наук, головним фтизіатром України. Смирнов – доктор медичних наук. А Дмитра Чижевського вже тоді жартома називали професором. Що й справдилося в майбутньому. На жаль, його становлення, як вченого, наукова кар'єра – все це було поза межами України.

У 1921 році Д.І.Чижевський вимушений був залишити Україну і більше ніколи не повертається, хоча його духовний зв'язок з Україною, українською культурою ніколи не переривався. Чижевський по праву належить до кола найвидатніших українських інтелектуалів ХХ ст.

Він плідно працював у багатьох галузях: філософія, славістика, літературознавство, лінгвістика, історія культур, компаративістика, астрономія. Діапазон наукових інтересів Чижевського неосяжний. Лише зі славістики він опублікував понад 900 праць. Чижевський викладав в університетах Галле, Йени, Марбурга, Гейдельберга, де фактично заново створив Інститут славістики. Наукова спадщина його настільки багата, що ще дасть роботу багатьом дослідникам.

Визнанням заслуг Д.Чижевського в царині славістики стало присвоєння його імені кафедрі української літератури Українського наукового інституту Гарвардського університету (США), яке відбуло-

ся ще за його життя в 60-х роках ХХ ст. Ім'я Д.Чижевського кафедра літератури носить і донині.

Як я уже говорила, в радянські часи ім'я Д.Чижевського було заборонено. Тільки за часів незалежності його ім'я стало відкриватися як в науці, так і в суспільстві.

Наукова спадщина Д.Чижевського поступово входить в контекст української культури і науки. Ім'я Чижевського можна знайти в багатьох учебних і методичних посібниках з історії філософії, літературознавства. Вийшло друком чимало його наукових праць і монографій. Захищені наукові дисертації такі як «Дмитро Чижевський як дослідник української філософської думки», «Дмитро Чижевський як історик філософії».

Широкого резонансу набули Міжнародні наукові семінари: «Д.Чижевський і світова славістика» (2003 р.) та «Д.Чижевський і європейська культура» (2005 р.), які відбулися в Дрогобицькому державному педагогічному університеті. Серед українських, російських, німецьких науковців на семінарі з доповідю виступила Олександрійський історик-краєзнавець, яка багато років веде дослідження життя родини Чижевських – Надія Жахалова. Її робота «Життєва опозиційність Івана Костянтиновича Чижевського та її вплив на світогляд Дмитра Чижевського» була високо оцінена учасниками семінару.

Дякуючи місцевим краєзнавцям, Федору Мержанову, Анатолію Кохану, Федору Плотніру, Надії Жахаловій зібрано багато свідчень, матеріалів про родину Чижевських – батьків, Дмитра, його сестри Марії.

До 100-річчя від дня народження Д.Чижевського у краєзнавчому музеї відкрито виставку, в центральній районній бібліотеці створено меморіальний куточек. Бібліотека вже багато років відслідковує і збирає всі публікації (газетні, журнальні), останнім часом і матеріали в Інтернеті, які стосуються нашого видатного земляка. Кожного року бібліотека організовує чижевські читання, тісно співпрацює з міським краєзнавчим музеєм, організовуються екскурсії для школярів, студентської молоді. Я сподіваюсь, що традиція чижевських читань розшириться, трансформується, стане одним з факторів збагачення культури нашого міста і району.

Те, що наша бібліотека носить ім'я Д.Чижевського – велика честь і велика відповідальність. Як сказав професор Михайло Наєнко: „...повернення Чижевського сьогодні - справа реабілітації нашої національної гідності, справа відновлення заслуженого престижу української держави”.

Підготовка бібліотекарів-бібліографів:
Традиційні та інноваційні аспекти
(З досвіду роботи КВНЗ
«Олександрійське училище культури»)

**Піскун Н. О., завідувачка денним відділенням КВНЗ
«Олександрійське училище культури»,
викладач-методист, викладач бібліотечних дисциплін**

Бібліотечно-інформаційна діяльність і бібліотечна професія сьогодні переживають кардинальні зміни. З огляду на це бібліотечні працівники намагаються осмислити та узагальнити нові тенденції розвитку своєї професії.

Статус бібліотеки як одного з основних інформативних суспільних центрів вимагає відповідної фахової підготовки працівників за значеної сфери.

Сучасний бібліотекар-бібліограф повинен володіти мистецтвом спілкування, бути компетентним у різних галузях знань, тримати в пам'яті різноманітну інформацію, ефективно використовувати її, вміти працювати з сучасними комп'ютерними технологіями та програмним забезпеченням.

Олександрійське училище культури ось вже 78 років є базою підготовки бібліотечних фахівців. За цей період випущено понад 3 тисячі спеціалістів.

Навчання майбутніх бібліотекарів в училищі здійснюється за напрямом підготовки 0201 «Культура», спеціальність 5.01020201 «Бібліотечна справа» відповідно до навчального плану за рівнем підготовки «молодший спеціаліст». Навчальний план включає такі цикли підготовки:

- Загальноосвітня;
- Гуманітарна та соціально-економічна;
- Природничо-наукова;
- Професійно-орієнтована.

Після трьох років навчання випускник одержує диплом державного зразка з зазначенням кваліфікації «бібліотекар-бібліограф». При бажанні можна отримати додаткову кваліфікацію «секретар-діловод».

Важливо також відмітити, що випускники нашого училища зараховуються зі скороченим терміном навчання до Харківської академії культури, Київського національного університету культури і мистецтв та його Миколаївської філії, а також Кіровоградського педагогічного університету ім. В.К.Винниченка.

Училище належить до вищих навчальних закладів І (першого) рівня акредитації і готове фахівців з неповною вищою освітою. Після закінчення навчання випускники можуть обійтися такі первинні посади, як:

- Завідувача філії ЦБС;
- Завідувача абонементом;
- Завідувача читальним залом;
- Завідувача сектором масової роботи;
- Завідувача бібліотекою організації, установи;
- Бібліотекарем-бібліографом;
- Бібліотекарем АРМів «Каталогізатор», «Книговидача», «Комплектатор». «Читач»;
- Оператором апаратів копіювання.

Для того, щоб вийти на кінцеву мету підготовки сучасного бібліотечного спеціаліста, тобто сформувати його професійну діяльність, необхідно закласти в основу підготовки відповідні параметри цієї діяльності.

Навчально-виховний процес спеціальності забезпечують провідні викладачі, які мають достатній педагогічний досвід підготовки бібліотечних фахівців. Вони постійно підвищують свій фаховий рівень, удосконалюють професійну майстерність, є активними учасниками міських, обласних, міжнародних семінарів, тренінгів, науково-практичних конференцій бібліотечних працівників. Остання інформація: в січні цього року викладачі пройшли курси за програмою Intel^(R) «Навчання для майбутнього».

Підготовка студентів в училищі відповідає сучасним вимогам до навчання бібліотечно-інформаційних спеціалістів. Актуальними стали завдання підвищення якості навчальної діяльності та гуманізації виховного процесу.

Викладачі спеціальності «Бібліотечна справа» використовують **традиційні та інноваційні підходи** до формування освіченого бібліотечного фахівця.

Головною методологічною засадою виховання студентів є системне, планомірне навчання, засноване на визначені пріоритетів класичної освіти з новітніми потребами, які висуває сучасна наука до дисциплін суспільного циклу.

Створені навчально-методичні комплекси з усіх дисциплін як в традиційній, так і в електронній формах, забезпечують 100-відсотково навчально-виховний процес.

Основною формою навчальних занять на спеціальності залишається **лекційно-семінарська**, яка сприяє формуванню у студентів ін-

тересу до самостійної роботи, розвитку наукового мислення, самостійності суджень, формуванню навичок та вмінь.

Лекційний курс є необхідним ще й тому, що сьогодні бракує підручників, інших навчальних видань зі спеціальних дисциплін. Інколи лекція - єдине джерело навчальної інформації, зазвичай розпороженої по різних документах.

На перших курсах практикуємо проведення лекцій з елементами бесіди; на старших – проблемні, ситуативні, оглядові. Особливою популярністю у студентів користуються лекції з використанням мультимедійного проектора, у формі презентації Microsoft Office PowerPoint.

Семінарські заняття допомагають засвоїти навчальний матеріал, використати при підготовці додаткову літературу, висловити свої думки, нестандартні рішення. Форми проведення таких занять – найрізноманітніші: семінар-бесіда, семінар-опитування реферативного характеру, семінар-дискусія, семінар-дослідження, семінар-«мозкова атака», «case study», інші.

Удосконаленню підготовки фахівця сприяє впровадження у навчально-виховний процес **нових педагогічних технологій, методів, форм навчання** і тому ми прагнемо перейти від репродуктивного рівня засвоєння студентами знань до пошукового, творчого, креативного. Поряд з традиційними лекційними, семінарськими, практичними заняттями проводимо пошуково-дослідницькі, інтерактивні заняття, тренінги, впроваджуємо методи проектів, тестовий контроль. Важливо, щоб студент виніс з кожного заняття щоразу більше знань, навичок і умінь, адже він має бути готовий не тільки відтворювати норми, зразки і прототипи, зафіксовані в професійній бібліотечній сфері, але й створювати нові.

Працюючи з групою в 14-15 осіб, викладач враховує особливості та запити кожного студента, надає практичну допомогу, об'єктивно оцінює його знання.

Грунтовна підготовка студентів з даного напрямку сприяє належному опануванню ними різними формами бібліотечно-бібліографічної роботи, сучасними науковими методиками, **інформаційними та телекомуникаційними технологіями**.

З 2001 року в навчальний процес запроваджено вивчення професійної інтегрованої бібліотечно-інформаційної програми (IRBIS), україномовна повнотекстова версія якої була подарована нам обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Д.І.Чижевського. Спочатку дана програма вивчалась як складова низки спеціальних дисциплін. У 2003 році введено спеціальний предмет, який на сьогоднішній день має називу «Автоматизовані бібліотечні технології». За таких умов

студенти мають можливість засвоїти всі процеси бібліотечно-бібліографічної технології. На заняттях вони досконало вивчають методику електронної каталогізації, одержують навички роботи з усіма модулями бібліотичної системи: від комплектування, реєстрації читачів, створення та формування баз даних до їх використання в автоматизованому режимі.

Крім того, програмою курсу передбачено вивчення та використання офісної техніки. На практичних, індивідуальних заняттях студенти мають змогу працювати на ПЕОМ, роздруковувати потрібну інформацію, використовувати копіювальну техніку, факсовий зв'язок, Інтернет-ресурси, електронну пошту. Особлива увага приділяється технічним засобам передавання електронної інформації. Адже комп'ютерна, телекомунікаційна та офісна техніка давно вже стала невід'ємним атрибутом сучасної бібліотеки.

Для майбутнього фахівця інформаційної сфери передбачено вдосконалення професійних навичок в ході постійної **самостійної роботи**.

В наш час замість пасивного сприйняття інформації застосовуються активні процеси її пошуку, вміння аналізувати та використовувати для подальшого формування власного мислення та знання.

Студенти спеціальності приділяють увагу оволодінню прийомами самостійного пошуку, аналізу, синтезу, оцінки інформації для самозабезпечення навчальної, самостійної та подальшої практичної діяльності.

Самостійна робота виконується студентами безпосередньо в навчальних кабінетах, в бібліотеці училища з використанням усіх можливостей, які надають інформаційно-пошукові системи в традиційному, електронному вигляді, а також з використанням віддаленого доступу до бібліотечних ресурсів.

Бібліотека закладу є своєрідним навчальним центром для підготовки бібліотекарів-бібліографів. Важливою формою взаємодії бібліотеки з викладачами спеціальності «Бібліотечна справа» є спільно розроблена програма занять з формування інформаційної культури. Вона дозволяє підготувати спеціалістів галузі культури та освіти до життя в умовах сучасного суспільства, формує особливі знання та вміння в роботі з інформацією. Важливо, що наші студенти, наполегливо оволодіваючи навичками роботи з сучасними комп'ютерними та телекомунікаційними технологіями, беруть активну участь у формуванні інформаційної культури студентів з інших спеціальностей. В рамках бібліотечно-бібліографічних занять майбутніх організаторів культурно-дозвіллєвої діяльності знайомлять з професійними виданнями, пері-

одикою, можливостями Інтернет-ресурсів, методами самостійної роботи з різними видами документів, пошуком їх за допомогою традиційних та електронних баз даних.

Практичне навчання майбутніх бібліотекарів здійснюється у тісному взаємозв'язку з провідними бібліотечними установами регіону та України.

Нерідко місцем проведення практичних занять зі спеціальних дисциплін слугують читальні зали, інформаційно-ресурсні центри, Інтернет-центри бібліотек міста Олександрії.

На навчальній практиці, яка проходить протягом усього періоду навчання студенти засвоюють теоретичні знання, напрацьовують необхідні професійні навички роботи з різними категоріями відвідувачів бібліотеки.

Особливу увагу приділяємо роботі з читачами-дітьми. Переконані, що для роботи з такою категорією читачів надзвичайно важливою є особистість самого бібліотекаря.

Передусім прагнемо дати своїм студентам не лише суму знань, навиків та вмінь, але й сформувати творчу особистість, спроможну розуміти специфіку виховного процесу, роль свого впливу на читача, його самоосвітню активність, на формування його культурної компетентності та соціалізацію, а відтак, і на реалізацію його життєвих цілей.

Отже, поряд з вивченням форм і методів роботи з дітьми, акцент ставимо на врахування вікових, психологічних особливостей певного віку дитини.

Впроваджуємо такі нові форми роботи з читачами-дітьми, як віршотерапія, казкотерапія, арт-терапія, екотерапія.

Професійна практика проводиться на останньому курсі і передбачає узагальнення та реалізацію всіх теоретичних знань та навичок майбутнього фахівця. Ретельно підбираємо бази практики: провідні бібліотечні заклади міста, районів області, країни (ЦБ міст і селищ: Олександрія, Світловодськ, Знам'янка, Петрове, Новоархангельськ, Долинська, обласні бібліотеки: ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, дитяча ім. А.Гайдара та юнацька бібліотеки ім. О.Бойченка, Державна бібліотека України для юнацтва, Київська публічна бібліотека ім. Л.Українки, інші).

Обов'язковими для кожного студента, який перебуває на практиці, є ведення щоденника практики та звіт, в яких відображається зміст виконаної навчальної та практичної роботи.

Стало традицією проводити конференції, круглі столи за підсумками проходження практики, в ході яких студенти публічно захища-

ють матеріали практики, презентують з використанням інформаційних технологій власні здобутки.

Керівники навчальної та професійної практик відмічають достатній рівень підготовки випускників, їх уміння виконувати всі бібліотечні операції, процеси, технології, проводити масові заходи, обслуговувати інформаційні потреби різних категорій відвідувачів. Багатьох практикантів запрошують на роботу після закінчення училища.

Приділяється велика увага **краєзнавчому аспекту** підготовки майбутнього бібліотечного фахівця, наданню студентові широких можливостей пізнання історії, традицій, звичаїв, мови та культури рідного краю, формуванню у них почуття національної гідності та патріотизму.

Всім відомо, що Кіровоградщина славиться визначними традиціями у галузі мистецства, культури. Тому в ході організації та проведення навчально-виховної роботи використовуються кращі зразки фольклору, літературно-мистецьких творів поетів, письменників, композиторів, художників.

Студенти та викладачі спеціальності активно включились у загальноучилищний навчально-виховний проект «Мій край в усьому неповторний», присвячений 70-річчю створення Кіровоградської області. В рамках проекту проводяться вечори-зустрічі, презентації, краєзнавчі читання, краєзнавчі години, бібліографічні огляди, складаються персональні пам'ятки, присвячені відомим людям краю.

Виховання фахівців відбувається в умовах максимальної відкритості та прозорості.

Державні іспити є відкритими для фахівців галузі, викладачів і студентів. Це сприяє створенню здорового клімату навчального процесу, відповідальності студента та викладача за результат навчання.

Соціальний захист та організація дозвілля. Навчально-виховний процес на спеціальності відбувається за належних умов соціального захисту. Студенти, які мають у цьому потребу, забезпечені проживанням у гуртожитку. Їхнім побутовим умовам приділяють пильну та турботливу увагу працівники гуртожитку, вихователь, керівники навчальних груп. Дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, надаються всі соціальні пільги. Вони отримують матеріальну допомогу за рахунок стипендіального фонду; першочергово поселяються в гуртожиток з диференційованою оплатою за проживання; щорічно отримують новорічні подарунки; безкоштовно відвідують мальовничі куточки України, театри, виставки, музеї.

Надається матеріальна допомога у зв'язку зі стаціонарним лікуванням, скрутним матеріальним становищем.

Студенти, які навчаються добре, одержують стипендію у розмірі 400 грн. на місяць; відмінники – підвищено стипендію, а творчі та активні - персональну.

Важливим оздоровчим чинником для студентів є участь у спортивних гуртках та секціях, що діють у спорткомплексі закладу (секції футболу, тенісу, шахів, шашок, легкої атлетики, заняття у плавальному басейні).

Нагляд за станом здоров'я студентів здійснюється протягом усього періоду навчання через дитячу та міську поліклініки, де студенти щороку зобов'язані проходити медичні огляди.

Слід відмітити важливу роль виховання любові до обраної професії та поваги до її представників. Традиційними стали проведення зустрічей і з ветеранами бібліотечної справи, і з молодими фахівцями. Проводяться різноманітні професійні конкурси, тижні спеціальності, приурочені Всеукраїнському дню бібліотек. В ході таких заходів студенти презентують свої таланти, здібності. В кабінеті бібліотечних дисциплін організована постійно діюча виставка «Краса своїми руками». Тут можна побачити зразки вишивки, в'язання, макраме, малюнки, прикраси з бісеру, вироби із соломки тощо.

Майбутні бібліотекарі готовують та проводять різнопланові масові заходи в училищі, бібліотеках, навчальних закладах міста та області, які носять інформаційну, просвітницьку, культурну спрямованість.

На спеціальності працюють професійно-орієнтовані клуби «Час і я», «Аriadna», бізнес-школа «Впевнений старт». Наші студенти відповідно до уподобань беруть участь в училищних об'єднаннях: клубі шанувальників рідного слова «Чисті джерела», літературній вітальні, молодіжному театрі «Маска», гуртках «Краєзнавець», любителів сучасного танцю, естрадного співу, гітарної музики. Мета таких молодіжних об'єднань - утверджувати принципи загальнолюдської моралі, формувати духовні цінності, розвивати організаторські здібності студентів. Цьому сприяє і авторська телевізійна програма викладача Левчук В.М. «І музики зачарування», яка популяризує традиції училища, розповідає про його талановиту молодь та випускників.

Своє ставлення до оточуючого світу студенти розкривають на сторінках училищної газети з теплою назвою «Кульок».

Наші вихованці завжди прагнуть продемонструвати свої творчі здібності, беручи участь у різноманітних конкурсах, фестивалях та олімпіадах училищного, міського, обласного та державного рівнів.

Звертається велика увага профорієнтаційній роботі. В закладі розроблена система роботи з цього напрямку. Створені електронний «Реєстр абітурієнтів», база даних «Талановита молодь Кіровоградщини

ни». Постійно організовуються виїзні концертні бригади, презентації закладу, бібліотечної спеціальності в різних куточках Кіровоградщини. Майбутні бібліотекарі - активні учасники всіх цих акцій та заходів.

На жаль, останні 2-3 роки відчуваємо проблеми з формуванням повноцінної групи на бібліотечну спеціальність. У минулому році не набрали групу на заочну форму навчання. Причиною послужило те, що майбутні абітурієнти не пройшли зовнішнє тестування, організоване Українським центром оцінювання якості освіти.

Звертаємось з проханням і до вас, колеги, звернути увагу на профорієнтаційну роботу з талановитою молоддю, підтримувати з нами зв'язок, подбати про майбутні кадри галузі культури і мистецтва.

Але ми сповнені оптимізму.

Випускники училища успішно працюють в закладах культури як Кіровоградщини, так і далеко за її межами.

Гордістю спеціальності «Бібліотечна справа» є її випускники, нагороджені державними відзнаками: Могильна Н.Ф. (Орден Трудового Червоного Прапора), Городецька Ж.Ф. (Орден Княгині Ольги III ступеня, орден «Знак Пошани», нагрудний знак «За відмінну роботу»), Полоз Н.М. (Орден Княгині Ольги III ступеня), Сокуренко К.П.(Заслужений працівник культури України). Очолюють обласні бібліотеки випускники: Манжула Т.С., Савенко Л.М.; централізовані бібліотечні системи - Гриб М.Г., Чуянова Н.М., Аврамишина Г.М., Франчук В.В., Давиденко Н.Г.; бібліотеки-філії - Святець С.І., Сироватка О.М.

В Державній бібліотеці України для юнацтва провідним бібліографом працює Коршунова Є.А., викладачем Київського національного університету культури і мистецтв - Поліщук Л.О.

Багато талановитих випускників отримані знання та вміння реалізують у районних і сільських бібліотеках, редакціях газет, архівах, музеях.

Ми щиро вдячні всім присутнім в цій залі, хто причетний до підготовки майбутніх бібліотекарів. Адже бібліотекар - це професія, яка поєднує, захоплює особливих людей: духовних, освічених, самовідданих.

Соціальне партнерство бібліотек і громадських організацій - реальний шлях до відкритого суспільства

**Оксана Ткаченко,
заступник директора
з основної роботи
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського**

Розвиток бібліотек, якнайдавніших культурних інституцій, нерозривно пов'язаний з історичною епохою та її вимогами. За останнє десятиріччя в Україні відбулися істотні зміни в розвитку бібліотечної справи і діяльності бібліотек. Трансформація в роботі бібліотек обумовлена процесом реформування суспільства, який зачепив усі сфери суспільного життя, в тому числі і гуманітарно-інформаційну. Сьогодні бібліотека перетворилася на соціальний інститут, який включає інформаційні та культурні компоненти, що забезпечує стійкість громадських зв'язків і відносин.

В умовах сьогодення основними цінностями, які сповідують бібліотеки, є інтелектуальна свобода та відданість ідеалам демократії, орієнтир на користувача, прагнення до науковості в роботі, професійного вдосконалення, сприяння освіті та просвіті громадян протягом усього їхнього життя. Розвиваються нові функції в роботі бібліотек поряд із традиційними - маркетингова, фандрейзингова, проектна.

Розвиток інноваційних електронних технологій на сучасному етапі зумовило підвищення ролі бібліотек як важливих елементів створення єдиного інформаційного та культурного простору. Бібліотеки прискорюють свій розвиток як центри доступу до світових інформаційних ресурсів, створюють власні електронні інформаційні ресурси (електронні каталоги, повнотекстові бази даних), проводять плідну роботу щодо збереження культурної спадщини шляхом оцифрування рідкісних і цінних видань, які є у фондах, а також надають до них доступ за допомогою он-лайн - технологій.

Працівники бібліотек взяли на себе функцію підтримки та розвитку інформаційного інтелекту населення, а також надання інформаційних послуг громадянам з обмеженими функціональними можливостями.

Тенденції позитивної динаміки розвитку бібліотечної справи в Україні і зростаючої потреби бібліотек для громадян можна проілюструвати на прикладі роботи Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського. За підсумками роботи нашої бібліотеки за 2008 рік спостерігалися найвищі показники за основними критеріями роботи за останні 5 років. У 2008 році послугами бібліотеки скористався кожен 8 житель нашого міста і кожен 25 житель нашо-

го регіону (області). Щодня бібліотеку відвідує більше 500 осіб. Для задоволення потреб наших читачів з фондів бібліотеки було видано понад 700 тисяч примірників документів на різних видах носіїв інформації, від стародруків і рідкісних книг до електронних версій.

Бібліотеки дуже активно розвивають співробітництво між бібліотечними і цивільним спільнотами як в Україні, так і на міжнародному рівні.

Активну співпрацю наша бібліотека здійснює з громадськими організаціями регіону. Останні десятиліття бібліотека реалізує соціально-гуманітарні проекти в партнерстві з Українською бібліотечною асоціацією та громадською організацією – обласною інформаційною службою з актуальних питань жіноцтва (ОЖІС).

Одним з останніх, нещодавно реалізованих проектів спільно з УБА, був проект „Функціональні обмеження не обмежують наші права”. Він реалізований за фінансової підтримки ОБСЄ та Посольства Данії в Україні. Завдяки цьому проекту було облаштовано пандус бібліотеки поручнями, що поліпшило доступ наших користувачів з обмеженими можливостями до бібліотеки, обладнано два робочих місця в Інтернет-центрі бібліотеки для відповідної категорії відвідувачів, де вони мають пріоритетне право для роботи з Інтернет - ресурсами, проведено інформаційні сесії соціально - правової тематики, а також навчальні тренінги з комп'ютерної грамотності: «Базовий комп'ютер», «Пошук в Інтернет», «Електронна пошта».

Спільними зусиллями ОУНБ ім.Д.І.Чижевского і ОЖІС реалізовано кілька масштабних проектів, спрямованих на розвиток інформаційної мережі бібліотек області, на запобігання торгівлі людьми, на інформування і профілактичні заходи – попередження негативних явищ суспільства серед молоді, в першу чергу, за такими важливими на сьогодні проблемами, як наркоманія, СНІД, захист репродуктивного здоров'я населення.

Найбільш масштабним був спільний проект "Мережа громадянської освіти", який реалізується протягом останніх десяти років. Цей проект спрямований на розвиток громадянського суспільства, розвиток третього сектору в Кіровоградській області, підтримку демократичних перетворень в Українському суспільстві та розвиток інформаційного суспільства. Реалізація проекту передбачала відкриття інформаційно-ресурсних центрів (ІРЦ) в області на базі районних бібліотек, в яких всі бажаючі громадяни можуть отримати доступ до світових інформаційних ресурсів, повних електронних баз даних «Законодавство України», документів правового характеру. Інформаційно - ресурсні центри створюють базу даних місцевої влади, базу даних громадських організацій свого регіону. Таким чином, учасниками реалізації проекту стали користувачі бібліотек, представники місцевих структур управління,

громадських організацій, фахівці бібліотек. Володіння необхідною інформацією стає гарантією успіху в науці, бізнесі, політиці, особистому житті. Задоволення попиту громадян на інформацію, незалежно від їхнього віку, соціального стану та фізичних можливостей - основна мета ІРЦ.

З кожним роком реалізації проекту «Мережа громадянської освіти» збільшувалася кількість ІРЦ в районних бібліотеках. На сьогодні в області відкрито 20 ресурсних центрів, завдяки яким були автоматизовано районні бібліотеки. У цьому році стартує Проект «Розвиток і підтримка громадянської освіти в Кіровоградській області», який завершить формування мережі центрів в останніх 5-ти районних бібліотеках.

Про необхідність та ефективності відкриття Інформаційно-ресурсних центрів для громадян свідчать такі дані:

- Тільки за 1 півріччя 2009 року користувачами ІРЦ стали 7338 чоловік (1923 студенти (26%), 1355 службовців (18%), 414 малозабезпечених громадян (5,6%), 171 представник громадських організацій (2,3%);

- За 1 півріччя 2009 року в ІРЦ було зареєстровано 32446 відвідувань (27015 відвідувачів скористалися послугою Інтернет (83,3%), 2929 - електронною законодавчою базою даних (9%), 1614 - літературою правового характеру (5%).

За даний період проведено 4 навчальних тренінги для тренерів ІРУ, які, у свою чергу, провели 320 правових інформаційних сесій для сільської молоді в сільських бібліотеках, школах і клубах.

Тренінги та інформаційні сесії проводилися за темами:

- «Сімейне право. Права дітей. Здоровий спосіб життя »;
- «Попередження торгівлі людьми»;
- "Роль громадянського суспільства та громадських ініціатив у сільській місцевості»;
- «Назустріч виборам» тощо.

Крім тренінгів проводилося науково - соціологічне дослідження за допомогою анкетування, яке охопило 8 тисяч респондентів. Воно виявило гостру необхідність в подальшій просвітницькій роботі з правою освіти молоді в регіоні, а також високу оцінку якості отриманих знань.

Протягом п'яти років проект здійснювався в кілька етапів у різних напрямках:

- 2001-2002

Проект "Мережа громадянської освіти" (відкриття мережі ІРЦ);

- 2002-2003

Проект "Мережа громадянської освіти -2"

- 2003-2004

**Проект "Мережа громадянської освіти-3"
(Електронне управління)**

• 2004-2005

Проект "Мережа громадянської освіти - об'єднуємо громадян, громадські організації та місцеву владу"

- 2006 Проект "Мережа громадянської освіти - підтримуємо демократичні зміни"

- 2007 Проект «СГО - вчимося жити за новими законами»

- 2008-2009 Проект «СГО: правова освіта сільської молоді».

Результатом реалізації проекту у 2007 році стало виявлення та підтримка актуальних суспільних соціальних ініціатив.

Україна поступово йде назустріч Європейському співтовариству і європейським цінностям. Корпоративна соціальна відповідальність стала невід'ємною частиною таких цінностей. Але цей рух тільки набирає силу в Україні і в нашему регіоні, тому дуже символічним можна вважати безпосередню участь бібліотек у цьому процесі, як найбільш демократичних інституцій. Завдяки реалізації нашого спільногого проекту, в області було виявлено понад 120 цікавих соціальних ініціатив з різних напрямків, авторами яких стали самі громадяни у співправі з місцевими органами влади та громадськими організаціями.

Протягом року у районних бібліотеках області проводилися міні-конкурси, на яких визначалася найкраща ініціатива даного регіону. А 5 червня 2007 в Кіровоградській обласній універсальній науковій бібліотеці ім.Д.І. Чижевського відбувся обласний «Ярмарок соціальних ініціатив», на якому було розглянуто 20 кращих ініціатив. Компетентне журі з 10 осіб визначило переможців, які були нагороджені цінними подарунками. Крім того, автори соціальних проектів отримали можливість подати свої заявки до громадських фондів на одержання міні-грантів з метою їх фінансової підтримки. Проведення такого «Ярмарку ...» мало великий резонанс в області, висвітлювалося багатома ЗМІ (телебачення, радіо, друкованою пресою).

Проектна діяльність нашої бібліотеки допомагає розвивати демократичні принципи суспільного перетворення в нашему регіоні, сприяє прозорості рішень місцевих владних структур, допомагає формувати відкрите суспільство. Все це свідчить про те, що бібліотеки на сучасному етапі залишаються джерелом духовності, центрами розповсюдження регіональної, національної, світової культури, частиною суспільного надбання держави і символом демократії.

ПІДСУМКИ ЮВІЛЕЙНОГО 2009 РОКУ

Звіт

Про роботу Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського у 2009 році

„Зберігаючи традиції, шукати нове...”
або
„Змінюватися або вмерти...”

*Оксана Ткаченко,
заступник директора
з основної роботи
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

„Зберігаючи традиції, шукати нове...”

В умовах сьогодення ці слова найбільш точно визначають місію бібліотек. Сьогодні впевнено можна сказати: тільки ті бібліотеки, які змогли перебудуватися, трансформувати свою діяльність з врахуванням змін в економіці, суспільстві, оточуючому середовищі, мають перспективи розвитку, перспективи вижити і бути потрібними громаді. Місія сучасної бібліотеки полягає не тільки в усвідомленні своєї значущості нами – працівниками бібліотек, але і в усвідомленні значущості бібліотечної справи суспільством. Вагомим у піднятті престижу бібліотек і бібліотечної діяльності є визнання важливості нашої праці владними органами. **Підтвердженням того, що бібліотеки нарешті були визнані важливою складовою української культури, зберігачами її культурного та духовного надбання, стали розпорядження КМУ** від 30 вересня 2009 року №1226-р „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи на період до 2011 року”, розпорядження КМУ від 23 грудня 2009р. №1579-р „Про схвалення Концепції Державної цільової національно – культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи „Бібліотека ХХІ” та розпорядження голови Кіровоградської ОДА від 27 листопада 2009 року № 910-р „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010 – 2015 рр.”, **а також постанов КМУ:** №1061 від 30 вересня 2009 року „Про доповнення пункту 1 мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні”, № 1062 від 30 вересня 2009 року „Про доповнення постанови Кабінету Міністрів України від 22 січня

2005 р. № 84”, № 1073 „Про підвищення заробітної плати працівникам бібліотек”. Ці розпорядження та постанови **були розглянуті на засіданні КМУ до Всеукраїнського дня бібліотек.**

Такий великий перелік регламентуючих документів щодо бібліотечної справи був вперше прийнятий в нашій країні за останні роки.

Минулий рік для нашої бібліотеки був насиченим, цікавим на події, вагомим на досягнення, але головне, він був ювілейним! Ніби вчора ми готувалися до святкування 110-ї річниці, планували ювілейні заходи, розробляли програму дій, писали історію нашої бібліотеки, знімали відеофільм про її минуле і сьогодення, а вже сьогодні підводимо підсумки нашої діяльності за ювілейний - 2009 рік.

На початку року пройшли урочистості, під час яких ми всі хвилювалися, зустрічали гостей, отримували подарунки, відзнаки і слова подяки за багаторічну працю. Ці святкові події надихали нас на нові звершення, нові досягнення, до яких працівники нашої бібліотеки прагнули завжди. Тому невипадковим було присудження бібліотеці почесного звання „Бібліотека року – 2009”, диплом про присвоєння якого ми отримали під час проведення звітно – виборчої конференції УБА в Києві в грудні 2009 року.

Робота нашої бібліотеки була високо оцінена авторитетним журі УБА. За шість інноваційних проектів, поданих на конкурс з різних напрямків діяльності. У висновках журі УБА було зазначено: „Ці роботи демонструють великий досвід бібліотеки в проектній та інноваційній діяльності, усвідомлення важливості проблем, які вона вирішує як загальнодоступний заклад, наявність тісної співпраці і взаємодії з партнерами. Книгозбірня працює над актуальними питаннями бібліотечної практики (культура читання, громадянська освіта, організація відкритого доступу до інформації), впроваджує в бібліотечні процеси корпоративні технології, об’єднує навколо себе інші книгозбірні з метою ефективного використання ресурсів.”

Стратегічними напрямками у своїй роботі ОУНБ ім. Д.І.Чижевського визначає сприяння розвитку демократичних та соціальних свобод громадян регіону; підтримку інтелектуальної свободи, освіти і навчання протягом життя, інформаційної та технологічної освіченості, збереження культурного та інтелектуального надбання, забезпечення доступності до інформаційних ресурсів, трансформування бібліотеки у потужний бібліотечно – інформаційний центр.

Підтвердженням такої бібліотечної політики є перевиконання наших основних показників діяльності. У 2009 році планові показники виконані:

(табл. 1 „Виконання основних показників роботи бібліотеки – 2009”)

	План	Виконання	%
Кількість користувачів	31800	32149	101,1
Кількість відвідувань	157700	167815	106,4
Книговидача	539050	615282	114,1

Якщо порівняти виконання показників з виконанням 2008 року, то по кількості користувачів, зареєстрованих відділами, спостерігається позитивна динаміка (+340 осіб), але показники відвідування та книговидачі в негативній динаміці: відповідно – 5548 та – 32708. Такий стан змушує глибоко замислитись над об’єктивними та суб’єктивними причинами цього явища. Під час звітування керівники структурних підрозділів називали такі причини: карантинні заходи, які спричинили відміну масових заходів, демографічний стан (все меншим стає кількість учнів старших класів та середніх спеціальних навчальних закладів), розвиток новітніх технологій, он-лайновий доступ до інформаційних ресурсів. Зараз нам слід детально проаналізувати всі можливі фактори зменшення показників відвідування та книговидачі і розробити дієві механізми повернення читача до бібліотеки, повернення до читання.

За єдиним реєстраційним квитком до бібліотеки записалося 12038 осіб (100,3% планового показника), але в порівнянні з 2008 роком також цей показник знизився на 55 осіб.

Аналізуючи стан виконання показників, ми ще раз переконалися, що є об’єктивні причини, зумовлені зовнішніми факторами, але є багато невикористаного потенціалу і резервів у бібліотечній роботі.

Однією з причин зниження книговидачі було незадовільне комплектування фонду протягом 2009 року, оскільки основні кошти на придбання літератури – 100 тисяч грн. – були призначені у кошторисі на кінець року, таким чином основна частина коштів була перерахована до видавництв та книготорговельних установ лише 31 грудня. Отже, надати основну частину нової, необхідної нашим читачам літератури, ми змогли тільки з середини січня 2010 року.

Загалом у минулому році до фонду бібліотеки надійшло 14134 примірники документів, з них придбано за кошти 1521 примірник документів – це література та медіаресурси.

Основними джерелами постачання документів у минулому році були:

(табл. 2 „Джерела постачання документів у 2009 році”)

Джерело комплектування	Вик. 2009
Книга-поштою	1024
Укрпошта	3791
Місцевий примірник	448
Обмінно-резервний фонд	1647
Книгарні	497
Дарунки	1967
Взамін загублених	840
Канадсько-український бібліотечний центр	3920
ВСЬОГО	14134

За мовою нові надходження розподілились наступним чином:

(табл. 3 „Розподіл нових надходжень у 2009 р. за мовами”)

	Українська	Російська	Іноземна	Нац.м.
Кількість	9325	3617	1190	2
%	66	25,6	8,4	

З фонду бібліотеки протягом звітного періоду було вилучено 7258 примірників документів. Основними причинами вилучення були: (табл. 4 „Розподіл вилучених видань за причинами”)

Причини вилучення	Кількість
Зношені видання	4093
Застарілі за змістом видання	2325
Загублені читачами	840
Всього	7258

Таким чином, загальний фонд бібліотеки на 1.01.2010 року становить 770 085 примірників документів, який складається з

- книжкового масиву – 561785 прим.;
- брошур – 11081 прим.;
- журналів - 175480 прим.;
- газет – 8719 підшивок;
- аудіовізуальних документів – 12249 прим.;
- видань на електронних носіях інформації – 771;
- нотних видань – 18167 прим.;
- мап – 87 прим.

Ці дані показують, що оновлення фонду бібліотеки за 2009 рік становить 1,8%, в той час, як нормативи ІФЛА визначають рекомендованим показником для бібліотек 10% об'ємів нових надходжень по відношенню до основного фонду.

Одним з основних напрямків нашої діяльності у 2009 році традиційно була робота з поповнення електронних баз даних бібліотеки. За звітний період всіма структурними підрозділами до ЕБД було внесено 103541 запис. У тому числі до електронних каталогів, які знаходяться в он - лайновому режимі на веб - сайті бібліотеки, занесено 85800 бібліографічних записів. Електронні бази даних створюють відділи комплектування, обробки документів та організації каталогів, інформаційно-бібліографічний, документів іноземними мовами, мистецтв, рідкісних і цінних видань, документів з питань економіки, виробництва та природничих наук. Цими відділами, за майже десять років введення описів до ЕБД, відпрацьовано алгоритм їхнього створення, стандарт опису документів, порядок введення документів до САБ „Ірбіс”. Але коло учасників створення розширяється, до процесу електронної обробки документів та систематизації долучаються нові працівники, які не зовсім якісно створюють електронний інформаційний продукт. Для нас ця проблема стала більш актуальною із розвитком регіонального інформаційно – бібліографічного ресурсу - КРКК. Але і в нашій бібліотеці ще багато проблем щодо вдосконалення ЕБД, наприклад, основна частина статей періодичних видань не має анатованого бібліографічного опису, хоча для ЦУКК та КРКК всі записи вводяться тільки анатовано. Постає питання у користувачів, чому частина описів анатована, а решта – ні? Таким чином, нам треба шукати шляхи вирішення цієї проблеми, якщо ми говоримо про якісно новий рівень наших електронних каталогів.

Активний розвиток новітніх технологій у бібліотечній практиці протягом останніх 10 років зумовив створення нових бібліотечних сервісів, доступних за допомогою мережі Інтернет. Веб – сторінка нашої бібліотеки з самого початку її існування вважається однією з красних в Україні, вона розроблена і витримана відповідно до світових стандартів та вимог щодо соціальних сайтів, містить усі необхідні сервіси для користувачів бібліотеки та віртуальних відвідувачів. Серед останніх новинок сайту – технології веб 2.0: блог бібліотеки, канал новин у форматі RSS (Really Simpl Sindication 2.0), організація власного серверу „Відкритий доступ” (сервіс самоархівування для накопичення наукових статей, дипломних робіт, рефератів, монографій, досліджень науковців та студентів регіональних ВНЗ з метою безкоштовного доступу всіх бажаючих), а також безкоштовний доступ до Інтер-

нет за технологією Wi-Fi у бібліотеці. Всі ці інновації сприяють залученню реальних та віртуальних користувачів. Протягом 2009 року інформаційними сервісами на веб – сторінці нашої бібліотеки скористалися понад 267 тисяч осіб, якими було переглянуто понад 690 тис. сторінок.

Життєздатність та конкурентоздатність бібліотеки визначається унікальністю її ресурсів та можливостями розвитку. Кредо сучасних бібліотек – культура, ефективність, затребуваність. До цих стандартів прагне і наша бібліотека. Над створенням власного гідного іміджу нашої бібліотеки працюють всі відділи – ті, що безпосередньо обслуговують користувачів, і ті, що належать до внутрішніх відділів і робота яких, на перший погляд, не помітна користувачам.

Відділ комплектування. Саме тут починається шлях книги, журналу, газети та інших документів до бібліотеки. Але від того, наскільки правильно і повно формується книжковий фонд, залежить успішна робота усіх відділів бібліотеки.

Наша бібліотека є центральним сховищем краєзнавчих і місцевих видань в регіоні. Співробітники відділу під керівництвом Олени Стрілець збирають інформацію про видання, що виходять на території регіону, намагаються максимально відстежувати місцеві видання у видавництвах міста. Але тут є лакуни, є проблеми з повнотою репертуару місцевих видань, треба також приділити більше уваги місцевим громадським організаціям нашого міста і області, багато з яких мають цікаві видання, наприклад „Інститут соціального менеджменту” та ін.

Структурним підрозділом відділу комплектування є сектор обмінно – резервних фондів, який потужно працює протягом останніх років, поповнюючи фонди районних і сільських бібліотек області. За минулій рік до сектору надійшло 28009 примірників документів, передано до фондів нашої бібліотеки 1609 примірників документів, до бібліотек області 22486 примірників документів. Виконання планових показників сектору становить 136%. Також, у минулому році, працівниками сектору ОРФ за допомогою працівників інших структурних підрозділів бібліотеки була проведена значна робота щодо впорядкування резервного фонду. Разом з тим є багато питань, над якими працівникам сектору ще потрібно працювати, враховуючи те, що склад працівників цього підрозділу оновився. Треба активно вивчати профіль комплектування відділів бібліотеки з метою вірного підходу до питань поповнення та формування.

Відділ обробки документів та організації каталогів є одним з основних відділів, який здійснює дуже відповідальну роботу, на перший погляд непомітну для наших користувачів. Його очолює Ольга

Кулик. Відділ проводить значний перелік виробничих процесів, без яких не може існувати бібліотека. За 2009 рік працівниками відділу було систематизовано 6005 документів, предметизовано 7305, здійснено технічну обробку та контроль 8460 документів, введено до ЕК 4987 карток, здійснено ретроконверсію 13452 документів, а також відредаговано 11029 описів.

Від того, наскільки професійно і якісно виконують працівники відділу всі ці процеси, залежить правильність формування фондів відділів, уніфікованість описів нашого електронного каталогу з описами інших бібліотек, які створюють власні електронні каталоги у форматі UNIMARK, повнота відображення фондів бібліотеки, до якої ми поступово наближаємося, здійснюючи ретроконверсію карткових каталогів, нарешті, від повноти розкриття змісту видання при формуванні електронного запису залежить розкриття наших фондів та задоволення пошуку документів користувачами. Тут є певні проблеми, над якими потрібно далі працювати. Треба більш детально описувати видання за змістом полегшення пошуку необхідних джерел та задоволення їхніх запитів.

В епоху інформатизації бібліотека розширює свої традиційні функції і стає справжнім провідником у безмежний світ електронних продуктів та послуг.

Нові працівники, які приходять до нашої бібліотеки протягом останніх десяти років, не можуть уявити бібліотеку без **відділу автоматизації бібліотечних процесів**. Він органічно влився в структуру бібліотеки і всі ці роки є невід'ємною та необхідною її частиною. Відділ автоматизації визначає напрямки розвитку бібліотеки у галузі інформатизації і автоматизації бібліотечних процесів, акумулює новітні технології та інші інновації. Всі досягнення нашої бібліотеки у галузі впровадження новітніх технологій стали можливими завдяки працівникам цього відділу, який очолює, з моменту його створення, Олег Волохін.

Відділ розширює та підтримує локальну мережу бібліотеки, здійснює її постійну технічну підтримку займається придбанням ліцензійного програмного забезпечення, нової техніки, модернізацією та ремонтом технічного обладнання; підтримує та оновлює сайт бібліотеки; займається адмініструванням САБ „Ірбіс” та електронного каталогу, адмініструє кооперативні проекти ЦУКК та КРКК, створює разом з відділом рідкісних і цінних документів електронний музей книги, постійно впроваджує та розвиває нові електронні сервіси на веб-сайті бібліотеки, у тому числі і його соціалізацію за допомогою технології ВЕБ 2.0.

Одним з головних напрямків роботи відділу є постійне навчання працівників нашої бібліотеки і всіх бібліотекарів районних бібліотек області користуванню комп’ютерною та копіювальною технікою, роботі з системою автоматизації бібліотеки, постійна щоденна допомога працівникам у вирішенні проблемних питань щодо роботи з електронними базами даних та інших.

На порядку денному цього відділу зараз постає нове завдання – активна робота в проекті „Бібліоміст Україна”, який передбачає навчання електронним технологіям працівників сільських бібліотек, робота у навчальному тренінговому центрі, який вже створюється в нашій бібліотеці. Працівник відділу Галина Нікітіна щойно повернулася з навчання у Державній Академії керівних кадрів культури і мистецтва України (ДАККМ), де здобула фахові знання та програмні модулі для організації тренінгів для бібліотекарів та користувачів.

Передусім, бібліотека функціонує як найважливіший інформаційний центр та центр проведення різних культурних заходів. Бібліотека і читач (користувач)... Ці два поняття нерозривно пов'язані. Служженню громаді присвячена вся робота бібліотечних служб: від гардеробниці до директора. Але щодня безпосередньо зустрічаються з нашими читачами і віртуальними користувачами працівники відділів обслуговування. В структурі нашої бібліотеки 10 відділів, що надають послуги користувачам, працівники яких і є тими провідниками у світ інформації, світ читання, світ культури і нових знань, без яких немає бібліотеки... Сьогодні „...бібліотеки створюють можливості, підтримують розвиток, допомагають вирішувати проблеми. Важливість внеску бібліотек у справу подолання економічної та індивідуальної депресії повинна бути усвідомлена суспільством.” (Клаудія Люкс – Президент ІФЛА).

Завжди привітно зустрічає наших читачів, які не уявляють свого життя без книги, **відділ міського абонемента**. Саме у цей відділ читачі ходять протягом багатьох років цілими родинами, старші покоління приводять молодших і навпаки. Це єдиний відділ у бібліотеці, який не має комп’ютерної техніки для обслуговування користувачів, але працівники відділу зберігають свого читача, працюють над пошуком ідей, які приваблюють і залишають тут людей, що люблять книгу. Тому відрядно, що останні три роки цей відділ стабільно виконує і перевиконує планові показники. За 2009 рік працівниками відділу міського абонемента, який очолює Наталія Білаш, всі планові показники перевиконані: по кількості користувачів – 101% (4536 осіб), по кількості відвідувань – 106% (42321 відвідування), по кількості виданих документів – 101% (80539 документів).

За звітний період працівниками відділу проведено 86 масових заходів:

- 35 книжкових виставок, найцікавішими з яких були „Перлина степового краю” (До 70-річчя утворення Кіровоградської області), „Живої мови чарування” (До Міжнародного дня рідної мови), „Барвистість одвічна народної мови” (До Дня української мови), ”Милосердя без меж” (До Міжнародного дня літніх людей).

У відділі були представлені не тільки книжкові виставки, а й цікаві виставки творчих робіт наших талановитих читачів. Кожна така виставка стала окрасою відділу – це виставки дитячих малюнків „Як дзвенять сніжинки” та „Світ дитини”, виставка фоторобіт Ірини Бурлаки, сімейна виставка родини Ганоцьких „Пані”, на якій були представлені чудові вишиванки Наталії Ганоцької, нашої колишньої колеги та вірші поета – земляка Віктора Ганоцького, який нещодавно покинув нас, але залишив свою багатогранну творчість і прекрасну поезію.

У минулому році з метою популяризації читання проводились заходи за Програмою читання. Цей проект був дуже важливим. Тому що останнім часом відбулася заміна поняття читання, як основи духовного і морального виховання, поняттям „читацька компетенція”, тобто „вміння сприймати текст”. Цей фактор зумовив зміну парадигми роботи бібліотек з читачами. Але ми вважаємо, що треба повернутись до читання у класичному понятті, вчити молоде покоління не тільки сприймати текст, але і розуміти його, відчувати красу літературного слова, аналізувати, мислити. Цей проект проходив у декількох відділах бібліотеки. У відділі міського абонемента для любителів поезії був представлений твір А. Ахматової „Поема без героя”, а для любителів українського слова – маловідомі твори Остапа Вишні.

Для працівників бібліотеки та для читачів було підготовлено та проведено лекції з етики та корпоративної культури, для студентів ВНЗ міста – огляди літератури та лекції з питань національного відродження „Зимові свята українців”. Протягом року у відділі проводилися екскурсії.

Інноваційним в роботі відділу міського абонемента у минулому році було відкриття фонду медіаресурсів. Останнім часом у користувачів виникає потреба у новітніх носіях інформації, особливо гостро її відчувають наші користувачі з обмеженими фізичними можливостями, для яких аудіокнижки – єдина можливість долучитися до кращих зразків світової літератури.

Хочу зазначити, що вся діяльність відбувалася одночасно із переобліком фондів у відділі. За підсумками переобліку у відділі місько-

го абонемента немає нестачі документів, що свідчить про велику роботу, яка була проведена з боржниками.

Парад **мистецтв** у бібліотеці! Ці слова можуть впевнено стати епіграфом до роботи відділу, який не перестає дивувати нас цікавими заходами, що стають резонансними не тільки в нашій бібліотеці, але й у місті, регіоні. Хочу підкреслити, що це єдиний відділ, який за підсумками роботи в порівнянні з минулим роком вийшов із позитивною динамікою по всіх основних показниках діяльності. Виконання показників основної роботи виглядають таким чином: по кількості користувачів – 102% (2049 осіб), по кількості відвідувань – 105% (15683), по кількості виданих документів – 110% (39626 прим.)

Працівники відділу поповнюють електронні бази даних, до яких було введено (предметизовано та систематизовано)-1400 описів.

На виконання інформаційних запитів користувачів працівниками відділу було надано 1160 бібліографічних довідок в режимі „Запит – відповідь”, у тому числі 500 довідок – за допомогою електронних ресурсів.

За звітний період у відділі мистецтв проведено 203 масових заходи, з них :

- 6 книжкових виставок, найцікавішими з яких були „Мистецтво печворку”, „Ландшафтні парки України”, „Іконопис. Особливості української ікони”;
- 10 відкритих переглядів;
- 12 виставок художників;
- 9 літературно – музичних вечорів, а також лекція - концерт „Граємо Вівальді”;
- 1 круглий стіл до Дня театру „Зустріч з акторами театрів Кіровограда 50-х років”;
- 2 презентації – прем’єри книг: збірка поезій Ю.Авруцького „Возвращение” та книги - трилогії Терези Хилінської „Кароль Шимановський та його епоха”;
- 32 лекцій, 2 дні інформації;
- 37 екскурсій;
- 39 засідань кіноклубу „Екран”.

Працівниками відділу було підготовлено 15 публікацій на веб-сайт бібліотеки.

Діяльність відділу дуже цікава, багатогранна, різноманітна, креативна. На останній сесії ІФЛА, яка відбулася у серпні минулого року, Президент Клаудія Люкс сказала; „Бібліотеки творять майбутнє за допомогою бібліотекарів - творчих особистостей за бібліотечною стійкою. Крім високих технологій нам потрібні і творчі уми.” Ці слова мо-

жна цілком відповідають працівникам відділу мистецтв. Масові заходи відділу відвідали 10134 особи. Світлана Ушакова працює завідувачкою відділу мистецтв перший рік, але за цей час реалізувала разом зі своїми колегами багато цікавих ідей.

До відділів, які креативно підходять до своєї роботи, не бояться експерименувати, шукають цікаві нетрадиційні ідеї, належить і відділ **документів іноземними мовами**. Колектив відділу під керівництвом Оксани Сєргеєвої також знаходиться у епіцентрі уваги користувачів бібліотеки. Про це говорять показники роботи, які постійно зростають і залишаються досить високими для такого спеціалізованого відділу.

Основні показники роботи відділу виконані по кількості користувачів на 101% (2528 осіб), по кількості відвідувань на 122% (11002 відвід.), по кількості виданих документів на 123% (61437 прим.), причому, по двох останніх показниках спостерігається позитивна динаміка у порівнянні з минулим роком.

У відділі документів іноземними мовами працює сектор комплектування та обробки документів, який створює електронні бази даних документів іноземними мовами. Всього працівниками сектору поповнюється 3 електронних БД. За звітний період до ЕБД було введено 2 765 описів документів, зареєстровано, систематизовано та предметизовано 170 книг, 1013 періодичних видань, 57 відеодокументів.

Працівниками відділу надано 1151 бібліографічна довідка на запит користувачів, у тому числі 867 довідок - за допомогою електронних БД.

За звітний період у відділі проведено 208 масових заходів, з них:

- 21 книжкова виставка, найцікавішою з яких була виставка, присвячена заснуванню Нобелівської премії „Нобелівський бенкет”.

- 6 відкритих переглядів;
- 21 відеоперегляд кінофільмів з оглядами літератури;
- 22 екскурсій;
- 2 лекцій – тренінги;
- 4 дні спеціаліста.

Багато років у відділі працює проект „Вікно в Америку”, в рамках якого постійно діє дискусійний клуб англійською мовою для працюючих жінок, у минулому році відбулося 48 засідань клубу. Також в рамках проекту працює відеоклуб „Movies Wensdays”, 49 засідань якого відбулось у 2009 році. Також при відділі працює театральний гурток англійською мовою, який відвідало 163 особи.

З початком роботи у відділі заочного абонемента документів німецькою мовою „Гете – Інституту”, почав працювати клуб німецької розмовної мови, 27 засідань якого відбулося у минулому році.

У діяльності клубів англійською мовою працівникам відділу активно допомагають волонтери Корпусу миру США. Але в планах відділу - розвивати партнерські стосунки і з волонтерами з Німеччини. У відділі вже є достатня колекція відеофільмів німецькою мовою, яка, на думку працівників відділу, недостатньо використовується. Тому потрібно далі розвивати цей напрямок у роботі, тут є досить потужний потенціал.

Є у роботі відділу ексклюзивні знахідки.

Насамперед хочу зупинитися на виставці „Металеві метаморфози” Євгена Василевського, яка вдруге експонувалася у відділі і мала неабиякий резонанс не тільки у нашому місті, але й завдяки сюжету Всеукраїнського телебачення стала перлиною нашого міста.

Традиційно для відділу стала організація публічних лекцій з питань культурології професора Дональда Джека Лондона та нова виставка колекції книжок, подарованих родиною Лондонів нашій бібліотеці.

Ще однією яскравою подією, організованою відділом документів іноземними мовами спільно з відділом мистецтв, стала театралізована вистава „Медея” за мотивами трагедії Евріпіда. Вистава була підготовлена англійською та українською мовами у чудовому, дуже професійному виконанні Кейті Нейборс, випускниці Оуклендського університету (Мічиган, США) та Бреда Радке, студента 4 курсу того ж університету. Передувала виставі лекція Павла Босого, американського театрознавця, професора Керро Нокса, керівника театрального відділення Оуклендського університету: „Театр – трансформер: світло для театральних залів з гнучкою організацією простору” і „Особливості режисури та акторської гри у виставах дитячої аудиторії”.

До відділу з робочим візитом і моніторингом діяльності Проекту „Вікно в Америку” завітали прес-аташе Посольства США в Україні Ненсі Петіт та Президент УБА (на той час) Валентина Пашкова, які на високому рівні оцінили роботу працівників відділу.

Ще хочу відмітити, що результатом такої оцінки стало додаткове фінансування в рамках проекту на придбання комп’ютерної техніки, таким чином, до відділу було придбано 2 сучасних комп’ютери та лазерний кольоровий принтер.

Єдина вимога до працівників відділу – оперативно публікувати інформацію про всі заходи на сайті нашої бібліотеки на сторінці центру „Вікно в Америку” та в ЗМІ, у тому числі Інтернет-ресурсах.

Перлиною і окрасою бібліотеки є **відділ рідкісних і цінних документів**. Робота цього відділу дещо відрізняється від роботи інших відділів обслуговування, саме в цьому відділі відбувається постійна пошукова та науково – дослідна робота з вивчення колекцій, стародруків, кириличних видань. Саме цей відділ створює електронний музей книги, який є дуже популярним у наших віртуальних користувачів. Показники діяльності минулого року виконані на 104% (414 осіб) по кількості користувачів, на 102% (1833) по кількості відвідувань, на 100,4% (2911 прим.) по кількості виданих документів.

В минулому році у відділі було проведено 23 масових заходи, на яких побувало 1053 громадяни нашого регіону та гостей з інших регіонів України та закордонних.

Велика робота проводиться працівниками відділу з оцифрування рідкісних книг та стародруків до музею книги та електронного читального залу, загалом було оцифровано 1500 сторінок краєзнавчих видань.

Працівниками відділу підготовлено та видано бібліографічний покажчик „Колекція кириличних стародруків в обласній універсальній науковій бібліотеці ім.Д.І.Чижевського”. Для студентів факультету журналістики КДПУ та факультету документознавства КНУКІМ Наталяєю Зеленською, завідувачкою відділом, підготовлені і проведені лекції за темами: „З історії друкарства в Україні”, „Дореволюційні періодичні видання у фондах відділу” та „Книжкова колекція Олександра Ільїна”.

Не можу не зазначити багаторічну плідну співпрацю працівників відділу з Обласним краєзнавчим музеєм та Державним архівом Кіровоградської області. Результатом такої співпраці кожного року є створення та експозиції унікальних виставок, на яких завжди представлені ексклюзивні документи і артефакти. В минулому році це були виставки, присвячені 110-річчю нашої бібліотеки у контексті історії нашого краю та до 255-річчя нашого міста.

Але у роботі відділу є проблеми, які пов’язані з технологічним обладнанням для більш якісного та швидкого оцифрування документів. Також перед відділом постає завдання щодо створення обласного реєстру цінних і рідкісних видань; розвиток проектної діяльності, який треба спрямувати на пошук можливостей реставрації стародруків. Одним із завдань відділу є також спільна робота з нашими польськими партнерами з дигіталізації польських видань та створення покажчика польської книги у фондах нашої бібліотеки.

Відділ документів з питань економіки, виробництва та природничих наук зараз перебуває у пошуках свого нового обличчя. Його

головне завдання - обслуговування працівників промисловості та сільського господарства, конструкторських бюро, науково – дослідних інститутів, наукових працівників, викладачів вузів і технікумів, господарських керівників, винахідників і раціоналізаторів. Минулого року працівники відділу поступово нарощували основні показники: кількість зареєстрованих користувачів у відділі складає 101% планових показників (5813 осіб), кількість відвідувань 101% (18198 відв.), кількість виданих документів – 102,4% (102433 прим.). З позитивною динамікою у порівнянні з 2008 роком у відділі виконаний саме показник книговидачі. І це не дивно, адже саме цей відділ має найкращий по бібліотеці показник оновлення фонду – 8,1%, який наближається до рекомендацій ІФЛА (10%).

Працівниками відділу здійснюється електронна розсылка списків нових надходжень, ведеться опис профільних періодичних видань до ЕБД. Протягом звітного періоду було введено 386 описів. Але при цьому потрібно взяти під контроль якість опису журналів, чітко дотримуватися стандарту опису документів в ІРБІС.

У минулому році у відділі відбулося 83 масових заходи з популяризації літератури, проведено 14 відкритих переглядів, 17 днів інформації, 25 екскурсій. Працівники відділу продовжують традиції взаємодії з науковцями міста, спільно з КНТУ була проведена наукова конференція „Україна в євроінтеграційних процесах”, також завідуюча відділом Інна Коваленко була запрошена і брала участь у науково – практичній конференції „Україна на шляху соціально – економічних перетворень в умовах глобалізації” (До 80-річчя КНТУ).

Шукаючи креативні шляхи розвитку, працівники відділу організували дві цікаві виставки, які мали широкий резонанс і залучили до відділу додаткових користувачів та відвідувачів - це виставка проектів – макетів, проектів - плакатів студентів КІРУЕ „Кращі дизайнерські проекти року”, а також була презентована та експонувалася протягом трьох місяців виставка мінералів, кольорових, декоративних каменів „У світі мінералів”, які зібрали і обробив мешканець Кривого Рогу Юрій Лук'янченко.

Одне з головних завдань, яке заплановано у відділі на цей рік – це перевірка підсобного фонду, а також активізація роботи в екологічному „Орхуському центрі”, який був створений за спільною угодою з Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища в Кіровоградській області наприкінці минулого року і має перспективи щодо розвитку своєї діяльності. Бажаю успіхів у здійсненні цих завдань працівникам відділу разом з новою завідувачкою Аліною

Осокіною. Після переобліку необхідно перебудувати розстановку фонду, максимально відкривши його для вільного доступу користувачів.

На Всеукраїнській школі методиста, яка відбулася у листопаді 2009 року, провідними спеціалістами бібліотечної справи України, Росії, Білорусі, на підґрунті вивчення світового досвіду, було рекомендовано змінювати інформаційний простір. „Бібліотекам необхідно організувати відкритий доступ читачів до фондів. Цей метод обслуговування дозволить задовольнити запити читачів, підвищити комфортність і культуру їх обслуговування. Для цього необхідно чітко розпланувати фонд і зручно його організувати. Фонд, в якому книгу може знайти тільки бібліотекар - погано організований фонд.”

Відділ документів з питань **краєзнавства** одним з перших побудував фонд за принципом відкритого доступу до власних ресурсів. Працівники відділу працюють в такому режимі два роки і відчувають певні переваги такої організації бібліотечного простору.

Відділ під керівництвом Тетяни Макарової проводить комплексну роботу, яка залишається пріоритетною у діяльності бібліотеки.

У минулому році відділу були підвищені планові показники основної діяльності, тому що ми бачимо перспективи для розвитку краєзнавчої діяльності та надання послуг мешканцям регіону. Основні показники виконані: по кількості користувачів на 101% (1509 користувачів), по кількості відвідувань на 112% (5588), по кількості виданих документів на 114% (13729 примірників).

За звітний період у відділі відбулося 32 заходи з популяризації краєзнавчих документів та масових заходів, у тому числі:

- 12 книжкових виставок, серед яких були найбільш цікавими та найбільш відвідуваними – „З Днем народження Кіровоградщино!” (До 70-річчя утворення Кіровоградської області), „Забуттю не підлягає...” (До 65-річчя визволення Кіровограда від німецько – фашистських загарбників), а також справжньою перлиною та демонстрацією творів мистецтв наших майстринь – бібліотекарів стала виставка „Ювілейний вернісаж. Світ наших захоплень”, яка присвячувалася 110-річчю бібліотеки і експонувалася в рамках ювілейних заходів.

- 10 ювілейних календарів;
- 2 виставки художників краю: „Рельєфи Віктора Френчка” та роботи майстрів клубу народних ремесел „Ниточка” „З Україною в серці”;
- 2 літературних вечори у рамках Програми читання: Оповідання О. Жовни „Бабка” та оповідання В. Журби „Без вороття” у прекрасному виконанні актора Кіровоградського академічного

обласного музично – драматичного театру ім. М. Кропивницького Олександра Ярошенка.

Важливою подією стала презентація книги „Долі поляків на Кіровоградщині”, яку представив Олександр Полячок, голова об’єднання поляків на Кіровоградщині „Полонія”.

Вагомою часткою роботи відділу краєзнавства є створення електронного регіонального інформаційно – бібліографічного ресурсу – КРКК. Ознакою минулого року стало пожвавлення та активізація роботи районних бібліотек, які є учасниками цього проекту. До проекту приєднались Долинська, Вільшанська, Гайворонська районні бібліотеки. Таким чином, кількість бібліотек – учасниць, які створюють цей ресурс, становить 13. За звітний період КРКК поповнився на 10062 електронних бібліографічних описи. Okрім адміністрування проекту та постійного редагування записів, введених бібліографами інших бібліотек, працівники відділу надають постійні консультації та навчають бібліотекарів роботі з системою автоматизації бібліотек „ІРБІС”, стандартам опису документів. Надано 73 консультації, у тому числі за допомогою електронної пошти та скайп – технологій. Хоча тут є певні проблеми зі зворотнім зв’язком та виконанням рекомендацій бібліотеками – учасницями КРКК. Треба і надалі відпрацьовувати механізм консультування, хоч у працівників відділу краєзнавства вже є практично напрацьовані рекомендації щодо покращення роботи КРКК, покращення якості описів, які вводяться до цього бібліографічного ресурсу.

Працівники відділу взяли участь у створенні бібліографічного покажчика про Володимира Винниченка спільно з бібліотекою КДПУ ім. В.Винниченка.

Разом з тим, працівникам відділу треба більш активно популяризувати краєзнавчі ресурси, зокрема через масові заходи, активізувати роботу щодо отримання новинок місцевих видань та їх презентацій у бібліотеці. Більш активно використовувати власний потенціал, розкриття якого має відбуватись відповідно до інтересів регіону.

Найбільший за масштабами відділ бібліотеки – **відділ читальних залів**. Цей відділ зберігає пальму першості як за обсягом підсобних фондів, так і за основними показниками бібліотечної діяльності. За звітний період працівниками відділу було зареєстровано 12068 користувачів (101% планових показників), які відвідали відділ 49847 разів (104% плану), яким було видано 311176 документів з фондів бібліотеки (122% планових показників). Цифри вражаючі, але, разом з тим, тут є привід для хвилювання, бо в порівнянні з минулими роками показники поступово зменшуються. Працівникам відділу і, насамперед,

завідуючій Галині Демиденко необхідно проаналізувати ситуацію та розробити заходи, які б уповільнили процес подальшого різкого зменшення показників з відвідування та книговидачі.

Протягом звітного періоду у відділі проведено 151 масовий захід, які відвідали 2957 осіб. Серед них - 50 книжкових виставок, 5 відкритих переглядів, 29 ювілейних календарів, 1 виставка кіровоградських майстрів ужиткового мистецтва, 48 екскурсій, 4 семінари та 4 лекції, 2 дні інформації.

Багато заходів відбулося в інформаційно-ресурсних центрах, які працюють при відділі. Коротко про їх діяльність.

„**Центр Європейської інформації**” є важливою складовою роботи бібліотеки у здійсненні інформаційної політики нашої держави у євроінтеграційних напрямках. Протягом звітного періоду в рамках роботи центру відбулося 25 різноманітних заходів - від виставок документів, які висвітлюють різні аспекти життя Європейського Союзу, до проведення виставок – конкурсів дитячого малюнка до Дня Європи, семінарські заняття, розвиток мережі міні-центрів Європейської інформації у районних бібліотеках. У центрі виконуються бібліографічно – інформаційні довідки з використанням ресурсів Інтернет. Минулого року було виконано 2565 таких довідок. Консультант центру Тетяна Федорова входить до Ініціативної групи Мережі центрів Європейської інформації України, що свідчить про досить активну, змістовну і цікаву роботу нашого регіонального центру.

„**Обласний інформаційно - консультивний гендерний центр**”, який очолює досвідчений працівник Аліса Абгарян. Центр веде активну проектну роботу , а також роботу з поповнення електронних баз даних з гендерної тематики на веб - сторінці інформаційної служби з актуальних питань жіноцтва, де за звітний період було розміщено 62 документи. В Консультивному гендерному центрі працює „Юридична клініка”, де продовжують надаватися безкоштовні юридичні послуги соціально незахищеним громадянам нашого міста і області. Протягом звітного періоду за юридичною допомогою до фахівців – юристів звернулося понад 50 громадян.

Але роботу центру потрібно більше спрямовувати на залучення до співпраці громадських організацій міста і області. Для цього проводити більше спільніх круглих столів, брифінгів, обмінюватися друкованою продукцією.

„**Канадсько-український бібліотечний центр**”, який очолює Наталія Чуприна, функціонує у відділі читальних залів другий рік. У весь цей час працівниками Центру проводиться цікава робота з відбору, поповнення та вивчення фонду української діаспори, його попу-

ляризації. Протягом минулого року у Центрі були презентовані книжкові виставки, серед яких „УПА: погляд крізь роки”. Ця виставка мала резонанс і зацікавила багатьох фахівців - істориків під час проведення заходів у обласному художньому музеї. У Центрі проводилися цікаві лекції за темою „Голограма національної свідомості української діаспори”, готувалися інформаційні сюжети на обласне радіо і телебачення. Разом з тим, недостатньо організована робота щодо науково – бібліографічного вивчення видань з автографами, маргіналіями, які і становлять основну наукову цінність та унікальність цього фонду.

Навігатором у бібліотечному та безмежному просторі електронних ресурсів є **інформаційно-бібліографічний відділ**. Кожного року працівники цього відділу допомагають нашим користувачам зорієнтуватись у каталогах і картотеках як традиційних, від яких ми поки що не можемо відмовитись, так і в електронних. Хоча офіційний показник користувачів, зареєстрованих у цьому відділі, складає лише 1,2% від усіх зареєстрованих у бібліотеці, де-факто через інформаційно – бібліографічний відділ проходить набагато більше відвідувачів бібліотеки, яким потрібна допомога. Великою залишається кількість інформаційно – бібліографічних довідок, наданих нашим користувачам. За минулий рік в режимі „запит – відповідь” нашим користувачам було надано 5525 бібліографічних довідок різноманітної тематики. Вже традиційним стало виконання віртуальних бібліографічних довідок, які завжди виконуються на високому професійному рівні. Протягом минулого року було виконано 490 віртуальних довідок в електронному режимі.

Працівниками відділу проводиться навчальна робота за допомогою групових занять з бібліографічної грамотності. Протягом року проведено 20 бібліографічних тренінгів за темою „Робота з електронним каталогом ОУНБ ім. Д.Чижевського” для студентів Кіровоградської філії Національного університету культури і мистецтв, журналістів молодіжних редакцій та електронних ЗМІ Кіровограда, студентів Інституту комерції та КНТУ, вчителів Кіровоградської області та учнів шкіл.

Одним з головних напрямків роботи інформаційно - бібліографічного відділу є участь у Всеукраїнському бібліотечному проекті створення кооперативних бібліотечних баз даних українських журналів ЦУКК та розписування бібліотечних періодичних видань. Працівниками відділу введено до ЕБД 21693 описи, при плані 17000 та відрядовано 26234 електронних бібліографічних записи. Працівники відділу надають фахову методично – практичну допомогу бібліотекарям області, беруть активну участь у відрядженнях до районних бібліотек,

навчають наших колег під час проведення семінарів – практикумів. За минулий рік працівниками відділу було здійснено 5 виїздів, зокрема Тамара Недашківська надавала практичну допомогу районним бібліотекам тричі.

У відділі налагоджується і бібліографічно – видавнича робота, Оксана Нельга підготувала бібліографічний покажчик „Іван Мазепа: Людина. Політик. Легенда.” (До 370-ї річниці від дня народження І.С.Мазепи (1639-1709), гетьмана України).

Про інші досягнення та проблемні аспекти у роботі відділу розповість завідуюча цього відділу Єлизавета Літвінова.

Бібліотека цінується своїми фондами, і в кожному відділі є свої скарби.

Базовою структурою бібліотеки є **відділ зберігання основного фонду**, яким керує Лариса Коваленко. У книgosховищі йде безперервна копітка робота щодо формування бібліотечного фонду та раціонального розміщення документів. Паралельно ведеться систематичний перегляд книг та періодики, вилучається застаріла або представлена в зайвих екземплярах література, якою поповнюється обмінно-резервний фонд. Звідси за допомогою вантажного ліftа книги подаються в читальні зали, де чекають виконання замовлення користувачі. Щорічно відділом видається понад 30 тисяч екземплярів друкованої продукції.

За минулий рік до фондів основного зберігання надійшло 11190 примірників документів з підсобних фондів відділів та було отримано 2006 нових документів.

У відділі продовжується робота зі створення топографічного каталогу основного фонду.

Працівники відділу ведуть активну роботу з електронним каталогом, за звітний період до ЕК внесено 18286 відомостей про місце зберігання документів, які внесені по ретроконверсії.

При відділі основного зберігання функціонує **сектор МБА**, послугами якого у минулому році скористались 103 абоненти – бібліотеки та 105 користувачів бібліотеки. Сектором МБА було видано іншим бібліотекам 1012 документів, одержано від бібліотек – абонентів 62 документи. Працівником сектору Раїсою Борисовою надавалась методично-практична допомога бібліотекарям області – усні та письмові консультації щодо організації роботи МБА у сучасних умовах, правил користування МБА та правильного оформлення замовлень, був здійснений аналіз роботи МБА у бібліотеках області за 2008 рік.

Протягом року вивчалась робота МБА в електронному режимі, але тут є ще багато проблем, над якими треба працювати, зокрема, ви-

вчати законодавче поле діяльності щодо авторського права, копіювання та відтворення документів, пересилання тощо. З 2009 року послуга МБА стала платною, тому виникли певні проблеми з пересиланням та доставкою книг.

Сектором гігієни та реставрації документів здійснено 442 оправи при плані 390 (113%), з яких – 287 книг, 67 підшивок журналів загальною кількістю 506 примірників, 88 газет. Ця робота є копіткою і вимагає як необхідних навиків, так і спеціального обладнання. Володимир Тихонович Єфанов проаналізував проблемні питання, які протягом багатьох років виникають у роботі сектору, над якими нам разом треба працювати. Особливого технологічного підходу вимагає оправа рідкісних і цінних документів, наприклад, обрізка книжкових блоків цих видань здійснюється тільки вручну, дуже обережно, щоб не зіпсувати ці видання, тому для цієї роботи треба придбати необхідне обладнання. Така робота вимагає дуже високої майстерності та збільшення часу на цей процес, що також треба враховувати при нормуванні роботи сектору. Нам потрібно шукати можливості придбання одноножової паперорізальної машини, що значно полегшить виконання робіт з обрізання книжкових блоків товщиною понад 2 см. Заступнику директора з господарчої роботи необхідно організувати періодичне заточування ножів для різання картону, забезпечення необхідними витратними матеріалами для безперебійного і якісного процесу реставрації і оправи документів.

Наймолодший і найбільш інноваційний відділ бібліотеки – **Інтернет-центр**. Цей відділ став дуже популярним серед користувачів та громадян міста і залишається таким протягом останніх років, про що свідчать показники основної діяльності. Кількість записаних користувачів у 2009 році становить 2664 особи, які звернулися до Інтернет – ресурсів центру 22630 разів. Крім того, працівниками Інтернет – центру, який очолює Ірина Кучеренко, надається значна консультативна допомога в роботі з Інтернет – ресурсами, протягом звітного періоду ними було надано 6327 інформаційних довідок нашим користувачам, проведено 65 тренінгів. В Інтернет – центрі проводяться семінарські заняття для бібліотекарів області, а також у минулому році був проведений міжрегіональний семінар для директорів районних бібліотек Полтавської, Вінницької та Черкаської областей за темою „Доступ до Інтернет - ресурсів органів влади”, який проводили Елеонора Валентайн, керівник Програми сприяння Парламенту II, та Ярослава Хіміч, заступник директора ДАККіМ.

Зараз Інтернет – центр трансформується. В ньому створюється обласний тренінговий центр за Програмою „Бібліоміст – Україна”, за

великим проектом Фонду Білла та Мелінди Гейтс „Глобальні бібліотеки”. Ірина Кучеренко пройшла навчання у Всеукраїнському тренінговому центрі у ДАККіМ та отримала свідоцтво і відповідний сертифікат на здійснення тренінгової діяльності в цьому центрі.

Оскільки ознакою нашого стрімкого часу є трансформування діяльності бібліотек, активне впровадження інновацій, тому дуже важливим у роботі бібліотеки є науково-методичне забезпечення роботи. Інноваційність у роботі – запорука успішної діяльності. Але, треба пам'ятати, що будь-які інновації – це завжди ризики. Працівники **відділу науково-методичної роботи та соціологічних досліджень** повинні бути експертами у трансформуванні бібліотечної діяльності. Основна функція працівників цього відділу, який очолює Любов Циганкова – аналітична, дослідна та прогнозова. Спеціалісти відділу повинні бачити перспективи розвитку бібліотек області, знаходити, досліджувати та вивчати кращий досвід, з метою його подальшого запровадження у бібліотечну практику. „Методист – це бджола, яка переносить пилок з квітки на квітку” – так поетично охарактеризувала роботу методиста Слава Матліна, відомий російський бібліотекознавець.

Саме так намагаються діяти наші працівники методичної служби. В минулому році вони підготували 6 аналітичних довідок, а також щорічний інформаційний матеріал „Публічні бібліотеки Кіровоградщини: рік 2008-й”, в якому виклади статистичні показники і проаналізували ситуацію, що склалась в бібліотеках області та тенденції їх подальшого розвитку.

Сектором соціологічних досліджень проведено 5 наукових досліджень, два з яких є Всеукраїнськими і масштабними – це „Розподіл у регіонах книг, отриманих за Державною програмою розвитку та функціонування української мови на 2004-2010 рр.” та „Стан фондів публічних бібліотек України. Суспільні науки”. В цих дослідженнях беруть участь 11 бібліотек області, розраховані вони на 2 роки: 2009-2010. Дуже важливо, щоб результати досліджень були використані для покращення роботи.

Важливою складовою у роботі відділу є система професійної безперервної освіти бібліотечного персоналу області. В сучасних умовах роботи бібліотек необхідна активна позиція бібліотекаря, постійне прагнення щодо вдосконалення фахового рівня, оволодіння новими вміннями та знаннями, гнучкість у роботі та спроможність опановувати нові технології і нові бібліотечні сервіси. Саме на це спрямовані наші семінарські та тренінгові заняття, які організовують і проводять методисти в рамках професійної та проектної діяльності. У минулому

році було проведено 4 семінари та 2 практикуми для бібліотекарів області.

Продовжує розвиватися мережа інформаційно – ресурсних центрів у районних бібліотеках за проектом „Мережа громадянської освіти”. В минулому році цей процес майже закінчився зі створенням центрів в останніх 5-ти районних бібліотеках (Компаніївки, Знам'янського району, Голованівська, Устинівки та Ульяновки). Тепер в області існує 25 інформаційно-ресурсних бібліотечних центрів з безкоштовним доступом до Інтернет – ресурсів.

Працівниками відділу здійснено 34 виїзди до бібліотек області, у тому числі відвідано 50 сільських бібліотек. Під час виїздів на місця бібліотекарями була здійснена консультативна та практична допомога.

Для забезпечення керівної діяльності бібліотечної справи області працівниками відділу підготовлено інформаційно – аналітичні матеріали до 10 засідань колегії управління культури і туризму ОДА, 3 -х засідань відділу стратегічного планування та розвитку культури УКТ, 2-х засідань обласної міжвідомчої ради, та 2 засідань ради директорів обласних бібліотек.

Для підвищення фахового рівня та в рамках ювілейних заходів у травні 2009 року була проведена Міжнародна науково – практична конференція „Бібліотека ХХІ століття: історія, трансформація, подолання стереотипів.” Конференція пройшла на високому професійному рівні за участю наших польських партнерів з Дольношльонської публічної бібліотеки м. Вроцлава.

Міжнародне співробітництво сприяє розвитку місцевих бібліотек. Воно дозволяє бібліотеці враховувати в своїй роботі тенденції світового розвитку, оцінювати свою діяльність, досягнення і свої проблеми в більш широкому контексті, в порівнянні з діяльністю інших бібліотек, рівнятися в своїй роботі на міжнародні стандарти.

Тому такі конференції ми хочемо зробити щорічними і традиційними.

Формування позитивного іміджу бібліотеки, інформування громадськості про бібліотечні події та заходи, розвиток суспільної комунікації з метою популяризації діяльності бібліотеки – все це напрямки роботи **сектору маркетингу**, який є складовою частиною відділу. Протягом року Світланою Приймак, яка очолює цей напрямок роботи, було зроблено багато інформаційних сюжетів, які публікувалися у Інтернет – ЗМІ, звучали по обласному радіо, а також були представлені на ТБ. Загалом протягом звітного періоду діяльність бібліотеки була висвітлена на сторінках місцевої преси - надруковано 80 публікацій,

понад 90 разів громадськість області була поінформована про наші бібліотечні заходи по обласному радіо, в тому числі півгодинне радіо-інтерв'ю директора бібліотеки – до Дня бібліотек, а також близько 20 інформацій по національному радіо через представника по Кіровоградській області Миколу Труханова, понад 110 телесюжетів про бібліотеку та її події показано по обласному та Всеукраїнському ТБ, у тому числі 2 телепередачі – „З добром до людей” (Кіровоград, 28. 06, 05.07) , „Ми йдемо в гості” (ТТВ, 13. 08). До Всеукраїнського дня бібліотек по обласному ТБ був продемонстрований документальний фільм „Бібліотека: 110-річчю ОУНБ ім. Д.І.Чижевського присвячується”, створений творчою групою на чолі з Олегом Волохіним та Світланою Ушаковою.

Значною подією стало видання ювілейної книги „Бібліотека – свідок і творець історії краю”. Це перше ґрунтовне дослідження історичного шляху головної книгозбірні краю, зроблене самими бібліотечними працівниками.

Таким чином, підсумовуючи роботу бібліотеки за минулий кризовий 2009 рік, хочу зазначити, що ми всі разом гідно пройшли цей період часу. „Криза – не час для відступу! А час для пошуку нових ідей!” - ці слова пролунали на Всеукраїнській школі методиста з вуст Інни Цуріної, і з ними неможливо не погодитися. У своєму звіті я назвала далеко не всі наші події і досягнення, на це потрібно не година, а набагато більше часу. Головне, що наша робота і наші досягнення добре відомі нашим читачам, користувачам, громаді в місті і області. Головним визначенням нашої з вами роботи є відгуки про роботу бібліотеки наших користувачів: реальних і віртуальних. Ми витримали виклик часу. Ми довели свою працею, що ми потрібні нашій громаді, тому що про нашу бібліотеку і „як пройти до бібліотеки Чижевського знає кожен мешканець нашого міста і області.”

Організація науково-методичної роботи: вплив на діяльність бібліотек області

**Валентина Козлова,
заступник директора
з наукової роботи
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського**

Діяльність відділу науково-методичної роботи і соціологічних досліджень протягом 2009 року була спрямована на удосконалення управління бібліотечною справою в регіоні, вивчення діяльності бібліотек з різних аспектів роботи, проведення соціологічних досліджень, організацію безперервної освіти фахівців бібліотек області, інформатизацію бібліотек шляхом подальшого розвитку інформаційно-ресурсних центрів, надання методичної та практичної допомоги.

За звітний період відділом готовились різноманітні аналітичні матеріали з різних напрямків функціонування бібліотек. В зоні уваги відділу постійно знаходились питання статистичного та фактичного аналізів основних показників і змісту роботи книгозбирень області. Це оглядово –інформаційний матеріал про діяльність бібліотек ”Публічні бібліотеки Кіровоградщини: рік 2008–й”, в якому викладені не лише статистичні показники, а й подана характеристика ситуації, що склалась у бібліотеках області, тенденції її розвитку.

Аналітичні та інформаційні довідки висвітлювали пріоритетні напрямки роботи бібліотек:

- „Документні ресурси публічних бібліотек області у 2008 році”;
- „Стан передплати періодичних видань у бібліотеках області на I півріччя 2009 року”;
- „Організаційно–методична робота бібліотек області”;
- „Статистичний аналіз діяльності бібліотек всіх систем і відомств за 2008 рік.”;
- „Використання ЗМІ в роботі бібліотек – створення бібліотечного іміджу серед місцевої громади”;
- „Форми і методи популяризації сучасної української книги в бібліотеках області: здобутки і проблеми”.

Сьогодення ставить перед бібліотеками актуальні завдання – визначення нових соціальних орієнтирів і належного місця у системі забезпечення і максимального задоволення інформаційних, освітніх, культурних запитів і потреб користувачів, зміни характеру взаємовідносин, зміщення зв’язків бібліотек з населенням, забезпечення підвищення якості їх діяльності.

Але оптимізувати діяльність бібліотек, максимально наблизивши її до сучасних умов, можливо тільки, за умови вивчення сучасного стану роботи бібліотечних закладів. Саме на це спрямовані дослідження, які проведені сектором соціологічних досліджень відділу.

На базі ОУНБ ім. Д.І.Чижевського проведено соціологічне **дослідження до 110-річчя бібліотеки**, метою якого було вивчення думки користувачів про бібліотечний фонд, культурний рівень працівників бібліотеки та їх професіоналізм, роль бібліотеки в громадському і культурному житті міста та області; шляхи розвитку у майбутньому.

З метою поглибленого вивчення читацьких уподобань, визначення кращої книги року, а також виявлення прогалин у бібліотечному фонді на базі відділів обслуговування ОУНБ ім. Д.І.Чижевського проведено дослідження локального характеру

„Популярний твір 2008 року”. Дослідження показало, що користувачі нашої бібліотеки найчастіше звертаються до художньої та навчальної літератури та гостро потребують інформації про нові видання.

Дослідження „**Вивчення інформаційних потреб представників місцевих органів влади в регіоні**” дало можливість одержати інформацію про реальні та потенційні потреби представників місцевих органів влади.

Проведено 1-й етап республіканського дослідження „**Розподіл у регіонах книг, отриманих за Державною програмою розвитку та функціонування української мови на 2004-2010 роки**”.

За накладними заповнена таблиця по розподілу даної літератури з обмінно-резервного фонду ОУНБ ім.Д.І.Чижевського по регіонах області. Продовжується робота з вивчення запитів та використання цієї літератури у структурних підрозділах бібліотеки, а також розподіл її на бібліотеки-філії у регіонах.

На виконання Плану роботи Міністерства культури і туризму України на 2009 рік та відповідно до листа державного закладу – Одеської державної ордена Дружби народів наукової бібліотеки ім. М. Горького від 25 червня 2009 року № 01- 13-3892 щодо проведення Національною парламентською бібліотекою України наукового дослідження “Стан фондів публічних бібліотек України” (розділ фонду “Суспільні науки” в області проводиться наукове вивчення бібліотечного фонду. Дослідження проводиться на базі Новгородківської, Олександрійської районних, Кіровоградської міської централізованих бібліотечних систем. В дослідженні беруть участь 11 бібліотек області. Дослідження триває протягом 2009-2010 років. Вивчення розділів фонду “Суспільні науки” – Політика. Історія. Економіка. Право. проводиться за хронологією, типами, видами, мовами видань.

Постійна увага приділяється системі професійної безперервної освіти бібліотечного персоналу області.

З метою запровадження новітніх технологій у бібліотеках області, створення електронних каталогів, участі бібліотек області у створенні кооперативного краєзнавчого каталогу 18 березня 2009 року на базі ОУНБ ім. Д. І.Чижевського для бібліографів ЦБС, районних бібліотек для дорослих або відповідальних працівників відділів обслуговування був проведений обласний практикум

,„Інформаційні технології для бібліотек”. Під час практикуму проведені практичні заняття „Створення бібліографічного запису. Заповнення основних полів в електронному каталогі”, „Автоматизована каталогізація творів друку”, які підготували і провели працівники інформаційно-бібліографічного відділу Літвінова Є.Г., Недашковська Т.О., відділу обробки документів і організації каталогів Кулик О.І., Сидорова Л.М.

Про специфіку краєзнавчого опису періодичних видань та експорт, імпорт документів, заповнення полів провели практичні заняття працівники відділу краєзнавства - Макарова Т.П., Міщенко М.І.

Консультаційне заняття щодо створення та управління сайтом бібліотеки провів головний інженер відділу автоматизації ОУНБ ім. Д.І.Чижевського Волохін О.М. Також на замовлення бібліотечних працівників 8 регіонів області було проведено додаткове заняття „*Створення веб-сайту, управління веб–сайтом бібліотеки*”, у т.ч. для працівників новостворених ІРЦ Знам’янського, Компаніївського, Ульяновського, Голованівського районів.

З метою підвищення фахового рівня бібліотечних працівників у сільській місцевості працівники бібліотеки взяли участь у районному семінарі „Публічні бібліотеки в інформаційному просторі суспільства”, який відбувся на базі Маловисківської районної бібліотеки. Були підготовлені і проведені наступні заняття: майстер-клас „Робота з бібліотечним фондом сільської бібліотеки” - підготувала і провела Дубина Л.О., провідний бібліотекар відділу науково-методичної роботи і соціологічних досліджень, за темою „Організація роботи з ДБА бібліотеки” консультувала Недашковська Т.О., головний бібліотекар інформаційно-бібліографічного відділу; про діловий етикет бібліотечних працівників прочитала лекцію Нестеркова О.М., завідуюча сектором з питань національного відродження відділу міського абонемента. Аналогічні заходи відбулися у Знам’янському та Бобринецькому районах.

У Добровеличківському районі відбувся районний семінар для сільських бібліотекарів на тему: „Краєзнавство – пріоритетний напрямок сільської бібліотеки”. Надали консультації під час заходу на теми: „Краєзнавство в сільській бібліотеці” Міщенко М.І., головний бібліо-

текар відділу краєзнавства, „Популяризація екологічної літератури в сільських бібліотеках” Коваленко І.А., завідуюча відділом документів з питань економіки, виробництва та природничих наук.

На базі Вільшанської ЦБС проведено обласний семінар-практикум: „Бібліотечне обслуговування: тенденції, проблеми та вирішення” для завідуючих відділами обслуговування, керівників центрів європейської інформації районних (міських) ЦБС, районних бібліотек для дорослих.

У роботі семінару взяли участь голова Вільшанської райдержадміністрації Іванов Г.О., начальник відділу культури і туризму Вільшанської райдержадміністрації Харковенко Н.І. Учасники семінару ознайомились з діяльністю Вільшанської ЦБС, яку презентувала директор ЦБС Каліфорова І.С., переглянули аматорський відеофільм про Добрівську, Дорожинську, Березовобалківську, Котовську сільські бібліотеки -філії Вільшанської ЦБС.

З досвідом роботи бібліотек системи щодо відновлення, збереження культур національних та етнічних груп населення познайомила методист Вільшанської ЦБС Владова Т.А. Учасники семінару взяли участь в авторській презентації книги Л.В. Драндалуш „Мій світ – мое село”.

Працівниками ОУНБ ім. Д.І.Чижевського та ОЮБ ім. О.М. Бойченка надані консультації з питань організації бібліотечного обслуговування населення, застосування інновацій в обслуговуванні користувачів.

Учасники семінару відвідали українсько-болгарський історичний музей, взяли участь у масовому заході „Обряд болгарського весілля”.

Другий день семінару був присвячений темі: ”Центри європейської інформації сьогодні : виклики та можливості”. В ході семінару заступник директора з наукової роботи ОУНБ ім. Д.І.Чижевського В.А. Козлова проаналізувала діяльність регіональних центрів європейської інформації області; з консультацією виступила керівник обласного ЦЕІ Т.Федорова.

Бібліотекар читального залу Вільшанської ЦРБ Сарданова Н.Д. презентувала інформаційний центр з питань євроінформації.

Відбулась зустріч з представником болгарської культурно-просвітницької організації „Алфатар” Владовою Т.С.

Досвідом роботи центру з євроінформації поділилася Токарчук Л.О., керівник регіонального центру з м. Олександрії. Змістовні матеріали з досвіду роботи центрів підготували працівники бібліотек з Долинського, Олександрівського, Олександрійського, Новоукраїнського районів.

З нагоди відзначення 110-ї річниці від дня заснування ОУНБ ім. Д.І. Чижевського відбулась Міжнародна науково -практична конференція “ Бібліотека ХХІ століття : історія, трансформація, подолання стереотипів”.

Крім представників місцевої влади, зарубіжних гостей у роботі конференції взяли участь викладачі та студенти вищих навчальних закладів міста, директори центральних районних (міських) бібліотек ЦБС, районних бібліотек для дорослих.

Доповіді про сучасну діяльність публічних бібліотек області з бібліотечного краєзнавства, видатних земляків представили Городецька Ж.Ф., директор Олександрійської МЦБС, Зуділова О.Я., директор Новгородківської РЦБС, Чуянова Н.М., директор Олександрійської районної ЦБС, Павелко Л.Є., директор Бобринецької районної бібліотеки для дорослих, Давиденко Н.Г., директор Новоукраїнської районної бібліотеки.

Проблемам підготовки бібліотечних кадрів був присвячений виступ Піскун Н.О., викладача Олександрійського училища культури.

Міжнародну конференцію підготовлено і проведено на високому професійному рівні. Проведення конференції сприяло підвищенню фахового рівня бібліотечних працівників області.

З метою підвищення професійної компетенції керівників бібліотек області ОУНБ ім. Д. І.Чижевського провела День керівника на тему: “Управління сучасною бібліотекою”

У програмі заняття була доповідь Гаращенко О.М., директора ОУНБ ім. Д.І.Чижевського, на тему: “Сучасна державна політика у галузі бібліотечної справи”. Вона звернула увагу на проблеми , які є у галузі бібліотечної справи , а також на заходи, здійснення яких планується на рівні держави з метою покращення стану бібліотек. Була подана інформація щодо подальшої реалізації проекту “Бібліоміст”.

Про соціальний захист бібліотечних працівників надала консультації Кадук З.М., голова обласної організації профспілки працівників культури.

Інженер з охорони праці ОУНБ ім. Д.І. Чижевського Поліщук М.В., надала консультації щодо організації охорони праці в бібліотечних закладах.

Провідний бухгалтер -ревізор централізованої бухгалтерії управління культури і туризму облдержадміністрації Данілова Л.М. звернула увагу на основні помилки, які допускаються у фінансово-господарській діяльності бібліотек, та шляхи їх усунення.

Головний бібліотекар відділу науково-методичної роботи і соціологічних досліджень ОУНБ ім. Д.І.Чижевського Охріменко М.С.

ознайомила керівників з аналізом роботи бібліотек області за 9 місяців поточного року.

Керівники методичних відділів обласних бібліотек Циганкова Л.О., Настояща Л.І., Растиоргуєва Н.І. надали рекомендації щодо планування роботи бібліотек на 2010 рік. Учасники заняття ознайомилися з оглядом літератури “Сучасна теорія управління”, який підготували і провели працівники ОУНБ ім. Д.І.Чижевського Дубина Л.О. та Григор’єва М.М.

Відділ бере активну участь у проектній діяльності бібліотеки.

З вересня 2008 року розпочалась робота над реалізацією проекту „Мережа громадянської освіти – правова освіта сільської молоді”.

В реалізації проекту брали участь 20 інформаційно-ресурсних центрів, створені на базі центральних районних (міських бібліотек), у т. ч. і новостворені Новгородківський, Новомиргородський, Олександрійський ІРЦ. План реалізації проекту передбачав проведення тренінгів за такими темами як: ”Сімейне право. Права дитини. Здоровий спосіб життя”. „Попередження торгівлі людьми”. Тренінги за аналогічними темами для сільської молоді проведені працівниками ІРЦ на базі сільських бібліотек та сільських шкіл.

Працівники методичного відділу готували і проводили тренінги, виїздили на місця з метою моніторингу реалізації проекту.

З жовтня 2009 року розпочалася реалізація нового проекту “Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти у Кіровоградській області”. Проект передбачає створення нових ІРЦ на базі 5 ЦРБ Компаніївського, Знам’янського, Устинівського, Голованівського, Ульяновського районів. Таким чином, на базі всіх центральних районних (міських) бібліотек будуть створені 25 ІРЦ.

Закінчена реалізація проекту „ЗМІ Кіровоградської області в запобіганні торгівлі людьми”, в ході якого проведено 11 тренінгів у регіонах області для працівників ЗМІ, бібліотекарів, представників юстиції, служби зайнятості та інших категорій.

В рамках проектної діяльності працівники відділу беруть участь у роботі реінтеграційного центру, надають допомогу потерпілим від торгівлі людям.

Спеціалісти відділу науково-методичної роботи і соціологічних досліджень постійно залишаються управлінням культури і туризму облдержадміністрації до управління бібліотечною справою регіону.

Відділом готувались матеріали для доповіді на розширеній колегії за підсумками роботи закладів культури області у 2008 році, про стан виконання програми соціально-економічного розвитку по галузі “культура” за I квартал, I півріччя 2009 року, надавались дані про роботу бібліотек області за 9 місяців 2009 року; матеріали про стан біб-

ліотечної галузі у Новоукраїнському, Добровеличківському районах. На колегію управління з питань роботи бібліотек в умовах децентралізації, проблем та шляхів вирішення відділ готовав довідку та проект рішення.

За підготовленими відділом документами на засіданні відділу стратегічного планування та розвитку культури управління культури і туризму облдержадміністрації розглядалось питання щодо створення обласного реєстру рідкісних і цінних документів; вивчення стану документних фондів бібліотек області, а на засіданні ради директорів обласних бібліотек обговорені питання про формування і виховання правової освіти населення у бібліотеках Олександрійського району; виконання Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про бібліотеки та бібліотечну справу” бібліотеками Петрівського району.

На відділ покладені обов’язки безпосередньої підготовки засідань обласної Міжвідомчої ради з питань бібліотечної роботи при управлінні культури і туризму облдержадміністрації. За 2009 рік було підготовлено до розгляду низку питань, зокрема щодо розвитку обласного центру кооперативної каталогізації шляхом впровадження Кіровоградського регіонального кооперативного каталогу; напрямки співпраці бібліотек різних систем і відомств з громадськими організаціями регіону. Під час останнього засідання розглянуті питання партнерства бібліотек та громадських організацій заради інтересів місцевих громад; гуманітарну політику УТОС щодо обслуговування людей з особливими потребами; бібліотека і громадські організації : шляхи взаєморозуміння; досвід роботи бібліотек з громадськими організаціями; форми і методи співробітництва бібліотек з громадськими організаціями; роль бібліотеки як інформаційного центру з гендерних питань.

З метою надання методичної та практичної допомоги бібліотекам області протягом 2009 року було здійснено 34 виїзди до бібліотек області, під час яких спеціалісти ОУНБ відвідали 50 бібліотек, з них 21 сільську бібліотеку.

У Маловисківській, Знам’янській, Добровеличківській районних бібліотеках взяли участь в районних семінарах, Новоукраїнській та Добровеличківській – з метою підготовки питання на колегію управління культури і туризму облдержадміністрації;

Методичну та практичну допомогу надали бібліотекам Бобринецького, Гайворонського, Новоукраїнського, Світловодського, Маловисківського, Добровеличківського (м.Помічна), Олександрійського, Олексandrівського, Онуфріївського, Долинського, Новгородківського, Новоархангельського районів, м. Світловодська.

З метою підготовки питання на раду директорів обласних бібліотек виїздили до Олександрійського та Петрівського районів.

– Працівники відділу брали участь у відкритті інформаційно-ресурсних центрів при Ульяновській, Голованівській, Компаніївській, Знам'янській, Устинівській, Компаніївській районних бібліотеках.

Одним із напрямків роботи відділу є видавнича діяльність. Для бібліотек області підготовлено та розповсюджено такі матеріали:

- Публічні бібліотеки Кіровоградщини: рік 2008 –й;
- Стан організаційно–методичної роботи бібліотек області;
- „І виводив він душу з пітьми” (методичні матеріали для бібліотекарів до 80-річчя від дня народження Ю.Мушкетика);
- „Провінційність – не вада” (методичні поради по творчості О.Жовни);
- “Павло Загребельний – прозаїк, драматург, публіцист. До 85-річчя від дня народження. Методичні поради”.

Підготовлено нариси до збірки „Покликання – бібліотекар” з нагоди ювілею директора Знам'янської РЦБС Франчук В.М.

„Бібліотека – її доля”; “Усе життя -служіння справі” – з нагоди 50-річчя Єрмоленко Р.О, методиста Добровеличківської районної бібліотеки; “Бібліотека – її життя “ до 50-річчя з д.н.

Крамаренко Г.В., методиста Знам'янської РЦБС; “Життя – освячене книгою” – до 55-річчя Гриб М.Г., директора Олександрівської районної бібліотеки; “Людина неспокійної вдачі” – до 50-річчя з дня народження Ялової Є.М., директора Світловодської міської ЦБС.

Показники 2009 року : обслужено - 64 користувачі;

видано – 447 документів;

відвідувань – 165

Діяльність відділу науково-методичної роботи і соціологічних досліджень, а також сектору маркетингу, що входить до структури відділу, обговорювалася на раді при директорі.

Під час обговорення члени ради при директорі зазначили, що „...науково-методична робота є одним з найбільш актуальних напрямків роботи бібліотеки, і має безумовний вплив на трансформацію розвитку та діяльності бібліотек області.

Відділ науково-методичної роботи і соціологічних досліджень розуміє, що одним із важливих факторів розвитку сучасної бібліотеки є її кадровий склад, тому щороку розробляє та реалізує систему безперервної освіти, яка була спрямована на виховання сучасного бібліотекаря, як професіонала та особистості, використовуючи при цьому низку навчальних інтерактивних форм роботи, і важливе місце в цьому напрямку належить розробці методичних порад бібліотечним фахівцям області.

*У 2010 році масштабним заходом у напрямку розвитку та закріплення кадрів бібліотек, стимулюванні творчої діяльності, професійному становленні бібліотечної молоді стане **перший обласний форум сільських бібліотек**, переможців регіональних конкурсів. Ідея їх організації полягатиме в тому, що саме професійне спілкування, обмін інноваційним досвідом, знайомство з новими практичними напрацюваннями, допоможуть сільським бібліотекарям розкрити свій професійний потенціал, більш зацікавлено, а отже успішно, використовувати свої творчі можливості. І, звичайно, левову частку зусиль на гідне проведення цього заходу буде докладено саме працівниками цього відділу.*

Значну увагу відділ приділяє проведенню локальних (в межах ОУНБ), а також загальноукраїнських, до яких залучає щороку НПБУ, та обласних соціологічних досліджень. Їх напрямки актуальні: методом анкетування користувачів ОУНБ вивчалася думка користувачів про роботу нашої бібліотеки (зокрема до ювілею); проводилося локальне дослідження „Популярний твір 2008 року”, обласні дослідження: щодо попиту на українську художню літературу, а також вивчалися інформаційні потреби представників місцевих органів влади.

Слід зазначити, що дослідження в основному були змістовними і цікавими, за що були високо оцінені у виступі завідуючої науково-методичним відділом НПБ І.О.Цуріної на Всеукраїнській школі методиста. Соціологічні та аналітичні матеріали стали основою двох випусків збірки „Бібліотечна орбіта Кіровоградщини”.

Разом з тим, ця велика робота, на яку затрачається дуже багато часу, залишається в папках відділу, а не є основою для подальшої роботи в даному напрямку. Наприклад, відділ краєзнавства працює з документами місцевої влади (РІЦ), у них повинен бути матеріал дослідження, відділи обслуговування повинні орієнтуватися на оцінку користувачів при визначенні популярного твору року, а також попиту на українську художню літературу.

Колектив бібліотеки повинен володіти інформацією про всеукраїнські дослідження та побачити себе і своє місце в загальній картині.

*Одним з важливих напрямків роботи відділу є **аналітична робота**. Вона є загального характеру (за підсумками діяльності бібліотек за рік) чи поквартально, а також з окремих напрямків роботи, які відділ вважає важливими і пріоритетними: щоквартальний аналіз передплати, аналіз книжкових фондів бібліотек області, використання ЗМІ для створення іміджу бібліотек тощо. Разом з тим, слід більш ретельно продумувати тематику аналітичної роботи, мету, якої слід*

досягти, з тим, щоб цей напрямок роботи був більш логічним і послідовним.

*Відділ постійно працює з бібліотеками області над втіленням у їхню свідомість переконання про те, що сьогодні настав час їхньої адаптації до змін у суспільстві, зокрема, що сьогодні бібліотеки відіграють велику роль у **становленні громадянського суспільства**. Залучаючи населення до багатьох своїх заходів і акцій, вони сприяють підвищенню соціальної активності людей, формують у них громадянську свідомість, допомагають створювати особливий суспільний мікроклімат у регіоні свого впливу, а, цим самим, утверджувати в регіонах свою суспільну значимість.*

Початок цій роботі поклало втілення проекту „Мережа громадянської освіти”, а продовженням – обласний ярмарок соціальних ініціатив, якому передували творчі конкурси інноваційних проектів, та які були резонансними в плані привернення уваги до сільських бібліотек місцевої влади та місцевої громади. I тут відділ провів значну роботу спільно з громадською організацією ОЖІС.

*Велика робота проведена відділом у напрямку мобілізації бібліотек області до **написання досліджень з історії** своїх бібліотек. Це була ціліна, яку також потрібно було зрушувати. На сьогодні всі районні та центральні міські бібліотеки мають такі дослідження, багато сільських бібліотек сьогодні працюють над цим.*

Працівники відділу уважно ставляться до відзначення ювілейних дат колег з області. Це дуже важливим було завжди, і особливо сьогодні, бо така увага стимулює до кращої роботи і додає наснаги. Відділ самотужки зробив 2 випуски „Покликання – бібліотекар”.

*Значну роботу відділ проводить з організації роботи **ради директорів обласних бібліотек та обласної міжвидомчої ради**, яких щороку проводиться по 2. Відділ відповідає за підготовку питань для розгляду, організовує виїзди до бібліотек області чи міста.*

У цьому напрямку відділ співпрацює та координує роботу з бібліотеками області різного підпорядкування.

*Відділ бере активну участь в **управлінні бібліотечною справою області**, до якої часто залишає управління культури, зокрема: участь у виїздах, підготовка документів на розгляд колегії, відділу стратегічного планування, участь у прийомі річної звітності та підготовці відповідних документів.*

*Сучасна бібліотека повинна постійно розвиватися, вивчати досвід інших бібліотек, впроваджувати нові форми та методи роботи з населенням, а також додаткові послуги. Для цього був організований **сектор маркетингу та реклами** в нашій бібліотеці. Сектор підпоряд-*

ковується відділу науково-методичної роботи та соціологічних досліджень. Його діяльність організована згідно плану роботи.

Основні завдання сектору:

- вивчення, аналіз і розвиток ринку бібліотечних послуг
- пошук додаткових джерел фінансування
- координація масової роботи
- рекламно-видавнича діяльність
- вплив на громадськість з метою створення позитивного іміджу бібліотеки і сприятливих умов для її функціонування.

Для виконання цих напрямків працівником сектору за 2009 рік проводилась робота з популяризації документів та бібліотеки:

1. Оглядові екскурсії по бібліотеці.
2. Участь в організації публічних заходів
 - святкування 110-річчя бібліотеки
 - підготовка до ювілейної конференції
 - організовано загальнобібліотечний день відкритих дверей до

Всеукраїнського Дня бібліотек

- заходи до 200-річчя д.н. М.Гоголя
- проведення інформаційної кампанії «Літо з бібліотекою»

Всі масові заходи, які відбуваються в бібліотеці, координуються сектором, складається програма та надається інформація про них у ЗМІ та управлінню культури і туризму облдержадміністрації.

Формуванню позитивної бібліотечної політики сприяє репутаційний менеджмент. Цим питанням активно займається сектор – співпраця з місцевими ЗМІ, цікаві виступи на радіо та телебаченні, розміщення інформації та анонсів на сайті бібліотеки (такі статті як «Віртуальна подорожнє некнижковими виставками», «Мова – це теж батьківщина»....). На сайт «Весь Кіровоград» подаються матеріали в рубрику “Наука і культура”

Встановлення ділового співтовариства з установами міста, виготовлення реклами продукції (афіші, прес-релізи, листівки-вітання, запрошення, буклети, календарі). Оформлення виставок, які відбуваються в бібліотеці. Все це свідчить, що видавнича діяльність сектору розвивається, враховуючи сучасні потреби бібліотеки.

Узагальнення досвіду, надання додаткових сервісних послуг – невід’ємна частина роботи сектору. Вивчається попут на ті чи інші послуги, розробляється перелік платних послуг.

Але дуже недостатньо уваги приділяється маркетинговій діяльності, вивченю прогресивних нововведень бібліотек України та світу і сприяння їх впровадження в діяльності бібліотеки.

Одним із основних напрямків роботи сектору є - інноваційна діяльність. Це залучення позабюджетних коштів на фінансування,

пошук додаткових можливостей збільшення матеріальних ресурсів бібліотеки.

Так за звітний період було написано 3 проекти до Міжнародних фондів («Інтернет – ГО», «Бібліотека і влада», «Екологія та просвіта»). Проводиться моніторинг баз даних донорських організацій.

Постійно ведуться та корегуються бази даних спонсорів, дні народження видатних людей міста, картотека листів з проханням про надання допомоги.

На жаль, мало приділяється уваги такому напрямку, як робота зі спонсорами та меценатами.

Всі завдання, які стоять перед сектором, були покладені на двох працівників, але з червня 2009 року цю роботу проводить один фахівець.

В своїй роботі сектор керується регламентуючою документацією:

- положенням про сектор
- посадовою інструкцією
- планом роботи на рік

Аналізуючи роботу сектору за минулий рік, слід відмітити, що проводиться багато цікавої роботи, яка сприяє формуванню позитивного іміджу бібліотеки, реклами її послуг, хоча ця робота не була проаналізована за рік, немає аналітичного звіту, динаміки зростання, кількості залучених коштів.

Підсумовуючи діяльність відділу рада при директорі зазначила, що робота відділу науково-методичної роботи і соціологічних досліджень багатогранна і багатоаспектна.

Інноваційні перетворення в методичній роботі ***торкнулися*** насамперед удосконалення системи ***безперервної освіти*** бібліотечних кадрів області, активної участі в розробці та реалізації ***проектної діяльності***, а звідси технологічному аспекті, орієнтованому на впровадження нових інформаційних технологій у діяльність бібліотек області через створення IPЦ; ***функціонально-змістовному аспекті***, націленому на розширення змістового діапазону діяльності бібліотек як інформаційних, культурних і освітніх закладів; ***комунікативно-соціальному аспекті***, пов"язаному з роллю й місцем бібліотеки в житті суспільства; аналітичної роботи та надання цільової допомоги.

Уже традиційними стали ради директорів обласних бібліотек та обласні міжвідомчі ради, на яких обговорювались проблеми, пов"язані з ***розвитком стратегії*** діяльності публічних бібліотек та бібліотек інших відомств в умовах переходу до інформаційного суспільства, ***удосконаленням їхньої інноваційної діяльності***.

Члени ради при директорі виробили **рекомендації**, які допоможуть удосконалити окремі аспекти роботи, зокрема:

більше уваги приділяти поширенню кращого досвіду роботи бібліотек області через підготовку дайджестів, буклетів тощо;

методичні матеріали, зокрема, що стосуються популяризації літератури, готувати спільно з відділами обслуговування. Надавати перевагу літературному краєзнавству, насамперед, новим іменам ;

результати досліджень чи аналітичних довідок доводити до відома колективу бібліотеки, а також передавати до відділів для практичного користування та висвітлювати у місцевих ЗМІ;

налагодити співпрацю з обласними бібліотеками для дітей та юнацтва щодо обміну методичними виданнями, участі в заходах тощо;

активізувати роботу щодо залучення до відділу користувачів, у т.ч. – працівників ОУНБ;

покращити комплектування бібліотекознавчими виданнями (шкільне бібліотекознавство, книгоznавство);

поширювати серед користувачів відділу інформацію про електронні ресурси та ресурси Інтернет;

залучати до надання методичної допомоги на місцях провідних спеціалістів галузевих структурних підрозділів;

залучати відділи бібліотеки до підготовки аналітичних довідок з пріоритетних напрямків роботи бібліотек області

Сектору маркетингу члени ради порекомендували проводити маркетингові дослідження нововведень бібліотек України, вести банк ідей;

Більш активно працювати над проблемою залучення додаткових коштів (написання проектів, робота зі спонсорами і т.д.)

Не хочеш читати – слухай, або дещо про фонд відділу міського абонемента

***Наталія Білаш,
завідуюча відділом
міського абонемента
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського***

Найважливішою функцією будь-якої бібліотеки було, є і буде надання якісного обслуговування користувачам. Основою діяльностіожної бібліотеки є книжковий фонд, який повинен бути добре скомплектованим та стабільно оновлюватися.

Інформатизація суспільства, розвиток комп'ютерної техніки та проникнення її у всі сфери людської діяльності зумовили появу документів на новітніх носіях інформації. У лютому 2009 року у відділі міського абонемента відкрився медіа - фонд, котрий налічував 513 примірників. Документи на нетрадиційних носіях були різнопланові, але бібліотекарі доволі швидко вивчили цей фонд і почали працювати на користувача.

На сьогоднішній день медіа - фонд налічує 692 примірники, що складає 1,6 % від загального фонду відділу. Найбільшим попитом користуються енциклопедії (“Велика енциклопедія Кирила і Мефодія”, “Британіка”, “Енциклопедии и словари”), реферати та курсові роботи (з математики, економіки, банківської справи) та аудіокниги. Саме ці документи замовляють студенти для навчання, складання іспитів, а категорія студентів у нас - одна з найчисельніших.

Крім навчальних дисків читачі із задоволенням беруть для користування CD та DVD популярного та розважального характеру. Це цікаві видання для любителів кросвордів, для молодих мам, домогосподарок. А ще наш медіа-фонд допомагає нашим користувачам досконало виглядати, знати тонкощі етикету, вивчати іноземні мови і багато іншого.

Окремо хочеться сказати про аудіокниги, адже ними користуються всі читацькі і вікові категорії, і це не дивно. У нас гарний вибір аудіокниг, котрий включає світову та вітчизняну класику (твори Ольги Кобилянської, Михайла Булгакова, Маргарет Мітчелл, Джека Лондана, Вільяма Шекспіра...), твори сучасних авторів таких як Сергій Лук'яненко, Олександра Мариніна, чудові твори для наших найменших користувачів: казки нашого дитинства та відомі сучасні твори.

“Не хочеш читати – слухай”, сказала якось наша читачка своєму сину і вручила йому диск з романом Івана Багряного “Тигролови”. Як наслідок - гарна оцінка на уроці літератури та підготовка до скла-

дання зовнішнього незалежного оцінювання. І читач, і бібліотекар - задоволені.

Останнім часом завдання гуманізації бібліотечного обслуговування стало надзвичайно важливим. Особливо коли мова заходить про бібліотечне обслуговування такої категорії, як люди з обмеженою мобільністю. У нашому відділі таких користувачів небагато, певна частина з них крім книг та журналів беруть додому і компакт-диски, хто для навчання, хто для душі. Хочеться згадати нашого “рекордсмена”, котрий протягом року взяв у нас 88 аудіокниг. Це - Коваленко Анатолій Петрович, інвалід по зору, який з величезним задоволенням користується нашим медіа - фондом, а потім ділиться своїми враженнями про прослухане з бібліотекарями.

Певна частина студентів також мають особливі потреби. Для них ми можемо запропонувати реферати, курсові роботи, корисні програми від філософії до менеджменту, і, звичайно ж, аудіокниги з програмовою літературою.

Наш відділ є відділом сімейного читання. Багато користувачів приходять до нас з дітьми. Крім традиційних паперових видань, батьки беруть для малечі музичні казки, аудіоспектаклі, аудіокниги. А в нас є що запропонувати: “Мальчик-с-пальчик” Шарля Перро, “Гарри и его собака Поттер” Валентина Постникова, “Казки” Оскара Уайлльда, Андерсена, братів Грімм. Маємо також збірки “Українських народних казок”, “Казки дідуся Панаса” і ще багато чого цікавого і корисного.

Отже, медіа - фонд у нас універсальний, користуються ним всі категорії користувачів від галузевих спеціалістів до маленьких дітей. В середньому за місяць видаємо по 80 примірників компакт-дисків. Але в період сесії, держіспітів, вступних кампаній попит на такі документи підвищується. Згідно з правилами, користувач може взяти документи на нетрадиційних носіях на 14 днів, попередньо ознайомившись з усім медіа - фондом через базу даних “Документи на нетрадиційних носіях”. Ми вважаємо, що це зручно.

Як і будь-який інший фонд, медіа-фонд потребує постійного оновлення. Протягом року він збільшився на 179 примірників. Комплектуємося як у місцевих книгарнях (“Магнус” та у приватного підприємця Руслана Гліжинського), так і в українських видавництвах. Намагаємося, щоб придбані документи були розраховані на різні читачські та вікові категорії. За перший рік практика показала, що при комплектуванні перевагу потрібно надавати електронним підручникам з різних галузей знань та аудіокнигам. Але ніхто не може так об'єктивно оцінити ефективність медіа - фонду, як це зробить бібліотечний фахівець.

Інтернет- центр: портрет у бібліотечному інтер'єрі

*Ірина Кучеренко,
завідуюча Інтернет-центром
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Робота бібліотек в мережі Інтернет – реальність сьогодення. Якісне виконання функцій обслуговування користувачів неможливе без використання Інтернет у бібліотеках. З кожним роком збільшуються інформаційні потреби користувачів і з одержанням доступу до Інтернет розширяються межі інформаційного пошуку.

Інтернет-центр був відкритий у нашій бібліотеці у 2003 році. Ця подія ознаменувала новий рівень бібліотечного сервісу. Ресурси Інтернет стали важливою складовою частиною інформаційних ресурсів бібліотеки.

Деякою мірою зменшити прогалини в комплектуванні бібліотечних фондів покликаний сьогодні Інтернет. Користувачі відчули перевагу нової послуги в порівнянні з традиційними: замість багатогодинного пошуку та перегляду інформації в читальних залах – миттєвий результат у вигляді електронної копії документа, фактографічної довідки, графіка тощо.

Про дієвість даної послуги в бібліотеці свідчать черги під час запису до Інтернет-центру.

Інтернет-центр надає можливість одночасної роботи 12 користувачам. Відділені одне від одного робочі місця, обслуговування за „живою” чергою та за попереднім записом, висока якість зв’язку – все це забезпечує комфортні умови для роботи.

Сьогодні спостерігається досить стійкий інтерес користувачів до роботи ІЦ.

У 2009 році Інтернет-центр відвідали 22432 користувачі. Постійними його користувачами стали: вчителі, викладачі, науковці, краєзнавці, працівники різних соціальних інституцій та громадських організацій, працівники культури та мистецтва, студенти середніх спеціальних та вищих навчальних закладів, старшокласники загальноосвітніх шкіл міста та області, працююча та непрацююча молодь. Отже, обслуговування відвідувачів з використанням ресурсів Інтернет-центру набуло якості стандартної бібліотечної послуги. Зокрема це:

- допомога користувачам в організації on-line пошуку та навігації в мережі Інтернет;
- формування інформаційного ресурсу для постійних

відвідувачів Інтернет-центру;

- організація та проведення тренінгів для громадян міста та області;
- використання web-сайтів, що дають доступ до основних державних інформаційних ресурсів;
- підтримка створення та використання електронних поштових скриньок ;
- збереження на електронні носії інформації підібраних матеріалів.

Особливо хочеться згадати про людей з обмеженими фізичними можливостями. Ці громадяни потребують особливої уваги і підтримки, тож Бібліотека зробила їм крок назустріч. Завдяки облаштуванню пандуса та проведення навчань з комп'ютерної грамотності, вони отримали змогу працювати в комфортних умовах, швидко та якісно отримувати інформаційні послуги в Центрі. У минулому році проводилася спільна цікава робота, спрямована на співпрацю з громадськими організаціями інвалідів, підприємствами, навчальними закладами, а саме:

1. Кіровоградська громадська благодійна організація матерів дітей-інвалідів „Серце матері”.

Голова організації – Шкурата Людмила

2. Кіровоградська обласна громадська організацію інвалідів "Спеціалізований центр правової та психологічної допомоги".

Голова організації - Багірян Еміль Борисович

3. Кіровоградська обласна громадська організація перекладачів-дактилологів «Центр реабілітації інвалідів з вадами слуху та мови»

Голова організації - Савицька Лілія Володимирівна

Хочеться згадати і безкоштовні тренінги, на яких користувачі, які невпевнено володіють інформаційними технологіями, навчаються працювати з базовими комп'ютерними програмами та вивчають основні принципи пошуку інформації у такій багатогранній всесвітній мережі Інтернет. Не зважаючи ні на вік користувачів (приходять навчатися і солідні пенсіонери, і школярі), тренери з уважністю надають необхідні для роботи знання.

Зі свого боку наші користувачі теж залишаються не байдужими до нас. В Центрі демонструються виставки художніх робіт користувачів, особливою увагою і популярністю користуються фотовиставки.

В Інтернет-центрі проводяться віртуальні екскурсії. Бібліотекарі знаходять сайти з певної теми (ми розпочали віртуальні екскурсії з огляду Семи чудес світу та Бібліотек світу) та демонструють їх дитячій аудиторії. Зважаючи на зацікавленість і схвальну реакцію школярів,

ми плануємо не зупинятися, а навпаки – розширювати їхні світоглядні горизонти.

Усвідомлюємо, що успішна робота Центру неможлива без вивчення інтересів користувачів. Одержані дані використовуються для вдосконалення подальшої роботи. Вивчення складу користувачів ІЦ і характеру їхніх запитів дає уявлення про ступінь їх задоволеності послугами, дозволяє корегувати діяльність і напрями подальшої роботи Центру, надавати більш широкий спектр інформаційних послуг.

Стало очевидним, що Інтернет посів свою нішу в інформаційному обслуговуванні користувачів. Глобальна мережа розширила поле інформаційного задоволення потреб громадян. Інтернет, поряд з друкованими та іншими електронними джерелами інформації, став невід'ємною частиною наших інформаційних ресурсів. Тепер ми надаємо доступ не тільки до інформаційних ресурсів ОУНБ, але й до світових, до ресурсів інших бібліотек, до повнотекстових баз даних. Ми намагаємося також надати допомогу у виборі необхідних ресурсів, тобто адміністратори Центру впритул підійшли до використання вебліографії та виконання ролі навігатора інформаційного простору.

Наявність Інтернету надає можливість розвивати бібліотеку майбутнього, яка, працюючи в глобальному світовому просторі, не втрачає багатства й неповторності традиційної книгозбирні.

I вічний бій...

*Оксана Сергєєва,
завідуюча відділом
документів іноземними мовами
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Я хочу нагадати, що таке відділ документів іноземними мовами сьогодні – це є комплексний відділ, в якому замкнено всі бібліотечні процеси: це і комплектування документів, і систематизація, і каталогізація, і складання власних баз даних, і обслуговування користувачів, і масова робота, і робота в проектах.

Саме на останньому напрямку роботи я хочу зупинитися детальніше.

Сьогодні ми працюємо у двох великих проектах „Вікно в Америку”, який працює вже 8 років, і „Заочний абонемент Інституту Гете в Україні”, якому вже 3 роки.

Крім традиційного обслуговування користувачів ці проекти передбачають велику масову і клубну роботу з носіями мови. Водночас це дуже цікаво і складно. Спітаєте: ”Чому?”. Тому, що це постійне спілкування і підтримка контактів. А спілкування з людьми - це завжди досить складна річ...

Щопонеділка у нас діє „Клуб для працюючих жінок”, який, на мою думку, мав найбільший резонанс минулого року. Цей клуб працює з невеликими перервами з 2001 року. Тодішня волонтерка Корпузу Миру Віні Янкер була ініціатором його започаткування. Ми досить скептично до цього віднеслися, тому що важко було собі уявити, що працюючі жінки, які мають ще безліч обов’язків, збиратимуться після роботи для спілкування англійською мовою. І все ж таки це сталося. І кожна наступна волонтерка, яка приїдувалася до нас, із захопленням продовжувала цю роботу.

На засідання, як правило, збирається по 16-18 жінок, вікова категорія яких - від 17 до 65 років. В загальному списку відвідувачок майже 60 жінок, серед яких є студентки, жінка-міліціонер, жінка-адвокат, викладачі льотної академії та педуніверситету, шкільні вчителі, туроператор, медсестра, бібліотекарі і т.д.

Весною 2009 року ми спробували зробити виїзне засідання клубу - разом з волонтерами Корпусу Миру США ми відвідали Софіївський парк в Умані, так би мовити вийшли за „межі” бібліотеки. І з певністю можу сказати, що нам це вдалося!

Цього року робота клубу деякою мірою трансформувалась: у зв’язку із зростаючою популярністю клубу до жіночого складу приєд-

налися і чоловіки. Тепер цей клуб називається “Conversational English Club”/”Розмовний англійський клуб”. Дуже приємно відмітити, що цього року до нас приїдналися діти наших колег.

Досить ефективно ми почали працювати з кафедрами англійської мови шкіл міста (№ 5, 9, 11, 19 і 32). Разом з ними ми проводимо так звані уроки з країнознавства - про Великобританію і США. Крім традиційної книги ми маємо потужну колекцію документальних відеофільмів з історії і сьогодення цих країн.

А з липня ми відкрили безкоштовні курси англійської мови для початківців, які на волонтерських засадах веде наша активна відвідувачка.

На сьогодні всі відвідувачі клубів є користувачами бібліотеки.

Вже не перший рік ми співпрацюємо з нашим земляком Павлом Босим, який отримав докторський ступінь в США і тепер живе і працює в Сполучених Штатах. Сьогодні він професор сценографії Оуклендського університету. Один раз на рік, вже третій рік поспіль, він проводить театралізовані заходи в рамках великої програми “Театр будує мости між двома світами”. 2007 року ми представляли моновиставу „Мое чеховське світло!”/”My Chekhov’s Light”, автором і виконавцем якої був професор з театрознавства та сценічного дизайну університету Західної Вірджинії Френк Галіано. 2008 року до уваги наших користувачів було представлено персональну фотовиставку Павла Босого „Сучасний американський театр сьогодні та ретроспекції в майбутнє”. Минулого року ми стали свідками справжнього дива – театралізованої вистави “Медея” за мотивами трагедії Євріпіда. Вистава підготовлена англійською та українською мовами (паралельно). Вистави випереджали доповіді американських театрознавців:

- Павла Босого, професора сценографії Оуклендського університету (Мічиган, США) "Особливості організації театральної справи в країнах Заходу (освіта, архітектура, технологія)" та «Особливості сценографії США»;

- проф. Керро Нокса, керівника театрального відділення Оуклендського університету (Мічиган, США) "Театр-трансформер: світло для театральних залів з гнучкою організацією простору";

- Кейті Нейборс, випускниці Оуклендського університету (Мічиган, США) "Особливості режисури та акторської гри у виставах для дитячої аудиторії";

- Бреда Радке, студента IV курсу Оуклендського університету (Мічиган, США) "Естетика театрального простору в творчості Антонена Арто".

Минулого року активізувалась робота „Заочного абонементу” Гете інституту. На мій погляд, це сталося завдяки розширенню репертуару колекції та тісній співпраці з центром щодо вичення німецької мови, який тепер розташовано в нашій бібліотеці. Майже всі слухачі курсів німецької мови також зареєструвалися до бібліотеки, тепер мають змогу брати документи на абонемент. Маємо попередню домовленість з волонтеркою із Німеччини, яка працює у школі-інтернаті, цього року розпочати роботу відеоклубу німецькою мовою, оскільки у нас є зібрання фільмів із Гете Інституту, але на сьогодні ще не досить ефективно їх використовуємо. Найближчим часом плануємо цю ситуацію віправити і в такий спосіб ми зможемо розкрити певну частину фонду та залучити більше нових користувачів.

Зібрання документів відділу постійно поповнюється подарунковими колекціями за рахунок зарубіжних партнерських зв’язків:

- Посольства США в Україні;
- Корпусу Миру США;
- Благодійного Українсько-Американського фонду „Сейбр-Світло”;
- Професора Дональда Джека Лондона;
- Бібліотеки інституту Гете.

Поповнення фонду сучасної художньої літератури є результатом плідних творчих зв’язків з професором Дональдом Лондоном та його дружиною Доріс із Сполучених Штатів Америки (м. Юрика, шт. Каліфорнія). Бабуся Дональда родом з Єлісаветграда, і на її честь він зафондував книжкову благодійну програму, яку назвав іменем Євдокії Чайки. Завдяки цьому фонду ми маємо можливість щороку отримувати книжки. Крім того, кожного року Дональд Лондон відвідує нашу бібліотеку, де проводить для студентів та викладачів публічні лекції з питань американської культурології. Цього року ми чекаємо на його візит у квітні. Загалом ці зв’язки тривають майже 15 років.

Дуже приємно, що минулого року, в рамках проекту „Вікно в Америку”, ми отримали додаткове фінансування на придбання комп’ютерної техніки (2 машини) та кольорового лазерного принтеру. Техніку вже куплено, устатковано і підключено. Підсумовуючи хочу сказати, що на сьогодні ми маємо 4 сучасних комп’ютери, ноутбук, 3 лазерних принтери, сканер, музичний центр, телевізор, відео та DVD-плеєр, великий екран, фліп-чарт, LCD-проектор і цифрову фотокамеру.

Ми дуже горді і щасливі з того, що це є результат і певна оцінка нашої роботи саме в цих проектах. Сподіваюсь, що темпів не знизимо і в майбутньому.

Про деякі заходи з популяризації мистецтва у бібліотеці

*Світлана Ушакова,
завідуюча відділом мистецтв
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Серед напрямків та форм популяризації мистецтв важливе місце належить **виставковій та експозиційній роботі**.

Виставки, що стали подіями у 2009 році, про які ще хочеться згадати:

Виставки кафедри образотворчого мистецтва КДПУ ім. Винниченка, вихованців студії „Соняшник” дитячо-юнацького центру, творчих спілок Кіровоградської області: художників, архітекторів, геральдистів.

Широкий резонанс мала виставка краєзнавчого музею „Герби Кіровоградщини”. Цікавим є те, що кожен автор приводить з собою до бібліотеки нові категорії користувачів, нові групи людей.

Безперечно нашим відкриттям стали виставки аматорів професійного рівня: персональні виставки Людмили Кривенко (печворк) та Оксани Андрієнко (м’яка іграшка).

Дві останні мали надзвичайно широкий резонанс у місті та велику кількість відгуків у ЗМІ.

Саме ці виставки поповнили рубрику бібліотечного сайту „**Віртуальна виставка**”.

Вивчення та популяризація експозиції виставок випадає на долю працівників відділу, а **екскурсії по виставках** передбачають активну мистецько-просвітницьку роботу.

- Це хвилини дорогоцінного спілкування, проведення експрес-опитувань, експрес-завдань (на уважність, на креативність мислення.)
- Це можливість розвитку навичок розуміння мови мистецтва, інтерпретацій його змісту.
- Це нагода поговорити про книгу, про технології впливу реклами та сучасних ЗМІ на свідомість молоді.
- Це можливість спротиву технологіям маніпуляцій, сприяння розвитку критичного мислення і навичок дискусії.
- Про читання як єдиний спосіб, як необхідна умова розвитку, самостійного, критичного мислення.
- Про перестороги сучасних письменників – „Людина, що розучилася читати – дичавіє”.

Таке інтерактивне спілкування народжує неформальний зв'язок „бібліотека –користувач”, виявляє потреби відвідувача (користувача) та розширює пропозиції відділу мистецтв. Таке спілкування сприяє створенню позитивного іміджу бібліотеки та адаптації молоді до неї.

Одна з активно запитуваних послуг відділу мистецтв - **групове інформаційне обслуговування**. Це робота з кіно, робота з екранізаціями, з документальним жанром в кіномистецтві. Фільми з мистецтва, з історії культури залишаються серед популярних та запитуваних.

І саме специфіка бібліотечної роботи дає змогу поєднати :

- перегляди літератури з переглядами фільмів;
- передмови до фільмів з бібліографічними оглядами;
- виставки художників у відділі, з науково-популярними фільмами про мистецтво;
- екскурсії по бібліотеці з переглядами фільмів про бібліотеки світу.

Серед резонансних подій 2009 року став перегляд фільму Сергія Буковського „Живі”.

Особливу увагу відділ приділяє підтримці молодих музикантів , молодих виконавців. Студенти музичного училища, студенти музичного відділення КДПУ – постійні відвідувачі бібліотеки. Учні музичної школи запропонували унікальну акцію – музичну казку „Любов до трьох апельсинів”.

Театральні та музичні вистави давно не дивують нікого у стінах бібліотеки. „Музичні години”, „Музичні вечори,” – ці мистецькі акції мають на меті звернути увагу молодих людей на мистецтво як засіб зробити життя більш цікавим, різноманітним та, врешті-решт, успішнішим, а їх самих інтелектуально розвиненими.

Взаємини між людиною і мистецтвом набагато складніші, ніж годиться думати і значущість мистецтва для людини набагато ширша, ніж здається на перший погляд.

Рік 2009 був надзвичайно насычений. Різноманітні заходи, які проводились відділами бібліотеки, свідчать про унікальність специфіки бібліотечної професії, а бібліотеки - як важливого соціального інституту.

Інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів

*Елізавета Літвінова,
завідуюча інформаційно-бібліографічним
відділом*

Я не буду розповідати про напрями нашої діяльності, а хочу зупинитися на деяких моментах, які існують в роботі відділу при обслуговуванні користувачів, наданні доступу до інформації про традиційні та електронні ресурси.

Викликає деякі труднощі хронологічний пошук назв журналів, які надходили до нашої бібліотеки за весь час її існування. Справа в тому, що ті відомості, які внесені в електронний каталог (вид пошуку “Назви - журнали”), не завжди співпадають з тими журналами, які є на полицях в книgosховищі та у відділах. В першу чергу, це стосується інформації про журнали 50, 60, 70 років 20 століття. Тому при виконанні довідки про наявність журналів в бібліотеці черговий бібліограф вимушений звертатися до відділу комплектування, але досить часто такі запити надходять по телефону у вихідні дні і немає можливості задовольнити їх. Саме це і сприяло тому, що в поточному році прийнято рішення зробити звірку періодики на девізу з початку їхньої передплати відповідальними відділами.

Як ми всі знаємо, в нашій бібліотеці користувачі отримують інформацію як з електронних, так і з традиційних джерел (каталогів, картотек тощо). Але у зв'язку з тим, що з січня 2009 року було прийнято рішення не поповнювати алфавітний і систематичний читацькі карткові каталоги з технічних причин (витрата фарби, відсутність карток і таке інше), деякі відвідувачі нашої бібліотеки почали відчувати незручності. Адже не всі вони з різних причин можуть працювати з електронним каталогом. Хтось з них елементарно відчуває дискомфорт від роботи за комп'ютером, хтось не хоче звертатися до чергового бібліографа, бо вважає, що сам спроможний швидше знайти чи уточнити прізвище автора в алфавітному каталогі. Є й такі, що гірше бачать з ком'ютера, аніж з традиційної картки. Звичайно, цей прошарок відвідувачів невеликий (27-30 %), але він є. До речі, сюди відносяться й викладачі вузів, які хочуть самостійно працювати з алфавітним каталогом. Прикро, що при наявності літератури ця категорія користувачів не отримує повної інформації про те, що є в бібліотеці.

Оскільки однією із функцій відділу є інформаційна робота, при нашему відділі існує Сектор інформації з питань культури та мистецтва, який задовільняє професійні запити працівників закладів куль-

тури і мистецтва обласного підпорядкування, а також усіх, хто цікавиться цією тематикою. Сектор здійснює довідково-інформаційне обслуговування 20 колективних абонентів (такі, як обласне управління культури, обласний краєзнавчий музей, обласний театр ляльок, обласний центр народної творчості та інші) за 60 темами (наприклад: “Керівництво та управління культурою”, “Основні принципи та напрями культурно-освітньої роботи”, “Музейна справа, музеєзнавство”, “Клубна робота”) в режимі ВРІ (вибіркового розповсюдження інформації) та «запит-відповідь». Споживачам інформації щорічно надсилається 200 і більше повідомлень. Щомісячно готується інформаційна довідка за матеріалами преси та неопублікованими документами «Хроніка культурного життя Кіровоградщини», яка акумулює найголовніші події в культурному житті краю. Довідка надсилається в інформаційний центр Національної парламентської бібліотеки та виставляється на сайт нашої бібліотеки. Щодо незручностей, які є в роботі сектору, слід зазначити несвоєчасне надходження журналів до бібліотеки, що відбувається на оперативності надання інформації абонентам.

Отже, вирішення зазначених проблем щодо обслуговуванню користувачів буде сприяти більш ефективному розкриттю інформації про джерелознавчі ресурси, адже ще індійський письменник, поет, громадський діяч Рабінранат Тагор сказав “Бібліотекар зобов’язаний мати всі якості хорошого господаря, але аж ніяк не комірника”.

Плани профкому на 2010 рік

***Лариса Коваленко,
голова профкому***

Оскільки місяць тому, на зборах трудового колективу з прийняття колективного договору, мною фактично було подано звіт про діяльність профкому за звітний період, тому я більш детально зупинююсь на наших планах на 2010 рік. Хочу тільки нагадати, що за минулій рік профком працював над такими основними напрямками роботи: це і трудова дисципліна, санітарний стан наших приміщень, вивчення законодавчої бази з напрямків діяльності бібліотеки та охорони праці і соціального захисту працівників; прийняття нового колективного договору; питання оздоровлення та надання матеріальної допомоги, проведення культурних заходів; кожен член профкому був задіяний в тому чи іншому заході. В минулому році наша бібліотека відмінила 110-річчя, крім того для 11 наших працівників 2009 рік теж був ювілейним. 2009 рік ознаменувався звітами та перевиборами в профспілкових організаціях області галузі культура, ми не проводили перевибори, тому, що перевибори в нас були в 2006 році і наступні, згідно зі статутом, будуть через 5 років, хочу повідомити, що 25 лютого відбудеться звітно-виборна конференція обкому профспілки працівників культури і згідно з рішенням спільног засідання профкому та адміністрації бібліотеки мене обрано делегатом конференції, а до складу Обкому профспілки висунуто кандидатуру Ткаченко Оксани Василівни.

В цьому році ми плануємо виділити кошти на святкування Дня захисника Вітчизни та 8 Березня, як ми повідомляли раніше плануємо ці свята об'єднати і відзначити 5 березня у вигляді вогнища. Звичайно основне навантаження з проведення свят лягає на плечі Андрійченко Наталі, відповідальної за культурний сектор профкому, але “один в полі не воїн”, тому ми просимо не відмовлятись від допомоги в організації свят. Новорічне свято нам довело, що в нашому колективі є таланти. Крім того, згідно з рішенням наших зборів - плануємо виділити кошти на проведення ремонту в нашій профспілковій кімнаті. Вже зараз потрібно продумувати як відзначити наше професійне свято. Але, на мою думку, нам слід продовжити нашу традицію вийздити за межі міста, для багатьох з нас це єдина можливість побачити на власні очі визначні місця нашої країни. Також хочу довести для розуму таку інформацію: як відпочивають та використовують профспілкові кошти заклади культури області. Восени було навчання профспілкового акту в закладів культури області і всі ділилися своїм досвідом з проведен-

ня відпочинку та поїздок. Так, з м. Олександрії їздили влітку на релігійне свято в Святогорський монастир Донецької області, звичайно дорога дуже далека, більше 800 км., їхали всю ніч, але ніхто не пожалував, на території лаври є готель і надається безкоштовно місце на три дні. Всі отримали незабутні враження. Інші заклади кожного року виїздять в Софіївський парк, ми теж можемо на прикладі наших прибалтійських колег щорічно організовувати виїзд наших ювілярів року. Також можна організувати виїзд для відпочинку на березі Чорного моря. Профком оплачує проїзд, а проживання вже за свій рахунок. На Професійне свято ми пропонуємо виїзд в сусідній обласний центр – м. Черкаси – , який є значним культурно-освітнім центром, саме в Черкасах – один з найбільших краєзнавчих музеїв держави – головне зібрання матеріалів і предметів природи, історії, етнографії, культури Черкащини; музей “Кобзаря” Т.Г.Шевченка; художній музей, зоопарк. Черкаси є одним з небагатьох міст України, котре має свій планетарій. І саме місто дуже гарне, розташоване на березі Кременчуцького водосховища. Тобто я вам підкидаю різноманітні ідеї для роздуму, думайте, звертайтесь, ми відкриті для пропозицій, тобто давайте співпрацювати. Дякую за увагу.

Підводимо підсумки: бібліотеки області у 2009 році

У 2009 році діяльність бібліотек регламентували: Закон України від 16 березня 2000 року №1561 „Про внесення змін до Закону України „Про бібліотеки і бібліотечну справу”, Указ Президента України від 22 березня 2000 року № 531 „Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України”, розпорядження голови облдержадміністрації від 27 серпня № 3254-р “Про затвердження програми розвитку краєзнавства у Кіровоградській області на період до 2010 року”, облачної Програми розвитку культури на 2009-2013 роки.

Розвитку бібліотечної галузі приділяли увагу відділи культури і туризму райдержадміністрацій, управління міськвиконкомів. Діяльність бібліотек регіонів розглядалась на засіданнях рад різних рівнів, зокрема, на сесіях сільських рад - 29 бібліотек Голованівського району, 14 - Знам'янського, 12 – Олександрійського, 18 –Ульяновського районів.

У Новоукраїнському районі на колегії та сесії райдержадміністрації розглядалось питання про поповнення бібліотечних фондів та передплату періодичних видань, яке було вирішено позитивно (результат: бюджетні кошти виділено).

На колегії Вільшанської райдержадміністрації розглядалось питання щодо стану і перспектив розвитку бібліотек (результат: об'єднання Суходольських сільських бібліотек № 1 та № 2 в одну).

На засіданнях Знам'янського та Світловодського міськвиконкомів розглядалось питання про тарифи на платні послуги, що надаються бібліотеками міської ЦБС (результат: підвищення цін на додаткові послуги).

Питання про правову освіту населення обговорювалось на засіданні координаційної правової комісії при райдержадміністрації у Гайворонському, Добровеличківському, Долинському, Компаніївському, Олександрійському, Світловодському районах, Знам'янському та Олександрійському виконавчих комітетах міськрад.

Основними напрямками діяльності були заходи, спрямовані на збереження мережі бібліотек, оновлення матеріально-технічної бази, збереження та поповнення бібліотечних фондів, запровадження в практику бібліотек новітніх технологій, проведення культурно-просвітницьких заходів, забезпечення безперервної освіти бібліотечних кадрів.

Мережа бібліотек області нараховує 589 публічних бібліотек, у т.ч. 3 обласні.

Протягом 2009 року до послуг публічних бібліотек звернулося 482,5 тис. відвідувачів або кожен другий житель області. Користувачам було видано 9510,4 тис. документів. Кількість відвідувань публічних бібліотек у 2009 році склала 4721,0 тис., що на 225,2 тис. більше порівняно з 2008 роком. Основні показники роботи бібліотек свідчать, що публічні бібліотеки відіграють важливу роль у житті громади.

Бібліотеки активно працюють над створенням власних інформаційних ресурсів. 17 бібліотек області створюють власні електронні каталоги, в яких налічується понад 875 тис. записів, обсяги яких щороку зростають.

Бібліотеки Вільшанського, Гайворонського, Голованівського, Долинського Новомиргородського, Новоукраїнського, Олександрійського, Петрівського районів та міст Кіровограда, Олександрії, Світловодська беруть участь у створенні зведеного інформаційного ресурсу - Кіровоградського регіонального кооперативного каталогу. 20 публічних бібліотек мають веб-сайти.

Сьогодні в Україні реалізується масштабний проект, фінансований фондом Білла і Мелінди Гейтс у рамках програми “Глобальні бібліотеки”. Протягом 5 років у бібліотеках України буде відкрито понад 1000 Інтернет-центрів, а також тренінгові центри для бібліотечних працівників у кожній області. Працівники бібліотек Новоукраїнського району стали переможцями первого туру конкурсу „Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету”. Реалізація даного проекту надасть можливість доступу до ресурсів світової мережі в 7 публічних бібліотеках (2 районних, 5 сільських), перетворюючи їх на зручні для читачів багатофункціональні інтелектуальні центри. На сьогоднішній день всі центральні районні і міські бібліотеки підключені до мережі Інтернет. Користувачі бібліотек безкоштовно можуть використовувати ці ресурси, завдяки реалізації масштабного проекту ОУНБ ім. Д.І.Чижевського і громадської організації ОЖІС “Мережа громадянської освіти”.

Бібліотечні фонди є найважливішою структурною складовою кожної бібліотеки.

На 1.01.10р. загальний фонд бібліотек області становить 8438,83 тис. прим. документів, у т. ч. у бібліотеках сільської місцевості - 4397,86 тис. прим. документів. Щорічно фонди публічних бібліотек області оновлюються на 1,3 % (норма відповідно до міжнародних стандартів 10 %). Оновлення фондів бібліотек для дітей складає 1,7%.

До бібліотек області надійшло 110,97 тис. прим. Найбільше документів із розрахунку на 1 бібліотеку регіону отримали бібліотеки районів: Знам'янського – 227 прим., Онуфріївського – 222 прим., Новоукраїнського – 213 прим.

В середньому 1 бібліотека області отримала 188 прим., у т.ч. 1 публічна бібліотека регіону – 153 прим., у т.ч. 1 сільська бібліотека – 82 прим. Працівники бібліотек здійснюють пошук альтернативних джерел комплектування, співпрацюють з благодійними фондами. Так, публічні бібліотеки Новоукраїнського району отримали 1,9 тис. прим. від благодійного Президентського фонду Л.Кучми „Україна”.

Вже стало традицією для бібліотек Олександрійської міської ЦБС поповнювати свої фонди з обмінних фондів Національної парламентської бібліотеки та Національної бібліотеки України для дітей, у 2009 році було отримано 0,8 тис. прим. видань.

Складовою бібліотечних фондів є періодичні видання, які нараховують 5% від загального обсягу фонду.

В середньому 1 бібліотека області (без обласних бібліотек) передплатила 7-8 назв, у т.ч. 1 сільська бібліотека – 5-6 назв. Стан передплати періодичних видань залишився на рівні минулого року.

В середньому, кожна бібліотека для дітей отримала у звітному році 19 прим. видань (2008 р. - 17 прим.). Найбільшу кількість періодичних видань мали: ЦМДБ Олександрійської МЦБС (32 назви), Петрівська, Новоукраїнська, Олександрівська, Голованівська, Добровеличківська РДБ - від 43 до 50 назв, де передплату здійснено за кошти із загального фонду бюджету.

У бібліотеках області запроваджено надання користувачам додаткових платних послуг. За звітний період напрацьовано 539,4 тис. грн. Найбільші платні послуги мають бібліотеки: Олександрійської МЦБС - 116,3 тис. грн., Кіровоградської МЦБС – 43,2 тис. грн., Гайворонської ЦБС – 22,1 тис. грн., Світловодської МЦБС - 29,7 тис. грн., Знам'янської МЦБС - 19,0 тис. грн., Олександрійської РЦБС - 17,1 тис. грн.

Бібліотечні послуги населенню області надавали 944 бібліотекарі, з них мають фахову бібліотечну освіту 894 працівники (94,7%). Переважна більшість бібліотечних працівників мають спеціальну бібліотечну освіту . Повну вищу бібліотечну освіту мають 189 фахівців, базову вищу освіту - 522 працівники. В режимі повної зайнятості протягом 2009 року працювали 665 працівників. Бібліотекарі працюють на повні ставки у Вільшанській, Компаніївській районних та чотирьох міських ЦБС.

Зріс авторитет професії бібліотекаря серед громадян області. Так, із 944 бібліотечних працівників (без обласних бібліотек) 499 працюють в селі, з них – 57 депутатів районних, селищних та сільських рад, зокрема 8 - у Вільшанському, 7 - в Олександрівському, від 8 до 6 депутатів - у Добровеличківському та Кіровоградському районах, по 4 - у Бобринецькому та Новоукраїнському, в інших районах - від 3 до 2.

Крім того, 47 бібліотекарів – члени постійних комісій виконкомів районних рад.

Бібліотеки області працювали над реалізацією національних, державних, обласних, районних програм шляхом проведення низки заходів: акцій, тижнів, декад, місячників. На високому рівні пройшли Всеукраїнські конкурси, вікторини; тижні дитячої та юнацької книги; тижні театр дітям та юнацтву.

Діяльність методичних служб регіонального рівня у звітному році була спрямована на вдосконалення управління бібліотечною справою у регіоні, створення позитивного іміджу публічних бібліотек області, підвищення професійної компетентності бібліотечного персоналу шляхом проведення заходів, що були спрямовані на розвиток організаторських та аналітичних здібностей, самостійне визначення пріоритетів розвитку бібліотек відповідно до їх ролі у соціальній інфраструктурі регіону та запитів користувачів.

Не відмовляючись від традиційних форм підвищення професійної компетентності, модернізуючи їх, наповнюючи новим змістом, бібліотеки області робили акцент на нових інтерактивних формах навчання. У практику роботи увійшли майстер-класи, тренінги, творчі лабораторії. У 2009 році було проведено 61 семінар, у т.ч. 18 семінарів на базі бібліотек-філій, 61 практикум, 56 стажувань, 32 творчі лабораторії, 13 майстер-класів, 22 тренінги та інші форми професійного навчання. З метою надання методичної та практичної допомоги методичними службами було здійснено 599 виїздів, у т.ч. 81- з метою комплексного вивчення діяльності бібліотек.

З кожним роком покращується і видавнича діяльність методичних відділів регіональних бібліотек. За 2009 рік методисти бібліотек області підготували понад 300 назв методичних видань з різних аспектів діяльності.

Найбільш цікава робота у цьому напрямку здійснювалась у Гайворонському, Голованівському, Компаніївському, Новгородківському, Новоукраїнському, Олексandrівському, Олександрійському районах, містах Знам'янці, Кіровограді, Світловодську, Олександрії.

Бібліотеки області намагалися позиціонувати себе і в засобах масової інформації. На сторінках місцевої преси було опубліковано понад 700 статей з різних аспектів діяльності бібліотек; 53 репортажі на телебаченні та 111 повідомлень на радіо про проблеми та досягнення бібліотек.

Але в діяльності бібліотек є ще невирішені проблеми.

Протягом 2009 року мережа бібліотек скоротилася на 2 заклади: відбулось об'єднання бібліотек у Вільшанському районі, закриття 2-х

бібліотек-клубів в Онуфріївському районі, відкрилась Витязівська сільська дитяча бібліотека у Бобринецькому районі.

Порівняно з 2008 роком зменшилась кількість обслугованих користувачів на 14,8 тис. осіб та обсяг документовидачі на 310,72 тис. прим.

Проблеми, пов'язані із забезпеченням матеріально-технічної бази, є актуальними для всіх бібліотек області. 83 бібліотеки (14%) потребують капітального ремонту, а 3 заклади (Бобринецька районна бібліотека для дорослих, Іскрівська сільська бібліотека Петрівського району, Луполівська бібліотека Ульяновського району) перебувають в аварійному стані.

Рівень комп'ютеризації публічних бібліотек низький. Із загальної кількості бібліотек лише 63 бібліотеки (11 %) мають комп'ютери, у т.ч. 8 сільських бібліотек (1,7%). У сільській місцевості у середньому 1 комп'ютер припадає на 60 бібліотек, а виходу в Інтернет не має жодна з них.

Лише 78 (13%) сільських бібліотек телефонізовані, а 20 бібліотек (4%) не мають освітлення.

Найбільша проблема галузі – збереження та поповнення бібліотечних фондів.

Переважна частина бібліотечного фонду фізично зношена та застаріла. Обсяг загального бібліотечного фонду зменшився на 180,49 тис. прим. порівняно з минулим роком. Через відсутність достатнього фінансування комплектування фондів бібліотек відбувається епізодично, безсистемно. Оновлення фондів знаходиться на низькому рівні.

Найменше документів на 1 бібліотеку регіону надійшло до бібліотек районів: Новгородківського – 72 прим., Маловисківського – 76 прим., Вільшанського – 82 прим., Новомиргородського – 84 прим., Петрівського – 85 прим., Компаніївського – 91 прим., Бобринецького – 97 прим.

Через відсутність бюджетного фінансування залишились без передплати на I півріччя 2010 року 20 сільських бібліотек: 9 – у Кіровоградському районі (Гайвська, Грузька, Калинівська, Могутнянська, Назарівська, Обознівська, Овсяниківська, Покровська, Катеринівська), 7 – у Маловисківському районі (Злинська №2, Кіровська, Лозуватська, Лутківська, Нововознесенська, Оникіївська, Розсохуватська), по 2 у Добровеличківському (Андріївська, Братолюбівська) та Петрівському (Богданівська та Петрівська селищна) районах.

Бібліотеки міських ЦБС здійснили передплату періодичних видань за спонсорські кошти та за рахунок спеціального фонду бюджету на квартал або на місяць.

Обертаність фонду характеризує ступінь актуальності фондів бібліотеки. За стандартами ІФЛА він дорівнює показнику 5. Бібліотекам, які мають низький показник обертаності та високий книгозабезпеченості: у Новомиргородському, Онуфріївському, Світловодському, Бобринецькому, Гайворонському, Добровеличківському, Маловисківському, Новоархангельському, Голованівському, Знам'янському, Кіровоградському, Компаніївському, Новгородківському, Петрівському, Устинівському районах необхідно звільнити фонди від непрофільної, застарілої, зношеної літератури та наблизити фонди до запитів користувачів.

На сьогодні досить гостро стоїть питання забезпечення бібліотек кваліфікованими кадрами. Протягом останніх років в області спостерігається тенденція до скорочення кількості кадрів бібліотечних працівників, особливо у сільській місцевості.

Найбільше працівників без спеціальної бібліотечної освіти по 7 осіб у Добровеличківському, Новоархангельському районах, 6 – у Новомиргородському, по 4 – у Голованівському, Гайворонському, Устинівському районах.

Через відсутність достатнього бюджетного фінансування в режимі неповної зайнятості найбільше працює бібліотекарі у Бобринецькому (26), Голованівському (24), Гайворонському (22), Кіровоградському (21), Добровеличківському (20), Новоукраїнському (18) районах.

Проблемні питання з бібліотечної справи не розглядаються на засіданнях вищих рівнів у Новомиргородському, Новоархангельському, Устинівському районах та м. Кіровограді.

Підсумовуючи слід відзначити, що у 2009 році працівниками бібліотечної галузі в основному збережена мережа бібліотечних закладів, частково покращена матеріально – технічна база, вжиті заходи щодо збереження та поповнення бібліотечних фондів, забезпечений високий рівень культурно-просвітницьких заходів, продовжена робота щодо впровадження новітніх технологій шляхом відкриття нових інформаційно-ресурсних центрів, надання організаційної та методичної допомоги бібліотекам області, організації заходів із безперервної освіти бібліотечних працівників області.

Отже, директори бібліотечних закладів обласного підпорядкування, начальники відділів (управлінь) культури і туризму райдержадміністрацій (міськвиконкомів) будуть спрямовувати у 2010 році роботу бібліотечних закладів на виконання таких основних завдань:

- сприяння розвитку демократичного громадянського суспільства шляхом задоволення потреб всієї громади та надання відкритого доступу до різних культур і знань шляхом реалізації розпорядження

голови Кіровоградської обласної державної адміністрації „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 роки” від 29 листопада 2009 року №910-р, розвитку краєзнавства у Кіровоградській області на період до 2010 року, розвитку і функціонуванню української мови в області на 2004-2010 роки та ін.;

- підвищення комфортності бібліотечного середовища, поліпшення якості обслуговування користувачів через надання традиційних та інноваційних бібліотечних послуг;

- поповнення фондів публічних бібліотек області;

- популяризацію книг і читання серед різних категорій громадян через організацію публічних читань кращих зразків світової літератури;

- подальшу інформатизацію бібліотек;

- розвиток регіональної каталогізації шляхом розширення кола учасників Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу періодичних видань, координацію дій провідних бібліотек м. Кіровограда та інформаційно-ресурсних центрів області з метою створення єдиної інформаційної мережі регіону;

- забезпечення умов для задоволення духовних та культурних потреб місцевої громади.

На місцевих рівнях необхідно буде вирішувати питання:

* збереження та розвиток існуючої мережі бібліотечних закладів, оптимізацію мережі здійснювати відповідно до затверджених мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення бібліотечними закладами;

* збереження та підготовки кадрового потенціалу бібліотек області, організації їх безперервної освіти, забезпечення належних соціальних умов для працівників бібліотек відділам культури Новомиргородської, Новоархангельської, Устинівської районів адміністрацій та Кіровоградського міськвиконкому необхідно виносити питання про діяльність бібліотечних закладів на розгляд рад різних рівнів;

* протягом першого півріччя організувати та провести районні конкурси „Краща сільська бібліотека”;

* передбачати у місцевих бюджетах видатки на поповнення фондів бібліотек області новими документами, у т.ч. книгами та періодичними виданнями;

* розробити та затвердити заходи щодо зміцнення матеріально-технічної бази бібліотек області, у т.ч. утримання приміщень, ремонт та технічне оснащення;

* відділам культури Бобринецької, Добровеличківської, Знам'янської, Кіровоградської, Компаніївської, Маловисківської, Нов-

городківської, Новоархангельської, Олександрівської, Онуфріївської, Світловодської, Ульяновської, Устинівської райдержадміністрацій та Знам'янського міськвиконкому забезпечити придбання системи автоматизації бібліотек „ІРБІС” (20 тис. грн.) для центральних бібліотек з метою створення електронних каталогів та створення Кіровоградського регіонального кооперативного каталогу;

* Голованівському, Знам'янському, Компаніївському, Ульяновському, Устинівському відділам культури слід створити умови для забезпечення вільного доступу до інформаційних ресурсів бібліотек, у т.ч. до мережі Інтернет, різних категорій громадян області шляхом відкриття інформаційно-ресурсних центрів при районних бібліотеках;

а Голованівському, Знам'янському, Кіровоградському, Компаніївському, Новгородківському, Новомиргородському, Олександрівському, Світловодському, Ульяновському, Устинівському відділам культури сприяти створенню і розвитку веб-сайтів центральних бібліотек.

Директорам обласних бібліотек скоординувати діяльність в організації спільних заходів:

- обласного семінару „Комфортність обслуговування користувачів” на базі бібліотек Маловисківського району;
- обласного огляду-конкурсу „Краща сільська бібліотека”;
- обласного форуму сільських бібліотекарів;
- Міжнародної науково-практичної конференції „Миротворче значення бібліотеки у вихованні толерантності і духовності суспільства”;
- Всеукраїнської науково-практичної конференції „Бібліотеки для юнацтва: від інформації до знань”;
- обласного семінару –практикуму „Місія дитячої бібліотеки у збереженні традицій читання”.

Директорам ЦБС, районних бібліотек працювати над вирішенням таких питань :

- вжити заходи щодо збереження діючої мережі ЦБС, не допускати процесів децентралізації, закриття та ліквідації сільських бібліотек;
- сприяти збереженню та підготовці кадрового потенціалу бібліотек регіонів, організації їх безперервної освіти;
- взяти участь у районних конкурсах „Краща сільська бібліотека”, забезпечити участь переможців в обласному конкурсі, форумі сільських бібліотекарів;
- клопотати перед відділами культури і туризму райдержадміністрацій (міськвиконкомів) про виділення у місцевих бюджетах видатків на поповнення фондів бібліотек області новими документами, у т.ч. книгами та періодичними виданнями;

- взяти участь у розробці заходів щодо змінення матеріально-технічної бази бібліотек області, у т.ч. утримання приміщень, ремонт та технічне оснащення;

- директорам Бобринецького, Добровеличківського, Знам'янського, Кіровоградського, Компаніївського, Маловисківського, Новгородківського, Новоархангельського, Олексandrівського, Онуфріївського, Світловодського, Ульяновського, Устинівського районів та м.Знам'янки клопотати про придбання системи автоматизації бібліотек „ІРБІС” для центральних районних бібліотек з метою створення електронних каталогів та участі у створенні Кіровоградського регіонального кооперативного каталогу;

- директорам Голованівського, Знам'янського, Компаніївського, Ульяновського, Устинівського районів створити умови для забезпечення вільного доступу до інформаційних ресурсів бібліотек, у т.ч. до мережі Інтернет, різних категорій громадян області шляхом відкриття інформаційно-ресурсних центрів;

- Голованівського, Знам'янського, Кіровоградського, Компаніївського, Новгородківського, Новомиргородського, Олексandrівського, Світловодського, Ульяновського, Устинівського районів сприяти створенню і розвитку веб-сайтів центральних бібліотек;

- розробити заходи щодо поліпшення обслуговування користувачів, звернути увагу на обслуговування окремих категорій користувачів, у т.ч. ветеранів Великої Вітчизняної війни, людей з обмеженими фізичними можливостями;

- проводити пошук альтернативних джерел для комплектування бібліотечних фондів;

- клопотати перед головами сільських рад про передплату пе-ріодичних видань для сільських бібліотек, насамперед тих, в яких вона відсутня: Кіровоградському районі – 9 сільських бібліотек, у Маловисківському – 7, у Добровеличківському та Петрівському районах - по 2.

- Директорам Новомиргородського, Онуфріївського, Світловодського, Бобринецького, Гайворонського, Добровеличківського, Маловисківського, Новоархангельського, Голованівського, Знам'янського, Кіровоградського, Компаніївського, Новгородківського, Петрівського, Устинівського районів продовжувати вивчення використання бібліотечних фондів у сільських бібліотеках з метою вилучення непрофільної, дублетної, зношеної та застарілої літератури, контролювати проведення цієї роботи.

СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

БІБЛІОТЕЦІ - 110 років Соціологічне дослідження до ювілею бібліотеки

*Лідія Демещенко,
завідуюча сектором соціологічних
досліджень ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

I. Обґрунтування проведення дослідження

Нашій бібліотеці в 2009 р. виповнюється 110 років. Якщо врахувати те, що бібліотека створена в XIX столітті, а зараз уже ХХІ століття, то пройдений великий шлях. Змінилось багато чого: через бібліотеку пройшло кілька читацьких поколінь, поповнювались книжкові фонди, змінювались кадри. На сьогодні наша бібліотека володіє унікальним книжковим фондом і є головним книгосховищем області.

Вся діяльність бібліотеки будується для наших читачів, яким ми віддаємо свої знання, турбуємося за їх комфортне перебування в стінах бібліотеки.

Ювілей бібліотеки став для нас хорошим приводом дізнатись, які саме читачі оцінюють роботу бібліотекарів, чи завжди вони задоволені якістю обслуговування, що для них значить наша бібліотека.

II. Мета дослідження

Вивчити думку читачів про книжковий фонд бібліотеки, про культурний рівень працівників бібліотеки і їх професіоналізм, про роль бібліотеки в громадському і культурному житті міста, про те, якою користувачі бачать бібліотеку в майбутньому.

Для цього була розроблена анкета (додається).

III. Завдання дослідження

В ході дослідження передбачалось визначити:

- Чи завжди користувачі задоволені якістю обслуговування;
- Як користувач оцінює роботу бібліотеки;
- Які відділи бібліотеки користувач відвідує з особливим задоволенням;
- Що для користувача значить наша бібліотека.

IV. База дослідження

Користувачі обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І.Чижевського відділів: читальних залів, абонемента, документів з питань економіки, виробництва та природничих наук.

V. Предмет дослідження

Анкетне опитування користувачів у відділах бібліотеки.

VI. Хід та результати дослідження

В ході опитування було заповнено 48 анкет (роздано 50 анкет).

За віком респонденти мають такий вигляд:

- до 20 років – 5 осіб
- 25-25 років – 6 осіб
- 25-45 років – 17 осіб
- 45-55 років – 5 осіб
- 56 і більше – 15 осіб

В основному опитувались користувачі, які часто користуються її послугами.

За стажем читання в бібліотеці:

До 5 років – 10

До 10 років – 12

До 20 років – 21

До 30 років – 5

Більше половини (95%) респондентів можна сміливо назвати постійними користувачами бібліотеки, оскільки їх читацький стаж рахується від 5 до 30 років.

Вища освіта переважає в більшості респондентів, з вищою освітою 70,8 відсотка респондентів, з незакінченою вищою – 16,7 відсотка, з середньою спеціальною – 12,5 відсотка.

За професією респонденти мають такий вигляд: викладачі вузів і науковці складають 62,5 відсотка, учителі шкіл – 20,8 відсотка, інші – 16,7 відсотка.

Читачі, які багато років користуються бібліотекою, зацікавлено відгукнулись на прохання взяти участь в запропонованому опитуванні.

На запитання „Чи завжди Ви задоволені якістю обслуговування?” 83,3 відсотка відповіли „так”, 16,7 відсотка відповіли „ні”, бо їх не завжди задовольняють наші книжкові фонди.

Оцінюють роботу позитивно 64,5 відсотка користувачів, 35,5 відсотка респондентів оцінили роботу бібліотеки на відмінно.

Респонденти, оцінюючи роботу бібліотек, говорили так:

- „Добре, тут завжди читачів обслуговують з посмішкою на обличчі, після чого хочеться приходити сюди ще і ще”.

- „Добре. Вона серце, яке „качає” кров судинам усіх навчальних закладів міста”.

- „Загалом робота бібліотеки відповідає сучасним вимогам до якості обслуговування, об’єму бібліотечних фондів, швидкості пошуку джерел інформації”.

- „На „відмінно”, злагоджений колектив, добре ставлення до користувачів”.

- „Робота бібліотеки заслуговує найвищих рейтингів по багатьох показниках”.

З відповідей на четверте питання ми дізналися, що наші респонденти з найбільшим задоволенням відвідують відділ читальних залів, абонемент, відділ документів з питань економіки, виробництва та природничих наук, мистецтв.

Дуже хотілось дізнатися, як оцінюють наші респонденти рівень професіоналізму бібліотекарів, їх культуру.

Відповіді на п’яте питання нас приємно здивували.

Вони підтвердили, що респонденти намагались бути об’єктивними, а не просто доброзичливо відписувались.

Це показують розгорнутий відповіді на питання про професіоналізм і культурний рівень працівників бібліотеки:

- „Гідний професійний рівень колективу, злагоджений ритм, гарне обслуговування”.

- „Якнайвища, уклін їм найщиріший”.

- „Професіоналізм високий приблизно у 85% бібліотекарів. Трапляється посередній рівень, але дуже рідко”.

- Надзвичайно високий рівень професіоналізму. Вони завжди відкриті для читача.

- Можна дати високу оцінку професіоналізму та рівню культури бібліотекарів. Можу відзначити ввічливість, повагу до відвідувачів, ширу допомогу в пошуку літератури.

- Библиотекари высокопрофессиональные, отлично знают свою работу, вежливы, культурны, обходительны, приветливы, подберут литературу по любой отрасли.

- Професіоналізм та культура на найвищому рівні.

- Відмінно! По-іншому ніколи не було.

- Цілком задоволений. Чудові працівники і приємні люди.

Приємно відзначити, що позитивних відгуків про професіоналізм бібліотекарів переважна більшість.

Цікаво було дізнатись, що думають наші респонденти про роль бібліотеки у громадському і культурному житті міста, області. Чи наша бібліотека є тим місцем, де відбуваються важливі і значимі події в культурному житті.

Ось що пишуть наші читачі про безсумнівні переваги нашої бібліотеки:

- На сьогоднішній день бібліотека займає провідне місце в соціально-культурному й інформаційному житті міста.

- Величезна. Дуже рідкі новини у ЗМІ з області, де не згадувалася б наша бібліотека.

- Одна з провідних ролей. Адже книга вчить думати, а бібліотеку ім. Д.Чижевського відвідує найбільше читачів. Важливе місце у громадському і культурному житті міста посідає кіноклуб.

- Інформаційний центр міста.

- Я вважаю (пише викладач ВУЗу), що бібліотека не тільки територіально знаходиться в центрі міста, а і його суспільного життя. Про це свідчить кількість публікацій про бібліотеку в пресі, згадок по телебаченню та в спілкуванні зі студентами, фахівцями та жителями міста.

- Центр культури та наукових знань.

- Є невід'ємною частиною громадського та культурного життя міста.

- Бібліотека чи не єдиний у місті осередок культури, духовності, збереження традицій пам'яті народу.

- Основний центр самоосвіти як для студентів, так і для фахівців. Центр спілкування культурних людей.

- Это единственный бесплатный центр получения информации и духовной культуры.

- Це одне із небагатьох місць, яке залишилось осередком культурного життя, де проходять цікаві заходи та виставки книг.

Можна сказати, що думка респондентів про значимість бібліотеки одностайна і свою думку вони підтверджують вагомими аргументами.

Зрозуміло, що мета нашого дослідження, не зважаючи на його тимчасову прив'язку до ювілею, не ставилась в створенні парадної, прикрашеної картини реального становища справ в бібліотеці, тому сьоме питання було поставлене так: „Що Вас не влаштовує у бібліотеці? Що треба для того, щоб Ви почувалися комфортно у бібліотеці?“.

Відповіді були такі:

- Мене не зовсім влаштовує обслуговування у деяких відділах бібліотеки.

- Для мого комфорту не вистачає значно пристойнішої заробітної плати кожному штатному працівнику бібліотеки.
- Влаштовує все, крім незабезпечення книжками.
- Мені тут працюється найкраще, але дуже турбує неможливість передплати російських видань. Збережіть, будь ласка, МЭМО.
- Щоб відділ рідкісних і цінних документів працював у суботу і неділю.
- Не вистачає нової літератури з історії, реставрації.
- Недостатня укомплектованість новими надходженнями, зокрема з німецької мови. Постійні черги.
- Влаштовує все, але із року в рік, на жаль, зменшується кількість видань російською мовою.
- Все добре, основна проблема – недостатня культура роботи читацької молоді в читальніх залах.

Респондентів не влаштовують великі затрати часу на очікування книг із фондів, черги у відділах і нестача нової літератури і дефіцит періодики.

Важливо, що наші читачі не просто указують на суттєві недоліки в роботі бібліотеки, але і намагаються обґрунтувати важливість вирішення цих проблем.

Відповіді на питання говорять про те, що наші респонденти багато в чому мають рацію і ми, по можливості, повинні більше турбуватись про їх комфортне перебування в стінах бібліотеки.

I наприкінці респондентам було задане питання про те, що для них значить бібліотека. Ми запропонували їм дописати наступну фразу: „Що для Вас значить наша бібліотека, допишіть фразу „Обласна бібліотека для мене – це...”

- I отримали такі продовження:
- ...це величезна підтримка і гарні можливості для кожного студента;
 - ... джерело знань, до якого прагне кожна людина, яка є свідо-мою і розуміє, задля чого вона здобуває знання;
 - ... джерело збагачення інформацією;
 - ... душевний спокій, розрядка в печалі, моральне оновлення.
 - ... це доступ до знань, це безцінна інформація, це освячення себе знаннями;
 - ... місце зустрічі зі старими друзями, інформаційний центр з будь-яких питань;
 - ...можливість доступу до будь-якої інформації, змога здійснювати самоосвіту на достатньо високому рівні;
 - ...наукова база для дослідження, а також гарний відсоток;

- ... маяк в сучасному світі інформації. Вона супроводжувала мене в навчанні, супроводжує і в професійній діяльності;
- ... Храм науки, інформаційний центр, культурно-мистецький заклад, місце духовного збагачення особистості;
- ... улюблена місце інтелектуального відпочинку;
- ... зустріч з книгою, з цікавими людьми, з культурою. Це привітно, цікаво і корисно.

Респонденти використовували різні епітети для позначення ролі, яку бібліотека відіграє в їхньому житті.

Ці відповіді ще раз підтвердили дуже зацікавлене ставлення читачів до читання і долі своєї бібліотеки.

Кожний респондент вибирал якесь своє, дуже близьке для нього значення бібліотеки.

Багато наших читачів разом з бібліотекою проходять свій життєвий і професійний шлях від студента до спеціаліста, від молодості до зрілого віку, накопичуючи інтелектуальний, культурний і життєвий багаж. І в кожний період життя читача бібліотека відіграє свою незамінну і важливу роль.

Наша бібліотека є найбільшою бібліотекою області, методичним центром для муніципальних бібліотек і тому вимоги до неї ставляться найвищі.

І щоб їм відповісти, необхідно прислухатися до пропозицій читачів, робити все для того, щоб зростав імідж бібліотеки.

ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ ПРЕДСТАВНИКІВ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В РЕГІОНІ

*Лідія Демещенко,
завідуюча сектором соціологічних
досліджень ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

I. Обґрунтування дослідження

Під впливом потреб суспільства змінюються роль і функції бібліотек. Становлення інституту місцевого самоврядування спричинило суттєві зміни в бібліотечній галузі.

Ставлення до бібліотек, особливо на регіональному рівні, багато в чому залежить від уміння показати результативність діяльності бібліотеки як головного документно-інформаційного ресурсу регіону, без якого неможливе нормальне функціонування всіх сфер суспільно-корисної діяльності: виробництва, науки, освіти, культури.

Місцеві органи влади вимагають активної участі бібліотек в житті місцевої спільноти, забезпечення вільного і прямого доступу громадян до знань, інформації, культури.

Для успішної роботи бібліотекар має добре знати життя тієї території, де знаходиться бібліотека, вивчити склад її користувачів з соціальної, професійної, освітньої, вікової точкою зору. Він повинен бути обізнаним з умовами праці, характером виробництва, економічним станом у регіоні, з основними інтересами і потребами його жителів, їхнім ставленням до влади тощо.

Треба пам'ятати, що втрата користувача відбувається через ігнорування реальних потреб користувача.

Жодна бібліотека не може нормально розвиватись без підтримки місцевих органів влади.

Давно помічено, співпраця з органами місцевого самоврядування підвищує суспільний статус бібліотеки і сприяє тому, що органи влади високо цінують нашу працю і відповідно починають з розумінням ставитись до хвилюючих бібліотеку проблем.

Місцева влада готова виділяти кошти, перш за все, на конкретні, вивірені з точки зору соціальної значимості, результативності та економічної вигідності бібліотечні проекти.

Зв'язок з місцевою владою – не разова акція, а один з пріоритетних напрямків інформаційної політики.

Необхідно, щоб керівники місцевих органів влади побачили в бібліотеці великий потенціальний ресурс, у тому числі для реалізації тих завдань, які саме вони призначенні виконувати.

При цьому, довідково-бібліографічне обслуговування владних структур завжди повинно бути на першому місці в діяльності бібліотек.

Для того, щоб визначитись, які інформаційні потреби є у представників місцевих органів влади, запропоновано анкети для їх вивчення (анкета додається).

Відповіді на анкети допоможуть досконаліше проводити інформаційну роботу.

ІІ. Мета дослідження

Одержані інформацію про реальні та потенційні потреби представників місцевих органів влади.

ІІІ. Завдання дослідження

В ході дослідження передбачається виявити:

- шляхи взаємодії місцевої влади та бібліотеки;
- яку інформацію владні структури отримують від бібліотеки;
- чи влаштовує їх робота бібліотеки;
- які шляхи підвищення авторитету бібліотеки можна запропонувати.

ІV. База дослідження

Представники місцевих органів влади області.

V. Методика дослідження

Вивчення інформаційних потреб представників місцевих органів влади проводилось шляхом анкетування.

Анкети були роздані всім центральним бібліотекам регіону. Не брали участь у дослідженні Новоархангельський і Устинівський райони.

Респондентами стали 280 представників місцевих органів влади області. Серед них: жінок – 165 осіб, чоловіків – 115 осіб.

За освітою: з вищою – 244 особи, незакінченою вищою – 25 осіб, середньою спеціальною - 11 осіб.

За віком: до 30 років – 42 особи, 30-40 років - 64 особи, 40-50 років – 91 особа, 50-60 років – 74 особи, більше 60 років – 9 осіб.

Респонденти - читачі бібліотек з читацьким стажем: до 10 років – 72 особи, з 10 до 20 років – 78 осіб, понад 20 років – 116 осіб. Зовсім не читають в бібліотеках – 14 осіб, тобто всього 5%.

Ці підсумки свідчать про те, що взаємини між бібліотекою і представниками влади стають тіснішими і більш постійними, суттєво зростає авторитет бібліотек.

На питання анкети „Якщо у Вас є вільний час, на що Ви його витрачаєте?” були отримані відповіді: на перегляд телепередач – 167 осіб (59,6%); читання газет і журналів – 183 особи (73,2%); читання книг – 182 особи (64,2%); комп’ютерне спілкування, ігри – 39 осіб (14,7%), рукоділля, майстрування, хобі – 48 осіб (18%); заняття спортом -22 особи (8,3%).

Аналіз цих відповідей свідчить про те, що пріоритетним заняттям для наших респондентів є читання книг, газет і журналів.

Водночас, як показало дослідження, свій вільний час респонденти присвячують не тільки читанню, але й розвитку індивідуальних уподобань, не пов’язаних з професією, зокрема: рибалці, полюванню, домашній роботі, знайомству з природою, подорожуванню.

Серед соціально-культурних закладів респонденти надали перевагу бібліотеці – 220 осіб (78,5%), клубам і будинкам культури - 165 осіб (58,9%), 69 респондентів (26%) назвали музеї, музичні школи, спортивні клуби, кінотеатри.

На своїй посаді опікуються бібліотеками 171 респондент (61,1%). Не мають відношення за своїми функціональними обов’язками 92 респонденти (32,8%). Не відповіли на третє запитання анкети 17 респондентів (6,1%).

На запитання „Які Ви бачите шляхи взаємодії місцевої влади та бібліотеки?” не дали відповіді 84 держслужбовці (30%). На жаль, байдужих до цієї проблеми ще значна кількість посадовців.

Серед шляхів взаємодії місцевої влади та бібліотеки названо:

- пошук шляхів взаємодії з життям місцевої громади;
- активізація участі бібліотеки в житті місцевої громади;
- при наявності коштів фінансування передплати періодичних видань, підтримка фінансування програм, збереження мережі бібліотек;
- допомагати один одному в роботі з населенням;
- сприяння покращенню матеріальної бази;
- інформаційна та моральна підтримка;
- оприлюднення через бібліотеку рішень місцевої влади;
- розробка, затвердження та фінансування програм для бібліотек регіону;
- фінансова підтримка держави.

Всі пропозиції дуже слушні.

Головним призначенням бібліотек в наш час стало забезпечення оперативного інформаційного та бібліотечного обслуговування. Саме тому таку важливу роль має думка респондентів про виконання бібліотеками своїх основних функцій.

Щоб зібрати необхідні відомості, до анкет було включено запитання „Як Ви вважаєте, бібліотека в першу чергу - це...” з переліком функцій, які респонденти повинні були оцінити.

З отриманих відповідей: 103 респонденти (36,7%) вважають, що бібліотека - це місце отримання книг. 198 респондентів (70,7%) бібліотеку називають інформаційним центром, 114 респондентів (40,7%) – освітнім, 104 респонденти (37,1%) - культурно-дозвіллевим центром. На думку 80 респондентів (28,5%), бібліотека – це місце спілкування, 61 респондент (21,7%) – це краєзнавчий центр.

Як бачимо, значна кількість респондентів назвала бібліотеку, в першу чергу, інформаційним центром. Краєзнавчій функції бібліотек респонденти відвели останнє місце, що свідчить про те, що краєзнавство в бібліотеках не очевидне.

Також бібліотеки не змогли довести працівникам органів влади, що вони створюють чисельні краєзнавчі інформаційні ресурси з життєво важливих для населення питань і доводять їх до широкого загалу, чим сприяють активізації виконання економічних і соціальних завдань на місцевому рівні.

Було цікаво дізнатись, яку інформацію респонденти отримують від бібліотеки. Відповіді показали, що респонденти перевагу надають самоосвіті -156 осіб (55,7%). Про нові книги поінформовані 144 особи (51,4%), про матеріали, пов’язані з професійною діяльністю – 110 осіб (39,2%), на допомогу навчанню – 61 особа (21,7%), інші потреби -16 осіб (8,8%).

Майже всіх респондентів влаштовує робота бібліотек і тільки 11 респондентів (3,9%) не задоволені їх роботою, а 22 респонденти (7,8%) не відповіли на це питання. Цей показник мусить замислитися бібліотекарям над авторитетом бібліотеки.

Не байдужими наші респонденти були до питання „Що, на Вашу думку, має вирішальне значення для розвитку бібліотеки?“.

Всі респонденти були єдиної думки, що для бібліотек має вирішальне значення державне фінансування. А також вирішальне значення для розвитку бібліотек має:

- оновлення бібліотечного фонду, який би задовольняв потреби всіх категорій читачів;
- забезпечення бібліотек новими інформаційними технологіями;
- збереження фахівців бібліотечної справи;
- впровадження сучасних форм і методів роботи з читачами;
- інформаційне забезпечення місцевої громади та органів влади;
- допомога бібліотеці з боку місцевих органів влади;

- покращення матеріально-технічної бази, естетичне оформлення приміщення;

- рекламне забезпечення своєї діяльності.

З відповідей респондентів видно, що вони чітко і професійно визначили основні напрямки роботи бібліотек.

На дев'яте запитання „Які шляхи підвищення авторитету бібліотек Ви запропонували б?” отримали такі відповіді:

- підвищити комфортність умов – 147 осіб (52,5%);
- покращити технічне оснащення – 166 осіб (59,2%);
- більше популяризувати себе – 54 особи (19,2%);
- більше проводити культурно-масових заходів – 48 осіб (17%);
- активізувати участь бібліотек у житті місцевої громади – 57 осіб (20,3%);

- стати місцем, де можна знайти життєво необхідну інформацію – 106 осіб (37,8%);

- кадрове забезпечення бібліотек спеціалістами.

Майже всі респонденти відповіли, що потрібне достойне фінансування для поповнення фондів новою літературою і періодичними виданнями бібліотек, для їх технічного оснащення.

Відповіді респондентів показали, що приміщення бібліотеки, обладнання, технічне оснащення, відсутність потрібної періодики і літератури тощо, часто не сприяють якісному обслуговуванню, заважають працювати ефективно.

Цікаво було дізнатись, чи є у наших респондентів домашні бібліотеки і яка література там переважає. На це запитання не дали відповіді 15 респондентів (5,4%). Не мають домашньої бібліотеки 28 респондентів (10%), 237 респондентів (84,6%) мають домашні бібліотеки.

В домашніх бібліотеках переважає художня література (52,8%). На другому місці – історична література, на третьому – науково-популярна з різних галузей знань. В деяких бібліотеках є довідкова і фахова література.

Відповіді на це запитання анкети говорять про те, що домашні бібліотеки не в змозі повністю задовольнити запити наших респондентів.

Висновки

З метою ефективного задоволення інформаційних запитів представників владних структур необхідно періодично здійснювати моніторинг їх потреб.

Проводити роботу з місцевими органами влади на основі вивчення, обліку і задоволення багатогранних інтересів цієї категорії користувачів, створюючи позитивний інформаційний образ бібліотеки.

Особливість бібліотек-новаторів у тому, що вони йдуть до своїх партнерів не в ролі прохачів, а з продуманими пропозиціями. Бібліотека, як рівноправний партнер, пропонує свої інформаційні ресурси та інтелектуальний потенціал.

Бібліотеці необхідно стати активним посередником між населенням і органами місцевого самоврядування.

Намагатися різними засобами формувати інформаційні потреби і необхідність звернення до бібліотеки людей, що працюють у владних структурах.

Готовати випереджувальну інформацію з актуальної тематики, систематично публікувати в пресі про свої можливості та інформаційні ресурси, запрошувати на масові заходи, виступати на сесіях районних і міських рад, широко інформувати про найменші прояви уваги і допомоги з боку органів місцевої влади.

Переорієнтація на інформаційні потреби та запити нових категорій користувачів, зміцнення зв'язків бібліотеки з органами влади, розширення спектру соціальних послуг – один з найважливіших чинників формування позитивного іміджу бібліотеки, як і співпраця з вітчизняними та міжнародними фондами, участь у конкурсах проектів, які вони оголошують.

Організація сучасної бібліотечної справи на місцях є успішною, якщо вона реалізується відповідно до основних завдань інформаційної стратегії органів місцевого самоврядування.

Додаток

АНКЕТА

З метою удосконалення роботи бібліотеки пропонуємо Вам взяти участь у вивченні можливостей бібліотеки щодо задоволення потреб представників органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Надайте, будь ласка, відповіді на такі запитання:

1. Якщо у Вас є вільний час, Ви витрачаєте його на :

- перегляд телепередач;
- відвідування кіно;
- читання газет та журналів;
- читання книг;
- комп’ютерне спілкування, ігри;
- рукоділля, майстрування, хобі;

- заняття спортом; (підкреслити)
 - інше(назвати)

2. Які соціокультурні заклади, на Ваш погляд, найважливіші для вашого населеного пункту?

3. Чи опікуєтесь Ви проблемами бібліотек в силу своїх посадових обов'язків?

4. Якщо „Так”, то які Ви бачите шляхи взаємодії місцевої влади та бібліотеки?

На Вашу думку, бібліотека, у першу чергу, це:

- місце отримання книг;
 - інформаційний центр;
 - культурно –дозвіллевий центр;
 - місце спілкування;
 - краєзнавчий центр;
 - освітній центр;
 - інше

5. Яку інформацію Ви отримуєте від бібліотеки?

- про нові книги ;
 - матеріали, пов'язані з професійною діяльністю;
 - на допомогу навчанню;
 - для самоосвіти;
 - інше

6. Чи влаштовує Вас робота бібліотеки ?

Так. Ну, а что же?

7.Що, на Вашу думку, має вирішальне значення для розвитку бібліотеки?

8. Які шляхи підвищення авторитету бібліотек Ви запропонували б?

- підвищити комфортність умов ;
 - покращити технічне оснащення;
 - більше популяризувати себе;
 - більше проводити культурно – масових заходів;
 - активізувати участь у житті місцевої громади;
 - стати місцем, де можна знайти життєво необхідну інформа-

9. Чи є у Вас домашня бібліотека і яка література там переважає?

Повідомте, будь ласка, деякі дані про себе:

ПОПУЛЯРНИЙ ТВІР 2008 РОКУ

*Лідія Демещенко,
завідуюча сектором соціологічних досліджень
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

I. Обґрунтування дослідження

Демократичне суспільство, до якого прагне наша країна – це суспільство інформаційне, суспільство знань. Тому роль бібліотек, що забезпечують вільний доступ до інформації всіх верств населення, буде зростати і посилюватись.

Для того, щоб обґрунтовано підходити до прийняття рішень стосовно подальшого розвитку бібліотеки, вдосконалення обслуговування користувачів, необхідно постійно накопичувати інформацію про зміни у структурі читацького контингенту, у потребах, інтересах та уподобаннях читачів.

Щоб простежити зміни у складі користувачів, виявити характер їх запитів і ставлення до бібліотеки, необхідно проводити соціологічні дослідження.

II. Мета дослідження

Глибше вивчити, якій літературі користувачі надають перевагу, визначити кращу книгу року, рід занять користувача, рівень освіти і вік, що впливає на його вибір літератури, імена конкретних письменників і назв творів, які користуються найбільшим попитом.

III. Завдання дослідження

В ході дослідження потрібно визначити:

- яку літературу читають респонденти;
- творам якою мовою вони надають перевагу;
- які жанри літератури найбільш популярні серед користувачів бібліотек;
- з творчістю яких письменників вони хочуть познайомитись.

IV. База дослідження

Обласна універсальна наукова бібліотека ім.Д.І.Чижевського – відділи: міський абонемент і читальні зали.

V. Предмет дослідження

Анкетне опитування користувачів, які відвідують названі відділи.

Анкета додається.

VI. Хід та результати дослідження

Для опитування розповсюджено 80 анкет. Заповнено теж 80 анкет.

За віком респонденти розподіляються таким чином:

- до 20 років – 34 особи (42,5%);
- до 35 років – 26 осіб (32,5%);
- до 50 років – 8 осіб (10%);
- до 60 років – 6 осіб (7,5%);
- інші – 6 осіб (7,5%).

Респонденти розподіляються за освітою:

- вища – 30 осіб (37,5%);
- незакінчена вища – 44 особи (55%);
- середня спеціальна – 6 осіб (7,5%)

Розподіл респондентів за професією:

- педагоги – 16 осіб (20%);
- юристи – 5 осіб (6,25%);
- лікарі – 4 особи (5%);
- економісти – 2 особи (2,5%);
- студенти – 44 особи (55%);
- інші – 9 осіб (11,25%)

Розподіл респондентів за читацьким стажем:

- до 5 років – 36 осіб (45%);
- до 10 років – 16 осіб (20%);
- до 20 років – 10 осіб (12,5%);
- більше 20 років – 18 осіб (22,5%).

Відповіді на запитання „Якою бібліотекою Ви користуєтесь” показали, що 44 респондентам (тобто 55%) не вистачає фондів нашої бібліотеки і вони звертаються до кількох. Користуються ще і міською бібліотекою 18 респондентів (22,5%). Бібліотеками училищ закладів користуються 26 респондентів (32,5%).

Особливо це характерно для студентів.

Таким чином, більшість проанкетованих задовольняє свої потреби, користуючись фондами двох і більше бібліотек, що свідчить про їх неабияку активність і поряд з цим - про обмежені можливості будь-якої окремої бібліотеки щодо забезпечення їх потребними творами друку.

Певний інтерес становлять відповіді респондентів на друге питання „Якою необхідністю викликане відвідування бібліотеки?”.

Природно, що студенти і молодь, яких опитано 55 осіб (68,75%), беруть в бібліотеках літературу для навчальних потреб.

Самоосвітою займаються 30 респондентів, що складає 37,5%.

Читають літературу для відпочинку 30 респондентів (37,5%). Найменше респондентів користуються літературою на допомогу виробництву – всього 6 респондентів (7,5%).

Потрібну книгу в бібліотеці знаходять 35 респондентів (43,75%). „Не завжди” знаходять потрібну книгу 39 респондентів (48,75%). Не знаходять потрібної книги тільки 6 респондентів, тобто 7,5 %.

Це свідчить про те, що, не зважаючи на незадовільне комплектування книжкових фондів, читачі отримують потрібну літературу.

З метою раціонального комплектування респондентам було задано питання „Яку книгу Ви хотіли б прочитати, але не знайшли її в нашій бібліотеці?”

Не відповіли на це запитання 35 респондентів, що складає 43,75% від опитаних.

Останні респонденти назвали такі книги: В.Зеланд „Пространство вариантов”, В.Малик „Таємний посол”, В.Шаламов „Колымские рассказы”, Є.Гришковець „Сліди на мені”, О.Завязкін „Як уникнути стресу”, Р.Моуди „Жизнь после жизни”, В.Сосюра „Третя рота”, Е.Сюсаку „Скандал”, М.Матіос „Майже ніколи не навчали”, О.Маловичко „Синдром одиночества”, Кен Бруоен „Убийство жестяников”, Улас Самчук „Марія”, „Волинь”, М.Куліш „Міна Мазайло”, П.Куліш „Чорна рада”, Ю.Шаповал „Україна ХХ ст.”, Загребельний П. „Юлія, або Запрошення до самогубства”, М.Анчаров „Самшитовый лес», Т.Толстая „День и ночь”, О. Памук „Чорна книга” та інші.

Були названі і не конкретні книги, а теми: „Мало нової літератури з філософії і психології; Мало сучасної української та російської літератури; Цікавить література про музичну культуру сучасності; Мало книг з риторики”.

Цікаво було дізнатись, з яких джерел користувачі дізнаються про книги, які варто прочитати.

На це запитання не відповіли тільки п’ять користувачів. Висновки опитування показали, що інформують користувачів переважно друзі і знайомі та викладачі вищих учебних закладів – по 41,25% кожне джерело інформації. З Інтернет дізнаються про книги 21,25% користувачів, ЗМІ – 25%, окремо з допомогою телебачення дізнаються про книги 6,25%, за рекомендаціями бібліотекарів беруть книги 6,25% користувачів, користуються книжковими виставками і каталогами буквально одиниці користувачів.

Такі цифри свідчать про те, що бібліотечним працівникам треба більше приділяти уваги кожному користувачу і активніше пропагувати довідково-бібліографічний апарат бібліотеки.

На шосте питання „Які книги, прочитані в 2008 році, вам найбільше сподобалися?” було отримано такий перелік книг: М.Матіос „Солодка Даруся”, А.Кокотюха „Темна вода”, Х.Мураками „Кафка на пляже”, В.Яворівський „Історія запорізьких козаків”, Синельников В.

, „Возлюби болезнь свою”, Р.Горак „Тричі мені явилась любов”, О.Кобилянська „Людина”, Пелевін В. „Чапаев и пустота”, М.Матіос „Майже ніколи не навпаки”, „Щоденник страченої”, О.Забужко „Польові дослідження з українського сексу”, Й.Гете „Страдання молодого Вертера”, М.Коцюбинський „Сон”, Б.Акунін „Азазель”, „Статський советник”, В.Малик „Taємний посол”, Ш.Брокин „Елена Браун”, О.Завязкин „Как избежать стресса”, В.Гюго „93 рік”, В.Сосюра „Третя рота”.

Із переліченого видно, що досить часто називаються книги сучасних українських письменників, твори класиків.

На шосте запитання не дали відповідей 26,25% користувачів. Це, в основному, ті, що читають тільки учебну літературу.

Відрядно, що українською мовою люблять читати книги 58 (62%)користувачів. Російською – тільки 38%. І українською, і російською мовою однаково читають 27,5 % респондентів. На сьоме запитання не дали відповіді три респонденти.

З відповідей респондентів видно, що незалежно від мови видання, найбільш активно читають прозу і найменше поезію.

Логічно було також передбачено запитання стосовно жанрів прозових творів. Виявилось, що більшість респондентів активно читають українську літературу – 38,75% .Детективи люблять читати 37,5% респондентів.

Літературу сучасних письменників читають 32,5% респондентів. Російську літературу – 28,7%, любовні романи – 27,5%.

Не дали відповіді на восьме питання 6,25% респондентів.

Необхідно відзначити, що читаються не тільки сучасні детективи, але і класичні. Серед сучасної літератури на першому плані твори українських сучасних письменників.

З відповідей на запитання „Які, на Вашу думку, заходи повинні проводитись в бібліотеці, щоб своєчасно знайомити Вас з літературою?” Відповіді на це запитання свідчать про те, що переважна більшість користувачів потребують реклами нової літератури.

Для цього користувачі пропонують: проводити презентації - 15%, оформлення книжкові виставки нової літератури – 25%; покращити рекламу про нову літературу - 6,25%, проводити огляди нових книг – 7,5%.

Респонденти давали поради:

- „Необхідно знайомити самих бібліотекарів з новинками, щоб вони давали потім поради читачам”;
- „Виходити на широку аудиторію через радіомовлення та телебачення”;

- „Зробити каталог сучасної літератури”; ”Робити Інтернет-презентації”, „зустрічі з письменниками”;

- „Організувати для читачів конференцію „Сучасна література”.

Поради слушні і говорять про те, що користувачі зацікавлені у вдосконаленні роботи бібліотеки з пропаганди літератури.

Залишились байдужими до дев’ятого питання 33,75 % респондентів.

Ми не могли обійти увагою і питання про те, чи задоволені користувачі рівнем обслуговування в нашій бібліотеці.

Виявилось, що „так” сказали 92,5% користувачів, „не завжди” всього три користувачі і тільки один користувач відмітив „ні”. Це свідчить про те, що не зважаючи на недоліки в комплектуванні книжкового фонду, бібліотека практично повністю забезпечує необхідною літературою та інформацією всіх користувачів.

На останнє запитання анкети „Що потрібно змінити в бібліотеці, щоб Вам було комфортніше в ній працювати?” не дали відповіді 55% користувачів.

Більшість із 45% респондентів написали в анкеті, що їм комфортно працювати в бібліотеці. Інші висловили свої побажання, зокрема такі:

- На годину раніше здійснювати обслуговування читачів;
- Поставити дзвінок виклику бібліотекарів до кафедри;
- Щоб зимою було набагато тепліше;
- Покращити технічне забезпечення;
- Покращити освітлення;
- Підвищити культурний рівень самих же читачів.

Дослідження виявило, що читачі нашої бібліотеки найактивніше звертаються до художньої та учебової літератури.

Виявлено активність читання художньої літератури різними групами користувачів.

Спостерігаються кардинальні зміни в читанні користувачів старшого віку.

Якщо раніше вони читали більше соціально-проблемної літератури, яка добре нам знайома: книги Л.Толстого, І.Тургенєва, А.Чехова, М.Горького і т.д. і, звичайно російську і українську літературу радянського періоду, то зараз більше читаються детективи, література сучасних письменників, любові романі.

Частка класики в загальній кількості запитів знизилась.

Виявлено, що користувачі гостро потребують інформацію про нову літературу.

Щоб інтерес до друкованого слова не згас, необхідна доступність видань і широка та різноманітна їх реклама.

Для подолання байдужості деяких користувачів до художньої книги треба активніше залучати їх до різноманітних соцкультурних заходів, у яких вони могли б проявити свою освіченість і ерудицію; періодично проводити їхнє анкетування щодо знання сучасної української літератури.

Українська книга повинна посідати чільне місце в житті кожної людини.

Додаток

АНКЕТА

1. Якою бібліотекою Ви користуєтесь?
обласною; міською; при навчальному закладі
(підкресліть)

2. Якою необхідністю викликане відвідування бібліотеки?
навчання; самоосвіта; дозвілля; виробничі потреби;
інше (необхідне підкреслити)

3. Чи завжди Ви знаходили в бібліотеці потрібну книгу?
Так; Hi; Не завжди

4. Яку книгу Ви хотіли б прочитати, але не знайшли її в нашій бібліотеці?

5. З яких джерел Ви дізнаєтесь про книги, які варто прочитати?

6. Які книги, прочитані в 2008 році, Вам найбільше сподобалися?

7. Книгам якою мовою Ви надаєте перевагу?
українською; російською;
іншою (підкресліть)

8. Назвіть авторів-лідерів Ваших читацьких інтересів:
- в жанрі детективу;

- в жанрі любовного роману;
 - серед української літератури;
 - серед російської літератури;
 - серед сучасних творів.

щоб 9. Які, на Вашу думку, заходи повинні проводитись в бібліотеці, своєчасно знайомити Вас з літературою?

11. Що потрібно змінити в бібліотеці, щоб Вам було комфортніше в ній працювати?

Повідомте про себе: освіта _____ ваш вік _____
професія _____
ваш читацький стаж _____

АНАЛІТИЧНІ ДОВІДКИ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЗВІТІВ БІБЛІОТЕК ОБЛАСТІ 2009 РОКУ

ВИВЧЕННЯ СТАНУ ДОКУМЕНТНИХ ФОНДІВ БІБЛІОТЕК ОБЛАСТІ НА ПОЧАТОК 2010 РОКУ

*Любов Дубина,
провідний бібліотекар
відділу науково-методичної роботи
і соціологічних досліджень
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Публічна бібліотека змінюється під впливом низки економічних та соціальних факторів, однак основна її функція залишається незмінною – задоволення інформаційних, загальнокультурних, освітніх потреб пересічного громадянина.

Мережа бібліотек області в поточному році нараховує 589 закладів: 3 обласні бібліотеки, 586 бібліотек в районах області, у т.ч. 474 сільські бібліотеки. У Вільшанському районі об'єднані дві бібліотеки-філії у селі Сухий Ташлик, у Онуфріївському районі - закриті Байдаківський та Петрівський поліфункціональні заклади, у Бобринецькому районі відкрита Витязівська сільська бібліотека для дітей. Таким чином, мережа скоротилася на 2 заклади.

Бібліотечні фонди є найважливішою структурною складовою кожної бібліотеки.

На 1.01.10р. загальний фонд бібліотек області становить 8438,83 тис. прим. документів, у т.ч. у бібліотеках сільської місцевості - 4397,86 тис. прим. документів. У поточному році зберігається тенденція до зменшення бібліотечних фондів. Загальний бібліотечний фонд скоротився на 180,49 тис. прим., у т. ч. в бібліотеках сільської місцевості - на 120,14 тис. прим. документів. Фонди бібліотек для дітей зменшилися на 8,2 тис. прим. порівняно з 2008 роком і становлять 719,26 тис. прим. Це свідчить про те, що активізувалась робота з очищення фондів від застарілої та зношеної літератури, особливо в бібліотеках сільської місцевості.

Згідно з державною статистикою за типами видань фонд бібліотек складають: книги – 7999,57 тис. прим., періодика – 420,85 тис. прим., аудіовізуальні видання – 15,48 тис. прим., електронні видання – 2,93 тис. прим. Порівняно з минулим роком зменшилась кількість книг та аудіовізуальних видань і збільшилась кількість періодичних та електронних видань.

Бібліотечний фонд документів державною мовою складає - 42,2%, російською - 57,3%, іноземними мовами – 0,5%.

Динаміка фонду станом на 1.01. 2010 р.

книг. кор.	читан.	оберг.	вибуло	надійшло	фонд тис. прим.	Всього по області	в тому числі											
							обласні бібліотеки		публічні бібліотеки (без обл.)		в т.ч. сільські бібліотеки							
							2008	2009	2008	2009	2008	2009						
							861 9,32	84 38, 83	18 0,4 9	756 5,14	73 75, 85	- 18 9,2 9	451 8,0 0	43 97, 86	12 0,1 4			
							112, 55	11 0,9 7	- 1,5 8	17,2 5	21,3 6	4,1 1	95,3 0	89, 61	- 5,6 9	39, 47	39, 02	- 0,4 5
							232, 46	29 1,4 6	59, 0	18,2 2	12,5 6	- 5,6 6	214, 24	27 8,9 0	64, 66	116 ,34	15 9,1 6	42, 82
							1,1	1,1		1,1	1,1		1,1	1,1		1,0	1,0	
							20	20		19	19		20	20		20	20	
							17	17		17	17		17	18	1	20	20	

Постійне поповнення бібліотечних фондів – одна із умов відповідності бібліотечних фондів запитам і потребам користувачів. Через відсутність фінансування комплектування відбувається не систематично, оновлення фондів знаходиться на дуже низькому рівні, особливо в сільських бібліотеках.

Протягом звітного періоду до бібліотек області надійшло 110,97 тис. прим. документів,

в т. ч. до обласних бібліотек -21,36 тис. прим., до публічних бібліотек - 89,61 тис. прим., в т.ч. до сільських бібліотек – 39,02 тис. прим. Надходження документів до бібліотек для дітей становить 12,3 тис. прим., що менше на 0,6 тис. прим. від показника 2008 року.

За звітний період фонд ОУНБ поповнився на 14,13 тис. прим., ОЮБ ім.О.М.Бойченка - на 2,99 тис. прим. та ОДБ ім.А.П.Гайдара – на 4,24 тис. прим.

Найбільше документів із розрахунку на 1 бібліотеку регіону отримали бібліотеки районів: Знам'янського - 227 прим., Онуфріївського – 222 прим., Новоукраїнського - 213 прим.

Найменше документів на 1 бібліотеку регіону надійшло до бібліотек районів: Новгородківського – 72 прим., Маловисківського – 76 прим., Вільшанського – 82 прим., Новомиргородського – 84 прим., Петрівського – 85 прим., Компаніївського – 91 прим., Бобринецького – 97 прим.

В середньому 1 бібліотека області отримала 188 прим., в т.ч. 1 публічна бібліотека регіону – 153 прим., а 1 сільська бібліотека – 82 прим. Цей показник залишився на рівні минулого року, але не відповідає мінімальним нормам комплектування кожного типу бібліотек, які визначені Програмою поповнення бібліотечних фондів України.

Бібліотеки області використовують різноманітні джерела поповнення бібліотечних фондів. Це - обмінні фонди обласних бібліотек, книжкові магазини, подаровані книги, внутрішньосистемний обмін, книги, одержані від користувачів взамін загублених, співпраця з видавництвами.

Найбільше документів від загального надходження отримують бібліотеки області через обмінні фонди обласних бібліотек - 30%, куплено в книжкових магазинах – 12%, подаровані – 11%, з інших джерел - по 2-4% документів.

В області з місцевими та іншими видавництвами співпрацюють обласні бібліотеки, міські ЦБС, Долинська та Голованівська районні бібліотеки для дорослих. Бібліотеки отримують документи з видав-

ництв „Знання”, ТОВ „Центр навчальної літератури”, Інтернет-магазини „Бамбук”, „Гала”, „Кондор” та ін.

ОУНБ ім.Д.І.Чижевського отримує обов'язковий примірник краєзнавчих видань від місцевих видавництв. Протягом року від них надійшло 448 прим.

Фонд ОУНБ ім.Д.І.Чижевського поповнився літературою від української діаспори, зокрема до Канадсько-Українського бібліотечно-го центру надійшло 3920 прим.

Публічні бібліотеки Новоукраїнського району отримали 1,9 тис. прим. від благодійного Президентського фонду Л.Кучми „Україна”. Книжковий фонд доукомплектовано підручниками, довідниками, на-вчальними посібниками з політології, статистики, історії культури, філософії, логіки, етики та ін. Сільські бібліотеки отримали майже 1,4 тис. прим. цієї літератури.

Вже стало традицією для бібліотек Олександрійської міської ЦБС поповнювати свої фонди з обмінних фондів Національної парла-ментської бібліотеки та Національної бібліотеки України для дітей – 0,8 тис. прим.

Поповненню фондів районних, міських та сільських бібліотек області новою україномовною літературою сприяло надходження книг від Центру інформатики Міністерства культури і туризму України згідно з Державною програмою розвитку і функціонування української мови на 2004 -2010 роки. Протягом 2009 р. серед бібліотек області розповсюдили 24,1 тис. документів (без обласних бібліотек 22,5 тис. прим.), в т.ч. на сільські бібліотеки - 15,2 тис. прим. (63%). Слід звернути увагу на розподіл цієї літератури для сільських бібліотек у Новомиргородському районі - 35%, Вільшанському – 43%, Маловис-ківському – 46%, Олександрівському - 48%, Петрівському – 49%. По-рівняно з минулим роком розподіл документів на сільські бібліотеки в перелічених районах трохи збільшився.

У бібліотеках області ведеться „Зошит обліку незадоволеного запиту користувачів”. Відсутні у фондах видання заносяться до карто-теки доукомплектування з метою придбання необхідної літератури.

Складовою бібліотечних фондів є періодичні видання, які нара-ховують 5% від загального обсягу фонду. Передплата періодичних видань на 2010 рік здійснена бібліотеками області за рахунок коштів загального та спеціального фонду бюджетів та за спонсорські кошти.

Через відсутність бюджетного фінансування залишились без пе-редплати на I півріччя 2010 року 11 сільських бібліотек: 9 – у Кірово-градському районі (Гаївська, Грузька, Калинівська, Могутнянська, На-зарівська, Обознівська, Овсяниківська, Покровська, Катеринівська), 7- у Маловисківському районі (Злинська №2, Кіровська, Лозуватська,

Лутківська, Нововознесенська, Оникіївська, Розсохуватська), по 2 у Добровеличківському (Андріївська, Братолюбівська) та Петрівському (Богданівська та Петрівська селищна) районах.

Бібліотеки міських ЦБС, Вільшанського, Світловодського районів здійснили передплату періодичних видань за спонсорські кошти та за рахунок спеціального фонду бюджету на квартал або на місяць.

На 2010 рік для бібліотек передплачено 1395 назв 4419 прим., в т.ч. для сільських бібліотек 642 назви 2623 прим. періодичних видань. Обласні бібліотеки отримують 610 назв 610 прим. періодичних видань.

В середньому 1 бібліотека області передплатила 7-8 назв, в т.ч. 1 сільська бібліотека – 5-6 назв. Стан передплати періодичних видань залишився на рівні минулого року. Найкращий рівень передплати на 1 бібліотеку району: у Долинському – 14 назв, Олександрійському – 14 назв, Ульяновському – 10 назв, в Олександрійській МЦБС – 20 назв.

Кожна бібліотека для дітей отримувала в середньому 19 прим. (2008 р. - 17 прим.). Найбільшу кількість періодичних видань мали: ЦМДБ Олександрійської МЦБС (32 назви) та Петрівська, Новоукраїнська, Олексandrівська, Голованівська, Добровеличківська РДБ (від 43 до 50 назв), де передплату здійснено за кошти із загального фонду бюджету.

Незначну кількість назв на 1 заклад мають бібліотеки Маловисківського, Устинівського районів – по 2 назви, Новоархангельського – 3 назви, Бобринецького – 4 назви.

Враховуючи всі джерела комплектування бібліотек області, відсоток оновлення бібліотечного фонду становить 1,3%. Оновлення фондів бібліотек для дітей склало 1,7%. За стандартами ІФЛА у фонді повинно бути 5% новинок поточного року.

Показник книгозабезпеченості характеризує величину фондів публічних бібліотек у співвідношенні до числа користувачів та визначає відповідність складу фонду потребам основних категорій користувачів. По області він залишився на рівні минулого року та складає 17 прим.

Високі показники книгозабезпеченості у бібліотеках таких районів: Онуфріївський – 27, Світловодський – 25, Новомиргородський - 23, Бобринецький, Гайворонський, Новоархангельський – 22. Цим районам слід звернути увагу на очищення бібліотечних фондів.

Зберігається висока книгозабезпеченість дитячою літературою у сільських бібліотеках Бобринецького, Гайворонського, Голованівського, Знам'янського, Кіровоградського, Компаніївського, Маловисківського, Новгородківського, Новоархангельського, Новомиргородського, Петрівського, Світловодського, Устинівського районів. Цей показник складає у середньому 30 - 50,5 прим. на користувача і є свідчен-

ням несистематичного вилучення з бібліотечних фондів застарілих документів, а також зменшенням кількості дітей у населених пунктах.

Якісний склад бібліотечних фондів та інтенсивність його використання характеризує показник читаності. Середній показник читаності по області залишається на рівні минулого року – 20 книг. Високий показник читаності у бібліотеках міста Олександрії, Знам'янського, Олександрійського районів – 22 книги.

Обертаність фонду характеризує ступінь актуальності фондів бібліотеки. За стандартами ІФЛА він дорівнює 5. Середній показник по області – 1,1 на рівні минулого року. Високі показники обертаності мають бібліотеки міських ЦБС: Знам'янська – 1,9, Олександрійська – 1,8, Кіровоградська – 1,6 (середній показник по міських ЦБС – 1,6) та районів: Новоукраїнського – 1,4, Долинського – 1,3, Кіровоградського та Олександрійського – 1,2.

Бібліотекам, які мають низький показник обертаності, зокрема, у Новомиргородському, Онуфріївському, Світловодському районах – 0,7, Бобринецькому, Гайворонському, Добровеличківському, Маловисківському, Новоархангельському районах – 0,9, необхідно звільнити фонд від непрофільної, застарілої, зношеної літератури та наблизити фонди до запитів користувачів.

Невід'ємною частиною роботи з бібліотечними фондами є їх вивчення з метою визначення величини, змісту, ознайомлення з окремими його складовими. Вивчення фондів носить плановий характер. Під час вивчення окремих розділів бібліотечного фонду відбирається дублетна, зношена, застаріла за змістом література та книги, які потребують поточного ремонту або палітурних робіт. Ця робота проводиться в усіх регіонах області. В бібліотеках створені „Книжкові лікарні”, в яких до ремонту книг залучаються діти, читацький актив.

Ведеться робота по відновленню втрачених сторінок шляхом ксерокопіювання, підклеювання тощо.

На основі вивчення фондів проводяться заходи: доукомплектовується фонд необхідними виданнями, здійснюється аналіз причин утворення пасивної частини фондів та розробляються заходи щодо активізації використання документів користувачами.

У бібліотеках області за 2010 рік вибуло 291,46 тис. прим. документів: у т.ч. в обласних – 12,56 тис. прим., в публічних – 278,90 тис. прим., зокрема в сільських бібліотеках – 159,16 тис. прим. Слід відзначити, що вилучення документів активізувалось в бібліотеках регіонів, особливо у бібліотеках сільської місцевості. Збільшилась кількість вилучених документів на 6466 тис. прим., в т.ч. у сільських бібліотеках - 42,82 тис. прим.

Щорічне вибуття документів із фондів бібліотек для дітей області удвічі перевищує надходження і складає 27,0 тис. примірників.

Загалом у бібліотеках області вилучення становить 3,5% від загального фонду. У зарубіжних країнах вилучення документів у публічних бібліотеках становить 3 - 5% від загального фонду, за рекомендаціями ІФЛА має складати 8% від загального фонду.

При списанні документів слід керуватись „Типовою інструкцією про порядок списання матеріальних цінностей з балансу бюджетних установ” №142/181 від 10.08.2001р., згідно з якою списання відбувається на певну суму та з дозволу керівника установи.

Із бібліотечних фондів документи вилучаються з таких причин: зношена література складає 64%, в сільських бібліотеках – 64%, застаріла за змістом – 15%, в сільських бібліотеках – 14%, погашення недостачі при переобліках – 2%, в сільських бібліотеках – 1,7%, загублена користувачами – 1%, в сільських бібліотеках – 0,5%, з інших причин – 2%, в сільських бібліотеках – 2%. Як свідчить аналіз, найбільше вилучається зношеної літератури, особливо у бібліотеках сільської місцевості.

Значне вилучення документів відбулося у бібліотеках: Олександрівського району – 68,36 тис. прим., м.Кіровограда – 23,77 тис. прим., Долинського району – 16,69 тис. прим., Онуфріївського району – 15,96 тис. прим.

Найменше документів вилучено у бібліотеках Вільшанського району – 1,81 тис. прим.

З метою збереження бібліотечних фондів бібліотеки області проводять санітарні дні, здійснюють заходи щодо дотримання санітарно-гігієнічних норм.

Постійно проводиться робота з боржниками: нагадується про повернення книг до бібліотеки листівками та дзвінками по телефону, здійснюються подвірні обходи тощо.

З метою дотримання температурного режиму для збереження бібліотечних фондів встановлено електричні конвектори у 5-ти бібліотеках-філіях Компаніївського району: Водянській, Гарманівській, Лозуватській, Роздольській, Мар’ївській.

Засобами протипожежної безпеки забезпечені, в основному, районні бібліотеки. Через відсутність коштів сільські бібліотеки не можуть придбати вогнегасники. В поточному році придбані вогнегасники для бібліотек у Голованівському (1), Долинському, Компаніївському (3) районах, перезаряджені - у 17 бібліотеках Новоукраїнського району.

Протягом року бібліотеки області брали участь у республіканських дослідженнях. У дослідженні „Розподіл у регіонах книг, отри-

маних за Державною програмою розвитку та функціонування української мови на 2004-2010 роки” були задіяні всі центральні бібліотеки області. Його мета - аналіз стану надходження книг за Державною програмою до бібліотек регіонів та вивчення використання бібліотеками області даного фонду. Матеріали розподілу книг по регіонах області ОУНБ ім.Д.І.Чижевського надіслала до Національної парламентської бібліотеки України.

Мета дослідження „Стан фондів публічних бібліотек України (розділ фонду „Суспільні науки”)” – вивчення стану укомплектованості і використання документів (книг і брошур) розділу „Суспільні науки”, зокрема підрозділів „Економіка”, „Право”, „Історія”, „Політика”, в публічних бібліотеках різного рівня, визначення шляхів підвищення ефективності їх використання в умовах обмеженого комплектування публічних бібліотек. До участі в дослідженні залучені 11 бібліотек з регіонів області: Новгородківського, Олександрійського районів та міста Кіровограда, зокрема, 3 центральні бібліотеки, 6 сільських та 2 міських філіали. До кінця поточного року бібліотеки вивчають склад даного фонду та його використання. На другому етапі передбачена робота з підвищення ефективності використання бібліотечних фондів.

Проводяться заходи з підвищення фахового рівня працівників області щодо організації та збереження бібліотечних фондів. У 2008 році працівниками трьох обласних бібліотек був проведений обласний практикум „Організація бібліотечних фондів: облік документів”. Аналогічні практикуми проводились у регіонах області, організовувались індивідуальні заняття з новопризначеними працівниками.

В поточному році працівниками ОУНБ ім.Д.І.Чижевського проведені 3 майстер-класи для працівників сільських бібліотек Маловисківського, Бобринецького, Знам'янського районів, де розглядалися питання формування та обліку бібліотечних фондів. Розроблені методичні поради „Альтернативні джерела комплектування”, які розповсюджені на всі регіони області.

Питання щодо роботи з бібліотечними фондами розглядаються на засіданнях відділів культури і туризму райдержадміністрацій та міськвиконкомів, на сесіях сільських рад.

Так, у Новоукраїнському районі на колегії та сесії райдержадміністрації розглядалось питання «Про поповнення бібліотечних фондів та передплату періодичних видань», яке було вирішено позитивно (результат: бюджетні кошти виділено).

Бібліотекам області необхідно звернути увагу на пошук альтернативних шляхів комплектування, очищення фондів від застарілої, зношеної та дублетної літератури. Директорам бібліотечних закладів активніше лобіювати перед місцевими органами влади питання щодо

фінансування із загального фонду бюджету статей з придбання літератури та періодичних видань, особливо для бібліотек, які знаходяться в сільській місцевості, а також придбання засобів пожежогасіння, забезпечення температурних режимів для збереження бібліотечних фондів.

Враховуючи ситуацію, що склалася, рекомендуємо:

- директорам обласних бібліотек:
 - проводити спільні заходи з безперервної освіти для бібліотекарів області по роботі з бібліотечними фондами;
 - контролювати роботу бібліотек області щодо організації роботи з бібліотечними фондами
- директорам ЦБС та центральних районних бібліотек:
 - лобіювати перед місцевими органами влади питання щодо фінансування бібліотек з метою поповнення, збереження бібліотечних фондів, зміщення матеріально-технічної бази бібліотек, у т.ч. оснащення сільських бібліотек первинними засобами пожежогасіння та створення систем захисту бібліотечних фондів від розкрадання
 - проводити пошук альтернативних джерел для комплектування бібліотечних фондів
 - продовжувати вивчення використання бібліотечних фондів у сільських бібліотеках з метою вилучення непрофільної, дублетної, зношеної та застарілої літератури, контролювати проведення цієї роботи у Новомиргородському, Онуфріївському, Світловодському, Бобринецькому, Гайворонському, Добровеличківському, Маловисківському, Новоархангельському, Голованівському, Знам'янському, Кіровоградському, Компаніївському, Новгородківському, Петрівському, Устинівському районах
 - клопотати перед головами сільських рад про передплату періодичних видань для сільських бібліотек, насамперед тих, в яких вона відсутня: Кіровоградському районі – 9 сільських бібліотек, у Маловисківському – 7, у Добровеличківському та Петрівському районах - по 2
 - застосовувати інноваційні форми і методи популяризації бібліотечних фондів для більш активного їх використання
 - контролювати роботу бібліотек-філій, сільських бібліотек щодо дотримання нормативів роботи з бібліотечним фондом
 - виносити питання про стан бібліотечних фондів на розгляд рад відділів культури і туризму райдержадміністрацій, міськвиконкомів, ради при директорі.

Краєзнавча діяльність бібліотек Кіровоградської області (Аналітична довідка за матеріалами річних звітів 2009 року)

*Майя Міщенко,
головний бібліотекар
відділу краєзнавства
ОУНБ ім. Д Чижевського*

Краєзнавство – провідний напрямок роботи бібліотек області

Краєзнавча робота – це не акція, а постійна копітка робота, оскільки турбота про краєзнавство є одним із шляхів оновлення України, її національного і культурного відродження. Визнаючи краєзнавство одним із провідних напрямків своєї діяльності, бібліотекарі області у звітному році керувались Постановою Кабінету Міністрів України №789 від 10.06.2002 року „Про затвердження програми розвитку краєзнавства на період до 2010 року”, а також Програмою розвитку краєзнавства у Кіровоградській області на період до 2010 року (розпорядження голови Кіровоградської обласної державної адміністрації від 27 серпня 2002 року). Методичну допомогу постійно надавала Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.Чижевського, і посилання на її рекомендації присутні у кожному звіті.

Для бібліотек області традиційно характерне комплексне застосування краєзнавчого ресурсу в усіх напрямках популяризації книги, а особливо під час відзначення державних свят та важливих подій у суспільно-політичному житті України. У 2009 році область відзначала своє 70-річчя, частина районів теж святкували ювілеї від часу утворення. Область та окремі населені пункти святкували 65-річчя визволення від німецько-фашистських загарбників. Відзначалась також 76-та річниця Голодомору та 20-річчя виведення радянських військ з Афганістану. Такі резонансні у суспільстві дати активізували роботу бібліотек і сприяли покращенню роботи з краєзнавства.

Бібліотекарі області продовжують займатися пошуковою роботою, записують спогади очевидців голодомору, ветеранів війн, віднаходять цікаві історичні факти і свідчення про минулі події, досліджують історію сіл і бібліотек. Без бібліотек не обходить жодна важлива громадянська акція: від складання списків загиблих земляків до збору спогадів про роки голодомору. І це підтверджує великий авторитет сільської інтелігенції та її провідну роль у сільській громаді.

Можна сказати, що в області немає району, який би не відзначився позитивно з точки зору краєзнавчої роботи. Більше того, є підстави

констатувати, що така робота проводилась у кожному населеному пункті, де функціонують бібліотеки, і це приємний підсумок року.

Партнери бібліотек області у формуванні та використанні краєзнавчих ресурсів

Підвищенню рівня закладів культури з розвитку краєзнавства сприяє налагодження творчої співпраці, взаємообміну інформацією між усіма закладами культури, освіти, громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування, оскільки взаємовигідне партнерство завжди є запорукою успіху. Саме така консолідація зусиль дозволила бібліотекам отримати такий високий результат. Так, Знам'янська МЦБС називає у звіті близько 30 партнерів. Реалізувати масштабні акції та проекти бібліотекарям Олександрівського району дозволяють партнерські стосунки із засобами масової інформації, спілками краєзнавців та воїнів-інтернаціоналістів, товариствами „Просвіта”, „Червоного Хреста”, радами ветеранів, соціальними службами, громадськими приймальнями, релігійними громадами, земляцтвом, творчими спілками та літературною студією „Крила”. Важливою складовою краєзнавчої роботи може стати співпраця з земляцтвами, з досвідом такої роботи знайомить розроблений методичним центром Олександрівської РБ матеріал „Бібліотеки і земляцький рух”. Партнери Добровеличківської РБ – більшість відділів районної державної адміністрації, громадська організація Спілка багатодітних сімей, Спілка молодих службовців, Українська спілка ветеранів Афганістану, Всеукраїнська громадська просвітницька організація „Вибір”, районна літературна студія „Пролісок”, релігійна громада „Путь православних”.

Про тісний зв'язок між органами місцевого самоврядування і бібліотеками області свідчать спільно проведені акції, свята, вечори. Успішно і активно співпрацюють із місцевою владою бібліотеки Гайворонської та Онуфріївської ЦБС, а також бібліотеки Новомиргородщини. Так, Онуфріївська ЦБС проводить систематичну координаційну роботу, спрямовану на інтеграцію бібліотек району в життя сільських громад. Спільно з сільськими та селищними радами проводяться свята села, свята вулиці, тематичні вечори, присвячені ветеранам війни, багатодітним сім'ям, забезпечується систематична та оперативна робота центрів регіональної інформації, здійснюється передплата періодичних видань. Названа бібліотечна система є прикладом ефективного використання бібліотекою партнерських зв'язків. Разом із районним центром соціальних служб для молоді проведено Свято матері, Свято сім'ї, Міжнародний день захисту дітей. Спільно з територіальним

центром по обслуговуванню престарілих та одиноких проведено низку заходів з народознавства. Спільно з музеєм відзначається День партизанської слави. Продуктивний зв'язок з установами, закладами та громадськими організаціями простежується і в організації клубної роботи. Так, 18 клубів при бібліотеках Онуфріївської ЦБС співпрацюють із загальноосвітніми школами, школою мистецтв, сільськими будинками культури, центральною районною лікарнею, районною жіночою радою, районним центром соціального захисту молоді.

Увійшли у практику роботи бібліотек Центри регіональної інформації. Прикладом, гідним наслідування, є безцінний досвід Світловодської ЦМБС, яка присвятила значну частину звіту роботі публічного центру регіональної інформації, максимально конкретизувавши її зміст: формування фонду офіційних видань місцевої влади та органів місцевого самоврядування, інформаційне обслуговування державних службовців, інформаційна підтримка роботи депутатів місцевих рад, інформування населення про діяльність владних структур. Діють постійно оновлювані книжкові виставки, на яких розташовано також тематичні папки та прес-досьє „Адреси державних установ”. Оперативно готуються групові інформації за темами: „Інформаційні ресурси бібліотек на допомогу працівникам міськвиконкому та РДА”, ”Законодавча основа місцевого самоврядування”, „Взаємодія органів місцевого самоврядування з підприємствами і установами, які знаходяться на підпорядкованій території”. Вивчення інформативних потреб державних службовців здійснюється за допомогою анкетування.

Гідним прикладом співпраці бібліотеки з музеєм є участь директора музею історії району Гаращенка М.О. у бібліотечних заходах Новоукраїнської РБ. Давні дружні стосунки єднають добровеличківських бібліотекарів з місцевим краєзнавчим музеєм. Оригінальним змістом наповнена співпраця міських бібліотек Знам'янки із міським краєзнавчим музеєм „Кобзарева світлиця”, серед спільних заходів – тематичні години, виставки, літературний марафон, літературні конкурси. Гру-подорож „Стежками народних месників” до Дня партизанської слави для читачів шкільного віку проведено Голованівською РБ разом з музеєм історії Голованівського району.

Кіровоградщина має також цікавий досвід організації музеїв при бібліотеці. При Грузьківській сільській бібліотеці Кіровоградського району створено музей історії села, яким керує голова ветеранської організації Єпур Ю.С. Народознавчий куточек у Підвисоцькій бібліотеці-філії Новоархангельської ЦБС прищеплює інтерес до старовини та народних ремесел краю. Кімната-музей діє при Павлівській бібліотеці-філії Світловодської РЦБС. Унікальним за задумом і творчим вті-

ленням є музей-мініатюра „Обереги пам’яті” при Андріївській сільській бібліотеці Новомиргородського району, де зібрано давні речі, що вважалися нашими предками оберегами.

Велику насолоду як бібліотекарям, так і користувачам бібліотеки приносить співпраця з майстрами декоративно-ужиткового мистецтва та народними умільцями краю. І такі святкові експозиції є в активі кожної бібліотеки області. Цікаво, який творчий розвиток цих стосунків пропонують бібліотекарі у цьому напрямку. Тематична карточка „Божий дар” Липнязької сільської бібліотеки Добровеличківського району містить прізвища талановитих односельців та уродженців краю. Для цих людей існує чітка і регулярна система інформування про новинки у напрямку їхніх захоплень. З іншого боку, ці люди охоче представляють свої таланти і вироби у бібліотеці. Але така взаємна вигода тут лише додаток до розкоші людського спілкування та взаємопознання.

В бібліотеках Компаніївської ЦБС створено банк даних „Обдаровані діти та молодь”, де зібрано інформацію про участь у олімпіадах, конкурсах, турнірах, фестивалях та виставках. Користувачам даної категорії приділяється увага (тематичні книжкові виставки, поетичні вечори, виставки-вернісажі, зустрічі, об’єднання за інтересами, клуби при бібліотеках, видання книги-самодруку „Таланти села Роздолля”).

Спогадом про втрачені ремесла краю стала виставка виробів сільських гончарів „Мистецтво, народжене вогнем” у Цвітненській сільській бібліотеці Олександрівського району.

Традиційним є також зв’язок бібліотек зі школами, оскільки вони мають спільногоКористувача – читача шкільного віку. Нововведенням у цій роботі можна вважати обслуговування науково-пізнавального інтересу студійців Малої академії, для яких бібліотека є важливим джерелом знань для досліджень. Так, Новомиргородська РБ активно впроваджує у практику нову форму – хронопис, готовчи його для своїх користувачів, які навчаються в Малій Академії.

Дуже важливим краєзнавчим ресурсом є використання творчого потенціалу бібліотекарів. Його активно і неординарно використовують Кіровоградська ЦМБС, Світловодська РЦБС, бібліотеки Добровеличківського району. Так, під час семінару „Краєзнавство - пріоритетний напрямок роботи сільської бібліотеки” на базі Липнязької сільської бібліотеки Добровеличківського району бібліотекарі, окрім обговорення професійних завдань, знайшли можливість представити літературні таланти. Цей надзвичайно корисний елемент семінару, який свідчить про всеобщу обдарованість бібліотечних кадрів, має висвітити

також великий ресурс по згуртуванню навколо бібліотек обдарованих односельців.

Підсумовуючи питання про необхідність партнерських зв'язків, хочеться зауважити, що досить пошиrenoю є думка про те, що пошук партнерів може бути ефективним лише у великих містах та районних центрах. Аналіз звітів про роботу бібліотек області переконує, що це лише питання ініціативи та бажання. Багато сільських бібліотек також знаходять можливості підтримувати зв'язки із усіма зацікавленими організаціями та установами. Так, Липнязька сільська бібліотека Добривеличківського району серед партнерів має не лише уважного до проблем культури сільського голову, місцевий краєзнавчий музей, співочий народний колектив „Червона калина”, аматорів народного мистецтва, місцевих педагогів, але й через земляків, що нині згідно з прислів’ям „по всьому світу”, має можливість отримувати книги, фотографії та інші корисні бібліотеци подарунки звідусіль. Отже, до партнерів бібліотеки тут занесено чи не усіх колишніх односельців, які перебуваючи у рідному селі із короткочасним гостюванням, завжди приходять до бібліотеки і несуть сюди свої перемоги, здобутки, дарунки, таланти, печалі та жалі. Такі зустрічі є важливими для відчуття незнищенності і вічності своєї малої батьківщини - центру Всесвіту для кожної людини.

Співпраця бібліотек із засобами масової інформації

Позитивним є прагнення бібліотек відобразити у звітах власні публікації у ЗМІ та співпрацю з редакціями газет, місцевим радіо та телебаченням. Серед бібліотек, для яких така співпраця є необхідною складовою популяризації бібліотечних ресурсів – Кіровоградська МЦБС, Онуфріївська ЦБС, Світловодська ЦРБС, Світловодська МЦБС, Знам’янська МЦБС, Олександрійська МЦБС, Новоархангельська ЦБС, Устинівська ЦБС, бібліотеки Маловисківського, Долинського та Новоукраїнського районів. При цьому у звітах наводяться приклади співпраці не лише центральних та районних бібліотек, а і бібліотек-філій та сільських бібліотек.

Так, у річному звіті про роботу бібліотек Кіровоградського району відзначено цикл радіопередач від Первозванівської сільської бібліотеки „Імена, що кличуть на подвиг”, цикл літературних радіопередач від Попівської сільської бібліотеки, присвячених О.Жовні, А.Корінь, іншим землякам-майстрам слова.

Цікавий досвід угоди між редакцією телепрограми „Жди меня” (Перший канал, Росія) та Олександрійською МЦБС щодо безкоштовної допомоги жителям регіону в заявках на пошук людей. Бібліотекарі-

консультанти трьох Інтернет-центрів системи консультиують тих, хто потребує допомоги у розміщенні на офіційному сайті телепрограми відповідної інформації, подають її у місцеві ЗМІ (газети „Городской кур'єр” та „Сільський вісник”) і звітують про те, що таким чином вже розшукали 36 людей. Така діяльність, тобто конкретні справи, працює на імідж бібліотеки краще від проспектів та самопрезентацій.

Особливості формування краєзнавчих фондів

Однією з основних проблем залишається повнота і якість краєзнавчих фондів. Краєзнавчої літератури випускається недостатньо, її тематика не завжди відповідає читацьким запитам. В цих умовах відбувається поповнення краєзнавчих фондів неопублікованими краєзна-вчими матеріалами, машинописними виданнями, фотодокументами, копіями окремих видань, статей, документів, саморобними альбомами, записами спогадів старожилів, зразків фольклору і т. д. Цікавою формою поповнення фондів є також інформація на нетрадиційних носіях. Гарні результати дає участь у акціях, покликаних збагатити фонди по-дарунками та цінними книгами з домашніх бібліотек. Особисті добре стосунки з авторами книг та журналістами, з місцевими ЗМІ та видав-ництвами дозволяють покращити фонди бібліотек подарунками - сучасними актуальними виданнями.

Серед краєзнавчих документів слід відзначити також документи приватних осіб, які надаються бібліотеці тимчасово для експозиції. Прикладом може бути широке застосування приватних документів під час організації циклу-триптиху виставок-спогадів в Новоосотській сільській бібліотеці Олександрівського району: „Чорне обличчя голо-ду”, „Чорне обличчя терору”, „Чорне обличчя війни”. На виставках поряд з книгами було представлено нагороди, документи, листи з фро-нту, похоронки, документи про реабілітацію тощо. З окремих докумен-тів бібліотека отримала можливість зробити копії.

Довідково-бібліографічний краєзнавчий апарат

Зрозуміло, що за одними лише звітами не можна скласти доста-тнє уявлення про рівень довідкових баз даних з краєзнавства, але прак-тика свідчить, що це найбільш проблемна ділянка роботи. Разом з тим районні бібліотеки подають цифрову інформацію та відзначають по-повнення краєзнавчого каталогу новими актуальними рубриками , у т.ч. до 70-річчя утворення Кіровоградської області.

Бібліотеки-учасники кооперативного проекту КРКК (Кірово-градського регіонального кооперативного каталогу) звітують про успі-хи. У створенні такого ресурсу на сьогодні задіяні, крім трьох облас-

них, ще 11 бібліотек області: Вільшанська ЦРБ, Гайворонська ЦРБ, Голованівська РБ, Долинська РБ, Кіровоградська ЦМБ, Новомиргородська ЦРБ, Новоукраїнська ЦРБ, Олександрійська ЦРБ та Олександрійська ЦМБ, Петрівська РБ, Світловодська ЦМБ. Бібліотеки-учасники КРКК поступово пересвідчуються у потрібності цього ресурсу та його значенні для пошуково-бібліографічної роботи. Приєднання у майбутньому до цього проекту решти бібліотек районів та міст області сприятиме не лише підвищенню якості краєзнавчого довідкового апарату, але й звільнить людські ресурси від дублювання роботи для творчості та інновацій.

Інформативна складова краєзнавчої роботи. Видавнича діяльність

Сьогодні не можна, на жаль, навести жодного прикладу, коли бібліотека області має власне друковане видання (журнал, газету, наукові записки, альманах), але по можливості усі видають великі чи малі форми бібліографічних рекомендаційних покажчиків, закладок, бюллетенів, методичних рекомендацій, пам'яток, книжкових закладок, запрошень до бібліотеки разом із презентацією ресурсів, оглядами та узагальненнями досвіду роботи.

Звітуючи про підсумки 2009 року, бібліотеки області узагальнюють також інформаційну роботу з краєзнавства, яка здійснюється шляхом проведення Днів інформації, Днів нової книги, інформаційних сесій та роботи інформаційних бюро. Характерним у цьому плані є День інформації „Мій рідний край – Петрівщина”, присвячений 80-річчю від часу заснування району, який вмістив такі заходи: годину цікавої інформації про історію сіл району, презентацію краєзнавчого куточка ”Багата талантами кіровоградська земля”, мандрівку веб-сайтом Петрівської РБ, а також практичне заняття по роботі з електронною базою даних „Краєзнавство”. Інформаційно насыченим і цікавим став День нової книги „Увага! Нова краєзнавча книга” у Світловодській ЦМБ. На ньому презентовано нові книги „Місто, забарвлене морем” та „Мистецька Світловодщина”, представлено огляд нових документів місцевої влади та прес-огляд „Мовне обличчя міста”, слайд-вікторину „Є місто на карті”, дайджест „Топоніміка вулиць міста”, фотовиставку „Місто в 50-х, 60-х, 70-х роках”. В програмі Дня нової книги відбувся також загальноміський семінар-конкурс творчих робіт учнів міських загальноосвітніх шкіл на тему „Світловодськ – історія і сьогодення”.

Інформаційний бюлєтень „Бібліотечна карта Олександрійщини” – своєрідний паспорт, до якого записано всі здобутки та спеціалізацію

8 кращих бібліотек. Бюлєтень згортається у карту бібліотек району. Інформаційний супровід краєзнавчої діяльності викликав появу в Олександрівській РБ інформаційного бюро для небайдужих „Краєзнавство для всіх і кожного”, загальнорайонного тижня краєзнавчої інформації „Осяяна земля ранковим світлом, Кіровоградщина моя”. Привертають увагу інформаційні покажчики циклу „Літературна карта Бобринеччини”, закладки-презентації та буклети-презентації сільських бібліотек Новомиргородщини. Корисним для подальшої роботи виявилось соціологічне дослідження „Я вивчаю рідний край” Знам'янської міської бібліотеки № 2.

Рекомендаційні списки з краєзнавства характерні для всіх районних бібліотек області. Цікаво, що деякі бібліотеки не обмежуються їхнім виданням та розповсюдженням, а влаштовують презентації. Прикладом може слугувати презентація рекомендаційного списку літератури „Кіровоградщина: погляд крізь століття” (Компаніївська ЦРБ) та Web-списку „Екологічні проблеми Кіровоградщини” (Олександрійська МЦБС), а також персональної пам’ятки з вебліографією „Письменник та казкар – Юрій Олеша” – до 110-річчя від дня народження (Олександрійська МЦБС).

Найбільш поширений серед видань бібліотек буклет - швидкий, оперативний та найменш затратний і через це доступний багатьом. Відзначимо серед них буклети серії „Наши славні земляки”: „Формула успіху. Заслужений артист України Алдошин Віктор Павлович” (с.Роздолля Компаніївського району), „Манько Василь Іванович, письменник-земляк із с. Калачівка Онуфріївського району”, буклети як презентація (візитівка) бібліотеки та її ресурсів: „Роздольська бібліотека-філія №18” Компаніївської ЦБС, „Екскурс в історію бібліотеки” (Кіровоградська МЦБС), „Криниця духовності” (рекламний путівник по Дерейвській бібліотеці-філії Онуфріївської ЦБС), „Бібліотека і влада” (Публічний центр регіональної інформації Онуфріївської ЦРБ).

У зв’язку із розвитком зеленого туризму бібліотеки розпочали поширення буклетів як презентації регіону: „Компаніївщина – щедрий скарб Кіровоградської землі”, „Я виріс там, де пахне рута-м’ята...” (село Іванівка Світловодського району), „Онуфріївський парк”. Важливим джерелом інформації про духовні святині краю є цикл буклетів „Історія створення церков” у селах Маловисківського району. Буклет як методичний посібник узагальнює досвід окремих бібліотек чи напрямки їхньої діяльності.

Не можна не відзначити цілеспрямованість видавничої роботи бібліотек Новомиргородщини, уся вона – краснавча. П’ять виданих буклетів присвячені книзі „Златопіль” А.Колодяжного, 65-річчу виз-

волення району від німецько-фашистських загарбників, 50-річчу утворення Новомиргородського району, 70-річчу Кіровоградської області та видатному земляку, педагогу і літератору М.Стояну (серія „Видатні люди краю”).

Повнотекстові документи на сайтах регіону

Із посиланням на власні **сайти** популяризують краєзнавчу складову роботи Новгородківська ЦРБ (блок „До витоків рідної землі”), Світловодська МЦБС (веб-альбоми „Забудова міста” та „Наше місто і наша бібліотека”), Олександрійська МЦБС, Вільшанська ЦБ. Про поповнення електронних рубрик сайтів новими працями з краєзнавства звітують Маловисківська РБ (біографічно-бібліографічні матеріали до ювілею О.В.Самсонова на сторінці „Славетні земляки”), Новоархангельська ЦБС (Блок „Мандрівка рідним краєм”), Новомиргородська РБ (Розділи „Краєзнавство” та „Наши земляки”), Петрівська РБ, Долинська РБ, Знам'янська ЦМБ та ін.

Використання краєзнавчих ресурсів. Традиційні та інноваційні форми популяризації знань з краєзнавства

Комплексний підхід до планування краєзнавчої роботи в бібліотеці передбачає присутність краєзнавчого аспекту в інших її напрямках. Але крім комплексного призначення, є ще цільове. Так, бібліотеки Світловодської РЦБС накопичують безцінний досвід з реалізації цільових краєзнавчих програм: „Пізнай свій край і себе в ньому”, „Краєзнавчими сходинками”, „Історію не вибирають, її вивчають”. Бібліотеки Олександрівського району цілеспрямовано працюють над реалізацією програм, серед яких провідне місце належить таким, що пов’язані із краєзнавством, народознавством, українознавством. Особливості регіону та наявність певних ресурсів дозволили урізноманітнити краєзнавчу складову проектів і забезпечити максимальне розкриття тематики. Назведемо ці проекти: „Олександрівський меридіан” (краєзнавчий центр - Олександрівська ЦБ), „Мій край єднає плин тисячоліть” (інформаційно-туристичний центр у Розумівці), „Мій край – перлинка України” (краєзнавчий центр у Бірках), „Село моє Красне” (центр відродження краєзнавства у Красносілці), „Літературна колекція” (літературний центр у Трилісах).

Дереївська, Куцеволівська, Млинківська, Успенська сільські бібліотеки-філії Онуфріївської ЦБС вже три роки здійснюють краєзнавчу роботу згідно з цільовою комплексною програмою „Обрії рідного краю”

Програма „Пізнай свій край, а в ньому себе” лягла в основу краєзнавчого напрямку бібліотек Олександрійської ЦБС. Краєзнавчий центр при Новопразькій бібліотеці Олександрійської РЦБС було представлено на районній історико-краєзнавчій конференції „Сім чудес Олександрійщини”.

Наведемо також приклади традиційних ефективних форм роботи, таких як краєзнавчі конференції, краєзнавчі читання, круглі столи. Краєзнавча конференція до 70-річчя заснування Кіровоградської області „Тут все священне, все твоє, бо зветься просто краєм рідним” та краєзнавчі читання „Історик нашого духу” до 115-ї річниці від дня народження Д.І.Чижевського за участі краєзнавця, завідуючої відділом Олександрійського краєзнавчого музею Н.В.Жахалової з успіхом пройшли у Олександрійській ЦМБ.

Краєзнавчі читання „З історії мого краю”, присвячені 100-річчю від дня народження І.І.Гуржоса, письменника, педагога, громадського діяча, краєзнавця організовано та проведено Вільшанською РБ. Круглий стіл „Зелена брама: героїзм і біль” у Піввисоцькій бібліотеці Новоархангельської ЦБС зібрав істориків, науковців, краєзнавців, дослідників з України та Росії.

Поступово здобувають популярність акції, ініційовані бібліотеками. Вони потребують великої підготовчої роботи та продуманої реклами. Крім вже знайомих „Подаруй бібліотеці книгу”, можна навести, як поодинокий поки що приклад, екологічну акцію „Земле рідна, понівечена скрипка моя” Трепівської бібліотеки-філії Знам'янської РЦБС. Оскільки звіт не передбачає детальних сценарних планів, важко наразі судити про її зміст та ефективність, але про наявність певного досвіду можна говорити із впевненістю.

Презентації (прем’єри) книг завжди користуються незмінним інтересом серед читачів і охоче використовуються бібліотекарями. У 2009 році бібліотеки області презентували читачам такі краєзнавчі видання: Т.М. Аноко „Дорогие мои александрийцы» (Олександрійська ЦМБ), „Національна книга пам’яті жертв голодомору в Україні. Кіровоградська область” (Долинська РБ), К. Рибчинко „Наука для онука”, О. Полевіна „Изнанка счастья”, Л. Фокіна „Назустріч сонцю” (Кіровоградська ЦМБ), Г.В.Григор „Верблюжка – перлина України”(Верблюзькі бібліотеки-філії №1 та №2 Новгородківської ЦБС), Л.Драндалуш „Мій світ- моє село”(Станкуватська сільська бібліотека Вільшанської ЦБС), М.В.Тимошенко „Листопадове” (Листопадівська сільська бібліотека Новомиргородського району), А. Корінь „Монолог метелика” та „За руки – по райдузі” (Знам’янська ЦУМБ)

Зустрічі залишаються ефективним та необхідним засобом отримання знань про край та краснавчі джерела інформації. У звітному році відбулись зустрічі читачів Голованівської РБ з місцевими краєзнавцями, лауреатами обласних краєзнавчої та літературної премій С.Піддубним, Л.Кабацюрою, В.Караташом. Зустріч в Торговицькій бібліотеці-філії Новоархангельської ЦБС з кандидатом історичних наук Іриною Козир „Десять „чому” про наше село” переросла в бесіду, оскільки торгівчани теж багато що розповіли про стародавні знахідки в своїх обійстях. Глибокий емоційний відгук і низку запитань викликала у молоді зустріч у Підвисоцькій бібліотеці-філії Новоархангельської ЦБС з пошуковцем Фартушним А.І., який здійснює пошук останків загиблих у минулій війні. „Підвисоцька Атлантида” – таку назву отримала ця зустріч, і вона як найкраще характеризує минулі події, що мають постійний резонанс у сьогоденні. Часом зустрічі використовуються як елемент іншого заходу (вечір, літературна година), а часом трансформуються, наприклад, у майстер-клас (таким був майстер-клас „Вишивана пісня Любові Кубинець” у Пантазіївській бібліотеці-філії Знам'янської ЦБС).

Спостерігаючи за тим, які форми обирають бібліотекарі для популяризації знань з краєзнавства, можна відзначити наступні тенденції.

Перша. Тенденція тяжіння до діалогових форм спілкування з читачем штовхає на видозміни такої традиційної бібліотечної форми як виставка. Так, до слова виставка додаються визначення, які містять емоційний, цільовий (за призначенням), етичний (виставка-осуд) чи виховний момент. Отже, отримуємо виставку-подорож, виставку-настрій, виставку-застереження, виставку-реквієм, виставку-вікторину, виставку-осуд, виставку-панораму, ляльково-книжкову виставку, виставку-конкурс, виставку-привітання, виставку-роздум. І це ще далеко не повний перелік творчих пошуків бібліотекарів.

Навіть така сухо діалогова форма спілкування з читачем як бесіда часом зазнає трансформації для підсилення зворотного зв’язку. Такою була слайд-бесіда „Вулиці нашого міста” (Олександрійська МЦБС), під час якої читачі могли здійснити подорож вулицями Олександрії, переглянути світлини давнього міста, дізнатись про історію перейменування вулиць, а також розширити знання про людей, іменем яких вулиці названо. Застосовуються також різні анкетування та опитування як серед бібліотекарів, так і серед користувачів бібліотек. Наприклад, анкетування „День читацької критики” в рамках проведення Всеукраїнського тижня дитячого читання (Скелівська бібліотека-філія Світловодської ЦБС) та опитування „Письменники-краєзнавці – лідери року” (Розумівська сільська бібліотека Олександрівського району).

Друга. Зазнають змін також комплексні засоби опрацювання матеріалу, коли обирається ніби об'єднавча форма, у яку входить ще кілька різних заходів (вечір, свято, день, тиждень). Вечір традиційний, коли артисти виступають, а зала є пасивним учасником, вже не властивує організаторів. Чітка установка на діалог викликає перетворення традиційної форми згідно з потребами моменту. Здобутки бібліотекарів у цій царині досить значні. Експериментальні форми роботи помітно оживляють подання матеріалу, активізують учасників і слухачів, додають неповторності і надовго запам'ятовуються. За браком можливостей наведемо лише кілька таких прикладів. День пам'яті „Пам'ять з дна моря”, приурочений до 55-річчя затоплення Новогеоргіївська та 50-річчя з часу запуску першого гідроагрегата Кременчуцької ГЕС, організований Світловодською ЦМБ. У програмі Дня - круглий стіл, година пам'яті, книжкова виставка „Вклоняємося землі колисковій” із красномовними підрозділами „Місто, затоплене морем”, „Тоді була побудована ГЕС”, „На кручах Табурищанського мису”. До цієї дати у всіх бібліотеках міста здійснено подорож у минуле. Широке застосування слайдів, фотоматеріалів, уривків з відеофільмів сприяло глибокому емоційному впливу на учасників заходів. Тиждень пам'яті та нарадії Олександрійської МЦБС до свята Перемоги теж мав досить насычену програму: вечір-зустріч з ветеранами, солдатський привал зі спогадами учасників бойових дій, колективне виконання пісень воєнних років. Свято „Зелена неділя” на лоні природи провела Пурпурівська сільська бібліотека Новомиргородського району, зробивши при цьому акцент на особливості святкування у рідному селі. Прагненню підпорядкувати декілька різних форм роботи спільній темі відповідає цикл заходів „Пам'яtna свічка жертвам голодомору” у бібліотеках Бобринецького району, він вмістив зустріч-спогад, інформаційну та літературну години, бесіду.

Третя. Прагнення активності користувачів часто підказує вибір на користь ігрової форми подачі інформації. Серед читачів шкільного віку та молоді вони досить популярні і дозволяють бібліотекарю без примусу спонукати до вивчення історії краю. Характерне також прагнення використати ігрові форми, популярні завдяки телебаченню: літературне поле чудес, інтелект-шоу „Ерудит”, брейн-ринг та ін. Зацікавленість викликають турніри, конкурси, вікторини, ярмарки та аукціони. Деякі з них вимагають значної підготовки, як-от краєзнавчо-інтелектуальний турнір, проведений у 4 етапи в день пам'яті О.Гіталова в Комишуватській сільській бібліотеці Новоукраїнського району та краєзнавчо-інтелектуальний турнір „Є щось святе, святе в словах мій рідний край” Роздольської сільської бібліотеки Компаніїв-

ської ЦБС. А краєзнавчий марафон „Стежками мого міста” до 240-річчя Новоукраїнки, підготовлений для читачів бібліографом Новоукраїнської РБ, було проведено потім в усіх школах міста. Усі 67 запитань марафону вміщено в 3-у випуску „Професійної орбіти” Новоукраїнської ЦРБ для бібліотекарів району.

Четверта стосується трансформації та розвитку форми уроку в бібліотеці. Відхід від класно-урочної до нетрадиційних форм наочно представлений у наступних заходах:

літературний урок біля братської могили „Партизанська слава” Кіровської сільської бібліотеки Бобринецького району, урок-подорож „Літопис родоводу” у Капітанівській сільській бібліотеці Новомиргородського району. Навіть звичні вже уроки народознавства містять у собі елементи театралізації, інсценізації обрядів, пісенного та поетичного фольклору і швидше нагадують концерт. Адже кожне народне свято у давнину було справжнім театром для сільської громади. Яскравою ілюстрацією цієї думки стало проведення таких синтетичних уроків у Капітанівській, Пурпурівській, Андріївській, Канізькій, Йосипівській сільських бібліотеках Новомиргородщини.

Близька до уроків у бібліотеці форма години. По суті, у назві просто окреслений час проведення заходу, і він дещо більший за шкільний урок. Так само наповнення години цілком залежить від організаторів і подобається їм певною свободою вибору. Додавання до слова година визначення краєзнавча уточнює її тематику. Інші уточнення допомагають учасникам заходу налаштуватись на подію: година скорботи, година поезії, пізнавальна година, літературна година. Так, пізнавальна година „Жива легенда” до 155-річчя від дня народження М.Заньковецької в Онуфріївській ЦБС охопила всі бібліотеки системи і сприяла розширенню знань про корифеїв українського театру.

Традиційна заочна подорож сторінками книг трансформується у мандрівки та експедиції. За досвідом проведення таких подорожей доцільно звертатись до Суботцівської бібліотеки-філії Знам'янської ЦБС. В її активі - краєзнавча експедиція „Ми родом із Кіровоградщини” та театральна подорож „Образ української жінки в п'єсах драматургів театру корифеїв”.

П'ята. Прагнення якнайточніше втілити задум спричиняє певну модифікацію вже існуючих форм або ж створення нових. Якщо ж у арсеналі наразі немає потрібної форми, її вигадують: літературно-історичний хроноскоп „Наш край – історії скарбниця” (Ульяновська ЦБС), народна світлиця „Вінок калиновий сплітаю із звичаїв рідного краю” (Суботцівська бібліотека-філія Знам'янської ЦБС), сповідь солдатських сердець (Компаніївська ЦРБ), Бірківська краєзнавча світлиця

(Олександрівський район), поетична свічка „У той рік заніміли зозулі, накувавши знедолений вік” (Новгородківська ЦРБ).

Шоста. Залучення до краєзнавчих ресурсів кіно- та фотодокументів вимагає їхнього використання. Фоторепортаж у вигляді стенду „Афганістан болить в моїй душі” знайомить читачів Степівської сільської бібліотеки Кіровоградського району із перебуванням у Афганістані учасника бойових дій Гаркуші С.П. Фотоколажі „За тобою завше будуть мандрувати очі материнські і білява хата” та „Моє дитинство вічно тут живе” оформлені у Трепівській бібліотеці-філії Знам`янської ЦБС. Оскільки у 2009 році офіційно зареєстровано туристичний маршрут по Добровеличківському району, Центральна бібліотека організувала для молоді перегляд відеофільму „Туристичними стежками Добровеличківщини”. Про перегляд аматорського відеофільму про ботанічний заказник місцевого значення „Шурхи” звітує Новгородківська ЦРБ.

Сьома. Великий поштовх до фантазії та творчості дає зростання у суспільстві інтересу до дослідження родоводів. Бібліотеки всіляко заохочують такий інтерес та збирають у бібліотеках династії трударів сільського господарства, освітян, лікарів чи культпрацівників. Учасники таких заходів прагнуть намалювати родинне дерево, записати спогади про членів родини, збирають фотографії та родинні реліквії. Прикладом використання такого інтересу є проведення під час Дня сім'ї в Красносілківській сільській бібліотеці Олександрівського району зустрічі трьох поколінь „Дерево родоводу”, а також літературної години „Рід. Родина. Рідня” в Знам`янській міській бібліотеці №3.

Восьма тенденція стосується створення клубів та гуртків при бібліотеках. Клубна діяльність є однією з найулюблених серед сільських та селищних бібліотек. Часом кількість клубів у бібліотеках району перевищує кількість бібліотек. Так, у Вільшанському районі на 19 бібліотек 26 клубів, у т.ч. два - краєзнавчого спрямування. Активно працюють клуби з популяризації краєзнавства в Онуфріївській ЦБС, Новоархангельській ЦБС, у Добровеличківському, Кіровоградському, Голованівському, Новомиргородському та Маловисківському районах. Такий перелік можна продовжувати. Слід лише додати, що клуби та гуртки, які не мають у своїй назві слів „краєзнавець” чи „рідний край”, все одно значну частину своїх засідань присвячують краєзнавству. Так, літературно-мистецький клуб „Джерело” (Голованівська РБ) вмістив і знайомство з творами письменників краю, і знайомство із першою пробою пера юних, і з біографіями видатних майстрів слова. Одне з засідань клубу проходило у формі „Краєзнавчі посиденьки” і було спрямоване на вивчення фольклору краю, легенд та пісень поетів

і композиторів краю. На прикладі жіночого клубу „Вербиченька” (Федорівська сільська бібліотека Добровеличківського району) можна побачити, як члени жіночого клубу, зацікавившись історією села, здійснили низку справ краєзнавчого спрямування. Дізnavши від старожилів про події воєнних років, жінки вирішили встановити місце поховання загиблого у селі партизана. Для цього довелося скласти за свідченнями федорівчан карту села воєнних часів, визначити місце, де було поховано партизана, віднайти це місце на місцевості, відшукати могилку, впорядкувати її, встановити пам'ятну табличку. У цій акції крім членів „Вербиченьки” брали участь старожили села, сільський голова, краєзнавці та сільський бібліотекар. Повчальний приклад консолідації зусиль в інтересах громади та задля власної самоповаги кожного участника події.

Триває вивчення історії бібліотек області

Збір та систематизація документів про історію бібліотек як центрів культурного життя міст і сіл краю охопили всі бібліотеки області. Ця праця копітка і вимагає дослідницьких навичок та наполегливості, її неможливо виконати без дослідження архівних документів та без спілкування зі старожилами. Наведемо приклад по Онуфріївському району. Про застосування бібліотекарями наукового підходу свідчить, наприклад, те, що зібрани матеріали звіряються із книгами наказів по районному відділу культури на предмет уточнення та достовірності. У річному звіті подається фактографічний матеріал, зібраний та уточнений протягом року. Вказано нагороди Онуфріївської ЦРБ та подано у вигляді таблиці відомості про керівників ЦРБ та ЦБС у хронологічній послідовності з 1954 року. Зібрани бібліотеками області матеріали використовуються для презентацій бібліотек, з ними знайомлять читачів та громадськість. Так, Знам'янська РЦБС обирає різні форми для презентації бібліотечного краєзнавства. Це і виставка-знайомство „Душі аптека – бібліотека” (Трепівська бібліотека-філія), і презентація професії „Ми служимо людям у світському храмі” (Пантазіївська бібліотека-філія), і свято бібліотек „Берегині книжкових храмів” (Знам'янська ЦРБ) і навіть уїк-енд „Лоцмани книжкових морів” (Суботівська бібліотека-філія).

Гайворонська ЦРБ зібрала на свято Всеукраїнського Дня бібліотек близько 70 колег та гостей, підсумовуючи зроблене за поточний рік з вивчення історії бібліотек.

Бібліотечне краєзнавство Малої Виски презентують буклети з історії Великовисківської, Олександрівської, Мануйлівської, Хмелівської, Оникіївської сільських бібліотек.

Методична робота з краєзнавства в районах області

Для підвищення рівня краєзнавчої роботи в області районними бібліотеками використовуються як традиційні, так і інноваційні форми підвищення кваліфікації.

Змістовними і корисними виявилися науково-практичні семінари, практикуми з бібліотечного краєзнавства, консультації, огляди краєзнавчих видань. Відзначимо серед них науково-практичний семінар „Краєзнавство - пріоритетний напрямок роботи сільської бібліотеки” на базі Липнязької сільської бібліотеки Добровеличківського району та „Світловодськ: історія і сьогодення” (Світловодська МЦБС).

Велика увага приділялась узагальненню досвіду роботи з краєзнавства. Відтак, при потребі бібліотекарі області мають до кого звернутись за порадою та досвідом. Наземо ці адреси. Олександрійська ЦБ ім. О.С.Пушкіна: „Краєзнавча робота – органічна складова патріотичного виховання” та „Відкриваємо для себе рідну Олександрію” (обидва досвіди видані брошурами з належним бібліографічним супроводом). Знам’янська міська бібліотека №2 („Мій рідний край – частина України”) та Знам’янська міська бібліотека №3 („Вивчай свій рідний край”). Описано досвід роботи клубу за інтересами „Джерельце” при Олексandrівській сільській бібліотеці Долинського району. „Краєзнавство – діалог з вічністю” – таку назву отримав узагальнений досвід роботи з краєзнавства бібліотек Олексandrівського району.

Методичні рекомендації з питань краєзнавства „Краєзнавча робота – органічна складова патріотичного виховання” були надані в рамках семінару „Національно-патріотичне виховання підростаючого покоління в контексті сучасності” на базі бібліотеки-філії №3 Олександрійської МЦБС.

Заслуговує на підтримку, вивчення та поширення практика творчих лабораторій як найбільш мобільна форма навчання, корекції та узагальнення бібліотечного досвіду, у т.ч. з краєзнавства. Кіровоградщина має у скарбничці бібліотечної майстерності творчі лабораторії бібліотекарів Онуфріївської ЦБС на базі Дереївської бібліотеки-філії „Сільська бібліотека у сучасних умовах: проблеми адаптації” та бібліотекарів Добровеличківського району „Земля моєго дитинства”. Близька до творчої лабораторії і школа професійної майстерності „Історико-краєзнавча робота в бібліотеці” при Новомиргородській РБ.

Найкраще відображену творчі лабораторії у звіті Кіровоградської МЦБС. Вони пройшли апробацію, увійшли у практику роботи, користуються заслуженою популярністю, оскільки дають можливість миттєво отримати оцінку та поради колег, дозволяють поділитись до-

свідом та отримати задоволення від спілкування з однодумцями, читачами, видатними земляками. Краєзнавчий напрямок у таких творчих лабораторіях в 2009 році був присутній як цикл книжкових виставок „Нащадки козака Завади”. Він став можливим завдяки великій пошуковій роботі бібліотекарів та читацького активу філії №10 Кіровоградської МЦБС, які вивчаючи документи та сімейні реліквії, кубки, медалі, предмети побуту жителів Завадівки, описали життя близько 630 осіб. За підсумками роботи проведено творчу лабораторію. Виставка-пошук „Місто на сивому Інгулі” в бібліотеці-філії №5 була також організована за програмою творчої лабораторії. Такий досвід, безумовно, заслуговує на вивчення та творче запровадження бібліотеками області.

Допомагають зорієнтуватись у краєзнавчому інформаційному просторі і методичні матеріали. Так, для бібліотек Долинщини видано методичні матеріали „З любов`ю до дітей” (про Ларису Михайлівну Письменну). Буклети серії „Митці Долинського краю” та сценарії масових заходів з краєзнавства, видані за ініціативи Долинської РБ. Петрівською РБ видано методичні матеріали по персоналіях земляків „Зірка в небесній сині” (до 85-річчя народного артиста України О.Таранця) та „На струнах серця” (до 90-річчя поета І.Хоменка). Часто методичні матеріали видаються після вдало проведених заходів. Наприклад, „Там, де серця рідна пристань” після зустрічі молоді з краєзнавцями – дослідниками історії рідного краю у Голованівській РБ.

Корисні також дайджести. Як приклад назведемо дайджест з досвіду роботи бібліотек Ульяновського району до 70-річчя утворення Кіровоградської області „Мій рідний край, моя земля” та дайджест Онуфріївської ЦРБ –”Краєзнавство в системі бібліотечної діяльності у 2008 році”.

Підвищенню кваліфікації бібліотекарів області сприяла також участь у загальнообласних заходах, які організовано та проведено методистами Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.Чижевського.

Висновки та рекомендації:

1. Ставлення до краєзнавства як одного з головних напрямків роботи бібліотек виразно прослідовується в усіх річних звітах. При цьому кожна з бібліотек області враховує особливості регіону та існуючі традиції, розвиваючи їх та втілюючи в практику цікавий і корисний досвід бібліотек області. За підсумками 2009 року визначились лідери краєзнавчої роботи - Новгородківська ЦБС, Вільшанська ЦБС, Онуфріївська ЦБС, Знам`янська РЦБС, Знам`янська ЦМБС, Світловодська РЦБС та Світловодська МЦБС, Олександрійська МЦБС та

Олександрійська РЦБС, Новоархангельська ЦБС, Кіровоградська МЦБС та бібліотеки Петрівського, Добровеличківського, Новомиргородського, Кіровоградського районів.

2. Великим успіхом переважної кількості районних, селищних та сільських бібліотек стала їхня інтеграція у життя громади. Наведені вище приклади свідчать про те, що бібліотеки залишаються центрами культури, інформації та спілкування, що вони чітко виконують функції гуртування та просвіти громадян в умовах інформатизації суспільства та фінансово-економічних викликів доби.

3. Приємно відзначити, що опанувавши досконально усі традиційні форми популяризації краєзнавства, бібліотеки-лідери зробили крок уперед, переконливо показавши на практиці переваги програмно-цільового методу планування. Запроваджені ними цільові комплексні програми з краєзнавства працюють і дають прекрасні результати. Ефективною виявилась і практика творчих лабораторій. Ці здобутки можуть стати поштовхом до творчого застосування такого досвіду іншими бібліотеками області.

4. Електронні ресурси впевнено посідають одне з головних місць у краєзнавчій роботі бібліотек. Бібліотекарі на практиці відчувають переваги даного ресурсу і охоче використовують можливості Інтернету для самопрезентації та поширення повнотекстових відомостей про свій регіон.

5. На Кіровоградщині набирає силу проект з кооперації довідково-бібліографічних ресурсів області. На початок 2010 року у проекті КРКК беруть участь, крім обласних, ще 11 бібліотек Кіровоградської області. Є підстави сподіватись, що необхідність такої координації зусиль визнають інші районні та міські бібліотеки, і це дасть зробити такий проект загальнообласним.

6. У зв'язку із великою пошуковою та дослідницькою роботою бібліотек назріла проблема обліку та збереження ними некнижкових джерел інформації про край: рукописних книг, машинописів, альбомів, документів та їхніх копій, речей тощо. Особливо це стосується бібліотек, що мають міні-куточки з народознавства і накопичують різноманітні носії інформації про край.

7. Дві бібліотеки на Кіровоградщині мають за честь носити імена видатних земляків – Дмитра Чижевського та Степана Шеврякова. Вони чимало роблять для вшанування їхньої пам'яті. Бібліотеки області могли б зробити свій внесок до краєзнавчої скарбнички Кіровоградщини, якби ці поодинокі випадки стали традицією.

8. Однією з рекомендацій з підвищення ефективності роботи бібліотек є пропозиція ширше розуміти сам термін краєзнавство, тоді з'являться додаткові можливості і ресурси, і кожна конкретна бібліотека в очікуванні яскравого ошатного видання про рідне село не гаятиме часу, а активно використовуватиме вже видані джерела про край – область, район, сусіднє село. Знайомство із таким досвідом може підштовхнути також місцевих краєзнавців і місцеву владу до видання власної задокументованої історії.

9. Певне застереження стосується пошуку нових форм роботи. На жаль, існує небезпека заради форми забути про зміст. Якщо інформативне наповнення заходу не витримує критики, його не врятує жодна гарна назва. Але сказане зовсім не означає, що потрібно відмовитися від пошуку нових засобів та форм популяризації краєзнавства. Йдеться лише про необхідність постійного аналізу їхньої ефективності та врахування здобутого досвіду.

10. Звіти свідчать про те, що методична робота в районних методичних центрах спрямована переважно на навчання кадрів та підвищення кваліфікації. І це, звичайно, необхідна складова методичної роботи. Разом з тим слід відзначити, що практично відсутня серйозна аналітична робота з бібліотечного краєзнавства та дотичних до нього напрямків, яка б дала можливість з'ясувати реальну картину справ, виявити специфіку умов кожної сільської бібліотеки, приховані або невикористані резерви. Планування підвищення кваліфікації та просвітницької роботи повинні спиратись на детальний аналіз, інакше годі говорити про його ефективність. Тільки максимальна конкретність такого аналізу дозволить розробити ефективну програму покращення краєзнавчої роботи.

Аналіз діяльності бібліотек області з питань правової освіти населення (за матеріалами звітів 2009 року)

*Тетяна Федорова
головний бібліотекар сектору документів
філософії та права відділу читальних залів
ОУНБ ім. Д.І. Чижевського*

Норми права, закріплені у численних нормативно-правових актах, що становлять систему національного законодавства України, регулюють практично усі сфери життя людини, усі аспекти функціонування держави та суспільства. Тому формування суспільної правосвідомості, в основі якої – правова свідомість і правова обізнаність кожного громадянина, є одним з ключових моментів сталого розвитку демократичної правої держави та становлення громадянського суспільства.

Особлива актуальність завдання правової освіти населення нині зумовлюється низкою чинників, а саме:

- Система джерел національного права ще й досі перебуває у стадії становлення, адже окремі види правовідносин все ще регулюються законодавчими актами, прийнятими ще до набуття Україною незалежності;
- Життя суспільства стрімко змінюється, з'являються нові реалії, нові сфери правових відносин, які потребують нормативного регулювання;
- Успішна взаємодія України з Європейською Спільнотою, перспективи європейської інтеграції вимагають проведення реформ правової системи, внесення суттєвих змін до національного законодавства;
- Досить високий рівень злочинності та численні прояви корупції в Україні стоять на перешкоді як суспільному розвитку, так і зростанню добробуту громадян;
- Тоталітарний період історії України є, по суті, історією нехтування правами людини, ініційованого владою. А отже, ми маємо багато поколінь українців, які не мали ані достатньої довіри і справжньої поваги до правової системи держави та її правоохоронних органів, ані позитивного досвіду захисту власних прав.

Таким чином, ми бачимо, що питання підвищення правової обізнаності громадян України є справою не одного дня і потребує вирішення на різних рівнях із застосуванням усіх доступних ресурсів. Роль

бібліотек у даному аспекті важко переоцінити. Адже саме публічні бібліотеки, з одного боку, мають канали впливу практично на всі верстви суспільства (аудиторію користувачів), мають досвід, технології, кадрове і ресурсне забезпечення для здійснення інформаційно-просвітницької та правових охоронної діяльності, з іншого – є досить непередженими і толерантними у поданні інформації та спілкуванні з місцевою громадою.

Завдання бібліотек області в галузі правової овіти населення зумовлені, передусім, відповідними потребами місцевої громади. Способи ж реалізації цього завдання значною мірою визначаються наявними ресурсними можливостями. Проаналізувавши діяльність бібліотечної спільноти області за 2009 рік, можемо зробити висновок, що серед найбільш значущих потреб громади в даному аспекті виділяються наступні:

- Формування поваги громадян до Закону і Держави, функціями якої є творення правових норм і гарантування їх дотримання;
- Виховання у членів місцевої громади системи цінностей, одне з найважливіших місць у якій належить правам людини і громадянина;
- Задоволення інформаційно-правових потреб громадян через надання доступу до нормативно-правових документів загальнодержавного та місцевого значення;
- Висвітлення процесу національного законотворення (прийняття нових Законів і змін до законодавства);
- Сприяння дотриманню законодавчих норм в ході виборчого процесу та підвищенню активності виборців;
- Попередження негативних суспільних явищ: злочинності, корупції, порушень цивільних прав та законних інтересів громадян;
- Сприяння наданню практичної правової допомоги населенню області шляхом допомоги організації громадських правових приймальень, в т.ч. і на базі бібліотек, ПЦРІ та ІРЦ.

Отож, аби зробити висновок про те, наскільки успішним є виконання бібліотеками покладених на них завдань щодо правової освіти населення, потрібно проаналізувати їх роботу в таких аспектах:

1. Стан фондів правових документів.
2. Інформаційно - бібліографічна робота.
3. Масові заходи правової тематики.
4. Діяльність ІРЦ та ПЦРІ.
5. Громадські правові приймальні, що функціонують при бібліотеках області.
6. Методична робота і обмін досвідом.

7. Партнерство та співпраця в інформаційно-правовій сфері.
8. Публікації в ЗМІ та видавнича діяльність.

Стан фондів правових документів

Основою роботи бібліотек був і залишається документальний фонд. Саме це є головною ознакою їх діяльності та вирізняє їх серед інших установ і організацій, які здійснюють правовиховну та право-роз'яснювальну діяльність. У своїй роботі в галузі правової освіти населення бібліотеки використовують такі види джерел інформації (документів): 1) акти національного і міжнародного законодавства; 2) акти органів місцевого самоврядування і місцевих органів державної влади; 3) науково-практичні коментарі до нормативних актів; 4) довідкові правові видання (довідники, словники, енциклопедії); 5) навчальні посібники, підручники та практикуми різних галузей права і допоміжних правових дисциплін; 6) монографії та наукові збірники з правових питань; 7) тематичні збірники; 8) збірники зразків правових документів; 9) законодавчі бази на CD; 10) електронні бази даних правового характеру; 11) спеціалізована правова періодика; 12) періодичні видання універсального характеру, що містять правову інформацію; 13) власні інформаційні видання (буллети, бібліографічні покажчики, пам'ятки тощо).

Але на практиці бібліотеки області не мають такого обсягу і різноманіття правових документів. Ситуацію ускладнює і той факт, що чинне законодавство постійно змінюється, реформується. Кількість галузей права і допоміжних правових дисциплін нині сягає 70. А отже, для районних, а тим паче сільських, бібліотек ситуація з комплектуванням правовими документами залишається проблемною. В такому випадку до питання варто підходити з точки зору доцільності та доступності інформації. Скажімо, можна відмовитися від великих за обсягом і дорогих видань – науково-практичних коментарів, навчальної літератури, монографій вузької тематики. Натомість, рекомендується придбання тематичних збірників найбільш актуальної тематики (з окремих питань трудового, сімейного, спадкового, земельного, підприємницького права тощо), що містять витяги із законодавчих актів, коментарі, зразки процесуальних документів і можуть широко використовуватись як для практичної роботи, так і для навчання. Універсальні юридичні словники також є необхідною складовою фонду.

Мусимо констатувати, що рівень звітності щодо стану фондів правових документів є вкрай незадовільним: на жаль, у звітних документах бібліотек кількість та використання фонду правових доку-

тів практично не відображається. Є лише дані, які дають можливість зробити такі висновки:

- досить активно використовуються документи Публічних центрів регіональної інформації (ПЦРІ), які є основним джерелом інформації щодо правотворчої діяльності місцевої влади;
- користуються попитом електронні бази даних та правові диски: у Петрівському районі електронним диском «Законодавство України» впродовж року скористалися 50 користувачів ІРЦ, бібліотекою правової літератури — 49, працівниками-консультантами ІРЦ при виконанні запитів названі джерела були використані, відповідно, 122 та 125 разів; у Світловодському ІРЦ базою даних «Юрист» скористалися 65 осіб; в ІРЦ Знам'янки диском «Законодавство України» користувалася 161 особа;
- Важливим доповненням фондів бібліотек є правова література ІРЦ: так, впродовж року з цієї бібліотечки у Знам'янському ІРЦ було використано 427 документів.

На практиці було б доречно вести облік довідок (тематики та кількості) з правових питань та реєструвати незадоволені запити, – аналіз цих даних дасть інформацію для прийняття рішень при здійсненні комплектування. Якщо ж така робота проводиться бібліотеками, вона має бути відображенна у річній звітності.

Значення періодичних видань з питань права для фондів бібліотек є вкрай важливим: вони містять матеріали різноманітні за тематикою, актуальні за змістом, оперативно готуються до друку, часто містять і бібліографічну інформацію. Важливою є і їх невисока (порівняно з книгами) вартість. Здійснюючи передплату, варто зауважити, що деякі видання спеціалізуються на публікації нормативно-правових актів і судової практики (газета „Урядовий кур’єр”, журнали „Відомості Верховної Ради України”, „Офіційний вісник України”), інші ж публікують переважно коментарі, тлумачення, роз’яснення, матеріали наукових пошуків і соціологічних досліджень (журнали „Вісник Академії правових наук”, „Право України”, „Юридична Україна”, „Підприємництво, господарство і право”, часопис „Права людини”, газети „Юридичний вісник”, „Праця і зарплата” тощо). Тому наявність у фонді видання, що містить усі нещодавно прийняті законодавчі акти, є обов’язковою, а наукового, роз’яснюального характеру – бажаним. Кількість же періодичних правових видань зумовлюється як фінансовими можливостями бібліотеки, так і передбачуваним попитом на таке видання (що пов’язаний як з тематикою статей, так і цільовим призначенням). Якщо обсяг фінансування на передплату є недостатнім, важливо обрати періодику, що має найбільш широке цільове призначення

і теми статей („Підприємництво, господарство і право”, „Праця і зарплата”). Особливо для сільських бібліотек рекомендуємо передплатити видання, які носять комплексний характер і містять правову інформацію, актуальну для значної частини населення. Так, журнал „Пенсія” містить як матеріали з питань права (сімейного, спадкового, земельного, права власності, соціального захисту і пенсійного забезпечення), так і інформацію, цікаву для людей різного віку, інтересів, роду занять (історія, культура, сімейне виховання, здоров'я, розваги).

В області є гарні приклади пошуку бібліотеками додаткового фінансування передплати правової періодики: в рамках програми правової освіти населення районне управління юстиції здійснило передплату для користувачів Маловисківської районної бібліотеки на 2009 рік на суму 605 грн., а на 2010 рік — на 1332 грн.

Інформаційно - бібліографічна робота

Зважаючи на досить невеликі обсяги фондів правових документів бібліотек області, бібліографічна робота у цій галузі була помірно активною і складалася переважно з поповнення описами нових документів каталогів та вже існуючих рубрик картотек статей.

Крім того, ЦБС м.Кіровограда було здійснено перегляд та опис джерел правової інформації («Урядовий кур'єр» та «Офіційний вісник Президента України»), створено електронну базу даних Інтернет-джерел «Експрес-юрист».

У каталозі Новомиргородської районної бібліотеки з'явилася нова рубрика «Протидія торгівлі людьми».

Петрівською районною бібліотекою заплановано вже у січні 2010 року провести день бібліографії «Бережи мене, мій законе!».

Світловодською ЦБС створена картотека «Правові основи діяльності владних органів». З'явилися і нові рубрики в систематичній картотеці статей: «Україна перед вибором», «Проблеми земельного законодавства», «Все про пенсійне законодавство». Для працівників місцевих владних структур організоване групове та індивідуальне інформування за темою: «Нове у законодавстві України», інформаційні години «Право і політика», «Наша мета – правове демократичне суспільство».

Масові заходи правової тематики

Масові заходи складають найбільш значущу (як за суспільним значенням, так і за навантаженням) частину правоосвітньої та правовиховної роботи бібліотек області. Впродовж року велася активна і творча робота у даному напрямку. Надзвичайно різноманітними були і тематика, і форми заходів.

Більшість бібліотек приділили значну увагу відзначенню *Дня Конституції*, саме цій події було присвячено книжкові виставки: «Конституційна свобода і рівність людей» (Вільшанський район), «Конституція України – новий відлік часу» (Знам'янська РЦБС), у Компаніївському районі до Дня Конституції організовано виставки у 4 сільських бібліотеках, у бібліотеках Новоархангельської ЦБС працювали виставки «Конституція – Основний закон для влади і для громадян», «Закон нашого життя», «Конституція. Я і мої права», у сільських бібліотеках Новоархангельського району – книжкові виставки та тематичні полиці: «Конституція – гарант стабільності та розвитку», «Конституція – головний оберіг державності і демократії», в Олександрійській РЦБС – «Орлик — творець першої Конституції України», в Ульяновському районі – книжкові виставки «Конституція України – основний закон нашого життя», «Конституція України – новий відлік часу», «Жити за законами держави», у Петрівській районній бібліотеці та кількох сільських бібліотеках району до уваги користувачів було представлено виставки «Конституція — найвищий Закон України», у Новоархангельській ЦБС – книжкова виставка «Конституція – головний оберіг держави і демократії», «Конституцію вивчаю, пам'ятаю, поважаю» (Устинівська ЦБС).

Виставкова форма роботи особливо цінна тим, що допомагає розкрити фонди бібліотек, є досить тривалою за часом дії, дає можливість охопити значну кількість користувачів. Але в рамках відзначення Дня Конституції України були використані й активні форми заходів: урок державності «Українська Конституція – фундамент побудови правової держави» (Вільшанський район), правові читання «Закон твого життя», вікторина «Чи знаємо ми Конституцію своєї держави?» (Гайворонська ЦБС), бесіда «Конституція і наші права» (Трепівська бібліотека-філія, Знам'янський район), година державності «Конституція – закон нашого життя» (Новоархангельська ЦБС), урок Конституції та права «Конституція – паспорт держави» (РЦБ Олександрівського району), урок державності «Я і Конституція України», інтелектуальна шоу-гра «Живемо з Конституцією» (Олександрійська МЦБ). Олександрійською РЦБ було проведено низку заходів: уроки права «Конституція незалежної держави», «Конституція як правова цінність», правова розмова «За статтями Конституції». Щорічним став конкурс «Знавці Конституції» (спільно з міськрайонним управлінням юстиції). Районний конкурс знавців Конституції України пройшов у Світловодському районі.

До *Дня Незалежності* України було проведено заходи у бібліотеках Бобринецького, Голованівського, Олександрійського, Петрівського районів.

Всесвітній *День прав людини* був відзначений Новоукраїнською ЦРБ: комплексним заходом «Права людини: шлях у сучасність». Проведення заходів, присвячених цій даті, має стати доброю традицією, адже сам інститут прав людини є основою правової держави та розвитку громадянського суспільства. Важливо і те, що День прав людини відзначається 10 грудня, тобто у період найбільш активного відвідування бібліотек користувачами, а тому і суспільний резонанс таких заходів очікується високий. Загалом же *проблемі прав людини* присвячено чимало заходів: правовий диспут «Правам людини – зелене світло» (Олександрійський район), інформаційні години з циклу «Права людини, толерантність» (Голованівський район), година спілкування з питань прав людини (Петрівський район), огляд літератури «Права людини в нашій державі» (Устинівська ЦБС).

Значну частину своїх зусиль бібліотеки області приділили *правовому вихованню і правовій освіті підростаючого покоління, попередженню злочинності серед неповнолітніх*. Саме на вирішення цього завдання спрямовані уроки права, години правознавства, бесіди, дискусії. Але традиційних форм недостатньо для організації активної правової роботи з дітьми та молоддю: в практику роботи бібліотек увійшли й ігрові форми роботи – правова гра (Знам'янський, Компаніївський, Кіровоградський, Новгородківський, Новоархангельський райони) та правовий брейн-ринг і вікторина (у Гайворонському, Знам'янському, Компаніївському, Новгородківському, Ульяновському районах).

Проведення змагання ерудитів «Холмс проти знавців» (Кіровоградська МЦБС) та правової гри для молодших школярів «Ображені герої казок» (Новгородківський район) є позитивним прикладом правовиховної роботи з наймолодшими користувачами.

При Добропільській районній бібліотеці для дорослих діє молодіжний правовий клуб «Моральність і право». Тематика засідань клубу: «Знаємо та реалізуємо свої права», «Уроки права – уроки життя», «Права дитини».

Не перший рік при Новоукраїнській ЦРБ діє правознавчий клуб «Підліток». Завданнями клубу є: формування правильного ставлення до правових норм, надання молоді знань про права та обов'язки, способи правового захисту. Заходи клубу: юридичний калейдоскоп «Світ твоїх прав», тематичний день інформації «Жити за законами держави», правовий лабіринт «Вчимося жити за законом», правознавчий турнір «Магістри юстиції», уроки-застереження «Право на свободу», «Не стань на стежку біди».

Аби найповніше розкрити часто непрості питання правової тематики та підтримати цікавість цільової аудиторії, бібліотекарі вико-

ристали різноманітні форми організації масової роботи: дні спеціаліста, зустрічі, інформаційні години, дні права, декади правознавства, огляди, круглі столи, дні правової культури, конкурси малюнків.

Окрім вищезазначених, були застосовані і такі дещо незвичні для бібліотек форми заходів: правовий коктейль, бесіда-застереження, урок-міркування, правова подорож, психолого-правове розслідування («На східцях злочину», Петрівська бібліотека-філія), бесіда-тренінг («Торгівля людьми – сучасний прояв рабства», Гайворонська ЦБС), юридична консультація. Але треба зауважити, що не варто без особливої потреби надто захоплюватися вигадуванням нових форм заходів. Більш важливою є якісна організація кожного правового заходу, а з його назви (тобто власне заголовка та заявленої форми) має бути зрозумілий зміст, цільове призначення, тип заходу.

Минулий 2009 рік був непростим для нашого суспільства: це був час виборів Президента України та всенародного обговорення Проекту Закону України «Про внесення змін і доповнень до Конституції України». І традиційно, бібліотеки не залишилися осторонь бурхливих подій суспільного життя: День молодого виборця був проведений Голованівською РЦБ, в рамках обговорення підготовано книжкові виставки «Обговорюємо проект Закону України “Про внесення змін до Конституції України”», «Демократію можна зберегти через конституційні зміни» в бібліотеках-філіях Олександрійського району, бібліотеками Світловодського району було проведено: інформаційний тренінг «Назустріч виборам», інформаційну годину «Я — українець. Вибори - 2010» (Ганівська сільська бібліотека), вечір молодого виборця «Я голосую вперше віддаю».

Діяльність ІРЦ та ПЦРІ

Створення Інформаційно-ресурсних центрів (ІРЦ) та Публічних центрів регіональної інформації (ПЦРІ) при центральних районних та міських бібліотеках Кіровоградської області вивело роботу бібліотек з правової освіти населення на якісно новий рівень. Адже запровадження, розвиток і діяльність центрів позитивно позначилися на таких аспектах правової роботи бібліотек:

- Формування фонду правових документів;
- Створення і використання електронних баз даних;
- Підвищення кваліфікації бібліотекарів;
- Надання консультативної допомоги користувачам;
- Впровадження в практику бібліотечної роботи нових інтерактивних форм (зокрема, тренінгів, майстер-класів);
- налагодження тісної співпраці в правоосвітній сфері з іншими установами і організаціями.

Головним завданням ПЦРІ було і залишається акумулювання нормативно-правових документів органів місцевої влади і місцевого самоврядування та надання доступу до них користувачам.

Своєрідною ініціативою ПЦРІ є створення та поповнення тематичних папок з різних аспектів права: тематична папка «Юридична допомога населенню» (ПЦРІ при Вільшанській РЦБ); папки-накопичувачі «Земельні питання», «Домашній адвокат» (ПЦРІ Кіровоградської МЦБС); прес-папки «Пенсії за новими законами», «Пільги. Субсидії. Допомоги», банк даних «Домашній адвокат» (Новгородківський ПЦРІ); папки-досьє: «Закони для молоді», «Закон і бізнес», «Права дитини» (ПЦРІ Світловодської ЦРБ).

Як бачимо, діяльність більшості ПЦРІ характеризується певною пасивністю. Тому рекомендується продумати заходи щодо пожвавлення їх роботи, спрямування її на вирішення актуальних соціально-правових проблем територіальної громади. Бажано, аби така робота проводилася за участі або підтримки органів влади на місцях та органів місцевого самоврядування, громадських організацій тощо.

Діяльність ІРЦ є більш активною та різноманітною. Впродовж року ІРЦ бібліотек області брали активну участь у реалізації проектів Обласної інформаційної служби з актуальних питань жіночтва (ОЖІС) **«Мережа громадянської освіти: Правова освіта сільської молоді»** та **«Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти в Кіровоградській області»**. В рамках проектів проводилася тренінгова робота на різних рівнях: (I) навчальні тренінги для бібліотекарів міських і районних та сільських бібліотек; (II) тренінги для молоді.

Кожен з тренінгів мав певне тематичне спрямування:

- «Назустріч виборам»;
- «Сімейне право. Права дітей. Здоровий спосіб життя»;
- «Попередження торгівлі людьми»;
- «Сімейне право. Гендерна рівність».

Найактивніше тренінгова робота проводилася у Вільшанському (16 тренінгів), Долинському (13 тренінгів) й Світловодському районах (9 тренінгів).

Але ІРЦ не обмежили свою діяльність лише тренінговою роботою. Так, Бобринецький ІРЦ піготував та видав інформаційний буклет **«Кримінальна відповідальність неповнолітніх»**.

Голованівський ІРЦ підготував презентацію **«Тренінги для сільських бібліотекарів «Сімейне право. Гендерна рівність»**, провів уроки інформаційної та правової грамотності для сільської молоді.

Долинський ІРЦ активно працював над створенням інформаційних буклетів: **«Знай свої права, дитино»**, **«Законодавча інформація в**

Internet», «Молоді – правові знання», «Ти і вибори: дружні поради молодому виборцю».

Значна робота з протидії торгівлі людьми проводилася ІРЦ, що діє при МЦБС м.Кіровограда: інтерактивна гра «Десять міфів про торгівлю людьми», «Хотіла б поїхати», показ слайд-шоу «Зворотня сторона гламуру».

Активно діяв ІРЦ при Онуфріївській ЦБС. В рамках проекту «Мережа громадянської освіти: правова освіта сільської молоді» проведено 12 інформаційних сесій, 3 навчальних тренінги, 6 міні-семінарів для молодіжного клубу «Нatalі»; систематична робота з базою законодавства України.

Цікавою за змістом була діяльність ІРЦ Світловодської ЦРБ. Серед її досягнень – створення веб-альбому «Правова освіта молоді»; тренінг для журналістів «ЗМІ Кіровоградщини в запобіганні торгівлі людьми»; тренінг для бібліотекарів міста «Сімейне право. Гендерна рівність»; моніторинг проведення тренінгів бібліотекарями філій системи за темою «Сімейне право. Гендерна рівність»; організація книжкових виставок ІРЦ: «Знаємо та реалізуємо свої права», «Сімейне право», «Як захистити права дитини», «Протидія торгівлі людьми», «Розвиток самоврядування в Україні», «Гендерна рівність».

ІРЦ при Кіровоградській МЦБС було створено фільм «Операція ІРЦ, або Пригоди студентів на тренінгах» (І місце серед міських ІРЦ області у конкурсі на кращий фільм).

Як бачимо, активність ІРЦ є нерівномірною: окремі з них діяли виключно в рамках реалізації проекту, деякі ІРЦ (зокрема, м.Кіровограда, Світловодського, Голованівського, Онуфріївського, Долинського районів) проявили більше ініціативи у пошуках шляхів правової просвіти населення.

Громадські правові приймальні

Відкриття і підтримка роботи громадських правових приймальень є необов'язковим, але дуже бажаним елементом інформаційно-правової діяльності бібліотек. Реалізація такої ініціативи можлива за умов розвитку співпраці бібліотечних установ з органами влади та місцевого самоврядування, громадськими організаціями, юристами-практиками. Важливість діяльності громадських правових приймальень пов'язана, передусім, із специфікою послуг, які вони надають населенню, та їх відмінності від традиційних бібліотечних. Адже основне призначення громадських правових приймальень полягає у наданні безкоштовної **практичної правової допомоги** громадянам у вигляді:

- Консультацій;
- Роз'яснень і тлумачень правових актів;

- Складання позовних заяв та інших процесуальних документів тощо.

Громадські приймальні діють у Вільшанському (78 консультацій), Гайворонському, Голованівському, Маловисківському, Олександрійському (86 консультацій). Найактуальнішими темами були: «Соціальний захист населення», «Земельні паї», «Приватизація землі»), Онуфріївському (135 консультацій). Основні питання: правові аспекти виборчого процесу, пенсійне законодавство, оформлення спадщини, земельні ділянки), Світловодському районах.

Щотижня проходили при читальному залі Маловисківської районної бібліотеки прийоми громадян у правовій приймальні за участю працівників управління юстиції, відділів державної виконавчої служби, РАГСу, державних і приватних нотаріусів. Маловисківська громадська приймальня отримала Диплом ІІ ступеня в обласному *огляді-конкурсі на кращу діяльність правових громадських приймалень*.

Активністю відзначається діяльність громадської приймальні при Світловодській РЦБ. Прийом громадян – щотижня; 160 консультацій на рік. Основними темами звернень є питання трудового, сімейного, цивільного та адміністративного права. Громадяни звертаються за допомогою щодо порядку звернення до державних органів, місцевих, апеляційних та касаційних судів. Для цього підготовлені зразки позовних заяв та графіки особистого прийому посадовими особами державних органів міста. В бібліотеці ведеться журнал попереднього запису громадян, є скринька відгуків та пропозицій щодо роботи приймальні. Також організовано виставку юридичної літератури. Велику роль щодо вирішення складних питань відіграють бази даних «Ліга-Закон» та «Законодавство України». Таким чином, в одному місці користувач може як знайти правову інформацію на різних носіях, так і отримати консультацію професійного юриста.

Завдяки зусиллям працівників Олександрівської ЦРБ діє *Інтернет-служба «Правова невідкладна допомога»*.

Методична робота і обмін досвідом

Як бачимо, бібліотеками Кіровоградської області у 2009 році проведена значна робота з правового виховання і правової освіти населення регіону, реалізовано багато цікавих ідей, накопичено досвід. Методична робота бібліотек була спрямована на аналіз проведеної роботи, дослідження потреб громадян у правовій інформації, узагальнення та поширення позитивного досвіду.

Семінар-практикум «Бібліотека як центр правової освіти населення» та інформаційні сесії: «Назустріч виборам», «Сімейне право.

Права дітей. Здоровий спосіб життя», «Попередження торгівлі людьми» були проведені Долинською ЦРБ.

У Знам'янській МЦБС відбулося засідання Ради при директорі «Про роботу бібліотек з правового виховання користувачів»

Цікавою була методична діяльність Кіровоградської МЦБС. Зокрема, створення фільму «Операція ІРЦ, або Пригоди студентів на тренінгах» (І місце серед міських ІРЦ області у конкурсі на кращий фільм) та соціологічне дослідження «Стан фондів публічних бібліотек України» (в т.ч. підрозділу «Право»). Мета дослідження – вивчення стану укомплектованості і використання документів, визначення шляхів підвищення ефективності їх використання в умовах обмеженого комплектування бібліотек.

У 2009 році було узагальнено досвід роботи бібліотек Кіровоградського району «Правове виховання дітей та молоді».

У Компаніївському районі відбувся семінар-практикум «Бібліотека як центр правової освіти». Підготовлено методичні рекомендації та поради «Бібліотека – центр правової освіти». Здійснено виїзд з питання «Правова освіта користувачів бібліотеки».

У Маловисківському районі було проведено методичний семінар для бібліотек району «Сучасна бібліотека: правове виховання молоді». Для бібліотекарів також було підготовано консультації і методичні розробки «Дитина у світі права», «Правове виховання молоді», урок-практикум «Нормативно-правова база «Законодавство України».

Засідання Міжвідомчої ради з питання «Правова робота бібліотек району» відбулося на базі Новоархангельської ЦБС.

Узагальнено досвід бібліотек Новоукраїнського району «Робота бібліотек з правового виховання та правової просвіти користувачів». На розгляд Ради при директорі підготовлене питання «Про реалізацію проекту “Мережа громадянської освіти: правова освіта сільської молоді”». Важливим напрямком, що характеризує діяльність бібліотек сьогодні, є програмно-цільовий метод планування, який передбачає визначення конкретної мети, розробку реальних кроків її досягнення. Новоукраїнська ЦРБ вже шостий рік працює за цільовою програмою «Молодь і право», в рамках якої проводиться цикл заходів, узагальнюється досвід роботи, видається друкована продукція.

Олександрівською РЦБ проведено семінар «Бібліотеки і соціально-правова інформація в громадянському суспільстві».

Олександрійською МЦБ видано методичні рекомендації «Правове інформування громадян: інноваційні та традиційні форми роботи». Працівниками Олександрійської РЦБС було підготовано доповідь на засідання Ради директорів обласних бібліотек «Про формування і виховання правової освіти населення у бібліотеках Олександрійського

району». Було узагальнено досвід роботи з питань правової освіти населення та співпраці зі ЗМІ щодо поширення правової інформації «Правове інформування громадян. Інформаційні та традиційні форми роботи». За результатами обласного огляду-конкурсу на кращу розробку з питань правової освіти населення методична розробка «Правове інформування громадян: інноваційні та традиційні форми роботи» відділу інформаційно-методичної та маркетингової діяльності Олександрійської МЦБС визнана Головним управлінням юстиції у Кіровоградській області найкращою та направлена до Міністерства юстиції як показова.

Працівниками Онуфріївської ЦБС було вивчено, узагальнено та розповсюджено серед бібліотек ЦБС досвід роботи за темою «Правова освіта сільської молоді в системі бібліотечної діяльності». Підготовлено на засідання Міжвідомчої ради питання про виконання програми «Правова освіта сільського населення».

Світловодською ЦРБ розроблені методичні поради та консультації за темами: «Молодь у правовому полі: час нових підходів», «Формування правової культури молодого користувача через фонди бібліотеки»; проведено семінар «Молодь у правовому полі»; узагальнено досвід роботи бібліотек системи за темою «Правова освіта молоді».

Партнерство та співпраця в інформаційно-правовій сфері

Успішність роботи з правової просвіти громадян значною мірою залежить і від координації зусиль усіх причетних до такої діяльності закладів, установ і організацій. Партнерами бібліотек виступили міські та районні Управління юстиції, заклади освіти, громадські організації, ЗМІ, органи державної влади і місцевого самоврядування.

Особлива роль належить Обласній інформаційній службі з актуальних питань жіноцтва (ОЖІС), що разом з бібліотеками усієї області працює над реалізацією проектів «Мережа громадянської освіти: Правова освіта сільської молоді» та «Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти в Кіровоградській області».

В рамках програми правової освіти населення районне управління юстиції здійснило передплату для користувачів Маловисківської районної бібліотеки на 2009 та 2010 роки.

Світловодською ЦБС для працівників місцевих владних структур організовано групове та індивідуальне інформування за темою: «Нове у законодавстві України», інформаційні години «Право і політика», «Наша мета – правове демократичне суспільство».

Публікації в ЗМІ та видавнича діяльність

Запорукою успіху правоосвітньої діяльності бібліотек є широке інформування громадськості про послуги та заходи бібліотеки у цій

сфері, а також «поширення» впливу результатів проведеної роботи на більшу аудиторію та більш тривалий час, шляхом висвітлення бібліотечної діяльності через ЗМІ та підготовку власних інформаційних видань. Крім того, цей вид діяльності сприяє покращенню іміджу бібліотек у громаді, реклами бібліотечних послуг, підвищенню рівня вимог бібліотекарів до якості власної роботи.

Хоча видавнича діяльність і вимагає від працівників бібліотек значних витрат часу, праці та матеріальних ресурсів, у даному напрямку досягнуто значних результатів.

Методичним центром Бобринецької районної бібліотеки для дорослих видано і розповсюджено інформаційні видання правового характеру «Торгівля людьми: законодавчий захист», «Шлюбні правовідносини».

Голованівською ЦРБ видано інформаційний вісник «Правова допомога сім'ї», прес-досьє «Все про кредити»; Знам'янською МЦБС – буклети: «Знай свої права і обов'язки», «Назустріч виборам»; Олександровською МЦБ видано методичні рекомендації «Правове інформування громадян: інноваційні та традиційні форми роботи»; Світловодською ЦРБ – буклети: «Поняття сімейного права. Шлюб і сім'я», «Дитина та її права», «Будь обізнаний – стань захищений», «Сьогодні учень – завтра виборець».

Цікавим досвідом є і створення Світловодською ЦРБ відеофільму «Інформаційний простір – громаді Світловодська» (Про діяльність ІРЦ).

Бобринецькою районною бібліотекою для дорослих була підготована стаття, опублікована у газеті «Народне слово» «За знаннями права — у бібліотеку» та для районної газети «Честь хлібороба» - «Громадськість проти торгівлі людьми».

Діяльність бібліотек з протидії торгівлі людьми неодноразово висвітлювалася у ЗМІ Вільшанського, Гайворонського, Долинського, Світловодського районів.

У кіровоградських ЗМІ подавалася інформація про правоосвітню діяльність МЦБС м. Кіровограда: «Змагання ерудитів «Холмс проти знавців», «За юрконсультацією – в бібліотеку», «Будьмо свідомими громадянами» (Захищеність дитини в правовій державі), «Цивільний шлюб: так чи ні?».

На сторінках газет Новоукраїнського району з'явилися публікації: «Правова система “Інфодиск «Законодавство України» - простий і надійний спосіб отримання новітньої правової інформації».

Діяльність Олександровської МЦБ також привернула увагу преси. Свідченням тому є публікації: «Живемо за Конституцією», «Волевиявлення олександровців щодо проекту Закону України “Про внесен-

ня змін і доповнень до Конституції України”», «Не заблукати на стежках закону», «Правова освіта населення – справа державна».

Враховуючи усе сказане вище, можна зробити висновок про наявність позитивної динаміки правових та правоосвітньої діяльності бібліотек області. Хоча і рівень активності бібліотек різних районів є дуже відмінним: від високого у Світловодському, Олександрійському, Новгородківському, Новоукраїнському районах, до вкрай низького – у Добровеличківському та Устинівському. З метою удосконалення інформаційно-правової роботи бібліотек регіону рекомендується:

- Звернути особливу увагу на формування документальних фондів з правових питань, в т.ч. оформлення передплати на періодичні видання правового характеру;
- У річних звітних документах відображати інформацію щодо роботи по формуванню фонду правових документів (перелік періодичних видань; аналіз кількості і тематики запитів на правову інформацію та незадоволених запитів користувачів);
- Координувати питання передплати правових періодичних видань в межах міста/районного центру з метою забезпечення належної різноманітності та уникнення дублювань;
- продовжити ведення тематичних картотек з правових питань, введення нових тематичних рубрик;
- запланувати на наступний рік заходи в рамках відзначення Дня прав людини, Дня юриста, Дня місцевого самоврядування, Європейського Тижня місцевої демократії;
- розвивати співпрацю з НУО свого району та області, органами місцевого самоврядування;
- інформаційні буклети, які видаються бібліотеками, доповнювати бібліографічною інформацією;
- активізувати та урізноманітнити роботу публічних центрів регіональної інформації (ПЦРІ) та інформаційно-ресурсних центрів (ІРЦ);
- бібліотекам Добровеличківського та Устинівського районів загалом активізувати роботу з правової освіти та правового виховання населення.

Аналіз інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотек області (за матеріалами звітів за 2009 рік)

*Тамара Недашківська,
головний бібліотекар
інформаційно-бібліографічного
відділу ОУНБ ім. Д Чижевського*

Аналіз інформаційно-бібліографічної діяльності бібліотек області за 2009 рік показав, що бібліотеки на сьогодні стали Центрами регіональної інформації, які забезпечують оперативно інформацією не тільки користувачів своїх бібліотек, але і населення регіону. Використання новітніх технологій в інформаційній діяльності стало невід'ємною частиною в роботі бібліотек.

Досить активно в бібліотеках працювали Публічні Центри регіональної інформації та інформаційно-ресурсні центри громадянської освіти.

В Публічних центрах регіональної інформації сформовані фонди офіційних видань місцевої влади та органів місцевого самоврядування, здійснювалось інформаційне обслуговування державних службовців, надавалась інформація про діяльність владних структур населенню регіону.

Слід відзначити відповідний рівень роботи Публічних центрів Гайворонської, Голованівської, Добровеличківської, Новгородківської, Петрівської районних бібліотек, Олександрійської МЦБС та ін.

В Публічних центрах бібліотек оформлені постійно діючі виставки “Місцева влада інформує”, розділи яких містять офіційні документи, матеріали про економіку, екологічне становище регіону, фактографічні матеріали. В рамках роботи Публічних центрів проводились круглі столи, читацькі конференції, тренінги тощо.

Широку правову інформацію населенню регіонів надавали громадські приймальні, які активно працювали в більшості бібліотек області.

За підсумками обласного огляду - конкурсу на кращу діяльність правових громадських приймальень Диплом II ступеня отримала Маловисківська громадська приймальня. Крім того, в рамках програми правової освіти населення районне управління юстиції передплатило для користувачів районної бібліотеки періодичні видання на 605 гривень.

В рамках реалізації проекту “Мережа громадянської освіти” активно працювали інформаційно-ресурсні центри громадянської освіти.

Більшість бібліотек області мають уже багаторічний досвід роботи в цьому напрямку, деякі ІРЦ відкриті в 2009 році (Компаніївка, Голованівськ) і вони лише набувають досвід роботи.

Досить творчо працює інформаційно-ресурсний центр Кіровоградської МЦБС. В центрі створена сприятлива атмосфера, де кожний мешканець міста може попрацювати на комп'ютері, отримати необхідну інформацію, побувати на тренінгу.

Корисний тренінг з правових питань проведено бібліотекою для студентів. Про цей тренінг створено фільм “Операція ІРЦ, або Пригоди студентів на тренінгах”.

Взагалі, тренінги постійно проводяться в інформаційно-ресурсних центрах. Однією із важливих тем, за якою проводились тренінги, була: “Сімейне право. Права людини. Здоровий спосіб життя”.

В рамках роботи ІРЦ Новоукраїнська ЦРБ проводить інформаційні години “Пошук інформації в Інтернеті”, “Сайти обласних бібліотек України” та ін.

18 бібліотек області мають свої веб-сайти, які містять інформацію з історії бібліотеки, про послуги, що надає бібліотека, бібліотечні новини, вебліографію. На сайтах читачі знайомляться з новинками літератури, документами місцевої ради та з іншою інформацією, цікавою як для користувачів бібліотеки так і для віртуальних користувачів.

Цікаву інформацію містять веб-сайти Бобринецької, Вільшанської, Гайворонської, Знам'янської, Маловисківської, Новоархангельської, Олександрійської, Світловодської районних бібліотек.

Усвідомлюючи важливість і значення діяльності бібліотек в інформаційному суспільстві, всі бібліотеки області надзвичайно велику увагу приділяли рекламі, яка сприяла формуванню їх позитивного іміджу. Реклама привертала увагу громадськості до досягнень в роботі бібліотек та до тих проблем, які сьогодні стоять перед ними і які необхідно вирішувати.

В рамках відзначення Всеукраїнського Дня бібліотек бібліотеки області проводили Дні відкритих дверей, екскурсії. Проводились зустрічі в трудових колективах (Гайворонська РБ, Голованівська РБ).

Підготовлені і видані буклети про бібліотеки.

З метою популяризації роботи бібліотеки тісно співпрацювали з засобами масової інформації.

Місцеві газети, радіо для інформування залучали всі бібліотеки області. А Світловодська, Кіровоградська міські бібліотеки та Знам'янська ЦБС надавали також інформацію на телебачення.

Використовуючи новітні технології в інформаційній діяльності, бібліотеки не забували і про традиційні форми роботи в інформацій-

ному обслуговуванні користувачів. Вони здійснювали масове, групове та індивідуальне інформування.

Інформаційна робота бібліотек будувалась на основі вивчення читацьких запитів.

Наприклад, Гайворонська районна бібліотека вивчала інформаційні запити користувачів шляхом анкетування, експрес-опитування, інтерв'ю та індивідуальних бесід. Експрес-опитування “Твій улюблений журнал та найпопулярніша газета” дали змогу визначити видання, які користуються найбільшим попитом.

Інформаційну діяльність бібліотеки області здійснювали за такими основними напрямками:

- з питань економіки;
- місцевого самоврядування;
- на допомогу виробництву;
- з питань екології;
- здорового способу життя;
- правового виховання;
- історії України;
- з питань пропаганди художньої літератури та мистецтва.

Використовувались традиційні форми бібліотечної роботи: книжкові виставки, бібліографічні огляди, бюллетені нових надходжень, перегляди літератури, Дні інформації.

В бібліотеках оформлені куточки та стенді з інформацією про бібліотеку, новинки літератури: “Бібліотека інформує” (Світловодська МЦБС), “Знайомтесь, нові книги!” (Долинська, Новгородківська, Маловисківська, Петрівська, Світловодська ЦБС).

До використання традиційних форм в роботі бібліотекарі підходили досить творчо, намагались внести щось нове, цікаве, щоб привернути увагу користувачів бібліотеки. Різноманітними були книжкові виставки: виставки-панорама “Надбання і досягнення європейських народів”, виставка — вернісаж “Чарівний край у центрі України” (Світловодська МБ), виставка-інформація “Калейдоскоп різдвяних свят” (Петрівська РБ), виставки -портрети та ін.

Проводились Дні інформації, відкриті перегляди літератури, бібліографічні огляди, години інформації. Щоквартальні бюллетені нових надходжень видавали Олександрійська МЦБС, Світловодська МЦБС, Долинська, Новгородківська, Маловисківська та інші бібліотеки.

Певну увагу приділяли бібліотеки груповій та індивідуальній інформації. Найбільш поширеними темами групової та індивідуальної інформації були актуальні проблеми місцевого самоврядування, правові питання, соціальні відносини в суспільстві, земельна реформа, на допомогу навчальному процесу, проблеми екології тощо.

Групова інформація здійснювалась шляхом підготовки тематичних списків літератури з певною періодичністю. Груповою інформацією охоплені органи місцевого самоврядування, підприємства, школи, заклади культури. Групову інформацію здійснювали: Добровеличківська, Знам'янська, Компаніївська, Олександрійська, Петрівська, Світловодська, Устинівська районні бібліотеки, Олександрійська та Кіровоградська міські бібліотеки .

В звітах низки бібліотек, а саме Бобринецької, Голованівської, Вільшанської, Маловисківської, Новоархангельської, Новомиргородської інформація про групову інформацію відсутня.

Викликають сумнів деякі цифри абонентів групової інформації та кількість тем інформації, що свідчить про різний підхід до обліку роботи . Наприклад, Гайворонська ЦБС обслуговує 165 абонентів групової інформації, Олександрійська РЦБС 126, а Компаніївська 641 по 1025 темах. Звичайно, що статистичні дані Компаніївської ЦБС свідчать про невірний облік групової інформації.

Певна робота проводилась в бібліотеках по індивідуальній інформації.

Аналіз роботи бібліотек з цього напрямку показує, що індивідуальній інформації спеціалістів приділяється ще недостатньо уваги. Фактично зникла з роботи така форма індивідуального інформування як система ВPI (Вибіркове розповсюдження інформації) та система ДОК (Диференційне обслуговування керівників). Інформація про використання системи ВPI є лише в звіті Гайворонської РБ.

Як позитивний фактор в роботі бібліотек відзначається підготовка друкованих видань. Це рекомендаційні списки: "Мово рідна" (Добровеличківська РБ); "Острівець дитинства" (Світловодська МЦБС), "Молодь, за якою майбутнє" (Новоукраїнська РБ); "Остап Вишня" (Новоукраїнська РБ) та інші.

Використовуються такі форми "малої бібліографії" як "Зверніть увагу на книгу". Цю форму інформації використовують всі бібліотеки області. Так, Устинівська РБ підготувала видання на книгу М.П. Старицького "Руїни: Історична проза". Ряд матеріалів підготувала Компаніївська РБ. Своїми виданнями вони звернули увагу користувачів на краєзнавчі видання: "Книга пам'яті жертв голодомору 1932-1933 років в Україні. Кіровоградська область", книгу Юрія Матівоса "Вулицями рідного міста" та "Кіровоградщина: історія, традиція, сучасність".

Ряд бібліотек підготували дайджести: "Мікротопоніміка вулиць міста" (Світловодська МЦБС), "Видавництва нашої держави-читачам" (Голованівська РБ)

Активізувалась робота бібліотек області з пропаганди бібліотечно-бібліографічних знань та виховання культури читання. При цьому

використовувались різноманітні форми і методи роботи. Переважали такі форми як бібліотечні уроки, Дні бібліографії, бесіди: “Методи самостійної роботи з книгою” (Новоукраїнська РБ), “Словники, довідники, енциклопедії, їх роль у розширенні світогляду читачів” (Голованівська РБ). Популярністю користувались ігрові форми пропаганди бібліографічних знань: бібліотечні аукціони, бібліографічна гра, грамандрівка. Цікаво в Світловодській МЦБС пройшов турнір всезнайок.

Протягом року бібліотеки здійснювали бібліографічне обслуговування користувачів шляхом виконання довідок: адресних, тематичних, фактографічних та бібліографічних. Слід відмітити як позитив, що бібліотеки в своїй довідковій роботі використовували новітні технології, зокрема Інтернет. Досвід роботи в цьому напрямку уже мають Кіровоградська, Олександрійська, Світловодська міські бібліотеки, Гайворонська, Олександрійська, Олексandrівська, Петрівська районні бібліотеки. На жаль, ряд бібліотек не дають відомості про виконані довідки. І таких бібліотек майже половина. Постають питання: 1. Чи не ведеться облік довідок? 2. Чи просто інформація відсутня у звіті ?

Звичайно, вся інформаційна та бібліографічна робота базується на довідково-бібліографічному апараті. Розуміючи це, бібліотеки кожного року планують основні напрямки удосконалення довідково-бібліографічного апарату: поповнення новими матеріалами та редактування каталогів, картотек.

Звичайно, за звітами неможливо проаналізувати стан довідково-бібліографічного апарату бібліотек. Але виїзди на місця показують, що в цьому напрямку роботи є певні недоліки. Особливо це стосується сільських філіалів:

- не завжди каталоги відображають наявний фонд бібліотеки;
- описи документів не відповідають ДСТУ. ГОСТ. 7.1.2006.;
- оформлення каталогів та картотек бажає бути кращим;
- в систематичних картотеках статей недостатньо розписуються матеріали збірників, продовжуючих видань;
- не завжди довідковий апарат розташований у місцях, доступних для читачів;

Але слід відзначити бібліотеки, які досить плідно працюють не лише з картковими каталогами і картотеками, але й створюють електронні бази даних. Це Олександрійська МЦБС (БД “Книги” налічує 9580 назв, БД аналітичного опису 14090 назв), Олексandrівська РБ (БД аналітичного опису 943 назв.), Маловисківська РБ, Петрівська РБ (БД “Статті” 4290, БД книг -853 назв).

Таким чином, більшість бібліотек області досить плідно працювали в напрямку інформаційно-бібліографічного обслуговування як користувачів бібліотеки, так і населення регіону загалом і стали дійсно центрами інформації в регіоні. В інформаційній діяльності бібліо-

теки тісно співпрацювали з органами місцевого самоврядування, підприємствами та організаціями регіонів, школами, засобами масової інформації. Активно впроваджувались новітні технології, використовувався Інтернет, пропагувались документи з різних галузей знань, здійснювалась видавнича діяльність.

Звісно, траплялися певні недоліки, які відзначались в аналізі. Ale були і об'єктивні причини, які не дозволяли підняти навищий рівень інформаційну роботу.

Одна із них - слабка матеріальна база бібліотек. Особливо негативно на роботу вплинуло недостатнє надходження нової літератури, відсутність коштів на передплату періодичних видань. Наприклад, у Бобринецькій ЦБС у 2009 році періодичні видання взагалі не передплачувались, а в більшості бібліотек передплата на періодичні видання порівняно з 2008 роком значно скоротилася.

В таких умовах поліпшення інформаційного обслуговування користувачів бібліотеки досить проблемне.

З метою поліпшення інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів пропонуємо:

- поліпшити індивідуальну інформацію спеціалістів промисловості і сільського господарства, працівників культури;
- запровадити в інформаційній діяльності систему ВРІ і систему ДОК;
- звернути увагу на бібліографічне обслуговування користувачів та облік цієї роботи (зокрема довідок);
- провести роботу по удосконаленню довідково- бібліографічного апарату (в описі документів дотримуватись відповідного ДСТУ, відредактувати каталоги і картотеки, при необхідності замінити роздільники);
- при описі документів в БД вказувати наявність бібліографії;
- налагодити чіткий облік групової та індивідуальної інформації.

Аналіз діяльності бібліотек області з питань екологічної просвіти населення (за матеріалами звітів 2009 року)

***Наталія Ракуленко,
головний бібліотекар
відділу документів з питань
економіки, виробництва та
природничих наук ОУНБ
ім.Д.І.Чижевського***

Світ та екологія. Ці слова стали своєрідними символами сучасності, настійними закликами, зверненими до всього людства і до кожного з нас. Можливість екологічної катастрофи уявляється зараз найбільш близькою та важко усуненою. Життя на Землі може зникнути насамперед через відсутність культури, жорстокість, злобу, байдужість та варварське ставлення до природи та свого ближнього.

Тому екологія продовжує залишатися для всього людства не лише наукою, а й способом мислення, поведінки, реальністю дій. Вона проявила себе як одна зі сторін гуманізму, що включає в себе духовність, розуміння єдності людини з природою, високу культуру та інтелект.

Екологічна ситуація, що склалася в різних регіонах України, в тому числі і на Кіровоградщині, вимагає негайного розв'язання багатьох проблем, пов'язаних з чистотою повітря, води, для створення екологічно безпечних умов проживання населення.

З метою гармонізації взаємовідносин між природою і людиною в усіх сферах її діяльності наука екологія виділила напрямок вчення – “екологічна культура”, яку визначають як сукупність сприйняття людьми природи, навколоїшнього світу, ставлення людини до довкілля.

Суспільство вже давно зрозуміло необхідність екологічної освіти населення. Екологічний світогляд став світоглядом ХХІ століття. А бібліотека, яка є універсальною структурою у сфері культури, володіє унікальними інформаційними ресурсами, стає еколого-просвітницьким закладом. Серед переваг бібліотек – доступність, безкоштовність користування інформацією, можливість надання користувачу таких джерел, де одне й те ж питання може бути висвітлене з різних поглядів.

Головним завданням діяльності бібліотек у 2009 році по формуванню екологічної культури користувачів було забезпечення систематичної, оперативної інформації про літературу з екологічної тематики, формування цілісного уявлення про документні масиви екологічного

спрямування, задоволення і формування інформаційних потреб та інтересів читачів з вищезазначеної проблеми, усвідомлення ними громадянської позиції щодо охорони навколошнього природного середовища, розвитку соціальної активності, гуманістичної спрямованості особистості, забезпечення можливостей для постійного зростання її інтелектуального і духовного потенціалу, готовності до самоосвітньої діяльності та професійного самовизначення.

Аналіз роботи бібліотек області за 2009 рік показує, що екологічному вихованню одні бібліотеки приділяють більше уваги, інші – менше, але жодна з них не залишилась байдужою до цієї теми.

Більш детально висвітлили роботу з еколого-просвітницької діяльності, як і в 2008 році, бібліотеки Гайворонської ЦБС, Компаніївської ЦБС, Новгородківської ЦБС, Новоархангельської ЦБС, бібліотеки Добровеличківського, Маловисківського, Олександрівського, Світловодського районів.

Незадовільно відображена робота бібліотек Бобринецького району, Долинської ЦБС, Голованівської ЦБС (у 2008 році взагалі не відображена), Новомиргородської (у 2009 році не відображена).

Більшість бібліотек продовжують працювати в рамках цільових комплексних програм: “Природа в нас і ми в природі” (бібліотеки Олександрійського району), “Природа і людина: час іспитів, час виживань” (Онуфріївський район) та ін.

Важливу роль у популяризації екологічних знань продовжує, як і в минулому році, відігравати виставкова робота бібліотек – оформлення екологічного календаря, экспрес-виставок, виставок – запитань, виставок – застережень, виставок – роздумів, виставок – діалогів, виставок – вікторин на теми: “Прислухайтесь до голосу природи”, “Земля – планета, на якій я живу”, “Екологія-наш біль і турбота”, “Україна – зона тривоги”, “Природа і суспільство”, “Екологія: діагноз ставить населення”, “Природа. Література. Мистецтво” та інші.

Заслуговує на увагу організація виставок – дискусій: “Україна: велика держава чи екологічна колонія”, “Що ми охороняємо – природу чи власне життя”, “Що ми залишимо нащадкам?”, “Екологія. Суспільство. Духовність”, “Природа і ми: друзі чи вороги?”.

Більшість виставок супроводжується інформаційними оглядами, при оформленні використовуються природні матеріали (квіти, природні мінерали та інше).

Серед масових форм роботи, які використовували майже всі бібліотеки області, слід відзначити комплексні заходи, що були приурочені до екологічних дат: Всесвітній день навколошнього середовища, День довкілля, Всесвітній день Землі, Всесвітній день водних ресурсів

та ін. У програми цих заходів входили книжкові виставки, перегляди літератури, огляди, інформаційно-пізнавальні години, літературні конкурси, вечори діалогів з питань охорони довкілля.

В практику роботи бібліотек продовжують впроваджуватися:

- уроки екології,
- години спілкування,
- екологічні вікторини,
- конкурси,
- екологічні турніри,
- екологічні подорожі,
- екологічні дискусії та ін.

Заслуговує на увагу робота бібліотек Кіровоградського району з екологічного виховання підростаючого покоління, де популярністю у дітей користуються комбіновані масові заходи: “Будь природі другом”, під час яких діти, прослухавши бесіду, огляд літератури, взявши участь у вікторині чи конкурсі, йдуть разом з бібліотекарем очищати струмок, джерело, садити дерева, прибирати вулиці села. Під час літніх канікул для дітей оздоровчого табору при ЦРЛ в Кіровоградській районній бібліотеці проходить акція “Природа для нас, як ненька – бережімо її”, під час якої діти складають проекти по охороні навколошнього середовища, беруть участь у вікторинах, літературних подорожах по рідному краю, складають вірші про оточуючий світ.

Болем для України, і не лише для неї, залишається чорнобильське лиxo, яке розглядається не тільки як проблема, але й вивчається його наслідки для людства. Слід відзначити, що всі бібліотеки області організували цикл заходів, присвячених чорнобильській трагедії: зустрічі з ліквідаторами аварії на ЧАЕС, уроки пам'яті, години скорботи, вечори-реквієми.

Вже стало традицією організація в бібліотеках клубів за інтересами екологічного напрямку, мета яких-прищепити користувачам любов до природи, до всього живого і прекрасного. Такі клуби декілька років діють при Цвітненській сільській бібліотеці Олександрівського району (“Зелений світ”), Антонівській сільській бібліотеці Долинського району (“Природолюб”, на жаль, робота клубу не висвітлена), при Луполівській бібліотеці-філії Ульяновської ЦБС (“Охоронці природи”), Кіровоградській міській ЦБС філії №21 – бібліотеці екологічного напрямку (“Озивайко”), Олено-Косогорівській сільській бібліотеці Кіровоградського району (“Юні екологи”, робота не висвітлена), філії №7 Світловодської міської ЦБС(Клуб “Юний натураліст”, співпрацює із станцією юних натуралістів), Ганно-Требинівській бібліотеці-філії Устинівської ЦБС (“Компас”), Степанівській бібліотеці-філії Устинів-

ської ЦБС (“Знай, люби, бережи”). В рамках засідань клубів проводилися різноманітні заходи: зустрічі з природоохоронцями, екологічні вечорниці, екологічні ігри, вікторини, літературні години та ін.

Краєзнавча робота в сьогоднішній бібліотеці нерозривно переплетена з екологічним вихованням користувачів. Бібліотеки області, як і в минулому році, оформлюють книжкові виставки, проводять масові заходи різноманітних форм, влаштовують зустрічі з фахівцями з екології. В краєзнавчих картотеках виділено рубрику: “Екологія Кіровоградщини”, створюються тематичні папки “Екологія і наш край”.

В цьому напрямку добре працює Новгородківська ЦБС. Бібліотека організувала слайдову презентацію фоторобіт членів гуртка “Слідопит” – “Заповідні куточки рідної землі”, перегляд аматорського відеофільму про ботанічний заказник місцевого значення “Шурхи”, поле чудес “Рослини і тварини нашого краю”. У Новоукраїнській районній бібліотеці експонувалася пересувна виставка творчих робіт (фото, малюнки, письмові твори) “Басейн Південного Бугу: довкілля і люди”, яка зібрала велику кількість глядачів. В Кіровоградській міській бібліотеці проводилися екологічні фотоекспурсії “Людино, хто ти на Землі?”, де демонстрували слайд-шоу, фотографії користувачів.

Для організації своїх заходів бібліотеки використовують матеріали з місцевої періодики. Так, в Розсоховацькій бібліотеці Маловисівського району створено папку з ксерокопіями газетно- журнальних статей, присвячених природі рідного краю. Було проведено День періодики “Екологічне досьє краю: сторінками преси”. Також був проведений День інформації “Дивосвіт рідної природи”.

Мар’ївська сільська бібліотека-філія Онуфріївської ЦБС провела огляд періодичних видань “Екологія моого району”. Вищеверещацька сільська бібліотека Олексandrівського району спільно зі школою провела турнір природолюбів “Мозаїка природи рідного краю” та “Дивокрай на Тясминових схилах”. А районна бібліотека провела екологічний інформаційний вісник “Еко-Олексandrівщина”. Стало традицією в Цвітненській сільській бібліотеці спільно з лікарем місцевої лікарні проводити уроки здоров’я, валеології, роз’яснювальні бесіди для старшокласників про хвороби, що пов’язані з екологічними негараздами.

Бібліотеки області організовують для молоді мандрівки до екологічних заказників районів, подорожі “Стежками рідного краю”, “Цілющі скарби рідного краю” та ін.

До заходів природоохоронної тематики залучаються державні інспектори з охорони навколошнього природного середовища, голови селищних рад та ін.

Так, Ульяновська ЦБ провела альманах “Чисті джерела”, на який були запрошені представники райдержадміністрації; голова товариства мисливців і рибалок, який представив свою фотовиставку про чарівні куточки рідного краю і розповів про тваринний світ Ульяновщини; член громадського об’єднання сприяння культурі, яка розкрила тему “Екологія і духовність”.

Оперативному пошуку необхідної інформації та ефективному обслуговуванню користувачів, розкриттю бібліотечних фондів сприяє постійна робота з удосконалення довідково-бібліографічного апарату, який включає довідкові видання, систематичні каталоги та систематичні картотеки статей.

Попри досить обмежені можливості щодо формування фондів літератури екологічного спрямування, бібліотеки залишаються одним з основних джерел отримання цієї інформації. Тому для задоволення потреб та запитів користувачів вони використовують не лише власні документні фонди, але й документи місцевої влади та органів місцевого самоврядування, віртуальну інформацію (ресурси мережі Інтернет), фахові знання спеціалістів (інспекторів з охорони навколишнього середовища, викладачів навчальних закладів). Такі можливості бібліотеки отримали завдяки створенню на базі центральних/районних/міських бібліотек інформаційно-ресурсних центрів (ІРЦ), а також публічних центрів та куточків регіональної інформації (ПЦРІ).

При бібліотеці-філії №8 Кіровоградської міської ЦБС функціонує “Центр регіонального інформування Ленінського району”, де для популяризації документів місцевої влади колектив створив папку “Екологічний стан Ленінського району”, регулярно проводяться огляди цих документів.

Бібліотеками певна увага приділялася заходам інформаційного характеру: Днем інформації, Днем бібліографії, складалися інформаційні списки літератури. У бібліотеках оформлюються екологічні досьє, готуються інформаційні листівки.

Методична робота в галузі екологічної освіти населення сприяла узагальненню та поширенню кращого досвіду, підвищенню рівня професійних та екологічних знань бібліотечних працівників, підвищенню якості роботи в даній галузі. Позитивним моментом стала участь в засіданнях Міжвідомчої ради (Добровеличківський район, Світловодська РЦБС). Працівники Компаніївської ЦБС підтримують творчу взаємодію і співпрацю з методоб’єднанням шкільних бібліотек. В 2009р. бібліотечні працівники взяли участь в семінарі – практикумі “Проблема формування екологічного світогляду учнів у шкільній бібліотеці”. На базі Добронадіївської бібліотеки-філії Олександрійської

ЦБС для молодих працівників проведено стажування “Екологічні проблеми та їх вирішення у ракурсі бібліотечної діяльності”. Центральні районні бібліотеки, як методичні центри, здійснювали виїзди до бібліотек системи з метою надання методичної та практичної допомоги на місцях з проблемних питань сьогодення (зокрема – популяризація екологічних знань серед користувачів бібліотеки: Компаніївська ЦБС); методичні поради на допомогу екологічному вихованню “Пелюстка Всесвіту – Земля” (Гайворонська ЦБС). Бібліотеки області узагальнюють досвід з екологічної просвіти населення: інформація на сторінках місцевої преси; видання буклетів, листівок тощо.

Ознайомлюючись із власними сайтами районних бібліотек, як позитивне слід відмітити те, що деякі бібліотеки (Олександрівська, Долинська, Олександрійська районна) на своїх сайтах в розділі “Методична скринька” дають методичні поради, узагальнюють досвід роботи бібліотек з екологічної просвіти населення.

У роботі бібліотек області в галузі екологічної освіти населення є як досягнення, так і деякі проблеми, переважно пов’язані із матеріально-технічним забезпеченням, а саме: недостатня наповненість документних фондів; відсутність та нестабільність надходження до бібліотеки екологічних періодичних видань, є необхідність збільшення кількості робочих місць для користувачів (комп’ютерів з доступом до Інтернету). Разом з тим, варто зазначити, що бібліотеками не повністю задіяні усі можливості та ресурси для покращення ситуації, особливо такі, які передбачають співпрацю та координацію роботи з місцевою владою, ЗМІ, навчальними закладами, громадськими організаціями екологічного спрямування.

Як недолік слід відзначити, що у звітах більш детально розкрита діяльність сільських бібліотек, а тому за переліком їхніх заходів більшість центральних міських і районних бібліотек безпосередньо не висвітлили свою роботу.

Для того, щоб організувати еколого-просвітницьку роботу більш ефективно, бібліотеки повинні дотримуватися таких вимог:

- Постійно вивчати інформаційні потреби користувачів з екологічної тематики (методами соціологічних досліджень: анкетуванням, інтерв’юванням, в ході індивідуальних бесід);
 - Формувати інформаційні ресурси з екології та суміжних наук;
 - Організовувати обслуговування запитів користувачів на основі сучасних інформаційних технологій;
 - Зміцнювати співпрацю з органами державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями, керівниками і фахівцями підприємств, що сприятиме поповненню наявних в

бібліотеках баз даних, в т.ч. електронних, інформації про екологічний стан регіону, екологічні тенденції в його розвитку, джерела забруднення довкілля і продуктів харчування, про інші соціально-економічні фактори;

- Здійснювати інформаційне забезпечення запитів керівників і провідних спеціалістів, державних та громадських екологічних структур, що діють у регіоні. Орієнтуючись на запити, доцільно налагодити систематичне інформування цієї категорії користувачів: готовувати експрес-інформації, дайджести, огляди літератури, надавати індивідуальну інформацію.

Радимо всім бібліотекам детальніше вивчити рекомендації за 2008-2009 pp. і розробити плани по покращенню та поглибленню діяльності з питань екологічного виховання і висвітлити результати своєї роботи у звітах за 2010 рік.

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС «БІБЛІОТЕКА РОКУ» 2009

Інноваційна діяльність Кіровоградської ОУНБ в галузі комп'ютерних та веб-технологій

*Олег Волохін,
головний інженер відділу
автоматизації*

Резюме

У 2008 – 2009 роках Кіровоградська ОУНБ розширила застосування новітніх веб-технологій: започаткувала та розвиває корпоративний БЛОГ бібліотеки, що є однією із технологій застосування Веб 2.0. Особливістю явища Веб 2.0 є принцип залучення користувачів до наповнення контенту і подальше підсилення веб-технологій за рахунок колективного розуму.

У травні 2009 року на веб сайті бібліотеки запроваджено нову послугу — канал новин у форматі RSS (**Really Simple Syndication 2.0**). RSS — це XML-формат призначений для доставки новин, анонсів статей, змін на сайті.

Здійснено черговий крок у розширенні Інтернет-сервісів для користувачів — в межах будівлі бібліотеки, на всіх поверхах запроваджено бездротовий доступ до мережі Інтернет за технологією Wi-Fi.

У липні 2009 року Кіровоградська ОУНБ приєдналася до проектів, пов’язаних з відкритим доступом, і як перший крок - започаткувала новий вид діяльності в галузі веб-технологій — відкриття власного серверу „Відкритий доступ”. Мета - надання можливостей науковцям зробити результати своїх досліджень, а також інших різновидів наукових публікацій, доступними всім, всюди та повсякчас.

ПРОЕКТ
Кіровоградський Регіональний Кооперативний Каталог

*Тетяна Макарова,
завідуюча відділом краєзнавства
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Проблема, на вирішення якої спрямовано проект

Використання сьогодні в бібліотеках нових технологій (створення електронних каталогів та баз даних, доступ до глобальної мережі Інтернет) зумовило появу нових тенденцій у спільній роботі бібліотек, зокрема створення Центрально-Українського кооперативного каталогу та Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу.

Кооперативні каталоги - це насамперед, добровільне об'єднання бібліотек з метою спільної одноразової обробки документів та подальшого їх відображення в електронному каталогі.

Безперечно, що українські бібліотекарі мають взяти все позитивне зі світового досвіду кооперативної каталогізації. Однак, їм потрібно врахувати і реальний стан бібліотечної справи в нашій державі, що характеризується, зокрема, відсутністю фінансової підтримки робіт у галузі інформатизації книгозбірень з боку держави і проблематичностю отримання такої підтримки в умовах економічних негараздів сьогодення. Але ми цей перший крок уже зробили і саме наша бібліотека стала однією з перших в кооперації каталогів бібліотек. І вже у 2000 році в мережі Internet з'явився Центрально-Український Кооперативний Каталог, до якого ввійшли 3 учасники: Кіровоградська, Чернівецька та Вінницька ОУНБ.

Метою створення кооперативних систем є підвищення ефективності, оперативності та якості забезпечення користувачів за рахунок участі у формуванні об'єднаного інформаційного ресурсу загального користування серед учасників системи.

Таким чином, в основу діяльності бібліотечної корпорації покладені спільні інтереси бібліотек, розміщених в одному регіоні, країні.

Кіровоградська ОУНБ ім. Д.І. Чижевського з метою прискорення процесів бібліографічної обробки документів, виключення дублювання процесів та отримання реальних переваг сумісного використання ресурсів у 2006 році виступила з ініціативою створення на власному сайті онлайнового центру кооперативної каталогізації для бібліотек Кіровоградської області.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТУ

Згідно з наказом № 619 „Про підсумки проведення обласних краєзнавчих читань „Історія бібліотек регіону в контексті краєзнавства” (від 3.11.2006 р.) в 2007 році був створений Кіровоградський регіональний кооперативний каталог (КРКК).

Першими його учасниками стали 6 бібліотек регіону: Кіровоградська ОУНБ ім. Д.І. Чижевського, Кіровоградські бібліотеки для дітей та юнацтва, Кіровоградська міська центральна бібліотека; Олександрійська міська ЦБС; Центральна бібліотека для дорослих смт Петрове.

Загальні принципи діяльності КРКК:

1. Учасником КРКК може стати будь-яка бібліотека, яка бере на себе обов'язки щодо виконання правил КРКК.

2. Кожний учасник КРКК вносить свою частину даних до кооперативного каталогу (іншими словами, до сховища на сервері Кіровоградської ОУНБ) і отримує право на отримання (перекачку) даних, вироблених іншими учасниками КРКК.

3. Вхід до КРКК та перекачка даних можлива тільки для авторизованих учасників. Це гарантує використання даних КРКК за призначенням, відповідно до зробленого вкладу (долі власної частки роботи).

4. Розпочати обмін даними з аналітичних описів статей газет, які видаються в м.Кіровограді та районних центрах Кіровоградської області.

5. Згода учасника на дотримання правил, запропонованих керівництвом КРКК.

6. Обмін даними виконувати через файли формату ISO-2709 в стандарті UNIMARC (UKRMARC).

7. Модерування КРКК здійснює Кіровоградська ОУНБ.

РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ

У 2009 році договір на участь у проекті КРКК підписали 6 районних бібліотек – це Вільшанська, Гайворонська, Голованівська, Долинська, Новомиргородська, Олександрійська ЦБС.

Сьогодні КРКК налічує 14 учасників, які описують 25 краєзнавчих газет.

Оскільки Кіровоградська ОУНБ ім. Д.І. Чижевського виконує функцію модератора, має певний досвід впровадження нових технологій у бібліотечну практику, спеціалістами бібліотеки була проведена методична допомога бібліотекам регіону:

- протягом 2007-2009 років проводилися обласні семінари-практикуми: „Автоматизація роботи бібліотек” (2006 р.); „Творчі лабораторії (2007); „Інформаційні технології для бібліотек” (2008, 2009);

- на сайті ОУНБ ім. Д.І. Чижевського в розділі „Регіональний каталог (для бібліотекарів)” представлена загальна інформація про діяльність КРКК; правила участі в кооперативному каталогі та допоміжна інформація (окрім правил бібліографічного опису) стосовно всіх етапів роботи в КРКК;

- індивідуальні практичні консультації бібліотекарям-учасникам (очні) та допомога в форматі електронної пошти „запит-відповідь”.

Позитивні моменти нашої співпраці з учасниками кооперації:

- участь в КРКК зменшує навантаження бібліографів з обробки видань;

- прискорюється процес формування електронних баз даних, у нашому випадку періодики та краєзнавства;

- бібліотеки-учасниці мають постійні можливості для обміну досвідом шляхом отримання записів інших учасників;

- користувачі КРКК в мережі Internet мають змогу швидше отримати інформацію про окремі видання, оскільки відразу після надходження номера на сайт Кіровоградської ОУНБ ім.. Д.Чижевського опис стає доступним для всіх учасників кооперації;

- а найголовніше – це уникання дублювання процесів, що значно полегшує роботу бібліографам.

ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ КРКК

Майбутнє БД КРКК за її перетворенням на повнотекстову та таку, що максимально охоплює всю регіональну пресу. За цими основними двома напрямками вона має поступово розвиватись та вдосконалюватись. З огляду на те, що більшість публікацій у регіональній пресі супроводжуються фотодокументами, постане питання приєднання таких до відповідної електронної картки. Можна розглянути участь МБА у наданні електронної копії публікації з періодичних видань обласної бібліотеки для віртуальних користувачів. Усе це потребуватиме додаткових ресурсів – фінансових, кадрових та технологічних. Можливо, доведеться узгоджувати також питання авторських прав. І, безперечно, вивчати досвід колег з інших регіонів України та за кордоном. Можливість запропонувати віртуальним користувачам бібліотеки саме таку БД КРКК, як повнотекстову через Інтернет, була б гідним результатом такої роботи.

**Пілотний проект “Літературні читання”
в ОУНБ ім. Д.І.Чижевського**

*Світлана Ушакова,
засідуюча відділом мистецтв
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

З метою підвищення авторитету книги та читання у суспільстві, залучення до читання та користування бібліотекою широких верств населення (в першу чергу нечитаючих або слабо читаючих груп, дітей та молоді) в ОУНБ ім. Д.І.Чижевського було започатковано пілотний проект “Літературні читання” - живе читання творів класиків світової літератури майстрами художнього слова – професійними акторами обласного музично-драматичного театру ім.М.Л.Кропивницького.

Бібліотечними фахівцями був визначений зміст і формат програми:

читання до ювілейних дат (Т.Шевченко, М.Гоголь, Г. Ахматова), презентації нових творів сучасних майстрів слова (О.Жовна, В.Журба, В.Бондар, О.Полевіна, К.Повелько), актуалізація забутих постатей української літератури (поети Празької школи – Є. Маланюк, О.Теліга, О.Ольжич) та ін.

Заходи дають змогу об'єднати місцеве інтелектуально-творче спітовариство навколо бібліотеки, використовуючи його потенціал для трансляції літературної культури в широкі верстви населення.

Читання проходять з високим ступенем акторської віддачі, що дає змогу слухачам відчути силу художнього слова.

Отже, проект “Літературні читання” створює систему заходів популяризації читання на основі соціального партнерства (книжково-читацькі акції, презентації нових видань, ювілеї книг світової класики), поширює діяльність бібліотеки з метою розвитку інтересу до читання.

Проект „Мережа громадянської освіти: правова освіта сільської молоді”

***Любов Циганкова,
завідуюча відділом науково-методичної
роботи і соціологічних досліджень
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського***

Проект „Мережа громадянської освіти,” - це найбільший спільній проект Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки та громадської організації „Кіровоградська обласна інформаційна служба з актуальних питань жіноцтва” (ОЖІС) за підтримки Національного Фонду Демократії США. Проект діє в області протягом 2001-2009 років.

Задоволення попиту громадян на інформацію, незалежно від їх соціального та фізичного стану, віку – основна мета інформаційно-ресурсних центрів (далі ІРЦ), які забезпечують користувачам вільний, безкоштовний доступ не тільки до друкованих, а й до електронних інформаційних ресурсів, допомагають орієнтуватися в них.

В рамках загального проекту проект 2009 року „Мережа громадянської освіти : правова освіта сільської молоді” передбачав розширення мережі ІРЦ. Були відкриті та презентовані новостворені ІРЦ на базі Олександрівської, Новгородківської, Новомиргородської центральних районних бібліотек. У презентаціях брали участь представники ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, ОЖІС, місцевої влади, громадських організацій, користувачі бібліотек, представники ЗМІ.

Загалом, завдяки проекту 20 центральних районних / міських бібліотек (80%) були автоматизовані. На їх базі створені та активно діють ІРЦ, які є партнерами ОУНБ ім. Д.І.Чижевського та обласної інформаційної служби з актуальних питань жіноцтва.

Про необхідність та ефективність відкриття ІРЦ для громадян свідчать такі цифри: лише за I півріччя 2009 року центрами було охоплено 7388 користувачів. З них : 1923 (26%) - студентів; 1355 (18%) - службовців; 414 (5,6%) - малозабезпечених громадян, 171 (2,3%) – представників громадських організацій. За цей період в ІРЦ було зареєстровано 32446 відвідувань.

Послугами Інтернет скористались 27015 (83,3%) відвідувачів, електронною законодавчою базою - 2929 (9%), літературою правового характеру - 1614 (5%) відвідувачів.

Реалізація проекту „Мережа громадянської освіти: правова освіта сільської молоді” передбачає проведення інформаційно-

просвітницької кампанії з правової освіти сільської молоді та молоді невеличких міст.

Для тренерів 20 ІРЦ були проведені 4 навчальних тренінги за темами: “Назустріч виборам”, “Сімейне право. Права дитини. Здоровий спосіб життя”, “Попередження торгівлі людьми”, “Роль громадянського суспільства та громадських ініціатив у сільській (міській) місцевості”.

В свою чергу підготовленими тренерами було проведено 320 правових тренінгів для сільської молоді на базі сільських бібліотек, шкіл, клубів.

В рамках проекту були виявлені кращі громадські ініціативи серед сільських громад та презентовані під час навчального тренінгу “Роль громадянського суспільства та громадських ініціатив у сільській (міській) місцевості”.

Ефективність проведених тренінгів вивчалась шляхом анкетування учасників занять. Результати анкетування свідчать, що переважна більшість респондентів виявили бажання щодо участі у проведенні подібних заходів у подальшому.

Крім того, анкетування виявило потребу в подальшій просвітницькій роботі з правової освіти молоді у сільській місцевості.

Результати проекту: проведеними інформаційно-ресурсними центрами області заходами, було охоплено близько 8 тис. представників молоді, серед яких було поширене понад 8 тис. інформаційних матеріалів за темами: “Я йду на вибори, що необхідно знати?”, “Вибери здоровий спосіб життя”, “Створюємо сім’ю разом”, “Права дитини”, “Приєднуйтесь до боротьби з торгівлею людьми”.

Родзинкою проекту 2009 року стало проведення конкурсу серед інформаційно-ресурсних центрів області на кращий відеофрагмент з проведеного тренінгу. Зібрані матеріали дадуть можливість виготовити компакт-диск про досвід просвітницької діяльності бібліотечних інформаційно-ресурсних центрів серед сільської молоді.

Бібліотека – свідок і творець історії краю

**„...110 – річна історія Кіровоградської ОУНБ
ім. Д.І.Чижевського - історія успіху...”**

*Валентина Козлова,
заступник директора
з наукової роботи
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Таку назву має книга, видана до 110-річного ювілею Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського, який відзначався 2 лютого 2009 року.

Ця книга – перше ґрунтовне дослідження історичного шляху головної книгозбірні краю.

Сьогодні неможливо уявити культуру, мистецтво, освіту, науку обласного центру і регіону без обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського. Дорога від платної – до безкоштовної, від громадської – до державної, від міської – до обласної, від масової – до наукової, від бібліотеки імені Н.Крупської – до бібліотеки імені Д.Чижевського. Такими були основні віхи історії головного джерела знань, книги, інформації Кіровоградського регіону.

На цьому просвітницькому шляху – через революції і війни, тоталітарне, а потім і демократичне суспільство, - колектив бібліотекарів, який оновлювався приблизно один раз на чверть століття, гідно виконував свою високу місію скарбниці духовності, знань і досвіду людства. Від добровільних пожертвувань свідомих єлисаветградців (першої тисячі книг) – до 760 тисяч одиниць друкованої продукції сьогодні.

Щороку мешканці регіону відвідують бібліотеку близько 180 тисяч разів, їм видається близько 700 тисяч різноманітних документів: від стародруків до електронних видань.

Дев'ять років нового тисячоліття позначились активною діяльністю нашої бібліотеки, вона стала справжньою бібліотекою ХХІ століття, відкривши громадянам необмежений простір світових інформаційних джерел. Громадяни все частіше стали звертатися до бібліотеки віртуально, задовольняючи потребу у віддаленому отриманні інформації. Показники цих звернень зростають з кожним роком. Так, лише у 2008 році кількість звернень громадян до веб-сайту бібліотеки становила майже 594 тисячі разів, переглянуто понад 1,5 млн. сторінок.

Значна кількість проектів з удосконалення сучасних бібліотечних технологій і комп’ютеризації бібліотеки була реалізована за співпраці, сприяння та підтримки Української Бібліотечної Асоціації, а також посольства США в Україні, Міжнародного Фонду „Відродження”.

Сьогодні наша бібліотека знаходиться в епіцентрі культурного та інформаційного простору.

Діяльність бібліотеки завжди була підпорядкована служінню громадянам, саме тому вона була успішною протягом всієї історії її існування, залишалася у всі часи сучасною, прогресивною, креативною, оптимістичною, а головне - потрібною людям.

Задум проекту – дослідити історію бібліотеки від її зародження до сьогодення – виник ще у кінці 2007 року. З того часу творча група працювала над її втіленням. Наполегливо розшукувались і вивчались архівні документи не тільки в Кіровограді, а й Миколаєві та Херсоні, вивчались річні звіти бібліотеки, накази директорів, видавнича продукція, публікації в періодичних виданнях. Збиравались фотографії і відео-записи, спогади колег, листи і оголошення.

У своїх дослідженнях та відкриттях ми прагнули відновити не лише історію бібліотеки на всіх етапах її розвитку, а й імена людей, які були творцями цієї історії.

Крім того, книга – перша спроба найбільш повного хронологічного відтворення історії Кіровоградської ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, однієї з найстаріших бібліотек України та головної бібліотеки області (до цього часу були видані лише буклети та брошюри про бібліотеку). Етапи становлення та розвитку Бібліотеки, її місця та ролі в історії розвитку бібліотечної справи Кіровоградської області та України у цій книзі були відтворені у контексті історії колишнього Радянського Союзу та України, розвитку українського бібліотекознавства, з використанням архівних документів, фондів бібліотеки.

Матеріал розміщений у такій **хронології**:

- Витоки (1888-1899)
- Єлисаветградська громадська бібліотека – жива душа громади (1899-1917)
 - Від громадської до державної (1918-1920)
 - Двадцятиріччя нової епохи (1920-1940)
 - Бібліотека в роки окупації (1941-1945)
 - Період повоєнної відбудови (1945-1953)
 - Хрущовська відлига. Роки становлення і розвитку (1954-1969)
 - Бібліотека – флагман соціалістичного будівництва (1970-1979)
 - Шляхом перебудови (1980-1989)

- У світі глобальних перетворень (1990-1999)
- Бібліотека ХХІ століття (2000-2009)

Книгу доповнюють спогади бібліотекарів, відгуки читачів, окрім виділені хроніка подій та словник скорочень. Передмову до книги написала директор бібліотеки Заслужений працівник культури України Олена Гаращенко.

Книга достатньо ілюстрована архівними документами, форзацами, фотографіями (108шт.)

Книга адресована бібліотекарям, історикам, краєзнавцям, усім, хто цікавиться історією розвитку бібліотечної справи.

Видання побачило світ у травні 2009 року. Видане місцевим „Центрально-Українським видавництвом”, накладом 100 прим.

**Фільм „Бібліотека: 110 - річчю
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського присвячується ”**

*Історію обласної універсальної наукової бібліотеки
ім.Д.І.Чижевського за 110 років вперше представлено громадськості
міста Кіровограда.*

*Світлана Ушакова,
завідуюча відділом мистецтв
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Фільм „110 років разом з Вами” – це аматорський фільм, створений з любов’ю до своєї професії та свого бібліотечного закладу творчою групою з числа працівників Кіровоградської ОУНБ ім. Д.І.Чижевського.

Процесу створення фільму передувала велика пошуково-дослідницька робота з підбору матеріалів: робота в Державному архіві Кіровоградської області та бібліотечному архіві, фондах бібліотеки та обласного краєзнавчого музею, спілкування з істориками та краєзнавцями, ветеранами бібліотеки та читачами.

В результаті були зібрані унікальні документи, у т.ч., аудіо- та фотодокументи, які вперше були використані та об'єктивно представлені у фільмі.

Вся робота зі створення фільму: розробка оригінального сценарію, знімальний процес, монтаж та створення оригінальної комп’ютерної графіки, озвучення та музичне оформлення – виконана самими працівниками бібліотеки.

Сім головних розділів фільму побудовані за хронологічним принципом, характерним для розвитку бібліотеки на тлі історичного розвитку держави і краю: 1897 -1920, 1921-1940, 1941 -1945, 1946-1960, 1961-1980, 1981-1990, 1991-2009 рр. Практично в кожному розділі передбачені підрозділи, що дозволяють різnobічно представити стосунки бібліотеки з державою та місцевою владою, роль і місце бібліотеки в соціокультурному просторі Кіровоградського регіону в усі періоди її розвитку, проблеми та досягнення бібліотеки протягом всього історичного шляху тощо.

Текстовий та візуальний матеріали кожного періоду підкріплені відповідним музичним лейтмотивом.

Незважаючи на охоплення великих історичних періодів, авторам вдалося зберегти цілісність матеріалу і досягти високого рівня емоційності. Презентований на урочистостях ОУНБ

ім.Д.І.Чижевського з нагоди її 110-річного ювілею фільм отримав схвалальні відгуки глядачів.

В подальшому сам фільм або ж окремі його частини чи фрагменти можуть бути використані в різноманітних заходах, спрямованих на популяризацію бібліотеки і бібліотечної справи.

Додаток: DVD – фільм „Бібліотека: 110 річчю ОУНБ ім.Д.І.Чижевського присвячується”

Публіцистичне видання

Упорядник Козлова Валентина Афанасіївна

БІБЛІОТЕЧНА ОРБІТА КІРОВОГРАДЩИНИ

Випуск 3

Редактор: Валентина Козлова
Відповідальна за випуск: Олена Гаращенко
Комп'ютерна верстка А.М. Тараненко

Здано в набір 26.04.2010 р. Підписано до друку 25.05.2010 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк офсетний.
Ум. друк.арк. 16,39. Наклад 100 прим. Замовлення 193.

Набрано в ОУНБ ім. Чижевського
Зверстано та віддруковано в
КП «Центрально-Українське видавництво»
Україна, 25006, м.Кіровоград, вул. Тимірязєва, 69.
Тел.: (0522) 24-48-51, 24-25-96.